

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

**KİTAP-AL MAWALİD MİNYATÜRLERİNİN
ÇÖZÜMLENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ömer Faruk KARAAĞAÇ

Çorum 2020

KİTAP-AL MAWALİD MİNYATÜRLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Ömer Faruk KARAAĞAÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslâm Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Esra KESKİN

ÇORUM-2020

KABUL VE ONAY

Ömer Faruk KARAAĞAÇ tarafından hazırlanan *Kitap-al Mawalid Minyatürlerinin Çözümlemesi* başlıklı bu çalışma, 19/08/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

(Prof. Dr. Abdülkadir DÜNDAR) (Başkan)

İmza

(Doç. Dr. Esra KESKİN) (Danışman)

İmza

(Prof. Dr. Candan NEMLİOĞLU)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (19/08/2020)

Ömer Faruk KARAAĞAÇ

ÖZET

KARAAĞAÇ, Ömer Faruk. *Kitap-al Mawalid Minyatürlerinin Çözümlemesi*, (Yüksek Lisans), Çorum, 2020.

Bu tez çalışması, İslâm Dünyası'nın önemli astrologlarından birisi olan Ebû Ma'ser'i tanıtmak ve onun önemli bir eserini gün yüzüne çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır. Ebû Ma'ser, Rönesans Dönemi'nin astrologlarını etkilemiş bir bilim insanıdır. Prof. Dr. Fuat Sezgin'in de üzerinde durduğu ve hakkında çalışmalar yürüttüğü Ebû Ma'ser'in bilim dünyasına bırakmış olduğu bu mirası en iyi şekilde muhafaza edebilmek çalışmanın amaçları arasındadır.

El yazmaları, tarihe ışık tutan önemli kaynaklar içerisinde yer almaktadır. İslâm Dünyası, el yazmaları bakımından çok zengin çeşitte yazınsal mirasa sahiptir. El yazmalarındaki minyatürler, metni açıklayıcı ve destekleyici resimlerden meydana gelmektedir. Tez çalışmasına konu olan, "Kitap-al Mawalid" (Kitap el-Mevâlid) adlı el yazması da minyatürlü bir el yazması olup konusu astrolojidir. Tez çalışmasında minyatürlerini çözümlediğimiz bu eser, VIII. ve IX. yüzyıllarda yaşamış ünlü İslâm astroloğu Ebû Ma'ser tarafından kaleme alınmıştır. "Kitap-al Mawalid", iki bölümden oluşmaktadır. İçerisinde toplamda otuz altı minyatür bulunmaktadır. Minyatürlerin nakkaşı Kanber Ali Şirazi'dir. Tez çalışmasında minyatürlerini çözümlediğimiz bu nüsha BNF'de (Fransa Ulusal Kütüphanesi) bulunmaktadır. Kütüphane katalog kaydına göre bu eser, 1300 yılında Kahire'de istinsah edilmiştir. Fakat, minyatürlerde yer alan figürlerin üzerlerindeki kıyafetler göz önünde bulundurulduğunda tarihlendirmede sorun olduğu anlaşılmaktadır.

Tez, giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; kaynak araştırmasına, tezin amacına, kapsamına, yöntemine ve gerekçelerine yer verilmiştir. Birinci bölümde, minyatür sanatı genel bir değerlendirme ile ele alınmıştır. İkinci bölümde, sanatçının yaşadığı dönemdeki sanat ortamını tespit edebilmek amacıyla başlangıçtan XV. yüzyıla kadar gelen süreçteki minyatürlü el yazmaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde, el yazması eserin konusunu oluşturan astroloji alanında bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Dördüncü bölümde, "Kitap-al Mawalid" adlı eserin tanıtımı yapıldıktan sonra Ebû Ma'ser'in yaşam öyküsüne yer verilip nakkaş hakkında açıklama yapılmıştır. Beşinci bölümde, katalog çalışmasına yer verilmiştir ve eserde

bulunan otuz altı minyatür sanat tarihi bakış açısı ile çözümlenmiştir. Altıncı bölüm ise tez çalışmasının değerlendirme bölümünden oluşmaktadır.

Anahtar Kavramlar: El yazması, Minyatür, Ebû Mâ'şer, Astroloji

ABSTRACT

KARAAĞAÇ, Ömer Faruk. *Analysis of Kitap-al Mawalid Miniatures*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

The aim of this dissertation study was to introduce Abu Ma'sher, one of the most important astrologist of the Islamic world, and to reveal one of his important works. Ebû Ma'ser is a scientist who had a great influence on the astrologists of the Renaissance. One of the objectives of the study is to preserve this legacy that Ebû Ma'ser left to the world of science, which was also addressed by Prof. Dr. Fuat Sezgin.

Manuscripts are among the most significant resources that shed light on history. The Islamic world has a rather rich literary heritage in terms of manuscripts. Miniatures in manuscripts consist of illustrations explaining and supporting the text. The manuscript called "Kitap-al Mawalid" (Kitap al-Mawalid), the subject of this thesis, is also a miniature manuscript and its subject is astrology. The miniatures of work written by the famous Islamic astrologist Abu Ma'sher, who lived in the 8th and 9th century were analyzed in this study. "Kitap-al Mawalid" comprises two parts. There are thirty-six miniatures in total. The artist of the miniatures is Kanber Ali Shirazî. This copy, whose miniatures we analyzed in the present study, is located at BNF (French National Library). According to the library catalog record, this work was copied in Cairo in 1300. However, considering the clothing on the figures in miniatures, it is obvious that there is a problem with dating.

The dissertation consists of an introduction and six chapters. The introductory part covers resource search and the purpose, scope, method and justifications of the dissertation. In the first chapter miniature art was addressed within the scope of a general evaluation. In the second chapter, manuscripts with miniatures from the beginning to the 15th century were analyzed to determine the artistic surrounding of the artist's period. In the third chapter, information was given in the field of astrology, being the subject of the manuscript. In the fourth chapter, after the introduction of the work "Kitap-al Mawalid", the life of Ebû Mâ'sher was addressed and miniaturist was examined. The fifth chapter is for the catalog study and the thirty-six miniatures were examined from the perspective of history of art. The sixth section is for the discussion of the study.

Keywords: Manuscript, Miniature, Ebû Mâ'sher, Astrology

TEŞEKKÜR

Tez alıŐması s¼recimde ok değerli vakitlerini bana ayıran kıymetli hocam ve Tez DanıŐmanım Do. Dr. Esra Keskin'e g¼n¼lden teŐekk¼r ederim. Tez savunmamda yer alan ve bana değerli katkılar sunan Prof. Dr. Candan Nemlioğlu Hocam ile Prof. Dr. Abd¼lkadir D¼ndar Hocama da çok teŐekk¼r ederim. Ayrıca bu s¼rete manev¼ desteğini esirgemeyip her daim destekçim olan sevgili eŐim Esmâ Karaağaç'a ve tez çalıŐmamda bana sunmuŐ olduğu katkılardan dolayı kız kardeŐim R¼veyda Karaağaç'a kalb¼ Ő¼kranlarımı ve minnetlerimi sunuyorum.

Ömer Faruk KARAAĞAÇ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
RESİMLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xiv
ÖN SÖZ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MİNYATÜR SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. MİNYATÜRÜN TANIMI.....	6
1.2. MİNYATÜR SANATININ TARİHÇESİ.....	6
1.3. MİNYATÜR SANATI VE İSLÂMİYET.....	8
1.4. MİNYATÜRÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	9
1.4.1. Konu.....	10
1.4.2. Çizgi.....	10
1.4.3. Renk.....	10
1.4.4. Kompozisyon (Düzen).....	11
1.4.5. Perspektif.....	11
1.5. MİNYATÜR YAPIMI.....	11

İKİNCİ BÖLÜM BAŞLANGIÇTAN XV. YÜZYILA KADAR İSLÂM MİNYATÜR SANATI

2.1. İSLÂM'DA İLK MİNYATÜRLÜ YAZMALAR	13
2.2. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI.....	13
2.3. İLHANLILAR DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI.....	22
2.4. İNCÛLULAR, MUZAFFERÎLER VE CELÂYİRLİLER DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI.....	25
2.4.1. İncûlular Döneminde Minyatür Sanatı	25
2.4.2. Muzafferîler Döneminde Minyatür Sanatı.....	26
2.4.3. Celâyirliler Döneminde Minyatür Sanatı.....	27
2.5. TİMUR DEVLETİ DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI.....	30
2.6. KARAKOYUNLULAR, AKKOYUNLULAR VE MEMLÜKLER DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ASTRONOMİ VE ASTROLOJİ

3.1. ASTRONOMİ	32
3.1.1. İslâm Dünyasında Astronomi (İlm-i Felek).....	33
3.2. ASTROLOJİ	36
3.2.1. Astrolojinin Tanımı ve Tarihçesi	36
3.2.2. İslâm Dünyasında Astroloji (İlm-i Ahkâm-ı Nücûm).....	38
3.2.3. Müneccimlik	41
3.2.4. Felek (Gök Katmanları)	42
3.2.5. Burçlar	43
3.2.5.1. Koç.....	48
3.2.5.2. Boğa	48
3.2.5.3. İkizler	49

3.2.5.4. Yengeç	50
3.2.5.5. Aslan	51
3.2.5.6. Başak.....	52
3.2.5.7. Terazi	53
3.2.5.8. Akrep	53
3.2.5.9. Yay.....	54
3.2.5.10. Oğlak.....	55
3.2.5.11. Kova.....	55
3.2.5.12. Balık.....	56
3.2.6. Gezegenler	57
3.2.6.1. Güneş (Şems).....	58
3.2.6.2. Ay (Kamer).....	59
3.2.6.3. Satürn (Zuhal).....	60
3.2.6.4. Jüpiter (Müşteri)	61
3.2.6.5. Mars (Merih).....	62
3.2.6.6. Venüs (Zühre).....	63
3.2.6.7. Merkür (Utarid).....	64
3.2.7. Burç-Gezegen İlişkisi	65
3.2.8. Burçların İnsan Karakterine Etkisi	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KİTAP-AL MAWALİD

4.1. KİTAP-AL MAWALİD EL YAZMASI	69
4.2. MÜELLİFİ EBÛ MA'ŞER EL BELHÎ	72
4.3. NAKKAŞI KANBER ALÎ ŞİRAZÎ	74

BEŞİNCİ BÖLÜM KATALOG ÇALIŞMASI

5.1. KATALOG TANITIMI	76
5.2. KATALOG	78

ALTINCI BÖLÜM DEĞERLENDİRME

6.1. ŞEYTAN FİGÜRLERİ	217
6.2. BURÇLAR ve GEZEĞENLER	225
SONUÇ	244
KAYNAKÇA.....	247
EKLER.....	254
EK-1. Koç Burcu Üçüncü Yüz, Arapça metin ve Türkçe çeviri.....	254
EK-2. Kova Burcu Üçüncü Yüz, Arapça metin ve Türkçe çeviri.....	258

TABLolar DİZİNİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. On İki Burcun Çeşitli Dillerdeki Adları.....	45
Tablo 3.2. Burçların Halleri.....	47
Tablo 3.3. Burçlar ve Gezegenler Arasındaki İlişki.....	66

RESİMLER DİZİNİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Kitab-ı Tiryak	17
Resim 2.2. Kitâbü'l-Baytara	18
Resim 2.3. Kelîle ve Dimne.....	18
Resim 2.4. Makâmat.	19
Resim 2.5. Kitâb Fî Ma'rifeti'l-Hiyeli'l-Hendesiyye.	20
Resim 2.6. Varka ve Gülşah.	21
Resim 2.7. Tezkire	21
Resim 2.8. Menâfi'ü'l-Hayevân.	25
Resim 2.9. Acâibü'l-Mahlûkat ve Garâibü'l-Mevcudat.....	28
Resim 2.10. Metali'ü's Saade, Balık Burcu.....	29
Resim 2.11. Kitab El-Bulhan, Terazi Burcu.	30
Resim 3.1. Bütün Feleklerin Düzlemsel Şekli.....	43
Resim 3.2. On İki Takımyıldız	46
Resim 3.3. Burçların Tabiatları.....	47
Resim 3.4. Burçlar ve Gezegenler Arasındaki İlişki.	65
Resim 4.1. Kitap-al Mawalid Ön Kapak.....	70
Resim 4.2. Kitap-al Mawalid Arka Kapak.	71
Resim 4.3. Kitap-al Mawalid Mıkleb	71
Resim 5.1. İblis ve Çocukları.....	78
Resim 5.2. Kral Tariş.....	81
Resim 5.3. Dört Başlı Kral Zûbi'a.....	84
Resim 5.4. Kızıl Kral.	87
Resim 5.5. Koç Burcu Üçüncü Yüz.....	90
Resim 5.6. Boğa Burcu Birinci Yüz.	94
Resim 5.7. Boğa Burcu İkinci Yüz	98
Resim 5.8. Boğa Burcu Üçüncü Yüz	102
Resim 5.9. İkizler Burcu Birinci Yüz	106
Resim 5.10. İkizler Burcu İkinci Yüz	110
Resim 5.11. İkizler Burcu Üçüncü Yüz.....	114

Resim 5.12. Yengeç Burcu Birinci Yüz.	118
Resim 5.13. Yengeç Burcu İkinci Yüz.	122
Resim 5.14. Yengeç Burcu Üçüncü Yüz.	125
Resim 5.15. Aslan Burcu Birinci Yüz.	129
Resim 5.16. Aslan Burcu İkinci Yüz.	133
Resim 5.17. Başak Burcu Birinci Yüz.	137
Resim 5.18. Başak Burcu İkinci Yüz.	141
Resim 5.19. Başak Burcu Üçüncü Yüz.	145
Resim 5.20. Terazî Burcu Birinci Yüz.	149
Resim 5.21. Terazî Burcu İkinci Yüz.	153
Resim 5.22. Terazî Burcu Üçüncü Yüz.	157
Resim 5.23. Akrep Burcu Birinci Yüz.	161
Resim 5.24. Akrep Burcu İkinci Yüz.	165
Resim 5.25. Akrep Burcu Üçüncü Yüz.	169
Resim 5.26. Yay Burcu Birinci Yüz.	173
Resim 5.27. Yay Burcu İkinci Yüz.	177
Resim 5.28. Yay Burcu Üçüncü Yüz.	181
Resim 5.29. Oğlak Burcu Birinci Yüz.	185
Resim 5.30. Oğlak Burcu İkinci Yüz.	189
Resim 5.31. Oğlak Burcu Üçüncü Yüz.	193
Resim 5.32. Kova Burcu Birinci Yüz.	197
Resim 5.33. Kova Burcu İkinci Yüz.	201
Resim 5.34. Kova Burcu Üçüncü Yüz.	205
Resim 5.35. Balık Burcu Birinci Yüz.	209
Resim 5.36. Balık Burcu İkinci Yüz.	213
Resim 6.1. İblis Figürü.	218
Resim 6.2. İblis ve Ailesi.	219
Resim 6.3. Kral Târiş ve Yardımcısı.	220
Resim 6.4. Dört Başlı Kral Zûbi'a ve Yardımcıları.	221
Resim 6.5. Dört Başlı Kral Zûbi'a'nın Yardımcısı.	221
Resim 6.6. On Başlı Kızıl Kral ve Yardımcıları.	222
Resim 6.7. Kral Târiş'in Yardımcısı.	222
Resim 6.8. Kızıl Kral ve Yardımcıları.	223

Resim 6.9. Acâibül Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat Adlı Eserden Minyatürlü Bir Sayfa.	224
Resim 6.10. Kitap-al Mawalid Adlı Eserdeki Aslan Figürü.	224
Resim 6.11. Acâibül Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat Adlı Eserdeki Aslan Figürü...224	
Resim 6.12. Koç Burcu Üçüncü Yüz Ana Kompozisyon.....	227
Resim 6.13. Koç Burcu Ana Kompozisyon.....	228
Resim 6.14. Koç Burcu Yardımcı Figürler.....	228
Resim 6.15. Koç Burcu Yardımcı Figürler.....	229
Resim 6.16. Boğa Burcu İkinci Yüz Ana Kompozisyon.....	230
Resim 6.17. Boğa Burcu Ana Kompozisyon.....	230
Resim 6.18. Boğa Burcu Yardımcı Figürler.....	231
Resim 6.19. Boğa Burcu Yardımcı Figürler.....	231
Resim 6.20. İkizler Burcu Ana Kompozisyon.....	232
Resim 6.21. İkizler Burcu Ana Kompozisyon.....	233
Resim 6.22. İkizler Burcu Yardımcı Figürler.....	234
Resim 6.23. İkizler Burcu Yardımcı Figürler.....	234
Resim 6.24. Yengeç Burcu Ana Kompozisyon.....	235
Resim 6.25. Yengeç Burcu Ana Kompozisyon.....	235
Resim 6.26. Yengeç Burcu Yardımcı Figürler.....	236
Resim 6.27. Yengeç Burcu Yardımcı Figürler.....	236
Resim 6.28. Aslan Burcu Ana Kompozisyon.....	237
Resim 6.29. Aslan Burcu Ana Kompozisyon.....	238
Resim 6.30. Aslan Burcu Yardımcı Figürler.....	239
Resim 6.31. Aslan Burcu Yardımcı Figürler.....	239
Resim 6.32. Başak Burcu Ana Kompozisyon.....	240
Resim 6.33. Başak Burcu Ana Kompozisyon.....	240
Resim 6.34. Başak Burcu Yardımcı Figürler.....	241
Resim 6.35. Başak Burcu Yardımcı Figürler.....	241

KISALTMALAR

Bkz.	:Bakınız
BNF	:Bibliothèque Nationale de France
c.	:Cilt
cm	:Santimetre
H.	:Hicrî
Hz.	:Hazreti
M.Ö.	:Milattan önce
M.S.	:Milattan sonra
mm	:Milimetre
nr.	:Numara
r	:Recto
t.y.	:Tarih yok
To-Kat	:Ulusal Toplu Katolog
TSMK	:Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v	:Verso
vr.	:Varak
WorldCat	:The World's Largest Library Catalog
yy.	:Yüzyıl

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, Ebû Mâ'ser El-Belhî'ye ait "Kitap-al Mawalid" adlı minyatürlü el yazması incelenmiştir. Astroloji konulu olan bu el yazmasının içerisinde bulunan otuz altı minyatür sanat tarihi bakış açısı ile çözümlenmiştir. Ayrıca minyatür sanatı hakkında genel bilgilendirmeler yapılmıştır. İslâm Dünyasında oluşturulan minyatürlü el yazmaları incelenmiştir. Astronomi ve astroloji hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Burç, gezegen, felek gibi kavramlar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma, Ebû Mâ'ser El-Belhî'nin İslâm Bilim Tarihindeki önemini göstermeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın, Ebû Mâ'ser El-Belhî ile ilgili bundan sonra yapılacak olan çalışmalara yol gösterici ve teşvik edici olmasını ümit ediyorum.

GİRİŞ

Tez çalışmasına konu olan “Kitap-al Mawalid” (Kitap el-Mevâlid) adlı minyatürlü yazma, XIV. yüzyıl İslâm minyatür sanatı açısından önemli bir yere sahiptir. Eser, M.S. VIII ila IX. yüzyıllar arasında yaşamış olan İslâm tarihinin önemli astroloğu Ebu Ma’şer el Belhî’ye aittir. Eserin minyatürlerini, nakkaş Kanber Ali Şirazî resmetmiştir. İncelediğimiz el yazması 1300 yılında Kahire’de istinsah¹ edilmiştir.

“Kitap-al Mawalid”, bugün Bibliotheque Nationale de France (Fransa Milli Kütüphanesi, Paris) Arabe 2583’te kayıtlı bulunmaktadır. Eserin kütüphaneye girişi 1866 yılında olmuştur.

“Kitap-al Mawalid” adlı el yazmasında; astrolojik Arapça metinler, şeytan figürleri ve gezegen-burç minyatürleri mevcuttur. Ana konusu astroloji olan bu el yazmasının nakkaşı, BNF’deki katalog kaydına göre Kanber Ali Şirazî’dir. Eser, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, dört şeytan figürü ve bu figürlerin sonunda bir metin yer almaktadır. İkinci bölümde ise burç ve gezegen tasvirlerinin yer aldığı minyatürler ile metin kısımları bulunmaktadır. Eserin dili Arapça olup minyatür başlıkları sülüs hattı ile yazılmıştır. Eser, 36×26,5 cm boyutlarındadır. 37 yapraktan (folio) oluşan eserin içerisinde 36 minyatür yer almaktadır. Yapraklarda yer alan metinler 27 satırdan oluşmaktadır ancak minyatürlü sayfalarda görülen metinlerin satır sayısı farklılık göstermektedir.

Bu çalışma, astoroloji (ilm-i ahkâm-ı nücûm) ve astronomi (ilm-i felek) alanında çok önemli bir yere sahip olan İslâm âlimi ‘Ebû Ma’şer el Belhî’nin günümüz bilim dünyasında açabileceği yeni kapılara ışık tutma gayesindedir. Yeteri kadar tanınmayan ve günümüz dünyasında anlaşılamayan ‘Ebû Ma’şer el Belhî’ Prof. Dr. Fuat Sezgin’in de çalışmalarında önemle bahsettiği ve mercek altına aldığı bir İslâm âlimidir. Bu âlimin, bilim dünyasına miras bırakmış olduğu birikimi ortaya koymak temel hedeflerimiz arasındadır. Ayrıca VIII. ve IX. yüzyıllarda yaşamış olan ‘Ebû Ma’şer el Belhî’ ve onun kaleme almış olduğu tam adı “Kitap-al Mawalid” yani Büyük Doğumlar adlı kitabı tanıtmak diğer amaçlarımızdandır. Nakkaş “Kanber Ali Şirazî” tarafından minyatürleri yapılan bu eserin İslâm minyatür sanatı açısından çok önemli bir yere sahip olduğu söylenilebilir. 1300 yılında Kahire’de istinsah edilen bu eserde metni açıklayan

¹ Çoğaltma, kopyalama

orijinal minyatürler bulunmaktadır. Tez çalışmasında, bu minyatürlerin çözümlemesi yapılacaktır. Ayrıca, bu minyatürlerin İslâm minyatür sanatındaki yeri tespit edilip nakkaş ‘Kanber Ali Şirazî’nin üslubu ile XIII. ve XIV. yüzyıllarda İslâm minyatür sanatı üslûbu mukayese edilecektir.

‘Ebû Ma’şer el Belhî’ gibi önemli bir İslâm âlimine mercek tutmak, XIV. yüzyıl İslâm minyatür sanatını incelemek ve İslâm medeniyetine ait önemli bir astrolojik eseri sanat tarihi perspektifinden tetkik etmek gibi gerekçeler tez konusu seçiminde önemli birer etken olmuştur.

(Hicr 15/16); “And olsun, biz gökte burçlar yaptık ve onu, bakanlar için süsledik”. (Burûc 85/1); “Burçlarla dolu göğe and olsun”. (Yâsîn 36/39); Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur”. Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı gibi yüce Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerîm’de; burçlar, yıldızlar, güneş ve ay gibi gök cisimlerine birçok ayette işaret buyurmuştur. Yukarıda verdiğimiz ayetler bunlardan bazılarıdır. Yüce Allah (c.c.), insanların gökyüzüne bakıp burada bulunan cisimleri tefekkür etmeleri hususunda telkinlerde bulunmuştur. İnsanlık tarihinde çok eskilere dayanan astronomi araştırmaları İslâm âlimlerinin de ilgi sahasına girmeyi başarmıştır. İslâmiyet’in kabulü ve yayılmasının ardından bilimsel çalışmalar hız kazanmıştır. İslâm âlimleri, İslâmî bilimlerin yanı sıra pozitif bilimlere de ilgi göstermişlerdir. Tıp, astronomi, geometri, matematik, fizik, kimya gibi alanlarda kendilerini yetiştirip bilimsel çalışmalar yürütmüşlerdir. Tez çalışmasında incelediğimiz el yazmasının ana konuları, astronomi (ilm-i felek) ve astoroloji (ilm-i ahkâm-ı nücûm) ilimlerini ihtiva etmektedir. Bu iki ilim, kimi İslâm âlimleri tarafından farklı birer alan olarak görülmüş kimi İslâm âlimleri tarafından birlikte anılagelmiştir. Astronomi (ilm-i felek) ve astoroloji (ilm-i ahkâm-ı nücûm) ilimleri geniş bir uzmanlık bilgisi istemektedir. El yazmasında yer alan minyatürler, bir astronom ya da astrolog bakış açısıyla değil sanat tarihi perspektifinden ele alınacaktır. Ancak gerektiğinde tasvir edilen konuyu açıklamak için bu alandaki kaynaklardan da yararlanılacaktır. Ayrıca tamamı Arapça olan metinlerden bazı sayfaların Türkçe çevirisi yapıldı. Metin ve minyatürlerin arasında direkt bir ilişki olamamakla birlikte dolaylı bir ilişkinin olduğu tespit edildi.

Tez çalışması için gerekli kaynak taramaları yapıldı. Kütüphane çalışmaları ve araştırmaları gerçekleştirildi. “Kitâb al-Mawalid Minyatürlerinin Çözümlemesi” adlı tez çalışmasının ana başvuru kaynağı olan “Kitap-al Mawalid” adlı esere, çevrimiçi bir

şekilde BNF (Fransa Millî Kütüphanesi)'nin Gallica isimli dijital platformundan erişim sağlanmıştır. Bu erişime imkân sağlayan BNF (Fransa Millî Kütüphanesi), ulusal ve uluslararası pek çok el yazması eseri bünyesinde muhafaza eden bir kütüphanedir. Bu kütüphane, Dünya'da birçok ülkede bulunmayan dijital bir alt yapıya sahiptir. Misyonu, kütüphanede yer alan her türlü eseri tüm Dünya'nın erişimine açıp kitlelere ulaştırarak incelenmesini sağlamaktır. Ana görevleri toplama, organize etme ve koruma olan kütüphanede her alanda eser bulunmakta ve bunun yanında günümüz sanatçılarının eserlerinin yer aldığı sergiler, kataloglar ve dizinleri barındırmaktadır. Dijital kütüphanede tarihi el yazmalarına ulaşabilmek için Gallica² bölümünü seçerek farklı milletlere ait her konuda esere ulaşmak mümkündür.³

Öte yandan bazı yabancı kaynaklara müracaat edilmiştir. Millî Kütüphane aracılığıyla Fuat Sezgin'in 'Geschichte Des Arabischen Schrifttums' adlı eserinin astroloji ile ilgili olan VII. cildine erişim sağlandı. Konumuzla ilgili yerler, Almancadan Türkçeye tercüme ettirildi. Ayrıca el yazmasında yer alan Arapça minyatür başlıklarının tamamı ve metin kısmından bazı sayfalar (4v, 5r, 33v, 34r) Türkçeye çevrilmiş ve çevrilen sayfalar ekte verilmiştir. 'Kütüphaneler Arası Ödünç Verme ve Doküman Sağlama Hizmeti' kapsamında Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden yayımı sona ermiş: "The Abbreviation of the Introduction to Astrology: Together With the Medieval Latin Translation of Adelard of Bath" adlı İngilizce bir kaynağa erişim sağlanmıştır. Charles Burnett, Keiji Yamamoto ve Michio Yano birlikteliği ile kaleme alınan bu eser üzerinde incelemeler yapılmıştır. Gerekli görülen yerler Türkçeleştirilmiş ve katalog çalışmasında buralardan faydalanılmıştır.

Ebû Mâ'ser'in yaşam öyküsü ve eserleri hakkında başvurduğumuz önemli bir kaynak Muhammed b. İshâk en-Nedîm'in 'El-Fihrist'i olmuştur. Bu eser, İslâm dünyasının ilk dört yüz yılında oluşturulan fikrî, ilmî ve edebî çalışmaların sistematik bir şekilde ele alındığı bibliyografik bir özelliğe sahiptir. Türk-İslâm tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın 'Mârifetnâme' adlı eserine tez çalışmasında sıkça müracaat edilmiştir. 'Mârifetnâme'; tıp, tasavvuf, matematik, geometri ve astronomi gibi birçok alana dair teferruatlı bilgilerin yer aldığı hacimli bir eserdir. Bu eserin, astronomi ve astroloji ile ilgili kısımlarından faydalanılmıştır. Yine Metin And'ın minyatürlerle ilgili kaleme almış olduğu kapsamlı eseri 'Minyatürlerle

² Fransa Dijital Kütüphanesi

³ <https://gallica.bnf.fr>

Osmanlı-İslâm Mitologyası' fazlaca başvuru kaynakları arasındadır. Bu eserin, burçlar ve gezegenler ile ilgili bölümlerinden yararlanılmıştır. Öte yandan, Mehmet Zeki Pakalın'ın üç ciltlik 'Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü' ve İskender Pala'nın 'Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü' eserlerinin astronomi ve astroloji ile ilgili olan maddelerinden faydalanılmıştır. Tezin farklı bölümlerinde İslâm ansiklopedisine sıkça başvurulmuştur.

Zeki Tez'in 'Bilim ve Teknikte Ortaçağ Müslümanları' adlı eserine, Seyfettin Kaya'nın ortaçağ astronomisini kronolojik olarak kapsamlı bir şekilde ele aldığı 'Selçuklular Döneminde Astronomi' adlı doktora tezi çalışmasına, Güner İnal'ın minyatürlü el yazmalarını ve nüshalarını detaylı bir şekilde açıkladığı "Türk Minyatür Sanatı" adlı eserine ve Davut Ağbal'ın 'Kur'an'da Burçlar Mahiyeti ve İnsana Etkisi Bağlamında' adlı makalesine sıkça müracaat edilmiştir.

Bunların yanı sıra kaynak taraması ve kaynak toplanması esnasında dijital ortamdan yararlanılmıştır. Dijital ortamdan kitaplar, tezler ve makaleler temin edilmiştir. Dijital taramalarda: 'WorldCat', 'Kâşif Kütüphane Otomasyon Sistemi', 'To-Kat', 'BNF Gallica', 'Google Scholar', 'Academia', 'Ankara Üniversitesi çevrimiçi kataloğu', 'Ulusal Tez Merkezi', 'DergiPark Akademik' gibi kataloglardan faydalanılmıştır.

Tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, minyatür sanatının genel değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bölüm; minyatürün tanımı ve başlangıcından itibaren kısa tarihçesi, minyatür sanatı ve İslâmiyet, minyatürün temel özellikleri ve minyatürün yapımı gibi alt başlıklardan oluşmaktadır.

İkinci bölümde İslâm dünyasında öne çıkmış minyatürlü el yazmaları tanıtılmıştır. Zira XIII. yüzyıl ve sonrasında oluşturulan el yazması eserleri ve içlerinde yer alan minyatürleri tanımak dönemi anlamak açısından önem arz etmektedir. XIII. ve XIV. yüzyıllarda oluşturulan minyatürlü el yazmalarına temas edilerek dönemin sanat yapısı irdelenmiştir. Böylelikle tez çalışmasına konu olan "Kitap-al Mawalid" adlı eserin nasıl bir sanat ortamında meydana geldiği anlaşılmıştır.

Üçüncü bölüm, incelediğimiz el yazmasının konusunu oluşturan astronomi (ilm-i felek) ve astroloji (ilm-i ahkâm-ı nücûm) hakkında bilgileri içermektedir. Astroloji ve astronominin birbirine olan bağından ötürü bu bölümde hem astronomi hem de astroloji hakkında bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Astronomi başlığı genel ifadelerle

inceledikten sonra astroloji bölümünde daha derinlemesine incelemeler yapılmıştır. Burç, gezegen gibi alt başlıklarla konu daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, tez çalışmasına konu olan “Kitap-al Mawalid” adlı ana başvuru kaynağının tanıtımı yapılmıştır. Alt başlıklarda da bu eserin müellifi “Ebû Ma’ser el Belhî”nin hayat öyküsüne yer verilmiştir. Aynı zamanda eserin minyatürlerini resmeden nakkaş “Kanber Ali Şirazi” hakkında açıklama yapılmıştır.

Beşinci bölüm, katalog çalışmasından oluşmaktadır. Burada, “Kitap-al Mawalid” adlı el yazmasında bulunan otuz altı minyatürler sanat tarihi bakış açısı ile çözümlenmiştir. Minyatürlerde bulunan figürler tek tek ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Böylelikle hacimli bir katalog çalışması oluşturulmuştur.

Altıncı bölümde ise şeytan figürleri ve burç-gezegen minyatürleri hem kendi içlerinde hem de benzer eserlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme kısmından sonra sonuç bölümü ile tez çalışması neticelendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNYATÜR SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

Minyatür, İslâm dünyasında resim sanatının temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Süsleme özelliğinin yanında kuvvetli bir anlatım gücüne ve kendisine has estetik bir yapıya sahip olarak, asırlar boyu değişik ve çeşitli üsluplar altında daima gelişimini sürdürmüştür. Genel anlamda kitap resimleme sanatı olarak kabul görmüş, kitaplarda bulunan metni açıklamak ve desteklemek amacıyla yapılmıştır (Keskiner, 2004, s. 10).

Bilimsel, tarihi ve edebi konularla ilgili el yazmalarını resimlendirmek suretiyle yapılan minyatürlü el yazması eserlerin pek çoğu bugün kıymetli birer tarihi belge özelliği taşımaktadır (Keskiner, 2004, s. 11).

1.1. MİNYATÜRÜN TANIMI

Bir kitabı, madalyonu ya da küçük boyutlu herhangi bir objeyi bezemek amacıyla yapılmış küçük resimlere minyatür adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2017, s. 211). Genel ve geniş bir tanımlama yapacak olursak minyatür, el yazmalarına metni aydınlatmak amacıyla yerleştirilmiş açıklayıcı resimlere verilen addır (Renda, 1997, s. 1262). Minyatür kelimesi, Ortaçağ Avrupası'nda hazırlanan el yazmalarının bölüm başlarında metnin ilk harfinin etrafına kızıl-turuncu minium ile (sülüğen, kırmızı kurşun tozu) yapılan miniatura adlı tezhipten gelmektedir. Zamanla minor (küçük) kelimesinin tesirinde kalarak "küçük resim" anlamını kazanmıştır (Mahir, 2005, s. 118). Türkçe'ye Batı dillerinden geçmiştir ve tarihsel süreç içerisinde el yazmalarındaki resimleri ifade etmek için kullanılmıştır (Turan, 2015, s. 10). Minyatür kelimesinin; Arapça, Türkçe ve Farsça'da direkt olarak bir karşılığı yoktur (Binark, 1978, s. 271-272).

1.2. MİNYATÜR SANATININ TARİHÇESİ

Minyatürün evvela doğu kültüründe ortaya çıktığı ve oradan da batı kültürüne geçiş yaptığı şeklinde genel bir görüş mevcuttur. Tarihi süreç içerisinde en eski minyatür örneklerine Antik Mısır'da rastlanmıştır. M.Ö. 2. yy'da papirüslerin üzerine yapıldıkları tahmin edilmektedir (Sağlam, 2017, s. 4). Fakat papirüs kâğıdına iyi resim yapılamadığı ve bu kâğıt iyi korunamadığı için günümüze gelen fazla örnek olduğu

söylenemez. Sonraki dönemlerde birçok eski millet, el yazmalarına değer verdikleri için deri üzerine resimler yapmışlardır. Antik Mısırlılardan sonra, Japonların, Yunanların, Bizanslıların, Romalıların, Çinlerin, Uygurların, Perslerin ve Süryanilerin de minyatür sanatına ilgi duydukları görülmektedir. Bu milletler; el yazmalarını, gündelik eşyalarını ve değerli yazı türlerini minyatür sanatı ile zenginleştirmişlerdir (Sağlam, 2017, s. 4).

Türklerde resim ve minyatür sanatının tarihi, Orta Asya'da tarih sahnesine çıktıkları döneme kadar uzanmaktadır (Elmas, 1998, s. 8). Orta Asya Türk şehirlerinde yapılan arkeolojik kazılarda milattan birkaç asır öncesine ait minyatürlü el yazması kitap ve resimler bulunmuştur.

Eski Türk resim sanatı Budizm, Maniheizm ve İslamiyet dönemleri olarak üç din çerçevesi içindeki eserleri ihtiva eder. Böylece VIII. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonuna kadar bin yıldan fazla bir zamana yayıldığı görülmektedir (Aslanapa, 2018, s.15). Bu bağlamda Aslanapa'ya (2018, s.15) göre eski Türk resminin esas temsilcileri kendilerini sanat alanında geliştiren maharetli Uygur Türkleridir. Eski Uygur şehirleri harabelerinde rastladığımız VIII. ve IX. yüzyıllardan kalma Budizm'in ve Maniheizm'in tesiriyle yapılmış duvar resimleri ve minyatürler Türk resminin bugüne kadar bilinen en eski örneklerini oluşturmaktadır. Bu resimlerde rahipler, vakıf yapanlar ve müzisyenler tasvir edilmektedir. Kompozisyon, sıralama halinde ve simetrik bir düzene göredir. Ayrıca bu resimlerde koyu mavi ve kırmızının yoğun olduğu parlak renkler tercih edilmiştir (Elmas, 1998, s. 9). Uygur Türklerinden kalan minyatürler, Maniheizm dinine ait kitaplardaki sayfalarda görülmektedir. Bunlar, kısmen dinî, kısmen dünyevî sahneleri canlandırır. Ayrıca bunlardan başka Mani mabetlerinde saklanan ve ayinlerde kullanılan büyük resimler, sayfalar ve sancaklarda minyatür olarak göze çarpmaktadır. Bahsettiğimiz Uygur minyatürleri İslâm minyatürünün de kaynağını oluşturmuştur (Aslanapa, 2018, s.21).

İslamiyet'ten önce Orta Asya'da Uygur Türklerinin üstün bir seviyeye çıkardıkları Türk resim ve minyatür sanatı, İslâmiyet'in kabulünden sonra muhtelif yollarla geniş bir coğrafyaya yayılmıştır (Elmas, 1998, s. 9). Minyatür sanatı, Selçuklu devlet adamlarının emrinde çalışan Uygur yazıcıları eliyle önce İran bölgesine, daha sonra da Abbasilerin başkenti olan Bağdat'a taşınmıştır. (Can ve Gün, 2012, s. 277). İslâm sanatının ilk güzel numuneleri Bağdat çevresinde verilmiştir. Bağdat'ta resimlenmiş el yazmaları arasında Yunancadan Arapçaya çevrilen Kitabü'l-Haşâyiş (Materia Medica), Hintli Beydaba'nın Kelile ve Dimne'si ile Harirî'nin Makamat'ı

bulunmaktadır (Can ve Gün, 2012, s. 277). Böylelikle minyatür sanatında “Selçuklu Çığırı” oluşmuştur (Elmas, 1998, s. 9). Selçuklu döneminden günümüze ulaşabilen diğer minyatürler, XII. Yüzyıl sonrasına ait, Kitab-ı Tiryak, Varka ve Gülşah yazmalarının minyatürleri ile Kitabü'l-Aganî minyatürüdür (Can ve Gün, 2012, s. 277). Büyük Selçuklular devrinde tekamül gösteren minyatür sanatı, Anadolu Selçukluları devrinde de gelişerek devam etmiştir (Elmas, 1998, s. 9). Bu dönem minyatürlerinin önemli bir kısmının Artuklu emirlerinin himayesinde Güney Doğu Anadolu merkezlerinde yapıldığı söylenebilir. Ayrıca Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya şehri de dönemin önemli bir minyatür merkezidir. (Can ve Gün, 2012, s. 277). Anadolu Selçuklu dönemine ait minyatürlü el yazma örnekleri XII. ve XIII. yüzyıllardan kalma eserlerden oluşmaktadır. Kitabü'l-Haşâyiş, Kitabü fi Marifeti'l-Hıyeli'l-Hendesiye, Süverü'l-Kevakibi's-Sabite, Varka ve Gülşah ile Tezkire isimli el yazmaları bu eserlerden bazılarıdır (Can ve Gün, 2012, s. 277).

Minyatür sanatının; İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Timurlular, Safeviler, Babürler ve Osmanlılar dönemlerinde de yaygın bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu dönemlerde de birçok el yazması esere minyatür yapılmıştır.

Yukarıda saydığımız dönemler içerisinde minyatür sanatına yeni bir soluk getiren devlet Osmanlı'lar olmuştur. Osmanlılar, minyatür sanatının en sürekli ve en orijinal okulunu oluşturmakla kalmamışlar, aynı zamanda minyatür sanatına yeni bir anlatım ve yeni bir konu dünyası getirmişlerdir (Elmas, 1998, s. 16). Geniş bir zaman dilimine yayılan Osmanlı minyatür sanatını; Erken Dönem, Kanunî Sultan Süleyman Dönemi, Klasik Dönem ve Lale Devri olmak üzere dört başlık altında incelenmektedir (Elmas, 1998, s. 16).

1.3. MİNYATÜR SANATI VE İSLAMİYET

İslamiyet'in kabulünden sonra Müslümanlar, resim ve tasvir sanatına mesafeli durup temkinle yaklaşmışlardır. Bu sebepten dolayı resim ve tasvir sanatı, minyatür sanatı olarak tezahür etmiş ve belli başlı kurallar çerçevesinde gelişme göstermiştir. (Öz, 2019, s. 4).

Minyatür sanatı, İslam Dünyasında “hat” sanatının belli başlı ürünü olan el yazmaları ile gelişim kaydetmiştir (Renda, 1997, s. 1262). Bir kitap sanatı olarak minyatür; el yazması kitabın metni, yazısı, bezemeli cildi ya da sayfalarının tezhibinden ayrı olarak düşünülemez (Renda, 1997, s. 1262). Çünkü, el yazması eserlerde hattat,

müzehhip ve nakkaş adı verilen sanatkârlar müşterek olarak çalışırlar. Evvelâ hattat yazıyı yazar ve resim gelecek yerleri boş bırakır. Daha sonra müzehhip tezhip işlemini gerçekleştirir. Bu işlemin ardından nakkaş minyatürleri işler (Arseven, 1955, s. 90-91).

XIII-XIX. yüzyıllar arasında İslam çevrelerinde üretilen kitap resimleri minyatür ismi ile anılmıştır (Konak, 2015, s. 229). Minyatür, İslam Dünyasında XIII-XIX. yüzyıllar arasında hâkim olan resim türü olmuştur (Renda, 1997, s. 1262). Ayrıca zaman içerisinde İslam çevrelerinde özgün bir resim dalı haline gelmiştir. (Elmas, 1998, s. 45).

İslâm sanatında minyatüre "tasvir" adı verilirken minyatür sanatçısına "musavvir" veya "nakkaş" adı verilmiştir. İslam minyatürlerinin en eski örnekleri XII-XIII. yüzyıllara aittir (Mahir, 2005, s. 118). Minyatürün henüz el yazması eserlerde yer dönemlerde; Müslüman ressamın gölgeyi, derinliği ve hacmi bildikleri tarihî kaynaklardan ve eserlerden görülmektedir (Yetkin, 1953, s. 33). İslâm minyatürcüleri, İslam öğretisinin ön gördüğü soyut dünya görüşünün İslam sanatının tüm dallarına getirdiği bazı kurallara uyarak hareket etmişlerdir (Renda, 1997, s. 1262). Çünkü, İslamiyet'e göre bu dünya hayalden başka bir şey değildir, asıl amaç öbür dünyaya hazırlanmaktır (Elmas, 1998, s. 45). Dinin şartlarını yerine getiren bundan dolayı huzura kavuşan nakkaşın gayesi, dünya ötelereinden derlenmiş hissini veren parlak, güler yüzlü renklerle özlediği ebedi dünyanın doyumsuz tadını hissettirmektir (Yetkin, 1953, s. 34). Bu yüzden nakkaş, fani dünyayı hatırlatan gölge, derinlik, hacim gibi görsel unsurlar ile ağzımızın tadını hiçbir zaman kaçırmak istememiştir (Elmas, 1998, s. 45). Derinliğin hayal olması, gölgenin renge karartı vermesi, hacmin ise cismaniliğe yaklaştırması sebeplerinden dolayı nakkaş bu unsurları fırçasının kıllarından uzak tutmuştur (Yetkin, 1953, s. 33). Minyatür figürlü bir anlatım biçimi olmasına rağmen; nakkaş, metinde geçen olayları resmederken ışık-gölge, perspektif ya da renk değerleri gibi unsurlara dayanan Batı resim geleneğinin aksine nesnelere gibi canlıları da tabiattan soyutlar ve onları hakiki görünümünden çok farklı birer dekoratif öğeye dönüştürmüştür (Renda, 1997, s. 1262). Minyatür ustaları, yüzyıllar boyunca doğayı en gerçek görünümüyle verebilme gayretinde olan Batılı ustaların aksine, tabiattan bağımsız bir gerçeği aramışlar ve düşünüp tasarladıkları şeyleri resmetmişlerdir (Renda, 1997, s. 1262).

1.4. MİNYATÜRÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Minyatür sanatı, köklerini İslâmiyet'ten alan dünya görüşü neticesinde XII. yüzyıldan itibaren güçlü saray çevrelerinin himayesinde gelişmiş ve diğer sanatlar gibi kendine has belli başlı kurallar oluşturmuştur (Elmas, 1998, s. 45). Minyatür sanatı katışıksız renk lekerine, belirgin kenar çizgilerine dayanan gölgesiz, iki boyutlu, daha çok yüzeysel süslemeyi ön plâna çıkararak bir resim anlayışıdır (Renda, 1985, s. 459). Minyatür sanatının kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şunlardır: Figürleri birbirini kapatmayacak şekilde resmetmek, geriye kalan figürleri kâğıdın üst tarafına resmetmek, figürlerin iriliğini önemlerine göre tespit etmek, manzarada uzaklığı renk ve boy nispeti yönünden belirtmemek, en ince ayrıntıyı dahi işlemek, renkleri ışık-gölge tesiri aramadan sürmektir (Binark, 1978, s. 272). Batı resim sanatından ayrılan minyatür resim anlayışının temel özelliklerini iyi kavramak gerekir. Aşağıda bu temel özellikleri inceleyeceğiz.

1.4.1. Konu

Minyatürlerde ele alınan konular el yazması eserlerin konularına göre değişiklik göstermekle birlikte olayları hikâye edenler, peyzajlar, portreler ve bilimsel konular (tıp, astroloji, teknik) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Elmas, 1998, s. 46).

1.4.2. Çizgi

Genel bir tanımlama ile çizgi, zeminde hareket ile birlikte noktanın bir yansımasıdır. Nakkaşlar için çizgi, vurgulamak istedikleri durum ve olayların biçimini gösteren bir anlatım dili olarak anlaşılmıştır (Gündüz, 2019, s. 19). Aynı zamanda çizgi, nakkaşların fikirlerinin ve düşüncelerinin resimle ifade edilmesidir. Nakkaşlar için çizgi, yapılacak olan minyatürün desenedir de diyebiliriz (Elmas, 1998, s. 48).

Minyatür çalışmalarında çizgi, çok önemli bir yer tutmakla birlikte kompozisyonda işlenen konularda figürlerin dış şekillerini bir doğru parçası gibi simetrik biçimde anlamlandırmaktadır (Gündüz, 2019, s. 19). Kompozisyonun ortaya çıkmasında en önemli unsurlardan biri olma özelliğini taşımaktadır (Gündüz, 2019, s. 19). Tek çizgi anlayışının hakim olduğu İslâm minyatür sanatında çizgiler ince ve zariftir. Yer yer kalınlaşıp incelendiği söylenemez (Elmas, 1998, s. 48).

1.4.3. Renk

Minyatürlerde duyulara çizgiden ve desenden daha çok seslenen bir öğe varsa o da renktir (Elmas, 1998, s. 48). Minyatür sanatında rengin ayrı bir yeri vardır. Çizgi desenin, renk ise lekenin tadını vermektedir. Minyatürde ışık-gölge kurallarına ve hava perspektifine itibar edilmez ve renkler asla desene kurban edilmez. Çoğunlukla parlak

ve mat renklerin, canlı ve yumuşak renk karşıtlıklarının titreşimi minyatürlere ayrı bir güzellik kazandırmıştır (Şen, 2018, s. 779).

Minyatürlerde genellikle üç ara renk (kırmızı, sarı, mavi) kullanılmış, bunun yanı sıra pastel renkler de yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Elmas, 1998, s. 50). Ayrıca, kompozisyonların zeminlerinde eflatun sarı, mavi gibi benzi soluk renkler kullanılarak, derecelendirme etkisi yaratılmak istenmiştir (Gündüz, 2019, s. 20).

1.4.4. Kompozisyon (Düzen):

Herhangi bir eseri oluşturan belirli düzen bağıntıları içerisinde bir araya getirilmesi ve bu çalışma sonucunda meydana gelen yapıya kompozisyon (düzen) adı verilmektedir (Elmas, 1998, s. 47).

Minyatür sanatında, figürler ve objeler birbirinin arkasında gösterilmemiştir. Ön veya arka plandakileri görünür kılmak için ön taraftakiler alt kısma, arka taraftakiler aynı boyda olmak suretiyle üst kısma yerleştirilmiştir. Ayrıntının önemli olduğu minyatür sanatında uzakta duran herhangi bir figürün veya nesnenin bütün ayrıntılarına kadar işlendiğini söyleyebiliriz (Gündüz, 2019, s. 24).

1.4.5. Perspektif:

Üç boyutlu gerçeklikleri iki boyutlu resim düzlemi üzerinde betimleyerek, üçüncü boyut yanılması oluşturma işine yarayan resim tekniğine perspektif adı verilir. (Sözen ve Tanyeli, 2017, s. 243).

Bu teknik minyatür sanatında kullanılmamıştır. Bu sebepten ötürü minyatüre girmiş olan eşya ve figürler birbirinin arkasına gelecek şekilde ya da birbirini örtecek şekilde düzenlenmemiştir (Elmas, 1998, s. 51). Çok figürlü minyatürlerde, uzak veya yakın ayrımı yapılmaksızın perspektif kurallarına uyulmadan resmedilme işlemi hep aynı boyutta yapılmıştır. Fakat, mevki sahibi önemli kişiler mevkilerine göre diğerlerinden daha büyük resmedilmiştir (Gündüz, 2019, s. 21).

Öndeki figürler aşağıda olmak üzere arkadakiler ise derece derece yukarı kısma yapılır ve uzaklıkları hesaba katılmayarak hep bir boyda resimlenir. Bu suretle resme hem karşıdan hem yukarıdan bakılıyormuş gibi üç boyutlu bir mahiyet verilmiştir. Bazı minyatürlerde de kuşbakışı görünüm uygulanmıştır (Gündüz, 2019, s. 21).

1.5. MİNYATÜR YAPIMI

Işık-gölge oyunları ile kendine özgü derinlik duygusu kazandırılan küçük boyutlu resimlerden oluşan minyatürler, el yazmalarında yer alan metinleri açıklamak

amacıyla sayfalara suluboya ve altın, gümüş varaklarla yapılırdı (Mahir, 2005, s. 118). Minyatür sanatçısının vazifesi; hazırlanan el yazmasının edebi, bilimsel ve tarihi olmasına bakmaksızın metinde anlatılanlara sadık kalıp bunları açıklayıcı şekilde resmetmesidir (Renda, 1997, s. 1262).

Minyatür işleminin en başında resimlendirilecek olan eserin konusunun tespit edilmesi gelmektedir. Sonraki aşama ise; manzara, portre veya herhangi bir olayın anlatımı isteniyorsa, bunun hakkında gerekli olan araştırma ve inceleme yapılarak bilgi toplanır (Keskiner, 2004, s. 12)

Nakkaşlar evvela kâğıdın üzerine uhra denilen deseni çizerler (Renda, 2001, s. 3-4). Desen çiziminde siyah ve kahverengi boya tercih edilmez ve desenin çok ince çizilmesi gerekir (Binark, 1978, s. 273). Çizilen desenin üzerinden çini mürekkebi ile giden nakkaşlar daha sonra ayrıntılara ve boyama işine yoğunlaşırlar (Renda, 2001, s. 3-4). Minyatür sanatında boyama işlemi, zemin renklerinin vurulması ile başlar. Eğer zeminde altın veya gümüş kullanılacaksa, ilk önce bunlar sürülür, zermühre denilen bir cins akik taşı ile üzerinden geçilerek parlatılır. Renklerin birbirleri ile uyum sağlayacak tarzda dağılmasına dikkat edilir (Keskiner, 2004, s. 12).

Keskiner'e (2004, s.12) göre bu işlemlerden sonraki safha, nakkaşın bütün sabır ve hünerini gösterdiği bir uğraş kısmıdır. Bu safhada; elbise üstü nakışları, iç ve dış mekânda bulunan bütün unsurların detay ve süslemeleri, doğada görülen çiçek, bitki, kaya, ağaç gibi, diğer elemanlar en ince ayrıntılarına kadar işlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

BAŞLANGIÇTAN XV. YÜZYILA KADAR İSLÂM MİNYATÜR SANATI

2.1. İSLÂM'DA İLK MİNYATÜRLÜ YAZMALAR

İslâm'da resim sanatı, minyatür ile gelişmiştir. İslam dünyasında tasvire ve resme konulan tepkinin kısmî anlamda minyatür sanatını geliştirdiğini söylemek doğru olur. Ayrıca minyatürün perspektif, derinlik, oranlama ve ayrıntı içermeyen, gerçekçilikten uzak bir anlayışla yapılmış olması İslam inanışını fazla rahatsız etmemiş ve minyatür yapımına karşı toleransla bakılmasına sebep olmuştur (Deveci, 2015, s. 94).

İslâm dünyasında, el yazmalarını hazırlama çalışmaları IX. yüzyılda Abbasi Halifesi Me'mûn zamanında antik kitapların Arapçaya çevrilmesiyle başlamıştır. Geç antik döneme ait tıp, botanik, felsefe, astronomi konulu kitaplar resimleriyle birlikte kopya edilmiştir. Böylelikle, İslam ülkelerinde resimli kitap hazırlama geleneği başlamıştır. Ancak bu dönemden hiçbir minyatürlü el yazması günümüze gelememiştir (Bozcu, 2015, s. 56).

Fatımîler⁴ (909-1171) zamanından kalma parçalar halindeki bazı resimler, İslâm dünyasına ait en eski resimler olarak kabul edilmektedir (Yurdaydın, 1957, s. 181). Büyük çoğunluğu Viyana'da Arşidük Rainer koleksiyonunda ve bazı özel koleksiyonlarda bulunan bu resimlerde iptidai hayvan ve insan tasvirleri bulunmaktadır. Bu minyatürlere bakılarak gelişmiş bir minyatür sanatından bahsetmek doğru olmaz. Zira bu minyatürler, metni açıklayıcı basit tasvirlerdir (İnal, 1976, s. 15).

Deveci' ye (2015, s. 94) göre minyatür, İslam sanatına Türklerin eliyle girmiştir. Uygur Türklerinde görülen resim sanatı, İslam sonrası Türk ve erken İslam sanatında ortaya çıkacak minyatürlere kaynaklık etmiştir. İslam sanatında ilk minyatürlü yazmalar XI. yüzyılın sonlarından itibaren Selçuklular ile karşımıza çıkmaktadır (Renda, 1997, s. 1263).

2.2. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI

XI. ve XII. yüzyıllarda Yakın Doğu iki önemli olaya sahne olmuştur. Bunlardan biri Haçlı Seferleridir, diğeri ise Selçuklu Türklerinin İran'dan Ön Asya, Mezopotamya,

⁴ 909-1171 yıllarında Mısır, Suriye ve Kuzey Afrika'da hüküm sürmüş bir Şif devlet.

Suriye ve Anadolu'ya yayılmasıdır. 1050 yılında Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey, önce İran'a girmiş, ardından 1055 yılında Bağdat'taki Şîi Büveyhî⁵ Devletine son vermiştir (İnal, 1976, s. 16). Bunun üzerine Selçuklu hükümdarı ve Abbasî halifesi arasındaki münasebet tanzim edilmiştir. Abbasî halifesi Tuğrul Bey'e doğunun ve batının sultanı unvanını vermiştir. Ayrıca Abbasî halifesinin siyasi yetkileri Selçuklular'a geçmiş, halifenin yalnızca ruhanî liderlik vasfı kalmıştır (Yurdaydın, 1957, s. 182). Tuğrul Bey'in 1055'te Bağdat'a girerek sultan unvanını almasıyla birlikte bu bölgede Selçuklu sanat ve kültürü yayılmaya başlamıştır (Aslanapa, 2018, s. 364).

1071 yılında Bizans ve Selçuklular arasında yapılan Malazgirt Meydan Savaşının akabinde Anadolu ve civar ülkeler Selçuklu akınlarına sahne olmuştur. Bu akınlarla Anadolu ve civar ülkeler Türkleşmeye başlamıştır. Anadolu, Suriye ve Mezopotamya'ya Selçuklu Sultanını tanıyan ve onun adına ülkeyi yöneten bir takım Türk sülaleler yerleşmiştir. Bunlar arasından en önemlileri: Artuklular, Zengîler ve Anadolu Selçuklularıdır. Türk- İslam minyatürlü yazmalarından günümüze gelen en eski örnekler işte bu dönemden gelmektedir (İnal, 1976, s. 16). Diyarbakır, Musul, Bağdat ve Konya gibi şehirler, bu dönem minyatür sanatının korunduğu önemli sanat merkezleri olmakla birlikte Selçuklu dönemi eserlerinin büyük çoğunluğunun nerede yapıldığı belli değildir (Sağlam, 2017, s. 25).

İran, Mezopotamya ve Anadolu XI. yüzyılın ortalarından 1220-1258 yılları arasındaki Moğol istilasına kadar Selçuklu Türkleri'nin hakimiyeti altında kalmıştır (Yurdaydın, 1957, s. 182). Bu dönemde Selçuklu minyatür sanatında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Minyatür sanatı, Selçuklu devlet adamlarının emrinde çalışan Uygur yazıcıları eliyle evvela İran'a, daha sonra da Abbasi Devleti'nin başkenti Bağdat'a taşınmıştır (Can ve Gün, 2012, s. 277). Selçuklu çığır⁶ şeklinde tarif edilen bu minyatürler, Selçuklu hükümdar ve emirlerinin kâtip ve nakkaşları olan Uygurlu Türkler tarafından geliştirilmiştir (Sağlam, 2017, s. 25). Nakkaşlar, sanatı destekleyen Selçuklu idareci sınıfının emirleri ve talimatları doğrultusunda çalışmışlardır (Yurdaydın, 1957, s. 182).

İslam sanatının minyatürlü el yazmalarının ilk örnekleri Bağdat çevresinde verilmiştir (Deveci, 2015, s. 96). Dioskorides'in şifalı otlar hakkındaki Kitâbü'l-Haşâyîş ve Galen'in (Câlînûs) zehirlenmeler konusundaki Kitâbü't-Tiryâk adlı eserlerinin

⁵ İran ve Irak'ta 932-1062 yılları arasında hâkimiyet kuran Şîi bir devlet.

⁶ Usûl, yol, tarz.

Arapça çevirileri günümüze kadar ulaşan en eski Türk-İslâm minyatür üslûbunun örneklerini temsil etmektedirler (Mahir, 2005, s. 118). Bu el yazmalarındaki minyatürler, çevirileri yapılan antik kitaplardaki resimlerin oldukça benzer kopyaları şeklindedir (Bozcu, 2015, s. 56).

XI. ve XIII. yy. arasında hüküm süren Selçuklular'a ait minyatürlü yazmalar büyük bir çeşitlilik göstermektedir (Renda, 1997, s. 1263). Selçuklu minyatür sanatçıları, bilimsel eserlerin yanında edebî eserleri de resimlemişlerdir. Selçuklu dönemi minyatür sanatında, İslâmî düşünceye uygun soyut bir üslup hâkimdir (Shahmari, 2014, s. 6). Oluşturulan minyatürlü el yazmalarında Uygur kökenli Selçuklu tiplerinin yanı sıra, gündelik yaşamı canlandıran tasvirler de bulunmaktadır. Bu dönemde Geç Antik ve Bizans etkilerinin özümsemesiyle yeni bir resim üslûbunun doğduğu görülmektedir (Sağlam, 2017, s. 25). Geç Antik ve Bizans etkilerini özümsemiş olan bu dönemin yeni tasvir üslûbu Kelîle ve Dimne ile Harîrî'nin el-Makamat'ında kendisini göstermiştir (Mahir, 2005, s. 118).

Selçuklu minyatürleri genellikle çerçevesiz yapılmıştır. Hristiyan, Habeş, Sami ve Selçuklu tipindeki insan figürleriyle bölgenin kozmopolit nüfusu minyatürlere yansımıştır. Olayların içinde gösterilen mekân, bütün basitliğine karşın dönemin yaşantısını betimlemiştir. Yapı tipleri, ev içi döşemeleri, kervanla yolculuklar, şölenler, dükkânlar, köyler ve tarımsal faaliyetler dönemin yaşantısıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir (Renda, 1997, s. 1263).

Selçuklu dönemindeki minyatürlü yazmalarını, fen ve bilim konulu eserlerle, edebi konulu eserler olarak iki grupta toplayabiliriz.

Bilim ve Fen Konulu El Yazmaları:

- Kitâbü'l-Haşâyîş (Materia Medica)
- Kitab-ı Tiryak
- Muhtârü'l-Hikem ve Mehâsinü'l-Kilem
- Kitâbü'l-Baytara
- Kitâb fî Ma'rifeti'l-Hiyeli'l-Hendesiyye
- Şuverü'l-Kevâkibi's-Sâbite(Sabit Yıldızlar)
- Tezkire
- Kitab Dakâik el-Hakâik
- Munis el-Avarif

Edebî Konulu El Yazmaları:

- Kelîle ve Dimne
- Makamât,
- Kitab-El-Aghani (Şarkılar Kitabı)
- Varka ve Gülşah

Kitâbü'l-Haşâyiş (Materia Medica): Dioskorides'in De Materia Medica adlı tıp botaniği kitabı Yunancadan Arapçaya Kitâbü'l-Haşâyiş olarak çevrilmiştir. M.S. II. yüzyılda Kilikya bölgesinde hayatını idame ettirmiş bir hekim olan Dioskorides'in bu eserinin, bilinen on üç İslâmî çevirisi mevcuttur (Deveci, 2015, s. 95). Bunlardan, M.S. 1083 tarihini taşıyan "Leiden nüshası" en eskisidir. Bu on üç nüshadan Londra British Museum'da ve Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed Kitaplığı'nda bulunan nüshalar Memlûklar'a aittir. Diğer nüshalar ise Selçuklulara aittir (Başkan, 2009, s. 53). 1222'de Abdullah ibn el-Fazıl tarafından resimlenmiş bir Kitâbü'l-Haşâyiş nüshası önem arz etmektedir. Bu nüshada ilaç hazırlayan hekimler ve ameliyat yapan cerrahların minyatürleri bulunmaktadır. Ayrıca doğa manzaralarına birkaç sembolik ağaçla değinilmiştir (Yetkin, 1984, s. 191).

Kitab-ı Tiryak: Johannes Grammatikos adlı genç bir antik yazarın bu eseri, M.S. XII. yüzyılda İslâm yazarları tarafından tercüme ve kopya edilmiştir (İnal, 1976, s.21). 1199 tarihinde yazılan ve "Paris Ulusal Kütüphanesi nüshası" ve üzerinde tarih bulunmayan "Viyana Ulusal Kütüphanesi nüshası" günümüze kadar ulaşan iki örneğidir. Paris'te Bibliothe'que Nationale'de bulunan 1199 tarihli yazmanın takdim minyatürlerinde Uygur fresklerinin donuk-durgun resim geleneğinin etkileri görülmektedir (Mahir, 2005, s. 118). Selçuklu üslûbunu temsil eden en iyi örnekler arasında bulunan bu yazma eserin Musul'da, Zengîler'den Arslan I. Nureddin Şah tarafından yazdırılmış olma ihtimali yüksektir (Deveci, 2015, s. 102).

Resim 2.1. Kitab-ı Tiryak
(BNF, Département des manuscrits, Arabe 2964)

Muhtârü'l-Hikem ve Mehâsinü'l-Kilem: El-Mübaşir tarafından XI. yüzyılda kaleme alınan bu eser bir derlemedir (İnal, 1976, s.25). Kitap; eski Grek nazariyelerine dayanan felsefe, tarih ve tıp konusundaki yazılardan oluşmaktadır (Mahir, 2005, s. 118). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Kitaplığında bulunan 3206 numaralı nüsha, eserin bilinen tek kopyasıdır (İnal, 1976, s.25).

Kitâbü'l-Baytara: XIII. yüzyıl Bağdat ve çevresinde gelişen minyatürlü yazmalar içinde yer alan aynı zamanda “Selçuklu çığırının bir kolu” sayılabilecek en önemli eserlerden birisi *Kitâb el Baytara*'dır (Yetkin, 1954, s.157). Ahmed ibn el-Hüseyin ibn el-Ahna'fa ait olan bu eser, atçılık ve baytarlık üzerinedir (Deveci, 2015, s. 97). Bu el yazmasının bilinen dört nüshası vardır. Bunlar: İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Fatih ve Ayasofya Koleksiyonları ile Kahire Milli Kitaplığı'nda bulunmaktadır (İnal, 1976, s.24). Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed Kitaplığında bulunan 2115 numaralı nüsha, 1210 yılında Ali İbn Haşan İbn Hibetullâh tarafından kopya edilmiştir. Yazmadaki minyatürler çerçevesiz bir biçimde metnin arasında bulunmaktadır. Çoğunlukla yeşil bir zemin üzerinde yapılan çeşitli at, seyis ve at koşturan kişilerin tasvirleri görülmektedir (Başkan, 2009, s. 58).

Resim 2.2. Kitâbü'l-Baytara
(TSMK, III. Ahmed, nr. 2115, vr. 47a, 125b)

Kelile ve Dimne: M.Ö. I. yy. yaşadığı sanılan Beydeba tarafından kaleme alınan, fabl tarzında hikâyelerden oluşan öğretici ve eğitici bir eserdir (Deveci, 2015, s. 98). Kelile ve Dimne'deki hikâyeler, erdem ve siyaset konuları ile daha birçok konuyu ele almıştır. Eser, adını ilk bölümünde yer alan bir hikâyenin kahramanları olan iki çakaldan almıştır. Kelile, doğruluğu ve dürüstlüğü simgelerken Dimne, yanlış ve yalancı simgelemektedir (İpek, 2012, s. 84). 1220 yılında, İbnül Mukaffa tarafından Arapça'ya çevrilen bu eserin minyatürleri XIII. yüzyılda yapılmıştır (Deveci, 2015, s. 98). Kelile ve Dimne'nin nakkaşı, hayvan tasvirlerini sade ve hikâyesel bir metotla betimlemiştir. Konuları, renkli zeminler üzerinde gerçekçi bir üslûp kullanarak anlatmıştır (Başkan, 2009, s. 60).

Resim 2.3. Kelile ve Dimne
(BNF, Département des manuscrits, Arabe, nr. 2964, 48r)

Makamât: Yazarın gerçek adı Osman ibn Muhammed olmakla birlikte ipekçilikle uğraştığından ötürü kendisine el-Harirî adı verilmiştir (İnal, 1976, s. 26). 1054-1122 yılları arasında Basra’da yaşayan Harirî’nin Makamât adlı eseri elli küçük hikâyeden müteşekkil olmakla birlikte bu hikâyelerin kahramanı Ebu Zeyd’dir (Deveci, 2015, s. 98). Bir fesâhat ve belâgat örneği taşıyan Makamât’ın XIII. yüzyıldan gelen minyatürlü beş yazması vardır (İnal, 1976, s. 26-27).

Resim 2.4. Makâmât
(BNF, Département des manuscrits, Arabe, nr. 6094, 139r)

Kitâb fî Ma‘rifeti’l-Hiyeli’l-Hendesiyye: Eser, XII. yüzyılın ikinci yarısında Artuklular’ın hizmetine giren mühendis İsmâil b. Rezzâz el-Cezerî tarafından Diyarbakırlı emir Mahmud b. Muhammed b. Karaaslan’ın isteği üzerine 1206 yılında yazılmıştır (Deveci, 2015, s. 102). Eserde suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan birtakım aletlerin ve mekanik eşyaların tanıtımları yapılmış ve bunlar resmedilmiştir (İnal, 1976, s.23). İsmâil b. Rezzâz el-Cezerî aletlerin bütünüünün ve parçalarının ayrıntılı tasarımlarını renklendirerek çizmiştir (Başkan, 2009, s. 55). Eserde; otomatik çalışan saatlerin, otomatik hareket eden insan ve hayvanların, fiskiyeli havuzların, içki kaplarının, hacamat aletlerinin ve şifreli kilitlerin tasarımları bulunmaktadır (Tanındı, 1996, s. 5).

Resim 2.5. Kitâb Fî Ma'rifeti'l-Hiyeli'l-Hendesîyye
(TSMK, III. Ahmed, nr. 3472, vr. 136a)

Şuverü'l-Kevâkibi's-Sâbite (Sabit Yıldızlar): X. yüzyıl İslâm âlimlerinden biri olan Abdurrahman es-Sûfi'nin astronomi konulu kitabıdır. Batlamyus'un Almagest isimli eserinin kaynak olduğu bu kitap 1135 yılında Mardin'de kopya edilmiştir (Bağcı vd., 2006, s.14). Eserde insan, hayvan ve cansız nesnelere simgeleştirilen kaynağının ilkçağa dayandığı varsayılan yıldızların ve burçların yüzeysel çizgi üslûbuyla renklendirilmeden yapılmış tasvirleri bulunmaktadır. (Tanındı, 1996, s. 3). Eser, Artuklu sarayı için yazılmış, Selçuklu resim üslûbundaki minyatürlü kitaplar arasındadır (Mahir, 2005, s. 119).

Varka ve Gülşah: Varka ve Gülşah, M.S. XII. yüzyılda yaşamış olan Arap şairi Urvah bin Hizan al-Udhri'nin hikâyesinden esinlenilerek yazılmıştır (İnal, 1975, s.41). XI. yüzyılda İran şairi Ayyuki, manzum bir eser meydana getirerek Gazneli Sultan Mahmut'a ithaf etmiştir (Yetkin, 1984, s. 191). Bu eser, Selçuklu döneminin en önemli minyatürlü yazmaları arasındadır. Eser XIII. yüzyıl başlarında nakkaş Abdülmü'min el-Hûyî tarafından minyatürlenmiştir (Deveci, 2015, s. 103). Nakkaşın adı bugünkü Türk-İran Azerbaycanı sınırının hemen yakınında Khoy şehrine bağlanmaktadır (Aslanapa, 2018, s. 365). Prof. Ahmet Ateş tarafından keşfedilip tanıtılan Farsça yazılmış *Varka ve Gülşah* mesnevisi, yazısı ve minyatürlerinin üslubuna göre 13. yüzyıl başlarında, Anadolu Selçuklu sanatının ortaya koyduğu içinde 71 minyatürü barındıran şaheserlerdendir (Aslanapa, 2018, s. 365). Ayrıca yatay frizler halinde yapılmış olan

minyatürler, minaî tekniğiyle bezeli Selçuklu çini ve seramik sanatlarında da izlenen geleneksel Selçuklu figür üslûbunun başlıca örneklerindedir (Mahir, 2005, 119).

Resim 2.6. Varka ve Gülşah (TSMK, Hazine, nr. 841, vr. 22a)

Tezkire: Nasreddin Sivâsî tarafından 1271 yılında Aksaray’da yazılarak Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev’e sunulmuştur (Deveci, 2015, s. 102). Üç kısımdan oluşan kitapta büyü ve astroloji ile ilgili resimler, işaretler, melek tasvirleri, ejderle mücadele eden atlılar, aslana ve kuşa binmiş figürler bulunmaktadır (İnal, 1976, s. 44). Tasvirlerin üslûbu, Bizans sanatının etkilerini taşımaktadır (Mahir, 2005, s. 119).

Resim 2.7. Tezkire

(BNF, Département des manuscrits, Persan, nr. 174, 72r)

El-Eganî: Eserin orijinali M.S. X. yüzyılda Bağdat şehrinde Ebü'l-Ferec El-İsfâhânî tarafından yirmi cilt olarak kaleme alınmıştır (İnal, 1975, s.39). Yazarında daha

meşhur olan bu eser, Emevî devrinde ve Abbâsîler'in ilk dönemlerinde yaşayan şarkıcı ve bestekârlarla bunların şarkı ve bestelerini konu edinmiştir (Kılıç, 1994, s. 317). XIII. yüzyıldan önceki devirlerden hiçbir minyatürlü yazma günümüze gelmeyi başaramamıştır. Eserin 1217-1219 tarihinde kopya edilmiş bir nüshasının sadece altı cildi günümüze kadar gelebilmiştir (İnal, 1975, s.39).

Muktar El-Hikem ve Mehasin El-Kilem: Eser çeviri olmayıp bir derlemedir. XI. yüzyılda El-Mübaşir tarafından yazılan bu kitap, Homer, Solon, Hippokrat, Sokrat, Aristo, Pisagor, Galen gibi eski Yunan âlimlerinin söylediklerine dayanan felsefe, tarih ve tıp konusundaki yazıları içerir. Eserin bilinen nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Kitaplığı 3206 numarada kayıtlıdır (İnal, 1976, s.25).

Kitab Dakâik El-Hakâik: 1270/71'de Aksaray'da kaleme alınmıştır. Astroloji konulu olan eser, minyatürlüdür (Tez, 2001, s. 93).

Munis El-Avarif: 1272'de Kayseri'de Nasr el-Rammel el-Sa'ati el-Sivasî tarafından kaleme alınmıştır. Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev'e sunulmuştur. Bu astrolojik elyazması İslamî resimlerle bezelidir (Tez, 2001, s. 93).

2.3. İLHANLILAR DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI

Moğollar, XIII. yüzyıl başlarından itibaren Ön Asya'yı istila etmeye başlamışlardır. Moğollar'ın İlhanlı kolunun hükümdarı Hülagü Han, Bağdat'ı alarak Abbasî Devletine son vermiştir. Moğol istilası sebebiyle durma noktasına gelen sanat faaliyetleri XIII. yüzyılın ikinci yarısında İlhanlıların idaresi altında tekrardan başlamıştır (İnal, 1976, s. 47). İlhanlılar, İran bölgesinde hâkimiyet kurduktan sonra kendi sanat anlayışlarını bu bölgeye taşımışlardır (Shahmari, 2014, s. 7).

İlhanlılar döneminde minyatürlü el yazmalarına büyük önem verilmiştir. Irak ve Çin etkilerinin görüldüğü İlhanlılar dönemine ait minyatürlü el yazmaları, İslâm minyatür sanatının gelişimine katkı sağlamıştır (Çobanoğlu ve Beksaç, 2000, s. 107). 1256-1335 yılları arasında hüküm süren İlhanlılar devrinde önemli minyatürlü el yazmaları oluşturulmuştur. Minyatür sanatının İslamî dönemde yeniden doğuşunda çok önemli bir merhale teşkil eden İlhanlı devri eserleri, yoğun biçimde kendisini gösteren Çin ve Irak tesirlerinin bir terkibi şeklinde ortaya çıkmıştır (Beksaç, 2000, s. 434). Bu dönem eserlerinde farklı bir biçim diliyle karşılaşılmıştır. İlhanlılar'ın hâkim olduğu İran coğrafyasında oluşturulan minyatürlü el yazmaları, Uzakdoğu ve bilhassa Çin sanatına özgü bir teknikle resimlenmiştir. Bu dönemdeki minyatürlü el yazmaları,

kullandığı renkler itibariyle güçlü tesirler bırakan çok güzel örneklerdir (Mahir, 2005, s. 119).

İlhanlılar döneminde minyatür sanatı Selçuklu üslubundan çok farklı bir görünüm kazanmıştır. Her şeyden önce resimlendirilen eserlerin konusunda büyük bir değişiklik meydana gelmiştir (Shahmari, 2014, s. 7). İlhanlılar, tarihî konuların yanında astronomi ve tabii ilimlere de ilgi duymuşlar bu sebeple minyatürlerde bu ilimleri tercih etmişlerdir. Bilhassa hayvan tasvirli minyatürler, tabii manzaralarla desteklenmiş figürler ve tarihî konuları aksettiren sahnelerin esas teşkil ettiği minyatürler İlhanlı minyatür sanatının en önemli temsilcileri olarak görülmektedir. Ayrıca bunların dışında destanlar da minyatürlerde işlenen konulara esas oluşturmuştur (Çobanoğlu ve Beksaç, 2000, s. 107).

İlhanlı minyatür sanatı, Gazan Han ile Olcaytu'nun veziri olan tarihçi Reşîdüddin'in (1248-1318) himayesi altında gelişim göstermiştir (Yetkin, 1984, s. 195). İlhanlılar dönemine damgasını vuran eser, Reşîdüddin elinden çıkan Câmîu't-Tevârih'tir. Bu eser, XIV. yüzyıl başında kurulmuş kültür ve sanat merkezi Rab'ı Reşîdi'de yazılıp resimlenmiştir. 1290'larda Meraga'da⁷ yapılan, Menâfi'u'l-Hayevân (Hayvanların Faydaları) ve ünlü İslâm âlimi Biruni'nin 1307 tarihli El-Âsârü'l-Bâkiye (Eski İnsanların Kronolojisi) adlı eserleri İlhanlılar Döneminde oluşturulan önemli minyatürlü yazmalar arasındadır (Renda, 1997, s. 1263). İlhanlılar zamanında en çok resimlenen eserlerden biri de Firdevsî'nin şaheser niteliğindeki eseri Şehname olmuştur. Demotte Şehnamesi⁸ olarak bilinen bu eser, ilk Şehname yazmalarından birisidir. 1320 tarihinde Tebriz'de kopyalanan bu eser, birçok nakkaş tarafından resimlenmiştir. Yine Muizzî'nin Divanı da önemli İlhanlı devri minyatürlü yazmaları arasındadır (Yetkin, 1984, s. 196).

İlhanlılar döneminde oluşturulan minyatürlü el yazmaları şunlardır:

- Câmîu't-Tevârih
- Menâfi'u'l-Hayevân (Hayvanların Faydaları)
- El-Âsârü'l-Bâkiye (Eski İnsanların Kronolojisi)
- Demotte Şehnamesi
- Miraçname

⁷ Günümüzde İran sınırları içerisinde bulunan önemli bir Ortaçağ şehri.

⁸ İlhanlılar dönemine ait minyatürlü Şehname'nin bilinen ilk sahibi Fransız koleksiyoner George Joseph Demotte'dir. Demotte Şehnamesi olarak anılmasının sebebi budur (Gül, 2016, s. 260).

- Kelile ve Dimne
- Hüsrev ile Şirin

Câmiu't-Tevârih: İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın isteği üzerine Reşîdüddin tarafından kaleme alınmıştır. Tarihlerin topluluğu manasına gelen bu eser modern anlamda ilk Dünya Tarihi olarak kabul edilmektedir (İnal, 1976, s. 56). Orijinalinin bazı bölümleri Moğolca, bazı bölümleri ise Farsça yazılmış ve daha sonra kısmen Arapça'ya da tercüme edilen *Câmiu't-Tevârih*'in iki farklı versiyonu bulunmaktadır. Üç ciltten oluşan birinci versiyon 1306-1307 yıllarında tamamlanmıştır, dört ciltten oluşan ikinci versiyon ise 1310 yılında tamamlanmıştır (Şeşen, 1993, s. 132).

Günümüze gelen, yazarla çağdaş dört minyatürlü nüshası bulunmaktadır (İnal, 1976, s. 56). Bunlardan 1307 tarihli bir kısmı, Edinburgh Üniversitesi kitaplığında; öteki kısmı da 1314 tarihli olup Londra'da Royal Asiatic Societe'de bulunmaktadır. *Câmiu't-Tevârih*'in Reşîdüddin zamanında yazılan öbür iki yazması da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır (Yetkin, 1984, s. 196). Bu iki yazmadan birisi 1314 tarihli diğeri ise 1317 tarihlidir. Minyatürlerin pek azı XIV. yüzyılın başlarında yapılmıştır. Geriye kalan minyatürler, XIV. yüzyılın sonlarında ve XV. yüzyılın başlarında yapılmıştır. Bu yazmaların tüm minyatürlerinde Çin etkisi göze çarpmaktadır (Yetkin, 1984, s. 196).

Menâfi 'u'l-Hayevân: 1298 yılında İlhanlı hükümdarlarının ikametgâh yeri olan Merâga'da İbn Buhtîşû tarafından kaleme alınmıştır. İlhanlı hükümdarı Gazân Han zamanından kalma bu eser, en büyük on Farsça el yazması arasında yer almaktadır. New York Pierpont Morgan Library'de bulunan bu yazma eserde değişik ellerden çıkan doksan dört minyatür bulunur (Yetkin, 1984, s.195).

Resim 2.8. Menâfi 'u'l-Hayevân (New York Pierpont Morgan Library, MS M.500, fol. 14v)

El-Âsârü'l-Bâkiye: Bîrûnî tarafından 1000 yılında Cürcân'da kaleme alınmıştır. Eser, Asyalı milletler hakkında bilgi vermektedir. Asyalı milletlerin; astronomi, hukuk, din, matematik ve tarih bilgilerini kronolojik olarak aktarmakla birlikte farklı medeniyetler arasında mukayese de yapmaktadır (Tümer, 1991, s. 462). 1307-1308 tarihli Edinburg Üniversitesi kitaplığında 161 numarada kayıtlı bulunan nüsha minyatürlüdür (İnal, 1976, s. 53). Bu minyatürlerde melez bir üslûbun⁹ sergilendiği görülmektedir (Mahir, 2005, s. 119).

2.4. İNCÛLULAR, MUZAFFERÎLER VE CELÂYİRLİLER DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI

İlhanlılar sonrasında İslâm minyatürü mahallî devletlerin ve hânedanların koruyuculuğunda gelişim kaydetmiştir. İnceleyeceğimiz mahallî devletler ve hânedanlar şunlardır: İncûlular¹⁰, Muzafferîler¹¹, Celâyirliler¹².

2.4.1. İncûlular Döneminde Minyatür Sanatı

XIV. yüzyılın başlarında İlhanlıların merkezî otoritesinin zayıflamasıyla birlikte güçlenen İncû hânedanı 1303 yılında Fars bölgesini ele geçirmiştir. İncû hükümdarı Mahmut Şah 1325'de Şiraz ve İsfahan gibi iki önemli şehri almıştır. 1335 yılında İlhanlı

⁹ Karışık, katışık

¹⁰ 1303-1357 yılları arasında Fars ve İsfahan'da hakimiyet kuran bir hanedan.

¹¹ 1318-1393 yılları arasında Batı ve Güney İran'da hakimiyet kuran mahallî bir hanedan.

¹² 1340-1431 yılları arasında İran'ın batısı ile Kuzey Irak'ta hüküm süren Moğol hânedanı.

hükümdarı Ebu Said'in ölümüyle İncû hanedanlığı bağımsızlığını tamamen kazanarak 1353 yılına kadar Fars eyaletini elinde tutmuştur (Shahmari, 2014, s. 9).

İncûlular, XIV. yy. başlarında mahallî anlayışa sahip çok renkli minyatür örnekleri vermişlerdir (Beksaç, 2000, s. 435). Bu yüzyılda minyatür sanatının temel amacı çeşitli renkler ve motif inceliğiyle elde edilen yüzeysel uyumu yakalayabilmek olmuştur. İncûlular duvar resimlerini andıran minyatürler yapmışlardır (Renda, 1997, s. 1264).

Şîraz'da hüküm süren İncûlular'ın hâmilğinde hazırlanmış eserlerdeki minyatürlerde canlı fon renkleri olan, duvar resimleriyle benzerlik taşıyan iri figürlü bir üslûp hâkimdir (Mahir, 2005, s. 119). Bu üslupta minyatürler genellikle metin aralarında yer almıştır. Minyatürlerin zeminlerinde kırmızı veya sarı renkleri tercih edilmiştir. Mimarî öğeler, manzaralar ve kompozisyonlar basit ve sadedir (Shahmari, 2014, s. 9).

İncûlular dönemine ait minyatürlü el yazmaları şunlardır:

- Firdevsi'nin Şehnamesi
- Kelile ve Dimne

2.4.2. Muzafferîler Döneminde Minyatür Sanatı

İncû hanedanlığına son veren Muzafferîler, 1353'den Şîraz'ı ele geçirdiler ve Timur'un 1393'de şehri zaptına kadar bu bölgede hüküm sürdüler.

Muzafferîler döneminde minyatür sanatı Şîraz şehri ve çevresinde gelişim göstermiştir. Bu dönem minyatür üslûbu, İncû dönemine göre farklı bir seyir göstermiştir. Minyatürlerde dekoratif ancak yalın bir üslup uygulanmıştır. Çiçekler ve geometrik motifler minyatürlere hâkim olmaya başlamıştır (Beksaç, 2000, s. 435). Kitapların boyutlarının küçülmesiyle birlikte yazılar ve resimlerde küçülmüştür. Bu dönemde minyatür, kitap sanatı kurallarına ve İslâmî düşünceye uygun soyut bir anlatım kazanmıştır (Shahmari, 2014, s. 10).

Muzafferîler döneminde oluşturulan resimli el yazması eserlerin minyatürlerinin sayfa içerisinde kapladığı alan küçülmüştür. Minyatürlerin küçülmesiyle birlikte insan figürleri de küçülmüş ve zarifleşmiştir (Mahir, 2005, s. 119). İnsan figürlerinin yüzleri uzun, belleri ince, kolları ve bacakları zarif bir şekilde resmedilmiştir (Atılğan, 2012, s. 350). Böylece ayrıntıların daha ince bir işçilikle yansıtıldığı tasvir tarzı ortaya çıkmıştır. (Mahir, 2005, s. 119).

Muzafferîler dönemine ait minyatürlü el yazmaları şunlardır:

- Kelile ve Dimne
- Câmiu't-Tevârih
- Miraçname

2.4.3. Celâyirîler Döneminde Minyatür Sanatı

Celâyirîler 1340 yılında Hasan-ı Büzürg liderliğinde bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Celâyir hânedanlığı kısa sürede Tebriz, Azerbaycan, Musul ve Diyarbakır bölgelerini ele geçirmiştir. İran'ın batısı ile Kuzey Irak'ta hâkimiyet kurmuştur.

Türkleşmiş bir Moğol sülalesi olan Celâyirîler devrinde İslâm minyatür sanatının en güzel örnekleri verilmiştir (İnal, 1976, s. 79). Bu dönemde klasik İslâm minyatürünün biçimlendiği, yüzeysel ve dekoratif bir resim üslubu doğmuştur (Mahir, 2005, s. 119). Celâyir hükümdarlarından Şeyh Üveys ve Sultan Ahmet minyatür sanatını desteklemişler aynı zamanda sanatla uğraşmışlardır. Tebriz ve Bağdat'ta atölyeler açarak kitap süslemeciliğinde yepyeni bir üslubun doğmasına vesile olmuşlardır (Atılgan, 2012, s. 350). Sultan Ahmet devrinde en üst seviyeye ulaşan minyatürcüler arasında Cüneyd isimli nakkaşın önemli bir yeri vardır (Beksaç, 2000, s. 453). Nakkaş Cüneyd, kuyumcu işçiliğini andıran ve yüzey bezemesine dayanan bir üslup geliştirmiştir. Bu dekoratif üslup sonraki yüzyıllarda, bilhassa 15.yy.'da İslam minyatürünün en güzel örnekleri olarak kitapları süslemiştir (Renda, 1997, s. 1263).

Celâyirli minyatürlerinde İlhanlı etkisi görülmüş, saray hayatına ait sahneleriyle dikkati çekmiştir. Aynı zamanda bu minyatürlerde Çin etkileri ortadan kalkmış özgün bir sanat anlayışına ulaşılmıştır. Celâyirli minyatür üslubu, Timurlu devri minyatür sanatı için bir hazırlık safhası teşkil etmiş ve daha sonraki sanatçıları etkilemiştir (Beksaç, 2000, s. 453).

Celâyirîler dönemine ait minyatürlü el yazmaları şunlardır:

- Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat
- Kelile ve Dimne
- Hâcu-yı Kirmâni'nin Hamsesi
- Ebu Ma'ser'in Kitab El-Bulhan'ı

Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat: Zekeriya bin Mahmud el Kazvini tarafından kaleme alınmış kozmoloji ve coğrafya kitabıdır. Eser, 1276'da Arapça olarak yazılmış ve ilk resimli kopyalar yazarın hayatı sırasında 1280'de tamamlanmıştır (Tez,

2001, s. 94). İki bölümden oluşan bu eserde; acâyip, mahlûkat ve garip kelimelerinin anlamlarından, mitolojik ve masalsı yaratıklardan, çeşitli takvimlerinden, kâinata yaratılmış canlı cansız varlıklardan, melekler ve cinlerden, Müslümanların astronomik bilgilerinden, yıldızlardan, gezegenlerden ve insanlardan bahsedilmektedir (Yılmaz, 2012, s.1). Yazar, bu eserinde ahmakların inanmayacağı ama akıllıların da inkâr etmeyecekleri şeyler anlattığını söylemektedir (Tez, 2001, s. 94).

Arapça aslından Farsça'ya, Türkçe'ye çevrilmiş ve her üç dilde de istinsah edilmiş nüshalarına XIII. yy sonlarından başlayarak İslam ülkelerinin farklı coğrafyalarında minyatürler yapılmıştır. Eserin Paris Millî Kütüphanesinde bulunan nüshası Celâyirîliler dönemine aittir. 1388 yılında kopyalanan bu eserde 95 farklı minyatür bulunmaktadır (İnal, 1996, s.80). Halen Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde iki kopyası mevcuttur. Bunlardan ilki Farsça çevirisidir. İçinde 244 minyatür bulunmaktadır. Bu nüsha 1421 yılında, Şiraz'da İbrahim Sultan (1414-1435) Dönemi'nde hazırlanmıştır (Çağman ve Tanındı, 1979, s.19). Diğer nüsha Osmanlı yönetimindeki Mahrûse-i Kahire'de (Korunmuş Belde Kahire) istinsah edilmiş bir nüshası Kanuni Sultan Süleyman'ın hazinesi için 1520-21 yılında hazırlanmıştır. İçinde 286 minyatür bulunmaktadır. Yazmanın gökle ilgili bölümünde yer alan minyatürlerde gezegenleri sembolize eden figürler ile gezegenin belirgin karakteristik özelliği yani her gezegenin temsil ettiği burçlar tasvir edilmiştir (Bağcı vd., 2006, s. 243).

Resim 2.9. Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat
(BNF, Département des manuscrits:Supplément Persan, nr. 332, 158v)

Kelile ve Dimne: 1392 yılına ait Kelile ve Dimne adlı eserin bu nüshası İbrahim isimli bir hattat tarafından yapılmıştır. Celayir hükümdarı Ahmet Han için yapılan bu eserin minyatürlerinde sade ve zarif bir manzara üslûbu göze çarpar (İnal, 1976, s. 81).

Hâcu-yı Kirmâni'nin Hamsesi: : Eserin Londra'da bulunan nüshası, 1396'da hattat Mir Ali Tebrizî tarafından Bağdat'ta yapıldığını işaret etmektedir. Bu nüshanın içerisinde dokuz minyatür bulunur (İnal, 1976, s. 81).

Ebû Ma'ser'in Kitab El-Bulhan'ı: Eser, astroloji ve ilahiyat konuludur. Celayir Sultanı Ahmed döneminde 1399 yılında Bağdat'ta yapılmıştır. İçerisinde elli dört tam sayfa minyatür bulunmaktadır. Halen Oxford Üniversitesi kütüphanesinde bulunmaktadır (İnal, 1976, s. 82).

Kitâb El-Bulhân'ın bir diğer kopyası BNF'de (Paris Milli Kütüphanesi) bulunmaktadır. Bu kopya, III. Murad'ın emriyle Müderris ve şair Suûdi (Seyyid Mehmed b. Emir Hasan, öl. 1591) tarafından Arapçadan Türkçe'ye çevrilmiş ve Matali'ü's-Sa'âde ve Yenabi'u's-Siyâde adını verilen resimli iki nüsha sultanın iki kızı için hazırlamıştır. Kitaptaki minyatürlerin büyük çoğunluğu astrolojik semboller, burçlar, gezegenler, onların etkisi altında doğan kişilerin özelliklerini açıklamak üzere yapılmış resimlerden oluşmaktadır (Bağcı vd., 2006, s. 14-15).

Resim 2.10. Metali'ü's Saade, balık burcu
(BNF, Département des manuscrits:Supplément turc., nr. 242, 30v)

Resim 2.11. Kitab El-Bulhan, terazi burcu
(archive, 2020)

2.5. TİMUR DEVLETİ DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI

XIV. yy. sonunda yeni bir minyatür akımı Yakındoğu'yu etkisi altına almıştır. Çağatay Türklerinin içerisinde çıkarak yeni bir devlet kuran Timur, 1370'te Semerkant'ı almış ve İran'a girmiş daha sonra 1386'da Tebriz' i, 1393'te de Şiraz'ı ele geçirmiştir (Renda, 1997, s. 1264).

Timur döneminde (1370-1506) İran'da kitap bezeme sanatları yeni boyutlar kazanmıştır. Timur (1370-1405) tarafından yaptırılmış hiçbir minyatürlü yazma günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu devirden günümüze ulaşan minyatürlü yazmalar daha çok Timur'un oğlu Şâhruh ile torunlarının himayesi altında hazırlanmıştır. Şâhruh ve torunları döneminde (15.yy'ın ilk yarısı) minyatür altın devrini yaşamış: Semerkant, Herat ve Şiraz önemli sanat ve kültür merkezleri haline gelmiştir (Renda, 1997, s. 1264).

2.6. KARAKOYUNLULAR, AKKOYUNLULAR VE MEMLÜKLER DÖNEMİNDE MİNYATÜR SANATI

Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinde de minyatür sanatına önem verilmiştir. XIV ve XV. yüzyıllarda Doğu Anadolu, Azerbaycan, İran ve Irak'ta hüküm süren Karakoyunlular ve Akkoyunlular döneminde geliştirilen ve Türkmen üslûbu denilen yeni bir tarz doğmuştur (Mahir, 2005, s. 120).

XVI. yüzyılın başlarında, Mısır'da bulunan Memlûkler zamanında da minyatür sanatı gelişim göstermiştir. Makamat, Kelile ve Dimne gibi el yazmaları yalın ve anlatımcı resimlerle bezenmiştir (Renda, 1997, s. 1264).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASTRONOMİ VE ASTROLOJİ

3.1. ASTRONOMİ

Astronomi genel bir tanımlama ile gökcisimlerini ve evreni inceleyen bilim dalıdır. Astronomi kelimesi, “astron” (Yunanca, gökcismi) ve “nomos” (Yunanca, kanun) kelimelerinin birleşmesinden gelmektedir. Gökküresi bilimi olarak da tanımlayabileceğimiz astronomi bilimi; evreni, gezegenleri, diğer gökcisimlerini (yıldızlar, kuyruklu yıldızlar, çift yıldızlar, göktaşları, galaksiler, kara delikler, vb.), bu cisimlerin meydana gelişlerini, evrimlerini, fiziksel yapılarını ve kimyasal birleşimlerini, birbirlerine göre konumlarını ve hareket yasalarını incelemektedir (Unat, 2003, s.637).

Astronomi, insanlığın yüzyıllardır uğraştığı önemli bilim dalları arasındadır. Mezopotamya, Çin, Mısır, Yunan, Hint gibi birçok medeniyet astronomi bilimine katkı sağlamıştır. Diğer bilimlerde olduğu gibi astronomi biliminde de yıllar içerisinde bir gelişim yaşanmıştır.

Astronominin gelişimi beş safhada incelenebilir. İlk safhada astronomi olgusal olarak gelişmiştir. Tarım faaliyetlerini düzenlemek ve mevsimleri belirlemek üzere sosyal bir önem taşımıştır. Astronomi çalışmalarına bu safhada Babiller¹³ katkı sağlamıştır. İkinci safhada astronomi kuramsal olarak gelişmiştir. Bu safha, Eski Yunan devrini içerir. Eski Yunanlar, astronomi biliminin daha karmaşık sorunları üzerinde durmuşlardır. Ayrıca astronomiyi geometri ile temellendirip kinematik ve geometrik modellerle gökyüzündeki hareketleri açıklamaya çalışmışlardır (Unat, 2003, s. 637). Üçüncü safha, Kopernik¹⁴ (1473-1543) tarafından kurulan “Güneş Merkezli Kuram” (Kopernik Günmerkezliliği) ile başlar. Bu safhada Eski Yunan’dan beri kabul edilen astronomik prensipler ortadan kalkmıştır. Ayrıca insanın duyum alanını genişleten teleskop da bu safhada icat edilmiştir. Teleskopun icadıyla birlikte Güneş sisteminin karmaşık yapısı ve hareketi kavranmış, gök mekaniği gelişmiştir. (Unat, 2003, s 638). Dördüncü safha, XIX. yüzyılın ilk yarısında astrofizik alanın ortaya çıkmasıyla

¹³ MÖ 1894-MÖ 539 tarihleri arasında hüküm süren Mezopotamya Uygarlığı

¹⁴ 1473-1543 yılları arasında yaşamış Polonyalı astronomi âlimi.

başlamıştır. Bu alan, gök cisimlerinin kimyasal ve fiziksel özelliklerini incelemiştir. Astrofizikle birlikte Dünyadan çok uzaktaki yıldızların ondan gelen ışıklar sayesinde hangi elementten oluştukları anlaşılmıştır. Yine bu safhada fotoğraf plağının bulunup astronomiye uygulanmasıyla birlikte astronomi biliminde önemli gelişmeler olmuştur. Beşinci safha, XX. yüzyılın ortalarında roketlerin ve radyo teleskopların kullanımıyla başlar. Roketler, insanoğlunun uzaya çıkılablmesine imkân tanımış radyo teleskoplar ise evrendeki cisimlerden gelen seslerin incelenmesine yardımcı olmuştur (Unat, 2003, s. 638).

3.1.1. İslâm Dünyasında Astronomi (İlm-i Felek)

Astronomi biliminin, İslâm dünyasında en yaygın karşılığı ilm-i felektir. İlm-i felek haricinde astronominin karşılığı olarak şu terimler de kullanılmıştır: felekiyyât, ilm-i nücûm, ilm-i hey'e, sînâat-i nücûm, sînâat-i tencim, ilm-i hey'eti'l-âlem (Fehd, 2000, s.126). İlm-i felek, üç şûbeye ayrılmıştır. Birinci şûbe yıldızlar ve sayıları, feleklerin yapısı, burçlar; büyüklükleri, aralarındaki uzaklıklar ve hareketleri ile ilgilidir. İkinci şûbe zîcilerin yani astronomi cetvellerinin kullanımı, takvimlerin tertibi ve tarihlerin tespiti ile ilgilidir. Üçüncü şûbe burçların doğuşu, feleklerin dönüşü ve yıldızların hareketinden dünyada olabilecekler hakkında bilgi çıkarmasıyla ilgilidir (Fehd, 2000, s. 126).

Önemli İslâm âlimlerden İbn Haldun'a göre ilm-i felek matematiksel ilimlerin ana sütunlarından birisidir. İbn Haldun, ilm-i felekin çok kıymetli ve üstün bir ilim olduğunu beyan etmiş ve şunları ilave etmiştir: "Bu ilim bize göklerin suretini, yörüngelerin ve yıldızların tertibini gerçekte olduğu gibi değil tespit edilebilen semavî hareketlerden çıkardığı kadarıyla verir" (İbn Haldun, 2004, s. 699).

İslâm astronomi tarihinde dört merhale bulunur. Bunlar sırasıyla: İslâm öncesi dönemde ve İslâm'ın ilk yıllarında astronomi, çeviriler (tercümeler) döneminde astronomi, yükselme döneminde astronomi ve gerileme döneminde astronomi merhaleleridir (Fehd, 2000, s. 127).

İslâm öncesi dönemde Arapların astronomiye ilgisinin, çok sıcak olan gündüzleri uyuyup asıl yaşamlarını serin gecelerde pırıl pırıl gökyüzüyle iç içe bir ortamda sürdürmüş olmalarından kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Tez, 2001, s. 88). İslâm öncesi dönemde Araplar çölde gündüzleri güneşin doğuş-batış yerlerini belirlemek, geceleri ay-yıldızların kılavuzluğunda vakit-yön istikametlerini tayin

edebilmek için çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca, yıldızların doğu-batı şekillerine bakarak mevsim tahminlerinde ve meteorolojik tahminlerde bulunabilmek için faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Tüm bu çalışmalar, Arapların bilimsel bir astronomi bilgisine sahip olmadıklarını ve pratik astronomi ile ilgilendiklerini göstermektedir (Kaya, 2018, s. 35). Ayrıca, İslâm öncesi dönemde ve İslâm'ın ilk yıllarında, göğün durumu ve yıldızların hareketlerinden çıkarılan meteorolojik bilgiler Arapların şiirlerine de yansımıştır (Fehd, 2000, s. 127). İslâmiyet Arap yarımadasında yayılmaya başladıktan sonra Müslümanlar, Allah'ın indirmiş olduğu Kuran-ı Kerîm'i öğrenmek için büyük bir gayret göstermişlerdir. Kuran-ı Kerîm ile dinî ilimleri öğrenmeye başlayan Müslümanlar aynı zamanda; astronomi, ilm-i enva¹⁵ ve ilm-i ensab,¹⁶ gibi bilimleri de öğrenmeye çalışmışlardır (Kaya, 2018, s. 34).

Çeviriler (tercümeler) dönemine kadar Müslümanlar, astronomi alanında sadece yıldız gözlemleriyle sınırlı kalmış teknik bilgilere erişememişlerdir (Fehd, 2000, s. 127). Müslümanlar yapmış oldukları fetihler sonucunda Bizans Medeniyeti ve İran Medeniyeti ile karşılaşmışlardır. Kendilerinden önceki medeniyetlerin meydana getirdiği eserlerden istifade etmeleri gerektiğini anlamışlardır (Unat, 2008, s. 181). İslâm fetihleri ile birlikte yabancı kaynaklara ulaşan İslâm âlim ve düşünürlerinin önünde geniş ufuklar açılmıştır (Fehd, 2000, s. 127). Müslümanların astronomi ile bilimsel bir şekilde çalışmalar yürütmesi VIII. yüzyılda olmuştur. Bu çalışmalar Emevîler Dönemi'ndeki tercüme faaliyetleri ile başlamıştır. Astronomi alanında ilk tercüme faaliyeti Emevî emiri Hâlid b. Yezîd tarafından başlatılmıştır. Batlamyus'un "Kitâbü's-Semere" adlı astrolojik eseri, Hâlid b. Yezîd tarafından Arapça'ya tercüme ettirilmiştir (Kaya, 2018, s. 37).

İslâm dünyası astronomi alanındaki yükselişi Abbasiler ve Endülüs Emevîleri döneminde yaşamıştır. Bu dönemde yaşayan İslâm âlimleri astronomi bilimine önemli katkılar sunmuştur. Ümeyyeoğulları (Emevî) soyundan gelen I. Abdurrahman (756-788) Kuzey Afrika yolu ile İspanya'ya geçerek Endülüs Emevîleri Devleti'ni (756-1031) kurdu. Kurtuba başkent ilan edilip bilim, kültür ve sanat merkezi haline getirildi. Açılan medreselerde; felsefe, astronomi, tıp vb. bilim dalları okutuldu (Kaya, 2018, s. 76). Endülüs Emevîler'i devletinde astronomi çalışmalarına önem verilmiştir. Ayrıca bu devletin içerisinde önemli İslâm astronomları çıkmıştır (Bkz. Zerkâlî, Câbir İbn Eflâh,

¹⁵ Halk astronomisi ve meteoroloji bilgisi.

¹⁶ Soy bilimi.

İbn Rüşd). Emevîler'e son veren Abbasîler ise çeviri faaliyetlerine yoğun bir şekilde devam etmiştir. Çevirileri yapılan kaynaklardan Arapçaya yeni astronomi terimleri girmeye başlamıştır. Çeviriler devam ettikçe dilde meydana gelen terminolojik zenginleşme de artmıştır (Fehd, 2000, s. 127). Abbâsîler Dönemi'nde Halife Mansûr, Hârûn er-Reşîd ve Me'mûn dönemlerinde astronomiye dair önemli çalışmalar yapılmıştır. Çeviri faaliyetleri ile başlayan bu çalışmalar zamanla gözlemsel astronomi şeklinde devam etmiştir (Kaya, 2018, s. 39). Hârûn er-Reşîd ve oğlu Me'mûn zamanında Batlamyus'un¹⁷ ünlü eseri Algamest¹⁸ Arapça'ya çevrilmiştir (Tez, 2001, s. 89). İslâm âlimleri bu dönemde; gözlem verilerini artırmışlar, astronomi aletlerini geliştirmişler, gök cisimlerinin görünen hareketlerini modellendirmişler ve matematik yöntemler geliştirmişlerdir (Fehd, 2000, s. 127).

İslâm Dünyasında astronomlar birbirleriyle bağlantılı iki tür üzerinde yoğunlaşmışlardır. Gözlemsel ya da pratik astronomi doğrultusunda çeşitli aletlerle gökyüzünü gözlemlemişlerdir. Kuramsal astronomi doğrultusunda da gözlem sonuçlarını hareketli geometrik düzeneklerle anlamlandırmaya çalışmışlardır (Unat, 2008, s. 181). İslâm astronomisi, öncelikle Hint daha sonra ise Yunan astronomisinden etkilenmiştir. İslâm astronomları, evren modeli olarak Batlamyus modelini temel alıp yaptıkları gözlemler sonucu bu modelde ufak değişikliklere gitmişlerdir (Tez, 2001, s. 89).

İslâm astronomlarının bilim anlayışları gözleme daha yatkındır. Bu sebepten dolayı gözleme önem vermişler ve gözlemevleri kurmuşlardır. Gözlemlerin dakikliğini artırmak için yeni gözlem aletleri ve gözlem teknikleri geliştirmişlerdir (Unat, 2008, s. 182). Astronomi biliminde gözlemevleri, bilgi üretimi için gerekli olan temel elde edildiği laboratuvarlardır (Tez, 2001, s. 97). Dünyada ilk gözlemevini, IX. yüzyıl başlarında Müslümanlar kurmuştur. IX. yüzyıl başlarında ilk kurulan gözlemevleri Bağdat'taki Şemmasiye Gözlemevi (828) ile Şam'daki Kâriyûn Gözlemevidir. Bu gözlemevlerini X. yüzyılda başka yerlerde kurulan gözlemevleri izlemiştir (Tez, 2001, s. 98). İslâm dünyasında birçok gözlemevi kurulmuştur. Gözlemevlerinde istikrarlı bir şekilde gözlemler yapılmıştır. Gözlemevlerinin sabit bir mekânı, hususî bir kütüphanesi, titizlikle ve dikkatle hazırlanmış aletleri, gözlemcileri, hesapçıları ve gözlem ve hesapları değerlendiren astronomları bulunurdu. (Unat, 2003, s. 642). Gözlemevlerinin

¹⁷ MS II. yüzyılda yaşamış İskenderiyeli matematikçi ve astronom.

¹⁸ Batlamyus'un kalem almış olduğu meşhur astronomi kitabı.

çalışma usûlü dakik gözlemlere dayanan zîclerin oluşturulması şeklinde idi. Zîc, gözlemvlerinde yapılan gözlemlerin neticesinde elde edilen verilerin tablolar halinde gösterildiği kataloglara denirdi (Unat, 2003, s. 642).

Zeki Tez'e (2001, s. 89) göre; İslâm astronomlarının çalışmaları şu konular üzerinde yoğunlaşmıştır:

- Güneş, ay, gezegenler ve yıldızların hareketlerini inceleyen konum astronomisi
- Zaman hesapları
- Coğrafi astronomi
- Astroloji

İslâm dünyasında astronomi çalışmalarındaki gerileme süreci Endülüs'ün Hristiyanlar tarafından ele geçirilmesi ile birlikte başlamıştır (XI. yy.). İslam dünyasında astronomi çalışmaları bu tarihten itibaren kesintiye uğramıştır. Bu kesinti, Moğol istilasından sonra sona ermiş ve İran'a hâkim olan İlhanlı Devleti astronomi çalışmalarına canlılık kazandırmıştır. İlhanlı hükümdarı Hûlagû Han, Nasîrüddin-i Tûsî'ye bir gözlemevi kurdurtmuştur (1259). Merâga şehrinde kurulan bu gözlemevi çağının çok üzerinde çalışmalar yürüten gözlemevi olma özelliğine haiz idi. Müslümanların astronomi alanındaki son önemli adımları ise XV. yy.'da gerçekleşmiştir. Timur Devleti'nin hükümdarı Uluğ Bey döneminde Semarkant şehrinde bir gözlemevi kurulmuştur. Semerkant'ta kurulan bu gözlemevinde önemli çalışmalar yürütülmüştür (Fehd, 2000, s. 127).

Önemli İslâm astronomları şunlardır: Bettânî, Fergânî, Bitrûcî, Ömer Hayyam, Bîrûnî, Zerkâlî, Câbir b. Eflah, İbnü'l Heysem, İbn Rüşd, İbnü'ş-Şâtır, Nasîrüddin-i Tûsî, Uluğ Bey, Kâdızâde-i Rûmî.

3.2. ASTROLOJİ

3.2.1. Astrolojinin Tanımı ve Tarihçesi

İnsanoğlu, yaratılışı gereği tarihin ilk dönemlerinden itibaren bilinmeyen ve görünmeyen esrarlı şeylere karşı ilgi duymuştur. Gayb adı verilen bu esrarlı bilgilere ulaşma arzusu ve iştiyakı, ilmî ve teknolojik gelişmenin bir hayli mesafe kat ettiği günümüz insanının da ilgisini çekmeğe devam etmektedir (Cilacı, 1997, s. 29). İnsanoğlunun bu tecessüs ve merakı, astrolojinin doğmasına sebebiyet vermiştir (Kam,

2008, s. 187). İnsanoğulunun bilinmeyen şeylere karşı merakını gidermesinde önemli bir rol oynayan astrolojinin tanımı şöyledir;

Tarihsel olarak, dünyanın evrenin, çevresinde gezegenlerin ve yıldızların döndüğü merkezi olduğu ve göksel cisimlerin hareketlerinin dünyada olup bitenleri etkilediği inancının bir sonucu olarak gelişen, yıldızların dünya olayları üzerindeki etkisini belirlemeyi ve bu etkileri dikkate alarak geleceği önceden haber vermeyi amaçlayan kehanet sanatına verilen ad (Cevizci, 1999, s. 79).

Astrolojinin bir diğer tanımı ise şöyledir: Yazgıyı önceden bilmek amacıyla yıldızların ve gezegenlerin hareketlerini yorumlama sanatına astroloji denir (Belge, 1997, s. 155).

Nebâtiler tarafından ortaya konan Astroloji, daha sonra Sabiyye mezhebinden olan Keldanilerle Asurilere, onlardan da İran'a, Hind'e, Mısır'a, Roma'ya ve Yunanistan'a geçmiştir (Kam, 2008, s. 187). Ortadoğu ve Akdeniz medeniyetlerinin yanı sıra Çin'de de çok eski zamanlardan beri var olmuştur. Kâinatı anlamlandırmaya çalışan insanoğlu, astroloji yoluyla önemli gözlemler yapmıştır. Bu gözlemlerle birlikte toplumsal ya da bireysel hayatlarında olabilecek şeyleri semâvî işaretlerden çıkarmaya çalışmışlardır. Mesela, ürünlerin hasatının nasıl olacağını araştırdıkları gibi savaş olup olmayacağını da yıldızların hareketlerinden öğrenme gayretine girmişlerdir (Belge, 1997, s. 155).

Astroloji, falcılıkla ilişkilendirilmesinden ötürü sahte ve hakikat dışı bir ilim şeklinde vasıflandırılmıştır. Buna karşın, kadim ve yeni birçok medeniyetin Astroloji'den az veya çok etkilendiğini söyleyebiliriz (Ağbal, 2012, s. 252). Modern astroloji, yıldız burçları bilgisine isnat edilerek kişilerin talihlerini açıklamaya çalışır. Burçlarla ilgili gözlemlerin Babil ve İran medeniyetlerinde MÖ 600-400 arasında sistemleştirildiği, II. Nebukadnezzar¹⁹ döneminden (MÖ 605-562) kalan yazılı bir metinden öğrenilmektedir (Belge, 1997, s. 155).

Astrolojinin ihtiyacı olan verilere astronominin gerektirdiği bilgiler temelinden ulaşılmaktadır. Bununla birlikte astroloji alanında derinlemesine çalışma yapmış kişilerin, astronomi bilimine vakıf olan bilim insanlarından oluştuğu görülmektedir. Bu yüzden, bu alana dair çalışmalar icra ederken 'astronomi ve astroloji' araştırmalarını bir arada düşünmek durumundayız (Erciyas, 2009, s. 9). Gökyüzünü inceleyen bu iki alan iki farklı bilgi çeşidine dayanmaktadır. Astronomi, bugün kabul gören standartlar içerisinde -yöntem ve içerik açısından- bir "bilim" niteliğine sahipken; Astroloji,

¹⁹ Buhtunnasr olarak da anılan Yeni Bâbil Krallığı'nın kurucusudur.

bilhassa tarihteki varoluş şartları bir kenara bırakıldığında, “bilim” olmaktan uzak kendine has yöntemleri bulunan bir alandır (Ağbal, 2012, s. 252).

İslâm dünyasında ilm-i ahkâm-ı nücûm, ilm-i nücûm, ilm-i tencim gibi adlarla anılan Astrolojiyi inceleyeceğiz.

3.2.2. İslâm Dünyasında Astroloji (İlm-i Ahkâm-ı Nücûm)

İslam Dünyasında; “İlm-i nücûm”, “İlm-i Ahkâm”, “İlm-i Tencim”, “İlm-i Ahkâm-ı Nücûm”, “Ahkâm-ı Nücûm” olarak adlandırılan ve bugün astroloji olarak ifade edilen yıldız ilmi, ortaya çıktığı günden bugüne hayli alaka görmüş ve önem arz etmiştir (Işıkhan, 2014, s. 111). Aşağıda, İlm-i ahkâm-ı nücûmun tanımlarını inceleyeceğiz.

Astroloji, İslâm dünyasındaki adıyla İlm-i Ahkâm-ı Nücûm: “Erken dönem astronomlarının Dünya’nın gelecekteki olayları hakkında sabit yıldızlar, Güneş, bilinen gezegenler ve Ay’ın konumları ile alakalı gözlemler ve yorumlar yaparak tahmin etme girişimi” olarak tarif edilmiştir (Ağbal, 2012, s. 251).

Bir diğer tanımda ilm-i ahkâm-ı nücûm şöyle tarif edilmiştir:

Yıldızların üçlü, dörtlü ve altılı gruplar halinde karşı karşıya veya yan yana bulunmalarından oluşan şekil ve durumlardan, şu âlemde havanın, madenlerin, bitkilerin ve hayvanların hallerinde meydana gelen ve gelecek olan olaylara dair bir takım işaretler bulma ilmidir. Bu ilmin birçok dalı vardır: İlmü’l-İhtiyârât, İlmü’r-Reml, İlmü’l-Fâl, İlmü’l-Kur’a, İlmü’t-Tayre (Çaldak, 2005, s. 128).

Taşköprizâde²⁰ göre; ilm-i ahkâm-ı nücûm gök cisimlerinin farklı konumlarından hareketle oluş ve bozuluş âleminin çeşitli mertebelerindeki değişimleri önceden görmek, öğrenmek amacını taşımaktadır. İlm-i ahkâm-ı nücûmün kolları; ihtiyârât ilmiyle kitaplardan fal açmak (ilm-i fâl), harflerle kura çekmek (ilm-i kur’a), kum falı (ilm-i reml) ve uğursuz olduğuna inanılan bazı işaretlerden hüküm çıkarmak (ilm-i zecr) gibi kehânet sanatlarından oluşmaktadır (Fehd, 2000, s. 125).

İlm-i ahkâm-ı nücûma göre; her bir kişi için gökyüzünde bir sabit, ana rahmine düştüğü andan itibaren bir seyyâr yıldız yaratılmış ve bu iki yıldızın birbirine göre konumu, kâinatta hayatını sürdüren insana tesir etmiştir (Işıkhan, 2014, s. 111). Eski insanlar gökteki yıldızların insan ahlâkı ve talihi üzerine müessir olduğuna inanırlardı. Hatta yeni doğan çocukların doğum anlarındaki yıldızların konumlarına göre tanzim edilen zâyîçelerine²¹ pek büyük ehemmiyet verilir, konuyla ilgili çalışanların en

²⁰ XV. ve XVI. yüzyıllarda yaşamış olan Osmanlı âlimi.

²¹ Yıldızların muayyen bir zamandaki yerlerini ve durumlarını gösteren çizelge.

eskilerinin yazdığı bu gizli nüshalara, gayb âleminden istinsah edilmiş kesin bir delil gözüyle bakılırdı (Kapal, 2013, s. 161).

İlm-i ahkâm-ı nücûmun gezegenler (seyyare) ve burçlar ile yakından ilişkisi vardır. Bu ilişki, şu şekilde ifade edilmiştir:

İlm-i ahkâm-ı nücûm'a esas olan, yedi seyyare ile “büruc-ı isna aşer” denilen on iki burçtur. Bu ilimle meşgul olanlara göre, her insan, hatta hayvan, nebat ve maden bile yıldızların tesiri altındadır. Seyyarelerin her birinin hissiyat, ahlâk, tabiat ve sıhhat üzerine tesirleri vardır. Her birinin delalet ettiği renk ve hususiyet başka başkadır. İnsanlar, tesiri altında buldukları yıldızların hususiyetine göre iyi veya fena, cömert veya hasis, talihli veya talihsiz olabilirler (Levend, 2018, s. 198).

İlm-i ahkâm-ı nücûm ile meşgul olan kişilere müneccim denmiştir. Müneccimler; hükümdarların bahtlarına bakarlar, önemli vakaları haber verirler, savaş ve barış zamanlarını tayin ederler, özetle “eşref-i saat”²² ararlardı. Hükümdarların saraylarında, müneccimbaşılık çok mühim bir mevki sayılırdı (Levend, 2018, s. 198). En önemli olaylardan, ta en âdî ve ehemmiyetsiz hâdiselere kadar her şeyin en münasip vaktini tayin ettirmek için hükümdarlardan herhangi bir insana kadar herkes müneccimlere müracaat eder, onların tavsiyeleri doğrultusunda hareket ederdi (Kapal, 2013, s. 161).

Astroloji, İslâm dünyasına Tercüme dönemiyle beraber Yunan mirasının bir parçası olarak girmiştir. İslam dünyasında astroloji, içeriğinde kehânet ve falcılıkla alakalı bilgiler bulundurduğundan ekseriyetle bir ilim dalı olarak kabul görmemiştir. Ayrıca, İslâmî öğretilere karşıt bir konumda görülmüştür (Ağbal, 2012, s. 252). Astroloji yani ilm-i ahkâm-ı nücûm müstakil bir alan olarak kabul edilmiştir. İslâm âlimlerinden İbn Haldûn; yıldızların birer etken olarak tesir icra ettiği iddiasını aklen mesnetsiz bulmuştur. Aynı zamanda bu iddianın dinen bâtil olduğunu ve kâinata tek fâilin Allah olduğunu ve yıldızların etkisiyle bazı hadiselerin meydana geldiğine inanmanın tevhid inancına ters düştüğünü ifade etmiştir. İbn Haldûn'un bilhassa tevhid inancına aykırılık açısından takındığı menfî tutum esasında İslâm âlimlerinin çoğunluğunca paylaşılmış bir tavidir (Fehd, 2000, s. 124).

İslâm dünyasında Astrolojiyi ilim olarak kabul edenler de mevcuttur. Buna göre; astroloji yani ilm-i ahkâm-ı nücûm, İslâm ilimler tasnifi geleneğinde tabii ilimlerden sayılmış ve astronomiyle yakın bir bağı bulunmakla birlikte ismindeki “ahkâm” terimi sebebiyle ondan ayrıldığı kabul edilmiştir (Fehd, 2000, s. 124).

²² Bir şeyin yapılması için en uygun olan zaman.

Taşköprizâde'nin²³ ilimler sınıflamasında ilm-i ahkâm-ı nücûm, tabii ilimlerin bir şubesi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca ilm-i ahkâm-ı nücûm, matematiksel ilimlere giren ilm-i felektan (astronomi) ayrı tutulmuştur. Lakin bu durum onun astronominin zîcler ve takvimler ilmi, kırânât ilmi ve melâhim ilmi şeklinde adlandırılan şubeleriyle irtibat halinde olmasına engel teşkil etmemiştir (Fehd, 2000, s. 124).

Kullandığı yöntemler ve bilgi türü açısından tarih içerisinde yıldız falcılığı ve müneccimlik olarak da isimlendirilen Astroloji ile Astronomi arasında bariz farklılıklar bulunmaktadır (Ağbal, 2012, s. 251). Temelde ilm-i ahkâm-ı nücûmun (astroloji) ilm-i felek (astronomi) ile arasındaki fark, ilm-i nücûmun yıldızların konum ve hareketlerinin bir işaret sistemi meydana getirdiğine ve bu sistem sayesinde geçmiş, şimdiki durum ve geleceğe dair bilgi elde etmenin mümkün olduğuna inanılmasıdır; bu anlamda ilm-i ahkâm-ı nücûm ilm-i felek'in metafiziğidir (Kaya, 2019, s. 2313).

İlm-i ahkâm-ı nücûm, genel olarak iki ana bölüme ayrılmaktadır. Bunlar: Ahkâm Astrolojisi ve Tabiî Astrolojidir. Ahkâm astrolojisi, gök cisimlerinin insan kaderi üzerinde tesiri olduğu inancıyla gelecek ile ilgili kehânetlerde bulunur. Tabiî Astroloji ise feleklerin (gök katları) atmosfer ve yeryüzündeki dört unsura dayalı fizikî nesne ve hadiseler üzerine yaptığı etkileri tetkik eder ve eski astronominin kozmolojik modelini esas alarak tahmin ve kehânetlerde bulunur. (Ağbal, 2012, s. 251-252).

Ahkâm astrolojisi, ilm-i ahkâm-ı nücûmun en mühim ve gelişmiş dalıdır. Bu konudaki literatür 'ihtiyârât'²⁴ ve 'mevâlîd'²⁵ olmak üzere iki ana gruba ayrılır. İhtiyârât ilmi, Batı dillerinde 'hemeroloji' ve 'menoloji' terimleriyle ifade edilip belirli bir işi uğurlu ve uğursuz olduğuna inanılan vakitlerde yapıp yapmamayı mümkün kılan takvimler oluşturmaktan ibarettir. Yıllara, aylara, günlere, hatta saatlere göre tayin edilmiş olan bu vakitlere bakılarak başlanılacak bir iş için en uygun zamanın seçilmesine (ihtiyâr) çalışılır (Fehd, 2000, ss. 125-126). Mevâlîd literatürü ise bir insanın doğumu sırasında yıldızların bulunduğu yere bakarak kehanette bulunmayla alakalıdır. Mevâlîd literatürü Ebû Ma'şer ile zirveye ulaşmış, ondan sonra gelenler yalnızca onun eserlerine şerhler²⁶ yazmışlardır (Fehd, 2000, s. 125).

²³ XV. ve XVI. yüzyıllarda yaşamış olan Osmanlı âlimi.

²⁴ Yıldızlara bakarak bir işin hangi gün yapılp yapılmayacağı hakkında çıkarılan hükümler.

²⁵ Yeni doğmuş bebekler.

²⁶ Açıklama.

Tabii astroloji disiplinlerinin başında, yağmurla ilgili işaretleri elde etmek için gökyüzünün incelenmesini amaçlayan ‘ilm-i envâ’²⁷ gelmektedir. Câhiliye döneminde yaygın olan bu ilim, yıldızlara tapınmayla ilgisinden dolayı Hz. Muhammed tarafından men edilmiştir. İkinci disiplin ise atmosferde meydana gelen olaylardan anlam çıkarma sanatıdır. Bu konu “melhame” adını taşıyan kitaplarda da incelenmiştir (Fehd, 2000, s. 125).

İslâm dünyasında “ilm-i ahkâm-ı nücûm”a ait birçok eser neşredilmiştir (Levend, 2018, s. 198). İslâm dünyasında kullanılan en ünlü genel astroloji kitapları arasında şunlar gösterilmektedir: Kûsyâr b. Lebbân el-Cîlî, el-Medhal fî sînâ’ati ahkâmi’n-nücûm; İbn Hibintâ, el-Mugnî fî ahkâmi’n-nücûm; İbn Ebû’r-Ricâl, el-Bâri’ fî ahkâmi’n-nücûm; Ebû Saîd es-Siczî, Kitâbü Tehâvîli sini’l-’âlem; Bîrûnî, et-Tefhîm fî evâ’ili sînâ’ati’t-tencîm; İbnü’l-Bazyâr, Kitâbü’l-Kırânât (Fehd, 2000, s. 124).

3.2.3. Müneccimlik

İslâm bilim literatüründe astroloji, ‘ilm-i ahkâm-ı nücûm’, ‘sînat-i ahkâm-ı nücûm’ veya kısaca ‘ilm-i nücûm’, ‘ahkâm-ı nücûm’ diye ifade edilmiştir. İslam medeniyetinde astroloji ile ilgilenen kişilere ise ‘müneccim’ adı verilmiştir (Kaya, 2019, s. 2312).

İskender Pala, müneccimi şöyle tanımlamıştır:

Yıldız ilmiyle uğraşan kişi, astronom. Eskiden yıldızların insanlar üzerine etkisi olduğu inancı daha yaygın ve kuvvetli idi. Bu nedenle müneccimlik üstün bir merteye ve seçkin bir görev idi. Padişahların ve büyük komutanların yanlarında birer müneccim bulunurdu. Bunlar hangi işin hangi saatte yapılması hususunda yıldızların uygun olup olmadıklarını araştırırlardı. Savaşlar bile çok zaman müneccimlerin vereceği kutlu veya kutsuz haberler üzerine başlatılır yahut geri bırakılırdı. Yine çocukların doğum ve ad koyma işlemlerinde müneccimlere görev düşerdi. Eskiden saraylarda müneccimlik ve müneccimbaşılık teşkilatı var idi (Pala, 2002, s. 353).

Astroloji ve kehanet, İslâmiyet tarafından kati surette yasaklandığı halde geleceği merak etme düşüncesinden ve insanî zafiyetlerden dolayı Müslüman toplumlarda ve İslam devletlerinin yönetici zümresi arasında varlığını sürdürmüştür (Kaya, 2019, s. 2311). Yukarıda belirttiğimiz gibi İslam medeniyetinde astroloji ile meşgul olan kimselere müneccim adı verilmiştir. Yapılacak bir iş için, münasip vakitin tespit edilmesi müneccimlerin temel görevleri arasındaydı. Müneccimlere göre her bir

²⁷ Araplar’da yıldızların hareketiyle hava durumu ve iklimler arasında bağlantı kuran, çeşitli takvimlere esas teşkil eden halk astronomi ve meteoroloji bilgisi. (bkz. Muharrem Çelebi, “Envâ”. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 11 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 257.

güne hükmeden bir yıldız ve bu yıldızın o günle ilgili özel tesirleri vardı. Müneccimler, yıldızların işler ve günler üzerindeki bu hâkimiyetini cetvellere bağlamışlardır. Müneccimler ayrıca, hangi gün ve saat hangi işin yapılması yahut yapılmaması gerektiği konusunda yöneticilere tavsiyelerde bulunmuşlardır (Fehd, 2000, s. 126). Müneccimliğin kökeni Bâbilliler'e ve Mısırlılar'a kadar uzanmaktadır. Zamanla Araplar arasında da yaygınlaşmıştır. Bilhassa Abbasiler ve Orta Çağ İslam dünyasında var olan diğer Arap devletleri ilm-i ahkâm-ı nücûma (astroloji) ilgi göstermişlerdir. Abbasiler (750-1258), Fatımiler (909-1171) ve Endülüs Emevileri (756-1031) dönemlerinde devlet saraylarında değişik hükümdarlar tarafından birçok müneccim vazifelendirilmiştir (Kaya, 2019, s. 2311). Abbâsîler döneminde halifeler ve ordu kumandanları müneccimleri yanlarından eksik etmemişlerdir. Abbasiler döneminde, Ebû Ma'ser ve İbn Nevbaht, Fatımiler döneminde İbn Yunus ve Endülüs Emevileri döneminde Mesleme el-Mecrîfî İbn İshâk ve Mesleme el-Mecrîfî öne çıkan müneccimlerdendir (Kaya, 2019, s. 2311).

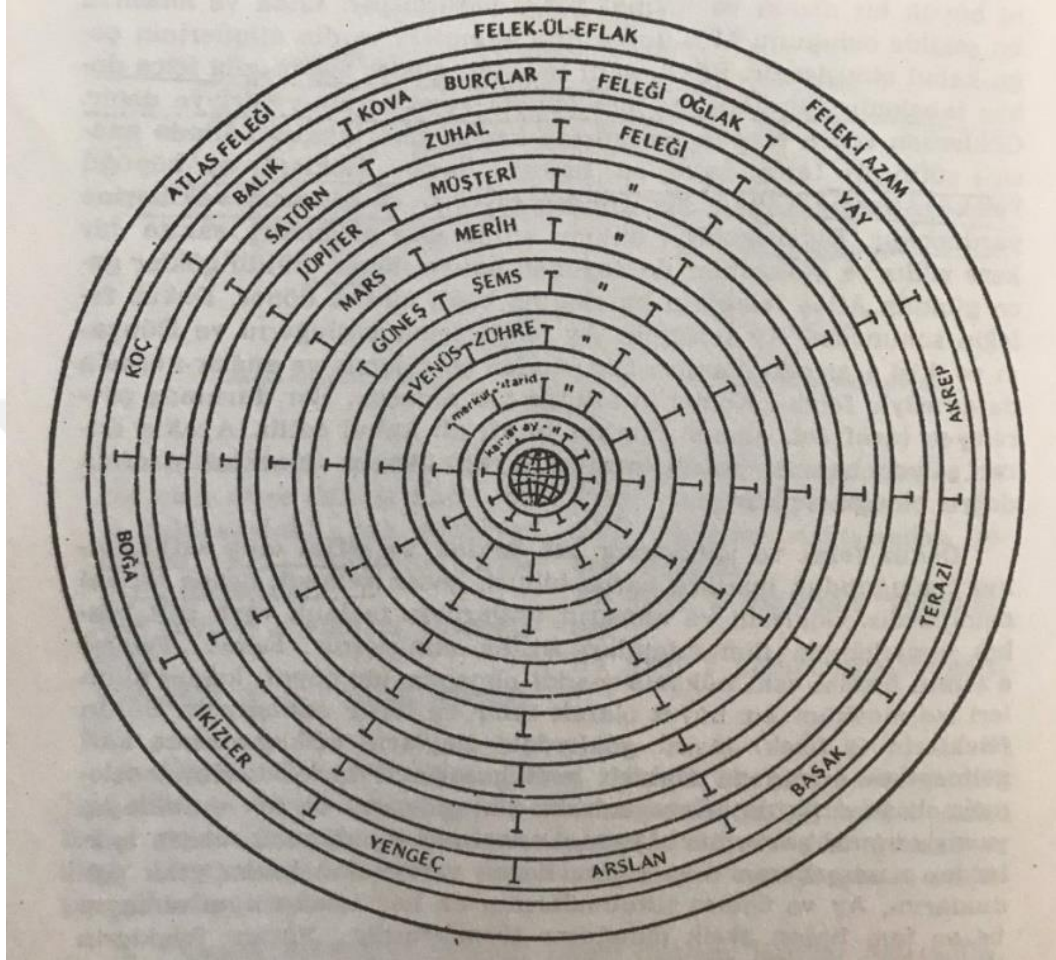
3.2.4. Felek (Gök Katmanları)

İlm-i ahkâm-ı nücûmu yakından ilgilendiren kavramlardan birisi de 'felek'tir. Felek, eski astronomi ve astroloji terminolojisinde bir gezegenin bulunduğu kabul edilen gök katlarından her birini ifade eder. Felek kelimesinin çoğulu eflâktır. Batlamyus sitemine dayandırılan bir düşünceye göre dünya, kâinatın merkezidir. Dünyayı dokuz felek çevreler. Felekler, iç içe geçmiş biçimde soğan zarı gibi dünyayı çevrelemişlerdir ve dünya göğünden başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin feleğidir (Pala, 2002, s. 159). Birincisi Ay (Kamer), ikincisi Merkür (Utarit), üçüncüsü Venüs (Zühre), dördüncüsü Güneş (Şems), beşincisi Mars (Merih), altıncısı Jüpiter (Müşteri), yedincisi Satürn (Zuhal) 'dür. Sekizinci felek, burçlar feleğinden müteşekkildir. Bu felek, sayısız sabit yıldızlarla süslü olmakla birlikte on iki burç ile nakışlanmış ve renklenmiştir. Mintikatü'l buruc (burçlar kuşağı dairesi) denen, üzerinde on iki burcun bulunduğu büyük dairesi vardır (İbrahim Hakkı, 2018, s. 101). En üstte yer alan dokuzuncu feleğin adı ise Atlas feleğidir. Bu felek, feleklerin en yükseğidir ve felek-i a'zam, felekü'l-eflâk gibi adlarla da anılır (Kapal, 2013, s. 161).

İbrahim Hakkı, felekler hakkında şu bilgilerden bahsetmiştir:

Eflâk, yâni felekler, gökler soğan gibi iç içe dokuz tabakadır. Bunlara ecrâm-ı âliyyat veya ecrâm-ı esiriyye denir. Göklerden sonra âlemin merkezine kadar dört tabaka halinde anâsır-ı süfliyyât (ateş, hava, su, toprak) vardır. Göklerin en büyüğü Felek-i Atlas'tır. Diğer gökleri hükmü altına alıp yirmi dört saatte bir kere yıldız ve gezegenler ile doğudan batıya döner. Bütün gökler gece gündüz Atlas feleğinin

hareketine bağılı olarak döner. Dokuz feleğin sonuncusu Ay feleğidir. Dokuz felek ve içindekiler saf, parlak ve şeffaf olup safliklarının çokluğundan bunlara bazen billuri, bazen cemaği, bazen de âbi demişlerdir (İbrahim Hakkı, 2018, s. 97).

Resim 3.1. Bütün feleklerin düzlemsel şekli
(İbrahim Hakkı, 2018, s. 98)

3.2.5. Burçlar

Burç, ilm-i ahkâm-ı nücümu yakından ilgilendiren kavramlardan birisidir. Astrolojik açıdan bakıldığında burç, gökte bulunan birtakım yıldız topluluklarına verilen addır. Burcun çoğuluna buruc denmektedir (Pakalın, 1983, s. 247). Aşağıda burç kavramının kapsamlı bir tanımı verilmiştir.

Burç (çoğulu burûc ve ebrâc) sözlükte “güzel olmak, örtülerinden sıyrılmak, yükselerek görünür olmak” mânalarına gelen berec kökünden Arapça bir isimdir. Gökteki burçlar yükselmeleri, görünür olmaları veya açığa çıkmalarından ötürü bu adı aldıkları gibi surlarla çevrili bir şehrin veya sarayın kuleleriyle bir kalenin yüksek ve stratejik mevzileri de aynı sebeplerden burç olarak adlandırılmıştır (Demirci, 1992, s. 421).

Burç için yapılan başka bir tanım şöyledir:

“Burç kavramı: Güneşin bir yılda takip ettiği düşünülen yörüngenin içlerinden geçtiği belli sembollerle gösterilen on iki takımyıldızdan her biri, olarak tanımlanmaktadır” (Ağbal, 2012, s. 253).

Burçlarla ilgili en erken tarihî bilgilere, Sümerler’e ait çivi yazılı tabletlerde muğlak bir şekilde rastlanmaktadır. Bununla birlikte Ön Asya’da buna ait sistemli bilgiler, MÖ 2000 yıllarından itibaren yazılan Akadca, Elamca ve Hititçe metinlerde göze çarpmaktadır (Demirci, 1992, s. 421). Burç kavramı, ilerleyen yıllarda farklı birçok medeniyette ve Yahudi-İbranî literatüründe de yer almıştır. Bu kaynaklarda burçların sayısının on iki olduğu bilgisine rastlanılmakla birlikte, zikredilen sayının daha fazla olduğunu söyleyenler de olmuştur. Mesela, MÖ IV. yüzyılda yaşayan Grek matematikçisi Eudoxus kırk dört burç adı saymıştır. Batlamyus (m.s. 100–178) ise kırk sekiz burç sıralamıştır (Ağbal, 2012, s. 253). Antik Yunan’da burçlara ilk değinen Homeros olmuştur. Günümüzde Zodiak olarak kullanılan kelime Yunanca Züdiakos kylos (hayvanlar halkası) ya da to züdia (küçük hayvanlar) kelimelerinden türemiştir. Hindularda Budizm inancında ise yirmi sekiz burç bulunmaktadır (And, 2008, s. 332).

Pala’ya (2002, s. 86) göre; İlm-i ahkâm-ı nücûmda önemli bir yere sahip olan burç, hâlâ halkın ekseriyetle inandığı bir gayb ilmidir. Güneşin dünya etrafında döndüğüne inanan eski astronomi âlimleri, güneşin bu seyri sırasında 12 eşit dilimden geçtiğine inanmışlar ve her bir dilime bir isim vermişlerdir. Bu isimler o dilim içindeki takımyıldızlara istinaden konulmuştur. İlm-i ahkâm-ı nücûm ile ilgilenenlere göre her insan bir yıldızın tesiri altındadır. Bu yıldız o kişinin doğduğu zamanda güneşin, içinde bulunduğu burçtadır. Yıldızlar insanların ahlak, huy, duygu ve sıhhatleri üzerinde etkili olurlar. Her biri ayrı özellik taşırlar. İnsanlar da burçlarına göre cimri-cömert, esmer-sarışın, iyi-kötü, şanslı-şanssız vs. olurlar.

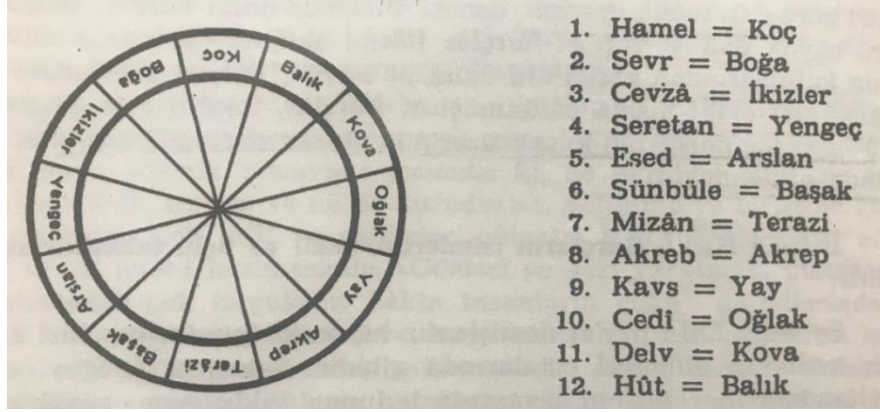
Bugün astrolojide yaygın olarak kullanılan ve bilinen on iki burç adı, Latin literatüründe ortaya çıkmıştır. Greko-Romen astrolojisine göre on iki burç on iki ‘hâne’ meydana getirmekte ve her hâne insanın belli bir yönünü etkilemektedir (Demirci, 1992, s. 421). On iki burç, ‘buruc-i isna aşer’ olarak da anılmaktadır (Pakalın, 1983, s. 247). Güneş yörüngesinin on iki burcu şunlardır: Koç (hamel), Boğa (sevr), İkizler (cevzâ), Yengeç (seretan), Aslan (esed), Başak (sünbüle), Terazî (mizân), Akreb, Yay (kavs), Oğlak (cedy), Kova (delv), Balık (hut) (Devellioğlu, 2008, s.114). Burçların zamanı nevrüz ile başlar. Birinci burç olan koç burcu, mart ayına denk gelir. Sonra yukarıdaki

burç sıralamasına göre bir yıl tamamlanır. Böylelikle her insan, doğduğu tarihe göre bir burç sahibi olur (Pala, 2002, s. 86). Belli bir burçta doğanlar için astroloji şu noktaları cevaplandırmaktadır: İnsanın fiziksel görünüşü ve karakteri, sağlık durumu, kimlerle birleşeceği ya da mutsuz olacağı, hayatında hangi yaşların önemli ve kritik olduğu, hangi sanatlara ve mesleklere yatkın olduğu (And, 2008, s. 348).

Tablo 3.1. On iki burcun çeşitli dillerdeki adları

Arapça	Batı Dilleri	Türkçe	Tarihler
Hamel	Aries	Koç	21 Mart-20 Nisan
Sevr	Taurus	Boğa	21 Nisan-21 Mayıs
Cevza	Gemini	İkizler	21 Mayıs-22 Haziran
Seretan	Cancer	Yengeç	22 Haziran-22 Temmuz
Esed	Leo	Aslan	23 Temmuz-22 Ağustos
Sunbule	Virgo	Başak	23 Ağustos-22 Eylül
Mizan	Libra	Terazi	23 Eylül-23 Ekim
Akrep	Scorpius	Akrep	24 Ekim-21 Kasım
Kavs	Sagittarius	Yay	22 Kasım-20 Aralık
Cedî	Capricornus	Oğlak	21 Aralık-20 Ocak
Delv	Aquarius	Kova	21 Ocak-19 Şubat
Hut	Pisces	Balık	20 Şubat- 20 Mart

Gökte on iki burcu içine alan kuşak dairesine mıntıkätü'l buruc (burçlar kuşağı dairesi) denir. Güneş, yörüngesi etrafında bir sene süren hareketi esnasında bu burçların her birinden geçmektedir. Yedi gezegen de bu daire içinde hareket etmektedir. 360 dereceden ibaret olan mıntıkätü'l buruc, her biri 30 derecelik 12 burca ayrılmıştır. Her burç bir yıldız topluluğu ismini almıştır (Pakalın, 1983, s. 529). On iki burcun altısı gün eşitleyici ekvator dairesinin kuzey kısmında yer alır. Bunlara kuzey burçları denir ki: Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan ve Başak'tan oluşurlar. Altı tanesi de ekvatorun güney kısmında yer alır. Bunlara güney burçları denir ki: Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık'tan oluşurlar (İbrahim Hakkı, 2018, s. 102).

Resim 3.2. On iki takımyıldız (İbrahim Hakkı, 2018, s. 102)

Asımgil'e (2013, s. 74) göre, astrolojinin ilk dönemlerinden itibaren burçlar, dört elemente göre sınıflandırılmışlardır:

- Ateş: Koç, Aslan, Yay
- Toprak: Boğa, Başak, Oğlak
- Hava: İkizler, Terazi, Kova
- Su: Yengeç, Akrep, Balık

İbrahim Hakkı, Mârifetnâme adlı eserinde burçların tabiatları hakkında aşağıdaki bilgilere yer vermiştir:

Her üç burç bir tabiatta bulunup buna müsellesât-ı buruc (burçlar trigonometrisi) ismini vermişlerdir. Koç, Aslan, ve Yay'a müsellese-i nâriye (ateş üçlüsü) derler ki, her birinin tabiatı sıcak ve kuru olmaktadır. Boğa, Başak ve Oğlak üçlüsüne müsellese-i türabiyye (toprak üçlüsü) derler ki, her birinin tabiatı soğuk ve kuru olmaktadır. İkizler, Terazi ve Kova üçlüsüne müsellese-i hevâiyye (hava üçlüsü) derler ki, her birinin tabiatı sıcak ve rutubetli olmaktadır. Yengeç, Akrep, ve Balık üçlüsüne müsellese-i mâiyye (su üçlüsü) derler ki, herbirinin tabiatı rutubetli ve soğuk olmaktadır. Sırasıyla bu burçlara burç-ı nârî, burç-ı hâkî, burç-ı hevâî, burç-ı âbî derler (İbrahim Hakkı, 2018, s. 103).

İbrahim Hakkı'ya (2018, s. 103) göre; on iki burç erkek, dişi, gece ve gündüze nisbet edilerek ayrılmıştır. Ayrım, koç burcundan başlayarak bir erkek, bir dişi olmak üzere sıra ile yapılmıştır. Böylece ateş üçlüsü (Koç, Aslan, Yay) ve hava üçlülerindeki (İkizler, Terazi, Kova) altı burç erkek, toprak üçlüsü (Boğa, Başak, Oğlak) ve su üçlülerindeki (yengeç, Akrep, Balık) altı burç da dişi olmuştur. Ayrıca erkek olanlar gündüze, dişi olanlar geceye nispet edilmiştir.

	Koç	Boğa	İkizler	Yengeç	Aslan	Başak	Terazi	Akrep	Yay	Oğlak	Kova	Balık
Ataş (Sıcak ve kuru)	+				+				+			
Toprak (Soğuk ve kuru)		+				+				+		
Hava (Sıcak ve rutubetli)			+				+				+	
Su (Soğuk ve rutubetli)				+				+				+
Erkek nehâri	+		+		+		+		+		+	
Dişi Leyli		+				+				+		+

Resim 3.3. Burçların tabiatları (İbrahim Hakkı, 2018, s. 104).

And'a (2008, s. 335) göre; on iki burç, üçerli dört üçgen kümeye ayrılmıştır. Bunlar, iklimleri işaret eder. Dört iklimi işaret eden burçlar şöyledir:

- İlkbahar burçları (burûc-ı rebîî): Koç-Boğa-İkizler
- Yaz burçları (burûc-ı sayfî): Yengeç-Aslan-Başak
- Sonbahar burçları (burûc-ı harîfî): Terazi-Akrep-Yay
- Kış burçları (burûc-ı şefvî): Oğlak-Kova-Balık

İbrahim Hakkı, (2018, s. 103) Mârifetnâme adlı eserinde burçların halleri ve mevsimlerle olan ilişkisi hakkında şu bilgilere yer vermiştir:

On iki burcun dördüne munkalibe (değiştiren), dördüne sâbite (duran), dördüne de mütecesside (karıştıran) derler. Munkalibe olanlar: Koç, Yengeç, Terazi, Oğlak'tır. Bunlara munkalibe denmesinin sebebi, Güneş bunlarda iken bir mevsimden diğerine geçilir. Koç burcunda kıştan ilkbahara geçilir. Yengeç burcunda ilkbahardan yaz, Terazide sonbahara, Oğlak burcunda ise kışa geçilir. Koç burcunun başlangıcına ilkbahar noktası, Yengeç burcunun başlangıcına sonbahar noktası, Oğlak burcunun başlangıcına kış dönüm noktası denir. Sâbite olan burçlar: Boğa, Aslan, Akrep ve Kova'dır. Bunlarda bir mevsimden diğerine geçiş olmadığı gibi, iki mevsimin karıştığı burçlar da değildir. [Mevsimlerin ortalarındaki burçlardır]. Mütecesside olan burçlar: İkizler, Başak, Yay ve Balık'tır. Güneş bu burçlarda iken bulunduğu mevsim ile gelecek mevsim arasında karışma olur. Meselâ İkizler burcu ilkbahar mevsiminin sonu iken yaz ile karışır. Başak burcunda yaz ile sonbahar, Yay burcunda sonbahar ile kış, Balık burcunda kış ile ilkbahar karışır.

Tablo 3.2. Burçların Halleri (İbrahim Hakkı, 2018, s. 103)

Burçların Halleri	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış
Munkalibe (Değiştiren)	Koç	Yengeç	Terazi	Oğlak
Sâbite (Duran)	Boğa	Aslan	Akrep	Kova
Mütecesside (Karıştıran)	İkizler	Başak	Yay	Balık

Aşağıda on iki burcu sırasıyla inceleyeceğiz:

3.2.5.1. Koç

Mıntakatü'l Buruc'un²⁸ birinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Bu burcu teşkil eden yıldızlar kuzuya benzediği için Arapça kuzu demek olan 'hamel' kelimesi burca adını vermiştir. Koç burcunun hâkim gezegeni Merih (Mars) 'tır Münecimlerin²⁹ Güneş'in Koç burcunda bulunduğu zamanlarda doğanların hakkındaki inançları şöyledir: emir ve kumandaya meyillidirler, giriştikleri her şeyde reislik yapmak isterler. İstediklerini yaptıkları ve kendi fikirlerine göre hareket ettikleri zaman son derece memnun olurlar. Düşünce ve düzenleme hususlarında başarılıdırlar (Pakalın, 1983, s. 718).

And'ın (2008, s. 336) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Koç burcu şöyle tanımlanmaktadır:

İçinde on üç, dışında beş yıldızdan oluşur. Bu burca *bere-i felek* ya da *burc-ı bere* denilir. Şems ile birlikte anılır, Nevruz'un başlangıcı güneşin Hamel burcuna girdiği zamandır. Edebiyat eserlerinde bahar anılırken Güneş- Hamel-Nevruz üçlüsüne gönderme yapılır. İlk parlak yıldızı dışarıda Şerateyn ile Nâth'dır. Üçlü yıldızlarına da Butayn denilir. Kamer'in Hamel burcuna gelmesi olumlu yorumlanır. Bu durumda işe başlamak, önemli kişileri görmek, ava, sefere gitmek iyidir. Bu burç minyatürlerde hep bir koç ile gösterilir.

Koç burcunda doğanlar iyi memur, simsar, bilirkişi, müfettiş, mimar, kılavuz, ressam, seyyah, aktör, yazar olurlar. İltifat eder, aşırıya kaçır ve mübalağaya yatkındırlar (Pakalın, 1983, s. 718-719). Aceleci, sert, iddiacı, haris, zeki, cüretkârdırlar. Ayrıca sağlam bedenli, uzun boylu çok kaşlı ve etkili bakışlı olurlar. Koç burcunda doğanlar için kritik yaşlar: 15, 30, 45, 60 yaşlarıdır (And, 2008, s. 348-349).

3.2.5.2. Boğa

Mıntakatü'l Buruc'un ikinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Bu burç esnasında yıldızlar boğa şeklini gösterdiği için burca Arapça boğa anlamına gelen 'sevr' adı verilmiştir. Boğa burcunun hâkim gezegeni Venüs (Zühre) 'tür (Pakalın, 1983, s. 197). Münecimlerin³⁰ Güneş'in Boğa burcunda bulunduğu zamanlarda doğanların hakkındaki inançları şöyledir: çekingen, ihtiyatlı, sebatkâr, çalışkan, sakin, sabırlı, namuslu, dürüst, muhafâzakar, hassas ve ısrarcıdırlar (Pakalın, 1983, s. 197). Bu burçta doğanlar bedence sağlıklıdırlar, kalp, boğaz, böbrek hastalıkları onlar için tehlike oluşturur. Ayrıca Başak ve Oğlak burcunda doğanlarla evlenirlerse mutlu olurlar (And,

²⁸ Burçlar kuşağı dairesi

²⁹ Astrolog

³⁰ Astrolog

2008, s. 349). Boğa burcunda fikir ve hisler pek karışıktır. Güneş bu burçta iken doğanlarda hissiyat çok fazla mektum³¹ ve derunî olduğundan mânevi halleri pek sağlam olmadığı takdirde bunlar: gıpta, haset, kin ve gazez şeylere meyilli olurlar (Pakalın, 1983, s. 197).

Bu burçta doğanlar: Tedbir, maharet ve azim isteyen bütün işlerde ve sanatlarda öne çıkarlar. Kadınlar: iyi sütüne, hizmetçi kadın, aşçı olurlar. Erkekler malî işlerle müdürlüklerinde üstün olurlar (Pakalın, 1983, s. 198). Boğa burcunda doğanlar; doktorluk, sarraflık, çiftçilik, bahçıvanlık, elektrikçilik, madencilik, yapı işlerinde öne çıkarlar. Kadınlar; iyi sütüne, hizmetçi ve aşçı olurlar (And, 2008, s. 350). Boğa burcunda doğanlar için kritik yaşlar: 16, 24, 30 ve 33 yaşlarıdır (Pakalın, 1983, s. 198).

And'ın (2008, s. 336) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Boğa burcu şöyle tanımlanmaktadır:

İçinde otuz iki, dışında beş yıldız bulunur. Buna Burc-ı Süreyya ya da Burc-ı Gâv da denilir. Bu Kamer'in burcu olduğundan sabah görünmez, burada Ay'ın kurban edildiğine inanılır. Güneş doğarken gökyüzünün kızıl olması ayın kanı olarak yorumlanır. En parlak yıldızı Aynü's -sevr ya da ed- Deberân adını alır. Başka adları da vardır. Burada birbirine yakın iki yıldız Kelbeyn denilir. Bunların Deberân'ın köpekleri olduğuna inanılır. Kamer, Sevr burcuna gelince evlenmek, mal ve davar almak, ekin ekmek, konuk çağırarak, yeni giymek olumlu yorumlanır. Minyatürlerde genel olarak yarım sığır olarak gösterilir.

Boğa burcu: genel itibariyle orta bir boya, kalın ve sağlam bir vücuda, geniş bir alına, yuvarlak bir simaya, çıkıntılı ve koyu mavi gözlere, kısa bir boyuna, kalın dudaklara, büyükçe bir buruna, koyu renk, kumral veya siyah saçlara sahiptir (Pakalın, 1983, s. 198).

3.2.5.3. İkizler

Mıntakatü'l Buruc'un üçüncü burcu için kullanılan bir tabirdir. İkizler yıldız grubunun önemli iki yıldızı Polluks ve Castor'dur. Bu iki yıldızın daima birlikte görünmeleri, birbirlerinden ayrılmamaları sebebiyle bu yıldız grubuna İkizler adı verilmiştir (Pakalın, 1983, s. 284). Eski müneccimlerin İkizler (Cevza) burcu hakkındaki inançları şöyledir: İkizler Merkür'ün evi, Jüpiter'in düşüşü olup mizacı hava gibi soğuk ve nemli, erkek ve gündüzdür. Renklerden, sarı ve beyaza; insanlardan âlimler, hâkimler, şairler ve yazarlara, eğer uğursuz olursa hilekârlara ve hırsızlara nispet edilmiştir (Pala, 2002, s. 101).

³¹ Saklı, gizli.

And'ın (2008, s. 338) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, İkizler burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Bir adı da Burc-ı dü-peyker'dir. Yükseklik ve yücelikle anılır. İçinde on sekiz, dışında yedi yıldız vardır. Bunlar birbirine sarılmış iki çocuk gibi göründüklerinden birine Tev'em-i mukaddem ötekine Tev'em-i muahhar denilir. Bunlar eski Yunan mitologyasındaki Leda'nın ikizleri Kastor ve Polydeuskes'tir. Bunun yukarısındaki iki parlak yıldız Zırâ'-i mebsût denir. Kamer, Cevzâ burcuna girince haber göndermek, mektup yazmak, hesap kitapla uğraşmak, kitap ve şiir okumak, vezir görmek iyidir. Minyatürlerde birbirine sarılmış iki çocuk ya da bir bedende iki başla gösterilir.

3.2.5.4. Yengeç

Mıntakatü'l Buruc'un dördüncü burcu için kullanılan bir tabirdir. Seretan, Arapça yengeç anlamına gelmektedir. Bu burç esnasında yıldızlar yengeç şeklini gösterdiği için burca Yengeç adı verilmiştir (Pakalın, 1983, s. 183). Yengeç burcunun hâkim gezegeni, Ay (Kamer) 'dır. Müneccimlerin Güneş'in Yengeç burcunda bulunduğu zamanlarda doğanların hakkındaki inanışları şöyledir: hisli, mahcup ve inatçı olurlar ayrıca yalnızlığı ve tenhâlığı severler. Nazar-ı dikkati çekmeyi severler. Dinine bağlı, muhafazakâr, hayalperest, ruhî, hûlyaperver olurlar ve kendilerini anlattırarak ve gösterecek derecede gariptirler. Manen olgunlaşmamış olanlar hissiyat ve duygulanma hususunda tereddütlü, kararsız, metanetsiz bir sinir yığınından ibarettirler. Fakat manen ve ahlaken olgunlaşmışlarsa bu sinirlilik inatçı bir irade kuvveti veya sebatlı bir arzu doğurur ki bu hal o türlü kimseleri, ya zekâ ve kabiliyetlerini kullanması ile veya metin bir kanaat vasıtasıyla gayelerine doğru sevk eder (Pakalın, 1983, s. 183). Yengeç burcuna mensup olanlar; hayalci, tutucu, neşesiz, sıkıntılı, iyi gün dostu olurlar. Yaşlılara, eski anılara ve eski geleneklere bağlıdırlar, bunları anımsatacak eski eşyaları, antikaları severler (And, 2008, s. 348). Yengeç burcunda doğanlar sağlık bakımından güçlü değillerdir, çok çalışmakla zayıf düşerler. Mide, kabızlık, romatizma, hazımsızlık için elverişlilerdir. Akrep ve Balık burcunda doğanlarla anlaşamazlar (And, 2008, s. 349). Arzularında ısrarcı ve şöhret düşkünüdürler. Vatanlarına, yurtlarına, ailelerine, ana ve babalarına ziyadesiyle itaatkârdırlar. Fazlasıyla üzüntü kabiliyetine sahiptirler. Geleceği düşündükleri gibi tedbirli ve yenilik taraftarı olup demokrat olmaktan hoşlanırlar (Pakalın, 1983, s. 183). Yengeç burcunda doğanlar; direktör, müteahhit, kaptan, dükkancı, ebe kadın, manifaturacı vb. olmaları durumunda başarı kazanırlar. Para değişimine ve malî işlere ait hususlarda üstünlük taşırlar (Pakalın, 1983, s. 183).

And'ın (2008, s. 339) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Yengeç burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Buna *Burc-ı harçeng*, Kamer'in beyti olduğundan *Burc-ı hilâl* de denilir. Bunun parlak yıldızının adı verilmemekle birlikte arkasındaki iki yıldızda Humareyn denilir. Kamer, Seretân burcuna gelince mektup ve elçi göndermek, avlanmak, özellikle su kuşları avlamak, yeni biçip giymek, yıkanmak, şerbet içmek olumlu yorumlanmıştır. Bu genelde yengeç ile gösterilir.

Yengeç burcu; vücudun üst kısmı, alt kısmına oranla daha büyükçe olmak üzere sıradan bir boy, dolgun bir yüz, beyaz tatlı bir renk, yuvarlak ve kısa bir burun, açık kumral saç, mavi veya elâya çalan küçük gözler oldukça zayıf ve çok sağlam olmayan bir bünye getirir. Yengeç burcunda doğanlar için yirmi beşinci yaş pek mühim ve buhranlı olduğu gibi elli ve altmış beş yaşları da kritiktir (Pakalın, 1983, s. 183).

3.2.5.5. Aslan Burcu

Mıntakatü'l Buruc'un beşinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Esed, Arapça'da aslan anlamına gelmektedir. Bu burcun aslan şeklinde tasviri, onun şiddet ve kuvvetine benzetilmesinden dolayıdır. Zira Güneş eskiden en hararetli zamanlarda bu suret dâhilinde seyretmiştir (Pakalın, 1983, s. 550). Aslan burcunun hâkim gezegeni Güneş (Şems) 'tir. Müneccimlerin Güneş'in Aslan burcunda bulunduğu zamanlarda doğanların hakkındaki inanışları şöyledir: Güneş Aslan burcunda iken doğan kimseler; kudretli, âlicenap, sadık, şan ve şerefe düşkün ve tedbirli olurlar. Manevî ve ahlakî oalrak olgunlaştıkları takdirde câzip ve sevimli bir tabiat gösterirler. Olgunlaşamayanlar genellikle şiddetli tutkuların esiri olarak hiddetli ve sert olurlar. Aslan burcunun en esaslı işareti güvendir. Bu burçta doğanların gözleri çok açık ve ikbale fazlasıyla haristirler. Ayrıca metanet ve azimleri sayesinde yüksek makamlara gelmeleri mümkündür. (Pakalın, 1983, s. 550-551).

And'ın (2008, s. 340) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Aslan burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Bunda Güneş çok etkili olduğundan Burc-ı şîr de denilir. İçinde yirmi yedi, dışında beş yıldız bulunur. Yıldızların birinin adı Tarf, dört yıldızda Cebhe, birine Zühre, bir başkasına Zanebü'l-esed ya da Sarfe denilir. Kamer, Esed burcuna gelince işe başlamak, padişah görmek, düşman üzerine gitmek, savaşmak, savaş araçları hazırlamak, tılsım yazmak, yemin etmek olumlu yorumlanmıştır. Minyatürlerde çoğunlukla aslanla gösterilir.

Aslan burcunda doğan kimseler; düzenlemek ve tanzim etmek, emir ve mesuliyeti üstlenmek yeteneklerine sahip olduklarından daima her şeyin en başında bulunmak isterler. Diğer kimselerin sahip olmadıkları kendilerine özel içten ve samimi

bir hisle iş yaparlar. Bu yüzden bir dereceye kadar başkalarına nispetle üstünlüğe sahiptirler. Fıtratlarında saklı rikkat ve derin hissiyat sayesinde çok şeyler öğrenirler (Pakalın, 1983, s. 550). Aslan burcunda doğanlar uzun boylu, soylu, uyumlu bedenleri, geniş omuzları, iri ve yuvarlak kafalı, açık renkli ve bazen kıvrıkcık saç ve sakallı, yuvarlak ve çıkıntılı gözlü olurlar (And, 2008, s. 348). Evlenme hususunda diğer burçlarda doğanların çoğu ile yakınlık kurup anlaşabilirler. Ateşli bir aşık veya kaygısız bir çapkın olurlar. Tehditlerle gözleri yılmaz. İkna suretiyle dizginlerini kolayca ele verirler. Gerçek bir dost ve necip bir düşmandırlar (Pakalın, 1983, s. 551). Aslan burcunda doğanlar subay, âmir, zabıt ve doktor olurlar (And, 2008, s. 350). Bunların güzel sanatlara büyük kabiliyetleri vardır. Sanatkârlıkta, aktörlükte, çalgıcılıkta üstünlük gösterirler (Pakalın, 1983, s. 550). Aslan burcunda doğanlar için kritik yaşlar; on dokuz, otuz sekiz, elli yedi ve seksen altı yaşlarıdır (And, 2008, s. 349).

3.2.5.6. Başak Burcu

Mıntakatü'l Buruc'un altıncı burcu için kullanılan bir tabirdir. Sünbüle kelimesi Arapça başak anlamına gelmektedir. Bu burç esnasında yıldızlar başağa benzedikleri için burca 'Sünbüle' adı verilmiştir. Başak burcunun hâkim gezegeni Merkür (Utarit) 'dür. (Pakalın, 1983, s. 293). Müneccimlerin Güneş'in Başak burcunda bulunduğu zamanlarda doğanlar hakkındaki inanışları şöyledir: haşin, tenkitçi, intizamlı, tedbirli, zeki, hünerli, asabî, iyiyi kötüden ayırt etmekle birlikte nazik ve çekingendirler. (Pakalın, 1983, s. 293). Başak burcunda doğanlar güzel sanatlara yatkındır, memurluk, alışveriş, kimyagerlik onlar için uygundur (And, 2008, s. 350). Bu burçta doğanlar metîn ve soğukkanlı oldukları için; halim, dikkatli, faal, yetenekli, çevik, intizamsever, her fırsattan hemen istifade etmeye hazır açıkgözlüdürler (Pakalın, 1983, s. 293).

And'ın (2008, s. 340) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Başak burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Buna bakire anlamına gelen Azrâ da denilir. Bir adı da Burc-ı hûşe'dir. Şiirlerde Hûşe-i çarh ya da Hûşe-i sipihr diye geçer. İçinde yirmi altı, dışında altı yıldız bulunur. Sol omzundaki parlak yıldız 'Avvâ denilir. Elindeki başağa en yakın yıldız Simâk-ı A'zel denir. Kamer, Sünbüle burcuna gelince bilimle uğraşmak, mektup yazmak, düşmana saldırmak, resim yapmak, yeni giysiler giymek olumlu yorumlanır. Genellikle iki kanatlı, elinde başak tutan bir kızla gösterilir. Ya da elinde orakla ekin biçen bir erkekle gösterildiği de olur (And, 2008, s. 341).

Başak burcu: genellikle orta boylu, düzgün endamlı, dolgun simalı, kırmızımsı veya koyu renkli, koyu ve siyah saçlı insan meydana getirir. Bunlar, Güneş Oğlak burcunda iken dünyaya gelenlerle yakınlık kurarlar (Pakalın, 1983, s. 293). Başak

burcunda doğanlar için kritik yaşlar; yirmi bir, otuz bir, kırk bir ve elli yaşlarıdır (And, 2008, s. 349).

3.2.5.7. Terazi

Mıntakatü'l Buruc'un yedinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Mîzan, Arapça terâzi manasına gelmektedir. Bu burç esnasında yıldızlar teraziye andırdıkları için burca "Mîzan" adı verilmiştir. Terazi burcunun hâkim gezegeni Venüs (Zühre) 'tür. (Pakalın, 1983, s. 547). Müneccimlerin Güneş'in Terazi burcunda bulunduğu zamanlarda doğanlar hakkındaki inanışları şöyledir: hissiyatlı, takdir ve tahsile meyilli, zevk düşkün, hırslı, âlîcenap, vicdanlı, anlayış sahibi, güzel sanatlara yetenekli olurlar. Pek samimidirler, hak ve adaletin gayretli savunucularıdır. Bunların büyük çoğunluğu ölçülü, sevimli, iyi niyet sahibi, her şeye tarafsız hüküm vermeye kabiliyetli kimselerdir. Bir meselenin iyilik ve fenalık yönünü pek doğru olarak hükmettikleri cihetle sağlam bir fikir kıyaslamaları vardır. Övgüyü severler ve takdir edildikleri zaman çok fazla çalışırlar. Çoğunlukla sevimli ve iyi ahlâklı oldukları için takdire lâyıktırlar (Pakalın, 1983, s. 547).

And'ın (2008, s. 342) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Terazi burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Zühre gezegeninin beyti olduğundan birlikte anılırlar. İçinde sekiz, dışında dokuz yıldız bulunur. Kamer, Mizân burcuna geldiğinde yeni giysiler giyinmek, mektup yazmak, sefere gitmek, kadınlarla yiyip içmek, çocuğunu okula vermek, içmek, düğün yapmak, elçi göndermek olumlu yorumlanmıştır. Ancak savaştak ve satın almak iyi değildir. Minyatürlerde terazi olarak gösterilir.

Terazi burcunda doğanların bünyeleri oldukça sağlamdır; kendilerini iyi korurlar ederler ve iyi yaşarlarsa hastalığa tutulmazlar. Terazi burcunda doğanların şekil ve semali: uzun boylu, ince ve zarif, kumral ve bazen siyah saçlı, güzel yuvarlak simalı, lâtif pembe ve beyaz tenli, mavi ve cazibeli gözlüdür (Pakalın, 1983, s. 547). Terazi burcunda doğanlar sanatçı, ressam, kitapçı, kâtip, çalgıcı, şarkıcı gibi işlerde başarılı olurlar. Terazi burcunda doğanlar için kritik yaşlar; sekiz, on altı, yirmi dört ve otuz iki yaşlarıdır (And, 2008, s. 349-350).

3.2.5.8. Akrep

Mıntakatü'l Buruc'un sekizinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Bu yıldız grubu gökyüzünde tamamıyla bir akrep şekli resmettiği için burca 'Akrep' adı verilmiştir. Yaz gecelerinde bu yıldız grubunun seyri semavî bir ziyafet sunar (Pakalın, 1983, s. 42). Akrep burcuna hâkim olan gezegen, Mars (Merih) 'tir. Eski müneccimlerin Akrep burcu

hakkındaki inanışları şöyledir: Akrep burcuna hâkim gezegen Mars (Merih) ‘tır. Soğuk, nemli ve dişi olup renklerden yeşil ile kırmızıya ve evladı çok olanlara delalet eder. İnsanlardan emirlere ve askerlere mensuptur. Tabiatta yalancı ve hilekârlara, mekânlardan zindanlara, siyaset meydanlarına, adalara, memleketlerden Hicaz, Yemen ve İran’a, hayvanlardan haşerata, hastalıklardan zührevî hastalıklara ve idrar zorluklarına nispet edilmiştir (Pakalın, 1983, s. 43).

And'ın (2008, s. 343) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Akrep burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Bu burca Kej-dûm-i felek de denilir. İçinde yirmi bir, dışında üç yıldız bulunur. Parlak yıldızı Kalbû'l-akreb adını taşır. Üç yıldızdan birine İklîl, diğer iki yıldız Şevle denilir. Kamer, Akreb burcuna gelince bilimle uğraşmak, çocuğunu okula vermek, güzel yazı yazmak, geometri ve yıldız bilimi öğrenmek, cinsel ilişkide bulunmak, büyük kişileri görmek iyi, ancak sefere çıkmak, hamama gitmek iyi değildir. Minyatürlerde akrep ya da elinde iki akrep tutan bir kişiyle gösterilir.

3.2.5.9. Yay

Mıntakatü'l Buruc'un dokuzuncu burcu için kullanılan bir tabirdir. Kavs, Arapça'da yay anlamına gelmektedir. Güneş Yay burcuna 22 Kasım'da girer, 20 Aralık ayında çıkar (Pakalın, 1983, s. 216). Münecimlerin Güneş'in Yay burcunda bulunduğu zamanlarda doğanlar hakkındaki inanışları şöyledir: Güneş bu burçta iken dünyaya gelenler ümitle dolu, şanlı ve kehanete yatkın olmakla beraber çabuk etkilenirler. Aktif, işgüzar, vefakâr, muhabbette coşkun olmaya meyyaldirler. Hürriyetten ve serbestlikten hoşlanırlar. Yay burcunda doğanlar kadar hiçbir kimse, diğer insanların savunma araçlarındaki eksikliği bulmaya sahip değildirler. Serbest, bağımsız, filozof, fikren ve esasen Allah'tan korkarlar (Pakalın, 1983, s. 216). Yay burcunda doğanlar Koç burcunda doğanlarla anlaşılırlar (And, 2008, s. 349).

Yay burcunda doğanlar öğretmenlikte, vâizlikte ve ressamlıkta başarılı olurlar (And, 2008, s. 350). Bunlar siyasette yenilikçi ve ilerici iseler de biraz kararsız ve sathî fikirlidirler (Pakalın, 1983, s. 216). Yay burcunda doğanlar genelde sağlıklıdırlar ancak göğüs hastalıklarına yatkındırlar (And, 2008, s. 349). Yay burcunda doğanların hepsi az çok yürümeyi, idmanı sevdiklerinden bu idmanlar sıhhatlerini sürdürmelerine yardım eder (Pakalın, 1983, s. 216).

And'ın (2008, s. 343) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Yay burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Buna Burc-ı keman, Hân-i keman da denilir. Edebiyatta çok geçer. Müşterî gezegeni ve ok ile ilişki kurulur. Otuz bir yıldızı vardır. Yıldızların iki kümesine Ne'âyim- i vâride ile Ne'âyim-i sadire denir. Bir yıldızın adı da Mürvi'dir. Kamer

bu burca gelince hamama gitmek, kimya ile ilgilenmek, dođan avlamak, cinsel iliřki de bulunmak, bina yapmak, ilaç içmek, dūřmana mektup yazmak, dūřmana sarılmak olumlu yorumlanmıřtır. Minyatürlerde yarısı insan, yarısı at, elinde ok ve yay tutan bir canlı ile gösterilir.

Bu burçta doğanlar iri, endamı düzgün, boyları ve kalçaları iyice gelişmiş, uzun ve beyaz ehreli, yüksek alınlı açık mavi veya elâ gözlü, serbest tavırlı ve kumral saçlı olurlar. Bunlar pek şanslı adamlar olup birçok başarı sebeplerine sahiptirler. Kendilerine parlak bir gelecek temin edebilirler. Dūřseler bile kalkmayı bilirler (Pakalın, 1983, s. 216). Yay burcunda doğanlar için kritik yaşlar; otuz altı ve kırk yaşlarıdır (And, 2008, s. 349).

3.2.5.10. Oğlak

Mıntakatü'l Buruc'un onuncu burcu için kullanılan bir tabirdir. Cedî Arapça'da oğlak anlamına gelmektedir. Milletlerarasında kabul görmüş yaygın adı 'Capricornus'tur. 'Capricornus'; başı ko, boynuzları keçi, sonu balık kuyruğu şeklinde olan mitolojik bir hayvanın ismidir (Pakalın, 1983, ss. 266-267). Müneccimlerin Oğlak burcu hakkındaki inanışları şöyledir: Oğlak, Venüs (Zühre) 'ün beyti, Mars (Merih) 'ın şerefi, Ay (Kamer) 'ın vebali, Jüpiter (Müşteri) 'nin hubutudur. Soğuk, kuru ve dişidir. Renklerden siyaha, insanlardan kale muhafızlarına şeyhlere ve emirlere delildir. Tabiatlardan, unutkanlığa, hilekarlığa, yalan söylemeye delâlet eder. Mevzilerden; kale zindanlarına, mezarlıklara, idam mahallerine; bitkilerden kurumuş veya meyve vermeyen ağaçlara; havyanlardan dağ keçileri, maymun, tavşan, sığır, fare ve haşarata; organlardan ayak, diz ve sinirlere; hastalıklardan kemik hastalıklarına ve aksaklığa nispet olunur (Pakalın, 1983, s. 267).

And'ın (2008, s. 345) Osmanlı-İşlâm Mitologyası adlı kitabında, Oğlak burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Bu burca Burc-ı büzgale, Burc-ı büz de denilir. Zuhal'in beyti olduğundan çoğunlukla bu gezegenle birlikte anılır. Yedinci gök kuşağında, en üstte bulunduğundan buna gece gözcüsü anlamına gelen Pâsbân da denilir. Yirmi sekiz yıldızı vardır. Bunun iki yıldızına Sa'd-ı Zâbih denir. Bunlardan parlak olanın adı Zâbih'dir. Bu Cedi olarak yazıldığı gibi Cedy olarak da yazılır. Gene bir parlak yıldızın adı 'Acîn'dir. Kamer Cedî burcuna gelince sefere çıkmak, ava gitmek, ulu kişileri görmek, bina yapmak, mektup yazmak, ata binmek, elçi göndermek olumlu yorumlanır. Resmî daha çok oğlak biçiminde gösterilir, kimi de yarısı oğlak, yarısı balık olarak.

3.2.5.11. Kova

Mıntakatü'l Buruc'un on birinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Delv Arapça'da kova anlamına gelmektedir. Bur burç kümesi kovaya benzediği için bu ismi almıştır (Pakalın, 1983, s. 285).

And'ın (2008, s. 346) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Kova burcu şöyle tanımlanmaktadır:

“Delv” olarak yazılır. Buna Delv-i sipih ya da Sâkibü'l-mâ da denilir. İçinde kırk iki, dışında üç yıldız bulunur. İki yıldızının adı Sa'dü'l-melik, bir başka iki yıldızının adı Sa'dü's-su'ûd, üçlü yıldızının adı Sa'dü'l-belg'tir. Öteki yıldızlara da Sa'dü'l-ahbiye denir. Kamer, Delv burcuna gelince bahçeyle, tarımla uğraşmak, içki içmek olumlu yorumlanmıştır. Minyatürlerde elindeki kaptan su döken biri ya da kuyudan su çeken biriyle gösterilmiştir.

3.2.5.12. Balık

Mıntakatü'l Buruc'un on ikinci burcu için kullanılan bir tabirdir. Hut, Arapça balık demektir. Hut burcunun hâkim gezegeni, Jüpiter (Müşteri) kabul edilmiştir (Pakalın, 1983, s. 859). Müneccimlerin Güneş'in Balık burcunda bulunduğu zamanlarda doğanların hakkındaki inanışları şöyledir: dikkat ve tedbir sahibi, ikna edici ve heyecanlıdır. Cesaretleri kırıldığında endişelenip ümitsizliğe kapılırlar. Fakat endişe ve ıztırdan kurtulurlarsa iyi tabiatlı, sevimli, misafirperver olurlar. Ayrıca muhtaçların mutluluklarıyla meşgul olurlar. Pek cesur olurlar, üzüntü ve dertlerini saklarlar. Sakin, taklitçi, sevimli ve âlicenaptırlar (Pakalın, 1983, s. 859). Balık burcunda doğanlar sağlam değillerdir, göğüs hastalıklarına, bedende şişlere ve kan hastalıklarına yatkındırlar (And, 2008, s. 349). Genellikle hemcinsleri tarafından kolaylıkla anlaşılabilirler. Bazen basit ve vasat bir örnek olurlar. Bazen de çevik ve faydalı, yüce bir maksada hizmet için her sorumluluğu üzerlerine alırlar. Yoksulluktan, fakirlikten ve hareketlerinin sonuçlarından fazlaca korkarlar. Genellikle ciddiyet ve cesaret azlığı mevcuttur (Pakalın, 1983, s. 859).

Muhasebeci, dükkâncı, kapıcı, kaptan, müteahhit, gazeteci, veznedar, yazar, şair, sanatçı ünlüleri Balık burcunda doğanlar arasından çıkar (And, 2008, s. 350). Balık burcuna, ‘burçlar mıntikasının hastanesi’ denilir. Bundan da delil olunur ki bu burçta birçok başarısızlıklar vardır. Bununla beraber en meşhur yazarların, şairlerin ve sanatkârların çoğu bu burçta doğmuşlardır (Pakalın, 1983, s. 860).

And'ın (2008, s. 347) Osmanlı-İslâm Mitologyası adlı kitabında, Balık burcu şöyle tanımlanmaktadır:

Buna Burc-ı mâhî ya da Hût-i felek de denilir. Ayrıca Kevkebetü's-semekeyn de denilir. İçinde otuz dört, dışında dört yıldız vardır. Kamer, Hût burcuna geldiğinde hamama gitmek, şeyhleri, din adamlarını görmek, ilaç içmek, yüksek makamlardan

istekte bulunmak, Allah'a ibadet etmek, dostları çağırarak, tarımla uğraşmak olumlu yorumlanmıştır.

Balık burcunda doğanlar; orta veya kısa bir boya, etli bir vücuda, yuvarlak omuzlara, kumral saçlara, dolgun ve kabarık bir çehreye, çıkıntılı gözlere, iri dudaklara, küçük kollara ve bacaklara, biçimsiz ayaklara sahip olurlar. Hayatlarının on iki senesinde bir tâlih değişikliğine uğrarlar. Balık burcunda doğanlar için kırk sekiz-yetmiş yaş arası kritiktir (Pakalın, 1983, s. 860).

3.2.6. Gezegenler (Seyyare)

İlm-i ahkâm-ı nücûm için önemli kavramlardan biri de gezegen (seyyare) 'dir. Gezegen; Güneşin etrafında dönen ve ondan enerji alan gök cisimlerinden her birine verilen addır. Eski astrolojinin genel kabulü yedi gezegen olduğu yönündedir. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer) 'da bu gezegenlere dâhil edilmiştir. And'a göre (2008, s.79) gezegenler, dünyaya yakınlığına göre şöyle sıralanmaktadırlar: Ay (Kamer), Merkür (Utarid), Venüs (Zühre), Güneş (Şems), Mars (Merih), Jüpiter (Müşteri), Satürn (Zuhal).

İlm-i ahkâm-ı nücûm ile ilgilenenler; Satürn, Jüpiter ve Mars'a 'eflâk-ı ulviyye', Venüs ile Merküre'e de 'süfliyyin' demişlerdir. Bunlara Ay ile Güneş'i de ilave ederek hepsine birden 'seb'a-i seyyâre' adını vermişlerdir (Levend, 2018, s. 201).

İbrahim Hakkı (2018, s. 126) yedi gezegenin isimlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

1. Satürn (Zühal): Naḥs-i ekber	}	Eflâk-ı ulviyye	}	Seb'a-i seyyâre
(Yedi
2. Jüpiter (Müşteri): Sa'd-i ekber				
3. Mars (Merih): Naḥs-i asgar				
4. Venüs (Zühre): Sa'd-i asgar	}	Süfliyyeyn		
5. Merkür (Utarid): Mümtezic
Gezegen)				
6. Güneş (Şems): Neyyir-i a'zam				
7. Ay (Kamer): Neyyir-i asgar				

Eski müneccimler Güneş'i, gezegenler arasında 'sultan-ı cihan' olarak addetmişler ve diğer gezegenlere o sultanın maiyetinde birer hizmet izafe etmişlerdir. 'Sultan-ı cihan' olarak kabul edilen Güneş'in; veziri Ay, çalgıcısı Venüs, kadısı Jüpiter, kâtabi Merkür, hazinedarı Satürn, başkumandanı da Mars'tır (Levend, 2018, s. 204).

Pazar gecesine Merkür, pazartesi gecesine Jüpiter, salı gecesine Venüs, çarşamba gecesine Satürn, perşembe gecesine Güneş, cuma gecesine Ay, cumartesi gecesin Mars hâkimdir (İbrahim Hakkı, 2018, s. 177). Pazar gündüzüne Güneş, pazartesi gündüzüne Ay, Salı gündüzüne Mars, çarşamba gündüzüne Merkür, perşembe gündüzüne Jüpiter, cumaya Venüs, cumartesi gündüzüne de Satürn hâkimdir (İbrahim Hakkı, 2018, s. 177).

İbrahim Hakkı'nın gezegenler ve burçlar hakkındaki görüşleri şöyledir:

Yıldızlar meleklerin elinde mecbur ve muztardır. Melekler de Hak Teâlâ'nın emrine boyun eğer, itaat ederler. Hepsi O'nun iradesi ve kudreti ile harekette ve hareketsizliktedir. Yıldız ve tabiatların te'sir ve tasarrufları vardır. Fakat bu te'sir ve tasarruflar onlara özgü değildir. Yıldızlar ve tabiatlar o Hakîm ve Sanî olan Allah Teâlâ'nın, âletler gibi hizmetçileridir. Meselâ bir padişah büyük bir saray yaptırıp içinde kendi veziri için hususî bir köşk hazırlasın. Köşk etrafında bir avlu ve avlu içinde on iki hücre bina edip her bir hücrede bir nâib nasb etsin. Nâibler, vezir-i a'zamın emirlerini dışarıya tebliğ ile görevli olsunlar. Hücrelerin kapıları üzerinde yedi atlı nakipler yâni beyler olsun. Görevleri hizmette mukim olup padişahın vezire, ondan nâiblere, onlardan muavinlere gelen emir ve hükümleri dışarıda icra kılmak olsun. Ayrıca dışarıda dört piyade zâbit bulunup ellerindeki kementlerle padişahın istediği kimseleri bağlayıp huzura getirsinler veya huzurdan çıkarsınlar. Bu misalde padişahın murad âlemlerin Rabbi' dir. Büyük saray Arş-ı A'lâdır. Vezir-i a'zam akl-ı evvel (ilk akıl) dir. Hususi köşk vezir-i a'zamın makamı olan Kürsîdir. Avlu sekizinci felektir. On iki burcunda on iki melek vardır. Süvari nakibler yedi gezegendir. Bunlar gece gündüz o burçların kapılarını dolaşıp hizmet ederler. Piyade zabıtlar anâsır-ı erba'adır. Bunlar buldukları yerden hareket etmezler. Sıcaklık, soğukluk, yaşlık, kuruluk; ateş, hava, su ve toprağın elinde dört kemen gibidir (İbrahim Hakkı, 2018, s. 185-186).

Eski astrolojinin kabul etmiş olduğu yedi gezegeni aşağıda inceleyeceğiz:

3.2.6.1. Güneş (Şems)

Âfitab, Hurşîd, Mihr, Şems olarak da bilinen Güneş, diğer yıldızlara nazaran daha farklı bir konuma sahip olmuş ve 'sultan-ı cihan' olarak isimlendirilmiştir. Pazar gündüzü ile perşembe gecesine hâkimdir. Dördüncü felekte yer alır. Güneş gezegeni Aslan burcunun yöneticisidir (Işıksan, 2014, s. 113). Güneş'in tabiatı itidal üzere sıcak ve kurudur. Müzekker-i³² neharîdir³³. Renklerden sarı Güneş'e aittir (Levend, 2018, s. 205). Gezegenlerden Ay ve Jüpiter dostu, Venüs ve Satürn düşmanıdır. Ay'a göre ışığı daha kuvvetli olduğu için 'neyyir-i a'zâm', aynı nedenle Ay'a da 'neyyir-i asgar' denilir (And, 2008, s. 357). Müneccimlerin Güneş gezegeni hakkındaki inanışları şöyledir: bu gezegene mensup olanlar kuvvetli, namuslu, öfkeli, zeki ve sanatkâr olurlar. İşlerinde başarı gösterirler, Güneş gibi halkı cezbederler. Âlâyiş ve debdebeye, zevk ve sefaya tutkun olup tahayyülü severler (Levend, 2018, s. 205).

³² Erkek

³³ Gündüzle ilgili

Güneş; yıldızların en parlağıdır, ışığı ile bütün yıldızları görünmez yapar ve Ay'a ışık verir. Denizi, karayı, canlıları etkisi altına alır. Yayımış olduğu ısı ile buharlaşma oluşturur, bunun sonucunda bulut oluşur, bulutlarda yağmura neden olur. Böylece akarsular oluşur, bitkiler yeşerir, ekinler sararır, meyveler olgunlaşır. Canlılar güç kazanır (And, 2008, s. 355). Güneş'in daha tesirli olduğu coğrafyalarda insanların renkleri siyah, bedenleri zayıf ve yırtıcı olmaktadır. Güneş'e daha az maruz kalan coğrafyalarda ise insanların renkleri beyaz ve bedenleri daha kalın olur. Güneş burçları dolaştığında her birinin astrologlarca değişik yorumları vardır. Minyatürlerde değişik biçimlerde tasvir edilir. Minyatürlerde; büyük, yuvarlak insan yüzü ile çevresinde sarı renkte alev gibi huzmeler bulunan bir şekilde resmedilir (And, 2008, s. 355).

İbrahim Hakkı, Güneş gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Bu muhteşem sultan, neyyir-i a'zam olan âfitâb-ı âlemtâb (âlemi aydınlatan Güneş) bütün yıldızlardan şöhretli, nurlu, ve âlimlerin çoğuna göre en büyük olanıdır. Gece, gündüz, aylar, zamanlar, onun hareketi ile belli olmakta, nice büyük işler onun varlığı ile meydana gelmektedir. Yedi gezegenin ortasındadır. Aşağısına ve yukarısına ışık saçmak için makamı ortada olmuştur (İbrahim Hakkı, 2018, s. 139).

Güneş'in tabiatı itidâl üzere sıcak ve kuru olup erkek ve gündüze nispet edilmiştir. Sa'd-i evsât (orta kutluluk) ile isimlendirilmiştir. Sıfatları kuvvet, şiddet, kahr, zor yatışan öfke, rağbet, his, yufka yüreklilik, hayâ ve iffet bulunmuştur. Yukarıda açıklandığı gibi sıfatları kendi tâli düştüğü noktalarda açıkça müşahede kılınmıştır. Pazar günü ve Perşembe gecesine hâkim bulunmuştur. O gün ve gecenin ilk saatleri buna nispet olunmuştur (İbrahim Hakkı, 2018, s. 142).

3.2.6.2. Ay (Kamer)

Eski astronomi ve astroloji bilgilerine göre Ay (Kamer), 'sa'd-ı mutavassıt (orta kutluluk) ve neyyir-i asgar (küçük aydınlık) olarak kabul edilir. Tabiatı, itidâl üzere soğuk ve rutubetlidir (Pala, 2002, s. 52). Ay, pazartesi gündüzü ile cuma gecesine hâkimdir. Yengeç burcunun müdürüdür, yöneticisidir. Aynı zamanda 'sultan-ı cihan' olan Güneş'in veziridir (Işıkhan, 2014, s. 112). Müennes-i³⁴ leyîdir³⁵. Ay, birinci felekte yer almaktadır ve renklerden beyaz ona aittir. Dostu Güneş'tir ve düşmanı yoktur (Levend, 2018, s. 201).

İbrahim Hakkı, Ay gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Ay'ın tabiatı itidal üzere soğuk ve rutubetli olup dişi ve geceye nispet edilmiştir. Sa'd-i mütevassıt (orta kutluluk) ismi verilmiştir. Vasıfları zaaf, acz, hıfz, cehl, hakirlik, acele, dedikoduculuk, ihbâri işve, hareket ve ses bulunmuştur. Kamer, tâli bulunduğu nutfelerde yukarıdaki vasıfları meydana getirdiği görülmüştür. Ay

³⁴ Dişi

³⁵ Geceye ait

pazartesi günü ve cuma gecesine hâkim bulunmuştur. Bu gün ve gecenin ilk saatleri buna nispet edilmiştir (İbrahim Hakki, 2018, s. 159).

Müneccimlerin Ay gezegenine mensup olanlar hakkındaki inanışları şöyledir: bu gezegene mensup olanlar erdemli, sebatsız, ihmalci, kararsız, hareketli ve hayalperverdirler. Zayıf, kararsız ve metanetsiz olurlar. Ayrıca, bencil ve endişelidirler (Levend, 2018, s. 201).

Metin And, Ay'ın tesirlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Kamer'in doğa olguları ve canlılar üzerinde büyük etkisi vardır. Kamer parlak olduğunda hayvanların bedenleri daha güçlü ve nemli olur. Ay'ın ışığı güçlü olduğunda hayvanlarda kıllar çabuk büyür, sütleri artar. Ay parlak olduğunda nemi nedeniyle nesnelere çabuk bozulur. Ay ışığında çok oturan insana nem nedeniyle uyku basar. Etler bir gece Ay ışığında kalırsa bozulur. Ayın ilk yarısında balıklar artar, semiz olurlar. Yılan, böcek gibi canlılar dışarı çıkıp sokarlar, zehirlerinin gücü artar. Ayın ilk yarısında dikilen ağaçlar kolay tutar, yemişleri çok olur. Ay ışığı azalınca ya da Ay gökte kaybolunca yemiş az olur (And, 2008, s. 359).

Metin And, Ay'ın menzilleri hakkında şunları ifade etmiştir:

Araplar Güneş'ten sonra Ay'la ilgilenirler. Ayın otuz günde döngüsünde iki gün gözükmediğini görünce bir ayı 28 güne indirdiler. Her birine menzil diyerek 28 menzil buldular. Ay her gece bu menzillerden birinde olur. Bu 28 menzilin her biri için tıpkı burçlarda olduğu gibi simgeler vardır. Kamerin menzilleri şöyle sıralanır: 1. Şeretayn, 2. Buteyn, 3. Süreyyâ, 4. Deberân, 5. Hek'a, 6. Hena, 7. Zirâ', 8. Nesre, 9. Tarfe, 10. Cebhe, 11. Zübre, 12. Sarte, 13. Avvâ, 14. Simâk, 15. Gafr, 16. Zubânâ, 17. İklîl, 18. Kalb, 19. Şevle, 20. Ne'âyim, 21. Belde, 22. Sa'd-ı Zâbih, 23. Sa'd-ı Bula', 24. Sa'dü's-su'ûd, 25. Sa'dul-ahbiye, 26. Ferg-i Evvel, 27. Ferg-i Sâni, 28. Rişâ (And, 2008, s. 361).

3.2.6.3. Satürn (Zuhal)

Zuhal veya Keyvan da denilen Satürn gezegeninin tabiatı soğuk ve kurudur. Müzekker-i³⁶ neharîdir³⁷ (Levend, 2018, s. 208). Zâhilden türemiş olup geciken anlamını taşımaktadır. Yedinci felekte yer alır. Batıdan doğuya doğru hareket eder. Nahs-ı ekber, yani büyük uğursuzluk sayılır. Keder ve gam vericidir, ona bakan kederlenir (Kapal, 2013, s. 167). Çarşamba gecesini ile cumartesi gündüzüne Satürn hâkimdir. Feleğin hazinedârı olarak bilinir. Siyah renk Satürn'e aittir. (Pala, 2002, s. 507). Satürn, yedinci iklime egemendir ve burada Hintliler gibi siyah derililer oturduğundan resimleri Hintli gibi yapılır. Satürn'ün dostları Venüs ile Merkür, düşmanları da Güneş ile Ay'dır (And, 2008, s. 352).

³⁶ Erkek

³⁷ Gündüz ile ilgili

Satürn gezegeni, Oğlak ve Kova burçlarının müdürüdür, yöneticisidir. Satürn; ihtiyarlığı, sınırlamayı, arınmayı, metaneti, katiyeti ve maddî şartlar altında tertip ve tanzim edilebilecek bütün meşgaleleri içerir. Bunun kuvvetleri ve iktidarı; metanet, sebat, inat ve ikdam gibi hallerde müşahede edilir (Pakalın, 1983, s. 668). Müneccimlerin Satürn gezegeni hakkındaki inanışları şöyledir: bu yıldız mensup olanlar ahmak, cahil, kaba, korkak, hasis ve yalancı olurlar. Bâtil inançlara inanırlar ve hayallere dalarlar (Levend, 2018, s. 208). Adaletperver, namuslu, münzevi, kanaatkâr, müdebbir, salim fikir sahibidirler. Ahlâkî olarak; ciddi, kanaatkâr, az konuşan ve dengeli, itidalli sözler söylemeyi bilen kimselerdir. Üzüntüye, gama, tereddüte ve şüpheye yatkındırlar. Satürn gezegeni, cismen vücudun bütün kemiklerine, karaciğere ve dalağa hâkimdir (Pakalın, 1983, s. 666). Bu gezegene ilişkin insanlar; çelimsiz, orta boylu, alnı dar, ufak gözlü, esmer ya da solgundur. Saçları koyudur, genellikle siyahtır (And, 2008, s. 352).

İbrahim Hakkı, Satürn gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Yıldızlarla uğraşanlar demişlerdir ki, Zühal yıldızının tabiatı gayet soğuk ve kurudur. Erkek olup gündüze nisbet edilmiştir. Nahs-ı ekber (büyük uğursuzluk) denilmiştir. Buna bakmak gam ve keder getirir. Zühal yıldızına ahmaklık, cehalet, korkaklık, cimrilik, kin, yalancılık, koğuculuk, gâm, tembellik, gabîlik (kalın kafalılık) ve zarar isnat edilmiştir. Bu yıldız rahimler vâki olan nutfelere tâli olsa, bunun tabiatı ve vasıfları Allahü Tealâ'nın izni ile sirayet edip o cibilliyetle doğumdan sonra bu vasıfların meydana çıktığı tecrübe olunmuştur. Zühal çarşamba gecesine ve cumartesi gününe hâkim bulunmuştur. Bu gece ve gündüzün ilk saatleri buna nisbet kılınmıştır (İbrahim Hakkı, 2018, s. 131).

3.2.6.4. Jüpiter (Müşterî)

Jüpiter gezegeni; Müşterî, Hürmüz, Erendiz, Bercîs ve Sakıt gibi isimlerle de anılmıştır. Bu gezegen uğurlu kabul edildiğinden sa'd-i ekber (büyük kutluluk) olarak zikredilmiştir. Jüpiter'in tabiatı itidal üzere sıcak ve nemlidir. Müzekker-i³⁸ neharîdir³⁹ (Levend, 2018, s. 206). Jüpiter, altıncı felekte yer alır. Feleğin kadısı olarak bilinir. Pazartesi gecesine ile Perşembe gündüzüne hâkimdir. Jüpiter gezegeninin rengi mavi olup Mars ile Ay dostu, Venüs ile Merkür düşmanıdır (And, 2008, s. 353).

Jüpiter gezegeni, Yay ve Balık burçlarının müdürüdür, yöneticisidir (Işıkhan, 2014, s. 113). Jüpiter genellikle saadet, rahmet ve bereket gezegeni olarak tanınmıştır. Sulh ve sükûnun, ahlâkın, muhabbetin, merhametle karışık hak ve adaletin esasını teşkil etmektedir (Pakalın, 1983, s. 636). Müneccimlerin Jüpiter gezegeni hakkındaki

³⁸ Erkek

³⁹ Gündüzle ilgili

inancıları şöyledir: bu yıldızın tesiri altında doğmuş olanlar terbiyeli, utangaç, iyi ve yumuşak huylu, alçak gönüllü ve cömert olurlar. Güzel ve düzgün kelimeler ederler (Kapal, 2013, s. 167). Ayrıca ümitle dolu, şen ve şadan, samimi ve sadık, temiz kalpli, hayır sahibi kişiler olurlar. Genellikle ciddi ve vakur olurlar. Emelleri başkalarına iyilik ve hizmet etmektir. Jüpiter mensubu kişiler en halim ve mülayim, en sevimli ve aynı zamanda en mert, en necip bir tabiata sahip kişilerdir. İnsanlara; namuslu, minnetli, saygılı, iltifat eden muameleler gösterirler (Pakalın, 1983, s. 636). Boyca düzgün, genellikle iri, yüzleri beyaz, alınları yüksek, gür saçlı olurlar (And, 2008, s. 353).

İbrahim Hakkı, Jüpiter gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Müşterinin tabiatı itidâl üzere sıcak ve rutubetli olup erkek ve gündüze nispet olunarak sa'd-i ekber (büyük saadet) namı ile isimlendirilmiştir. Bu yıldızın vasıfları; din gayreti, ilim, hilm, hayâ, cömertlik, tevâzu, akıl, iffet, talâkat ve fesâhat bulunmuştur. Bu gezegen rahimlere vâki olan nutfelere hîn-i vukuunda tâli düşse, Hakk'ın emri ile bunun tabiat-ı selîmesi ve evsâf-ı hamidesi onlara sirayet ederek hulk ve huy olup, tâlileri müşteri hükmolunur. "Annesinin karnında said olan saiddir" hadis-i şerifi gereğince onlar o saâdetle Dünya'ya gelip, her biri bir çeşit anadan doğma said olur. Bu gezegen pazartesi gecesi ve Perşembe gününe hâkim bulunmuştur. Gecenin Güneş batışından sonra, gündüzün Güneş doğuşundan birer zaman saatleri bu yıldızla nisbet kılınmıştır (İbrahim Hakkı, 2018, s. 136).

3.2.6.5. Mars (Merih)

Merih ve Behram olarak da anılan Mars gezegeni, naht-ı asgar (küçük uğursuzluk) olarak kabul edilir. Mars'ın tabiatı sıcak ve kurudur (Pala, 2002, s. 336). Müzekker-i⁴⁰ leylidir⁴¹. Cumartesi gecesi ile salı gündüzüne hâkimdir. Mars, beşinci felekte yer alır (Levend, 2018, s. 206). Feleğin başkomutanı olarak bilinir. Minyatürlerde elinde kılıçla, hançerle ve kesik başla tasvir edilir. Hançeri de genellikle hilal biçiminde olur. Rengi kırmızıdır ve doğu efsanesinde uğursuz bir yıldız olarak tanınır. (Kapal, 2013, s. 167).

Mars gezegeni, Koç ve Akreb burçlarının müdürüdür, yöneticisidir. Bu gezegen; kuvvet, savaş, hıyanet, gazap ile birlikte anılmıştır (Işıkhan, 2014, s. 113). Münecimlerin Mars gezegeni hakkındaki inanışları şöyledir: Mars gezegenine mensup olanlar; sert, hiddetli, kuvvetli, iddiacı, güvenilir, tedbirsiz, cüretkâr ve müteşebbis olurlar. Fikirlerinde denge vardır. Sürekli kavga ve mücadele halindedirler (Işıkhan, 2014, s. 113). Nitelikleri arasında, zorlama ve yenme bulunur. Cellâd-ı felek ismiyle de anılır. Öfkelerine yenik düştüklerinde saldırıya geçerler. Güvenilir, cömert, çabuk

⁴⁰ Erkek

⁴¹ Geceyle ilgili

öfkelenen kişilerdir. Etkisi savaş, yıkım, yeniden onarım, vatanseverliktir (And, 2008, s. 353-354). Mars, erkekliğin temsilcisidir. Mars'ın nüfuz ve tesiri altında doğanlar; orta boylu, yuvarlak yüzlü, pembe tenli, parlak ve keskin gözlü, mütenasip endamlı kimselerdir (Pakalın, 1983, s. 482).

İbrahim Hakkı, Mars gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Merih'in tabiatı çok sıcak, kuru, müzekker ve geceye nispet edilmiştir. Nahs-i asgar ile isimlendirilmiştir. Vasıfları: coşkunculuk, kahramanlık, hiddet, sefâhet, kuvvet, hıyânet, öfke, hayâsızlık, inat ve baş olma hırsı bulunmuştur. Bu yıldız rahimlere düşen nutfelere vâki olduğunda tâli düşse bunun kötü vasıfları onlara Hak Teâla'nın muradı ile sirâyet ettiği tecrübe ile sâbit olmuştur. Merih cumartesi ve Salı gününe hâkim bulunmuştur. Bu gece ve gündüzün ilk saatleri Merih'e nispet olunmuştur (İbrahim Hakkı, 2018, s. 138).

3.2.6.6. Venüs (Zühre)

Zühre, Nâhid, Çobanyıldızı olarak da anılan Venüs gezegeni, sa'd-ı asgar (küçük kutluluk) olarak kabul edilir (Pala, 2002, s. 507). Venüs'ün tabiatı itidal üzere soğuk ve nemlidir. Müennes-i⁴² leylîdir⁴³. Üçüncü felekte yer alır. Feleğin sazendesî, çalgıcısı olarak bilinir. Minyatürlerde çoğunlukla çeng⁴⁴ çalarken gösterilir. Salı gecesi ile Cuma gündüzüne hâkimdir. Yeşil renk, Venüs'e aittir (Levend, 2018, s. 204). Uğurlu bir gezegen olup Merkür ve Satürn dostları, Mars düşmanıdır (And, 2008, s. 357).

Venüs gezegeni Boğa ve Terazi burçlarının müdürüdür, yöneticisidir. Müneccimlerin Venüs gezegenine mensup olanlar hakkındaki inanışları şöyledir: güzel, zarif, zeki, sanatkâr, maharetli, sevdaya meyilli ve sanatkâr olurlar. Zevki severler ve gösterişe düşkünlüdürler. Zühre gezegeninin tesiri altında doğanlar: sevimli, mültefit, mükrim⁴⁵, halis olurlar (Pakalın, 1983, s. 667). Müneccimlere göre 'Venüs' yumuşak, halîm ve hassas şeyleri idare eder. Venüs, kadınları temsil etmektedir (Pakalın, 1983, s. 666). Ayrıca; ılımlı, uygun yardımcı ve duyarlı insan tipini simgeler. Tesiri; eğlenceye, neşeye, sevgiye yöneliktir. İnce isteklere, derin tutkulara, şehvetli duygulara hâkimdir (And, 2008, s. 358).

Bu gezegene mensub olan kişiler; tombul, orta boylu, nazik ciltli olur. Vücut renkleri, latif ve caziptir. Gözler, koyu maviye meyilli olup parlak ve mânidardır. Çehreleri: gönül çekici ve güleçtir, sesleri tatlı ve ruh okşayıcıdır (Pakalın, 1983, s.

⁴² Dişi

⁴³ Geceyle ilgili

⁴⁴ Eskiden musikide kullanılan telli sazlardan biri.

⁴⁵ İkrâm eden

666). İnsan, bedeninin üretim organlarını, boyun damarlarını, böbrekleri, boğazı ve çeneyi idare eder. beden ölçülü oluşunu, cilt güzelliğini, güzel saçları güzel etimongelerler. Mütalâaya veya düşünceye meyilleri yoktur. Bu yüzden, akıllarından çok duygularını kullanırlar (And, 2008, s. 358).

İbrahim Hakkı, Venüs gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Zühre'nin tabiatı mutedil, soğuk ve rutubetli olup dışı ve geceye nispet olunmuştur. Sa'd-i asgar diye isimlendirilmiştir. Bu yıldızın bakmanın kalbe sürür verdiği tecrübe edilmiştir. Bu yıldızın vasıfları: yumuşak, dostluk, rikkat, yaklaşma, ferah, istek, cilve, oyun, teganni, cimâ, sıhhatlilik ve güzel yaratılış bulunmuştur. Bu yıldızın tâli düştüğü noktalarda bildirilen vasıfları aynen görülmüştür. Bu yıldız salı gecesi ve cuma gününe hâkim bulunmuştur. Bu gece ve gündüzün ilk saatleri buna nispet kılınmıştır (İbrahim Hakkı, 2018, s. 147).

3.2.6.7. Merkür (Utarid)

Debîr-i felek, Debîr-i âsmân, Münş-i Çarh, Utarid gibi isimlerle anılmıştır. Merkür gezegeninin, diğer yıldızların tabiatlarıyla imtizaç etmek özelliğine sahip bulunması onun 'mümteziç' ve 'münafık' sıfatlarıyla vasıflandırılmasına sebep olmuştur. Mümteziç (karıştırıcı) adı ile maruf olan Merkür'ün tabiatı, münferit bulunduğu halde itidal üzere soğuk ve kurudur. Müzekker-i⁴⁶ neharîdir⁴⁷ (Levend, 2018, s. 203). İkinci felekte bulunan Ay, feleğin kâtibi olarak bilinir. Pazar gecesi ile çarşamba gündüzüne hâkimdir. Karışık renkler Merkür'e aittir. Dostu Ay, düşmanları Güneş ve Venüs'tür. Genel olarak minyatürlerde bir rahle başında yazı yazarken tasvir edilir (And, 2008, s. 359).

Merkür gezegeni, İkizler ve Başak burçlarının müdürüdür, yöneticisidir. Münecimlerin Merkür gezegenine mensup olanlar hakkındaki inanışları şöyledir: anlayışlı, zeki, kurnaz, neşeli, hassas ve çalışkan olurlar (Pala, 2002, s. 478). Ayrıca talâkat⁴⁸ ve belagat sahibi, uysal ve sanata yetenekli olurlar. Aynı zamanda hilekâr ve vefasızdırlar (Levend, 2018, s. 203).

İbrahim Hakkı, Merkür gezegeni hakkında şu bilgileri nakletmiştir:

Utârid'in tabiatı itidâl üzere soğuk ve kuru olup erkek ve gündüze nispet kılınmıştır. Mümteziç olduğu yıldızın tabiatıyla mümteziç olduğundan mümteziç (karıştırıcı) ve münafık (arabozucu) isimlerini almıştır. Vasıfları edeb, kiyaset, anlayış, sezgi, zihn, dirâyet, konuşma, belâgat, nakş, kitâbet, hesap, isabet, zekâ, dikkat, yumuşaklık, yufka yüreklilik, hüner, sanat, hile ve hıyanet bulunmuştur. Bu yıldız tâli düştüğü noktalarda yukarıdaki vasıfları görülür. Pazar gecesi ve Çarşamba gününe hâkim bulunmuş ve bu gece ve günün ilk saatlerine nispet olunmuştur (İbrahim Hakkı, 2018, s. 151).

⁴⁶ Erkek

⁴⁷ Gündüzle ilgili

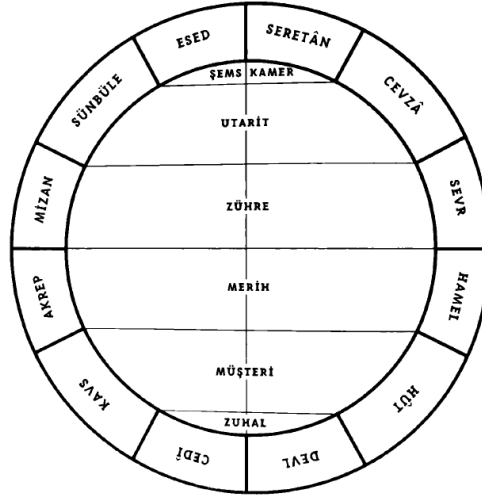
⁴⁸ Güzel ve rahat söz söyleme

3.2.7. Burç-Gezegen İlişkisi

İlm-i ahkâm-ı nücûmun önemli kavramları arasında yer olan burçlar ve gezegenler arasında yakından bir ilişki bulunmaktadır. Yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele aldığımız eski astroloji, yedi gezegenden ve on iki burçtan bahsetmektedir. Bu yedi gezegenin yöneticiliğini yaptığı burçlar vardır. Güneş'in ve Ay'ın birer, diğer gezegenlerin ikişer burç üzerinde hâkim olduğu görülür.

Metin And, burçlar ve gezegenler arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmiştir:

Burçların ve gezegenlerin birbirleriyle olan ilişkisi daire biçimindeki resimde görülmektedir. Her burç bir veya iki gezegenin ev veya hanesidir ya da beytidir. Yalnız Güneş'in ve Ay'ın birer beyti vardır. Daire ortadan iki yarım daireye ayrılmakta, bir yarım daire Esed burcu ile, öteki yarım daire ise Seretân burcundan başlamaktadır, burada Esed burcu beyti Kamerin beyti Seretân burcudur. Birinci yarım daire Cedi, ikinci yarım daire ise Delv burcuyla bitmektedir. Yalnız geceyi ve gündüzü aydınlatan Güneş ve Ay'ın birer beyti olmasına karşın, öteki gezegenlerin her birinin ikişer beyti bulunmaktadır. Bunlar simetrik olarak iki yarım dairede karşılıklı durmaktadırlar (And, 2008, s. 334).

Resim 3.4. Burçlar ve gezegenler arasındaki ilişki (And, 2008, s. 335)

Burçlar ve gezegenler arasındaki farklı ilişkilere de temas eden Metin And, bu konu hakkında şunları ifade etmiştir:

Gezegenlerle burçlar arasında beytten başka üç ayrı ilişki daha vardır. Bunlar Osmanlıca deyimlerle gösterilirse: Vebal, şeref ve. hubût'tur. Bunların ilki düşüş, ikincisi yükselme, üçüncüsü ise güçten düşmedir. Bu üç durum aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir. Bir örnek verirse Güneş'in şerefi Koç, hubûtu Mizan burcudur. Bu bir sapmadır, sönmedir. Şimdi bunu aşağıdaki çizelgede görebiliriz (And, 2008, s. 334).

Tablo 3.3. Burçlar ve gezegenler arasındaki ilişki (And, 2008, s.334)

Burçlar	Beyti	Vebali	Şerefi	Hubûtu
HAMEL	Merih	Zühre	Şems	Zuhal
SEVR	Zühre	Merih	Kamer	
CEVZÂ	Utarid	Müşterî		
SERETÂN	Kamer	Zuhal	Müşterî	Merih
ESED	Şems	Zuhal		
SÛNBÛLE	Utarid	Müşterî	Utarid	Zühre
MİZAN	Zühre	Merih	Zuhal	Şems
AKREP	Merih	Zühre	Kamer	
KAVS	Müşterî	Utarid		
CEDÎ	Zuhal	Kamer	Merih	Müşterî
DELV	Zuhal	Şems		
HÛT	Müşterî	Utarid	Zühre	Utarid

3.2.8. Burçların İnsan Karakterine Etkisi

İnsanoğlu tarih boyunca hem kendisiyle hem çevresiyle ilgili bilinmeyen şeyleri anlayıp keşfetmeye, geleceğin neler getireceğini önceden öğrenmeye ve böylece kendi kaderine hükmetmeye çalışmıştır. Şüphesiz bunda esrarengiz ve meçhul şeylere karşı duyulan merak ve tecessüs duygusunun da katkısı vardır. Her şekle bir anlam verme ve her davranışa bir mânâ yükleme, insanın yapısından gelen bir özelliktir. İnsanoğlu tarih boyunca bilinmez ve esrarengiz olanı keşfetmek için çeşitli yöntemler kullanmıştır (Aydın, 1995, s. 135). İnsanoğlu bu keşfetme ve merak duygusunu gidermek için astrolojiye başvurmuş ve astrolojiyle yakından ilgisi olan fal, kehanet, yıldızlardan hüküm çıkarma gibi yöntemler kullanmıştır.

İslamiyet'ten önce, Arap Yarımadasında ilm-i ahkâm-ı nücûm önemli bir yere sahipti. Cahiliye Dönemi Araplar'ı geleceği öğrenmek ve gaipten haber almak için yaygın bir şekilde ilm-i ahkâm-ı nücûma başvururlardı. Ancak bu tavır İslamiyet'in özüne ters düştüğü için ilm-i ahkâm-ı nücûm ve yıldızlara tapınmak Hz. Muhammed tarafından şiddetle yasaklanmıştı (Kaya, 2019, s. 2313). Burçların, gezegenlerin insanlar üzerindeki tesirini inceleyen astroloji ya da ilm-i ahkâm-ı nücûm, İslâm'ın temel ilkesi tanrısal iradenin salt egemenliğine aykırıdır. Ayrıca kâhinlerin ve müneccimlerin geleceği bilme iddaaları da İslâm'a ters düşmektedir (And, 2008, s. 348.). İlm-i ahkâm-ı nücûm ile ilgilenenlerin üzerinde durdukları, 'insanoğlunun kaderinin, doğuştan itibaren

yıldızlar tarafından yönetildiği'ne dair ibare, eski medeniyetlerin mitolojik öğelerine dayanmaktadır (Albayrak, 1993, s. 86).

Müneccimler ve astrologlar gök cisimlerinin hareketleri ve konumlarından faydalanarak muhatabına gelecek ve geçmiş ile ilgili haberler vermektedirler. Bu çıkarımlarda ise burçlar ön planda tutulmaktadır (Ağbal, 2012, s. 271). İslâm, temel prensip olarak gayb bilgisinin yalnız Allah'a ait olduğunu, gelecekte haber vermenin de yine O'na ait bulunduğunu önemle vurgulamıştır (Cilacı, 1997, s. 29). Gelecekte haber verme konusu, hem Kur'ân-ı Kerîm'de hem de Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hadîs-i şerîflerinde kat'i ifadelerle işlenmiştir. Gelecek konusu, İslâmî literatürde gayb ile ilgili bir konudur. 'Gayb' ile ilgili konular ise –İslâmî anlayışta- tasarrufu yalnız Allah'a (c.c.) ait konulardır⁴⁹ (Ağbal, 2012, s. 271). Müneccimlerin, gezegenlerin sırayla bu yerleri dolaşmalarından çıkardıkları hükümlerin tamamen batıl olduklarında hiç şüphe yoktur. Çünkü; yıldızlarla, burçlarla insanlığın kaderi arasında hiçbir alaka bulunmamaktadır. Buna rağmen, en çok Müslüman müneccimlerin böyle işlerle uğraşmış olmaları, fazlasıyla üzüntü ve keder verici bir durumdur (Alemdar, 2012, s. 403).

Güzelliği, heybeti ve sırlarıyla insanoğlunun geçmişten beri ilgisiz kalamadığı gökyüzüne Kur'ân-ı Kerim de dikkat çekmiştir. Zira yaratılış olarak yeryüzünden daha girift ve daha ayrıntılı olan⁵⁰ gökyüzü aracılığıyla dikkatlerin, bu varlıkların bizzat işaret ettiği yaratıcıya yönelmesi hedeflenmektedir (Ağbal, 2012, s. 250). Burç kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de tekil olarak yer almamaktadır. Burç kelimesinin çoğulu olan 'Buruc' ise Kur'ân-ı Kerîm'de dört yerde geçmektedir. Kur'ân'da 'Buruc' kelimesi, toplam altı ayette yedi kez geçmekle birlikte bu âyetlerde kullanıldığı anlamları şu şekilde tespit etmek mümkündür: Hisar (kale), süslenmek ve gökyüzündeki burçlar (Ağbal, 2012, s. 256).

Gökyüzündeki burçları ifade eden ayetler şunlardır:

”لِّلنَّاطِرِينَ^١ وَرَبَّيْنَاهَا بُرُوجَ السَّمَاءِ فِي جَعَلْنَا وَقَدَّ“

(Hicr 15/16); “Andolsun biz gökte yıldız kümeleri oluşturduk ve seyredenler için ona güzel bir görünüm verdik.”

”الْبُرُوجِ ذَاتِ السَّمَاءِ“

(Burûc 85/1); “Andolsun burçlarla dolu göğe.”

⁴⁹ Bkz. (A'râf 7/187-188; En'âm 6/50; Lokman 31/34)

⁵⁰ Bu manaya işaret eden ayet-i kerimeler için bkz. (Naziât 79/27);

“مُنِيرًا وَقَمَرًا سِرَاجًا فِيهَا وَجَعَلَ بُرُوجًا السَّمَاءِ فِي جَعَلَ الَّذِي تَبَارَكَ”

(Furkân 25/61); “Gökte yıldız kümeleri oluşturan, yine orada bir ışık kaynağı ve aydınlatan bir ay yaratan (Allah) mübarektir, cömerttir.”

Görüldüğü gibi âyetlerde, gökyüzünde var olan bir takım ‘burç’lardan sözedilmektedir. Tefsir kitaplarında, çoğul bir ifade ile kendisinden bahsedilen ‘burç’ların manasıyla ilgili farklı birçok görüşe rastlamak mümkündür. Tefsir ilmi ile uğraşanların çoğunluğu bu âyetlerdeki burç kelimesini Astronomi ilmindeki anlamında değerlendirmiş ve bu kelimeyle kastedilenin; Güneş gibi, Ay gibi bazı yıldızların konakları/menzilleri olduğu ve bunların on iki tane olduğunu ifade ettikten sonra bu on iki burcun ismini tek tek sıralamışlardır (Ağbal, 2012, s. 257-258).

Ömer Nasuhi Bilmen’in tefsirinde burçlar hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

Burç, lügatte kale, hisar, menzil, büyük yıldız manasındadır. Cem’i ‘burûç’tur. Gökte güneşin, ayın ve seyyare denilen yıldızların buldukları menzillere, medarlara, hareket noktalarına buruç denilmektedir ki, başlıca on iki burca ayrılmıştır. Bunlara; Hamel, Sevr, Cevzâ, Seratân, Esed, Sünbüle, Mizan, Akrep, Kavs, Cedî, Delv, Hût namı verilmiştir. Bunlardan Esed burcu güneşe, Seretân burcu kamere aittir. Hamel ve Akrep burçları, Merih yıldızına, Sevr ile Mîzân burçları Zühre yıldızına aittir. Cevzâ ile Delv burçları da Zuhal yıldızına ait bulunmuştur (Bilmen, s. 1719).

Kur’ân-ı Kerim’deki gökyüzü cisimlerinin yapısı, yaratılışı ve düzenine temas eden âyetler incelendiğinde onların nasıl olduklarından ziyade niçin yaratıldıklarına dikkat çekilir. Bu yönüyle de gökyüzünde bulunan cisimlerin varlık olarak neye işaret ettiği, daha çok ön plana çıkarılır (Ağbal, 2012, s. 250). Kur’ân’daki burç kavramının kullanım alanı Astrolojideki burçlardan ayrılmaktadır. Bu farklılık, özellikle burçların insan karakterine, irâdî ve gayr-ı irâdî fiillerine tesirinin olduğuna dair astrolojik inançların Kur’ânî bir dayanağının olamayacağı noktasında kendisini göstermektedir (Ağbal, 2012, s. 273). Yine Ağbal’a (2012, s. 267) göre Kur’ân ve Sünnet’te burçlar da dâhil olmak üzere gök cisimlerinin insanın ihtiyârî fiillerine tesir ettiğine dair bir delil veya karineye rastlanmamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİTAP-AL MAWALİD

4.1. KİTAP-AL MAWALİD EL YAZMASI

Bulunduğu Kütüphane: BNF (Fransa Ulusal Kütüphanesi)

Bulunduğu Bölüm: Manuscripts (El yazmaları)

Katalog No: Arabe 2583

Eserin Tam İsmi: Kitap-al Mawalid (Kitap el-Mevâlîd)

Eserin Müellifi: Ebû Ma'sher El Belhî

İstinsah Tarihi: 1300

Eserin Cild Ölçüsü: 36 x 26,5 cm.

Yaprak (folio) Sayısı: 37

Minyatür Sayısı: 36

Dili: Arapça

Kâğıt Çeşidi: Koyu krem, âherli kâğıt.

“Kitap-al Mawalid”, bugün Bibliothéque Nationale de France (Fransa Milli Kütüphanesi, Paris) Arabe 2583’te kayıtlı bulunmaktadır. Eserin kütüphaneye girişi 1866 yılında olmuştur.

Tez çalışmasına konu olan “Kitap-al Mawalid” adlı eser, ünlü İslâm astroloğu Ebû Ma'sher el Belhî’ye aittir. İncelediğimiz nüsha 1300 yılında Kahire’de istinsah⁵¹ edilmiş ve minyatürler eklenmiştir. BNF’deki katalog kaydına göre nakkaşı ‘Kanber Ali Şirazî’dir.

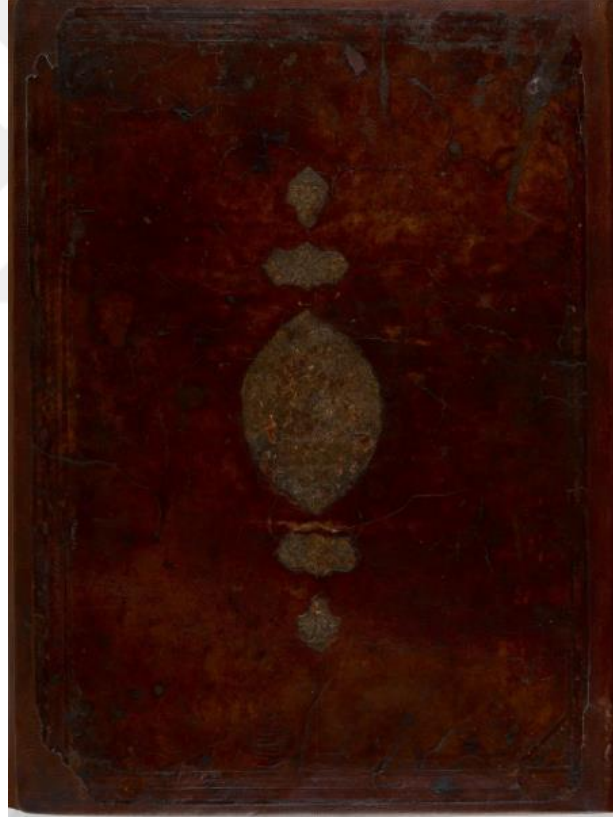
‘Kitap-al Mawalid’ adlı eserin ölçüleri 36×26,5 cm’dir. Eser toplam otuz yedi sayfadan oluşmakta ve içinde otuz altı minyatür bulunmaktadır. Dili Arapça, konusu astrolojidir. Sayfalarda yer alan metinler yirmi yedi satırdan oluşmaktadır ancak

⁵¹ Çoğaltma, kopyalama

minyatürlü sayfalarda görülen metinlerin satır sayısı farklılık göstermektedir. Eserde, astrolojik Arapça metinler ile gezegen-burç ve şeytan minyatürleri mevcuttur. Minyatürlerin hepsinde sülüs hattı ile kaleme alınmış başlıkları mevcuttur.

Bu eser, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde dört tam sayfa şeytan minyatürü ile bu minyatürlerin sonunda bir metin bulunmaktadır. İkinci bölümde ise on iki burcun ve yedi gezegenin tasvir edildiği minyatürler ile Arapça metinler bulunmaktadır.

Eserde tek bir cilt bulunmaktadır. Ön ve arka kapakları aşağıdaki resimlerde gösterilmiştir (bkz. Resim 4.1., bkz. Resim 4.2.). Cildin kendine ait mıklebi vardır. Eserin cildi, kahverengi renkte deri ile kaplıdır. Ön ve arka kapakların dış yüzeyindeki şemse, salbek, köşebent ve zencirek tahribattan dolayı net görülememektedir.

Resim 4.1. Kitap-al Mawalid ön kapak (BNF, Département des manuscrits, Arabe, nr. 2583)

Resim 4.2. Kitap-al Mawalid arka kapak (BNF, Département des manuscrits, Arabe, nr. 2583)

Resim 4.3. Kitap-al Mawalid mıkleb (BNF, Département des manuscrits, Arabe, nr. 2583)

4.2. MÜELLİFİ EBÛ MA'ŞER EL BELHÎ

Tam adı, Ebû Ma'şer Cafer Bin Muhammed Ömer El Belhî'dir. 10 Ağustos 787 tarihinde (H. 20 Safer 171) Belh'te⁵² doğdu, 8 Mart 886 tarihinde (H. 28 Ramazan 272) hayata gözlerini yumdu (Dizer, 1994, s. 182). Doğduğu yere atfen 'El Belhî' nisbesi ile bilinmektedir. Batı'da 'Albumasar' olarak tanınmaktadır. Astronomi ve astroloji alanında ön plâna çıkmış ve önemli çalışmalara imza atmıştır (Kaya, 2018, s. 61).

İlköğrenimini Belh şehrinde gerçekleştiren Ebû Ma'şer, bir müddet sonra Horosan'a geçmiştir. Kırk yedi yaşına kadar hadis ilmiyle meşgul olmuştur (Dizer, 1994, s. 182). Ebû Ma'şer, bir süre gelenekçilerin arasında yer edinmiş ve aklı ilimlerle⁵³ uğraşanları eleştirmiştir (Sezgin, 1979, s. 139).

Bir rivayete göre; Horasan'dan ayrılarak Bağdat'a geldiği esnada Kerker'de Ali Bin Yahyâ el-Müneccim'in⁵⁴ kütüphanesine uğramış ve bu kütüphanede okuduğu kitapların etkisinde kalarak astronomi ve astrolojiye merak salmıştır (Kaya, 2018, s. 61).

Diğer bir rivayete göre, Ebû Ma'şer kendi çağdaşlarını çok sevmiyordu ve kendisine karşı olanları yeri geldiğinde tahrik ediyor, kışkırtıyordu (Sezgin, 1979, s. 139). Çağdaşı olan Ya'kub b. İshak el- Kindî'ye kin besliyordu ve ona karşı gizli bir nefreti vardı (İbnü'n-Nedîm, 2017, s. 709). Ebû Ma'şer'in eleştirilerine maruz kalan Ya'kub b. İshak el- Kindî, Ebû Ma'şer'e karşı zekice bir plân hazırlamıştır. Ya'kub b. İshak el- Kindî ona aritmetik ve geometri ile ilgilenen insanlar göndermiştir. (Sezgin, 1979, s. 139) Bu plânla birlikte Ebû Ma'şer önce matematik ilmi ile meşgul olmuş sonra da kendisini şöhrete kavuşturacak olan astronomi ve astroloji ile ilgilenmeye başlamıştır (Dizer, 1994, s. 182). Bu olay, İbnü'n Nedîm'in el-Fihrist adlı eserinde şöyle geçmektedir:

Kendisi el-Kindî'ye karşı gizli bir nefreti vardı: Ona kin besliyor ve halkı ona karşı kışkırtıyordu. Felsefecilerin ilimlerini nazara vererek onu gözden düşürmeye çalışıyordu. Ona karşı el-Kindî de gizli bir plânla hesap ilimlerini ve hendeseyi kendisine güzel gösterecek birtakım kişilerle temasını sağladı. O da bu tuzağa düştü. Ancak onu kemale erdiremedi. Bu sefer Ahkâm-i Nücûm (Yıldızların hareketlerini yorumlama) ilmine geçti. Böylece el-Kindî'ye yönelik kötülük planları kesintiye uğradı. Zira artık kendisi de el-Kindî'nin üzere çalıştığı ilimlerin bir türü ile ilgileniyordu. Söylendiğine göre o, Yıldızlar (ilmini) ömrünün kırk yedinci yaşında öğrenmiştir (İbnü'n-Nedîm, 2017, s. 709).

⁵² Afganistan'da bir şehir.

⁵³ Matematik, edebiyat, mantık, astronomi gibi ilimlere verilen genel ad.

⁵⁴ Abbâsî Halifesi Me'mûn döneminde yaşayan, astroloji ve astronomi çalışmaları yürüten âlim.

Bir diğerk rivayet de Nizâmî tarafından ifade edilmiştir. Buna göre; Ebû Ma'şer'in ilm-i ahkâm-ı nücûmla ilgilenmesi Ya'kûb b. İshak el-Kindî ile yaşadığı rivayet edilen Şu olaydan sonra başlamıştır.

Taassup bilginlerinden olan Belh fikhçularından bir fikhçi, bir bıçak aldı, bir astroloji kitabının arasına bıraktı, Bağdat'a gidip ve Ya'kûb b. İshak'ın dersinde oyalanarak, sonra bir anda onu öldürmek için fırsat kollamaya başladı. Bu amaçla ev ev dolaşp, sonunda Bağdat'a ulaştı ve hamama gitti. Dışarı çıktı, temiz elbiselerini giydi, o kitabı yolda bıraktı ve Ya'kûb b. İshak'ın sarayına yöneldi. Sarayın kapısına varınca, sarayın kapısında duran altın koşumlu birçok eşek gördü. Ne Haşim oğullarından ne de Bağdat meşhurları ve diğerk ünlülere rastladı ve uğradı. Ya'kûb'un önündeki halkaya girdi ve methederek şöyle dedi: 'Mevlana hakkında astroloji ilminden bir şey okumak istiyorum.' Ya'kûb b. İshak, Şu şekilde cevap verdi. 'Sen doğu tarafından beni öldürmek için gelmişsin, astroloji ilmi okumak için değil. Fakat pişman olmuşsun, astroloji okuyacaksın, o ilimde kemale ereceksin, Muhammed (S.A.V) ümmetinde büyük müneccimlerinden biri sen olacaksın.' Oturan büyüklerin hepsi bu söze şaşırdılar. Ebû Ma'şer Mükerrer geldi, bıçağı kitabın arasından çıkardı, kırıp, attı ve eğildi. 15 yıl eğitim gördü, astroloji ilminde ulaştığı o dereceye vardı (Nizami, 2016, s. 77-78).

Ebû Mâ'şer, Abbasî Halifesi Me'mûn⁵⁵ döneminde (813-833) Bağdat şehrine gelmiştir. Burada, Abbâsî halifesi Mu'temid-Alellah'ın kardeşi ve ikinci veliahdı Muvaffak'ın hizmetine girmiş ve çağının en büyük müneccimi (astroloğu) olmuştur (Kaya, 2019, s. 2318). Abbâsî halifelerinden; Mu'temid (870-892) ve Mû'tezîd (892-902) dönemlerinde sarayda müneccim olarak görev yapan Ebû Mâ'şer; Ya'kub b. İshak el- Kindî, Sind b. Ali ve Settani gibi o dönemin ünlü bilgin ve astronomları ile de yakın ilişki içerisinde olmuştur (Dizer, 1994, s. 182).

Ay üstü âleminin ay altı âlemini etkilediğini savunan Ebû Mâ'şer, astronominin müspet verilerine dayanarak astrolojiyi temellendirmeye çalışmıştır (Kaya, 2018, s. 61). Ebû Ma'şer astrolojinin geçerliliğini doğa felsefesi ile bağlantılı ve teorik olarak bir zeminde geliştirmeye çalışmıştır (Sezgin, 1979, s. 140). Zamanı tayin eden ve mevsimlerin oluşmasını sağlayan yıldızların her şahsın ahlakı, karakteri ve psikolojisi üzerinde de etkili olmasının doğal olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca enlem-boylam hesapları ile ilgilenmiş ve gel-git olayları üzerinde durmuştur (Kaya, 2018, s. 61).

Yunan, Hint ve Fars kaynaklarından faydalanan Ebû Ma'şer, bütün orta çağın şüphesiz en önemli astroloğudur. Ayrıca astroloji alanında İslâm dünyasının da en büyük âlimi olarak kabul edilmektedir (Kaya, 2018, s. 61). İslâm biliminin ve İslâm âlimlerin Avrupa'da meydana gelen Rönesans'a etki ettiği inkar edilemez bir gerçektir. Ebû Mâ'şer, çalışmalarıyla Rönesans astronomlarını ve astrologlarını etkileyen önemli

⁵⁵ 813-833 yılları arasında hüküm süren yedinci Abbasî halifesidir.

bir İslâm âlimidir. Raymond von Marseille, Wilhelm von Conches, Herman von Corinthia gibi XII. ve XIII. Yüzyılda yaşamış pek çok kozmolog üzerinde etkiler bırakmıştır (Sezgin, 1979, s. 140). Öyle ki; astronomların kullandığı metodlar ve yaptıkları hesaplamalar Ebû Ma'şer'in uyguladığı şekilde yapılmıştır (Sezgin, 1979, s. 140). XVI. yüzyılın önemli astronomlarından birisi olan 'Tycho Brahe' gezegenlerle ilgili teorisini açıklarken Ebû Ma'şer'in adını zikretmiştir (Fehd, 2000, s. 128). Onun eserleri, Ortaçağ'dan modern çağın başlangıcına kadar astrolojiye inanan ve inanmayan herkes için temel kaynak olmuştur (Dizer, 1994, s. 182).

Ebû Ma'şer'in kaleme aldığı eserlerin listesi İbnü'n-Nedîm ve İbnü'l-Kıfî tarafından zikredilmiştir. İbnü'n-Nedîm otuz beş, İbnü'l-Kıfî otuz sekiz eser isminden bahsetmiştir (Dizer, 1994, s. 182). Bu eserlerden bazıları şunlardır: 'Kitâb el-Kıranat' (Gezegenlerin bir burçta birleşmesi üzerine kitap), 'Zîc-i Kebir' (Büyük Zîc) 'Kitap İsbat el-ilm en-Nücûm' (Yıldızlar biliminin kanıt kitabı), 'Kitab el-Ekâlîm' (İklimler kitabı), Kitâbü's-Sihâm, Kitâbü'l-Ülûf, Kitâbü'l-Mevâlîdi'l-Kebîr (Tez, 2001, s. 99).

Ebû Ma'şer, çalışmalarına eleştirilere ve olumsuz yorumlara da hedef olmuştur. Mesela, El-Birunî Ebu Mâşer'i delilikle suçlamış ve onun bilime aykırı olarak tuttuğu yolu kınamıştır (Tez, 2001, s. 92). Birtakım kimseler, onun astronomi ve astrolojiyle geç yaşlardan itibaren ilgilenmeye başlamasını sebep göstererek o yaştan sonra bu kadar fazla ve mükemmel eser vermenin imkânsız olduğunu, dolayısıyla eserlerinden bir kısmının intihal olduğunu iddia etmişlerdir. Bugün yapılan modern araştırmalar, bu iddiada gerçek payı bulunduğunu kabul etmiştir (Dizer, 1994, s. 183).

Ebû Mâ'şer hakkında yapılan bazı eleştiriler, Zeki Tez'in kitabında şöyle ifade özetlenmiştir:

Ebû Mâ'şer, kendinden önceki çeşitli öğretilerden eline ne geçtiyse, ne denli birbiriyle uyumsuz şeyler olursa olsun birbirine katmış ve bunlardan sonuçlar çıkarmaya çalışmıştır. 100 yaşına kadar yaşayan Ebû Mâ'şer geniş bir külliyat oluşturmuştur. Bunlardan bazıları Avrupa'nın hemen hemen bütün büyük kitaplıklarında bulunur. Ebû Mâ'şer'inkiler kadar Avrupa'da yayılmış hiçbir astroloji yapıtı yoktur ve bunlar, saçmalıkları bakımından eşine az rastlanır şeylerdir (Tez, 2001, s. 99-100).

4.3. NAKKAŞI KANBER ALÎ ŞİRAZÎ

Tez çalışmasına konu olan el yazması, 1300 yılında Mısır'da kopya edilmiştir. Eserin minyatürlerini resmeden sanatçı, BNF katalog kaydına göre, Kanber Ali Şirazî'dir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda sanatçı hakkında herhangi bir bilgiye

ulaşılmamıştır. Bu sebepten dolayı XIII. ve XIV. yüzyıllarda İşlm dünyasında gelişen minyatür sanatına yoğunlaşılmıştır. Böylece dönemin minyatür üslûbu anlaşılmaya çalışılmıştır. Tariħi ve kronolojik bütünlükten kopmadan bu yüzyılların dışına çıkararak öncelikle İşlm sanatında görülen ilk minyatürlü yazmalar incelenmiştir. Sonra sırasıyla; Selçuklular, İlhanlılar, İnclar, Muzafferiler, Celayirliler ve Timurlular devrindeki minyatür sanatının gelişimi anlatılmıştır. XIII. ve XIV. yüzyıllarda gelişen İşlm minyatür sanatını kavranıp buradan hareketle sanatçının yaşadığı yüzyıl içerisindeki üslubu konumlandırmaya çalışılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KATALOG ÇALIŞMASI

5.1. KATALOG TANITIMI

İncelediğimiz eser, Bibliothèque Nationale de France⁵⁶ arşivinde bulunan “Kitap-al Mawalid” (Kitap el-Mevâlîd) adlı el yazmasıdır. Dili Arapça olan bu esere, BNF’nin Gallica⁵⁷ isimli dijital platformu üzerinden erişilmiştir. Eserin müellifi, ‘Ebû Ma’şer’, nakkaşı ise ‘Kanber Ali Şirazî’dir. Eserin bu nüshası, 1300 yılında Mısır’da istinsah edilmiştir. Eser, otuz yedi yapraktır ve içerisinde otuz altı minyatür bulunmaktadır. Eserin bazı sayfaları eksiktir. Koç burcunun birinci ve ikinci yüzlerine ait metin ve minyatür bölümleri, aslan burcunun üçüncü yüzüne ait metin ve minyatür bölümü ile balık burcunun üçüncü yüzüne ait minyatür bölümü eksiktir.

Katalog otuz altı minyatürden oluşmaktadır. İlk dördü şeytan figürlerinden oluşmakla birlikte kalan otuz ikisi burçlar ve gezegenler ile ilişkilidir. Katalog çalışmasında minyatürler tek tek çözümlenmiştir. Minyatürlerdeki figürler en ince ayrıntısına kadar tasvir edilmiştir. Minyatürler; renk, çizgi, perspektif açısından değerlendirilip buradan hareketle sanatçının üslûbu anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Minyatür ölçümleri, eserin dijital kopyasından ‘Adobe Photoshop’ programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Minyatür başlıklarından hareketle ve gerekli astrolojik araştırmalar neticesinde minyatürlerin metinle kısmî ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Arapça olan bu başlıkların Türkçe çevirileri verilmiştir.

Kitap-al Mawalid adlı eser, yurt dışında bulunduğundan dolayı oradaki sisteme göre tasnif edilmiştir. Kataloglama ve sayfa numaralandırma işlemleri yabancı literatüre göre yapılmıştır. Bu nedenle minyatürlerin bulunduğu sayfalar kütüphanenin kaydına göre; sağ ve sol sayfa olmak üzere tanıtılacaktır. Sayfa numaralandırmaları aşağıdaki usule göre yapılacaktır.

El yazmaları bir çalışmanın içinde kısaltma olarak “MS” şeklinde kullanılır. Bir el yazmasında ‘folium/ folio/ folio’: sayfa anlamına gelir ve ‘fol./ f’ kısaltması ile gösterilir. Sayfaların sağda veya solda olması ise ‘r’ ve ‘v’ şeklinde kısaltmalar ile

⁵⁶ Fransa Ulusal Kütüphanesi

⁵⁷ Fransa Ulusal Kütüphanesi’nin Dijital Platformu

tanımları: ‘r’: recto, sağ sayfayı işaret ederken, ‘v’: verso (verso) ise sol sayfayı işaret eder (Keskin ve Zenbilci, 2017, s. 1139).

5.2. KATALOG

Resim 5.1. İblis ve çocukları
(Kitap-al Mawalid, BNF, d partement des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2r)

Katalog No: 1

Resim No: 1

Yaprak No (Folio): 2r

Minyatür Başlığı (Konusu): Şeytanların Büyüğü İblis ve çocukları Hakkında Birkaç Söz

 l s : 27x23 cm

Tasvir: Sayfa, krem rengi zemin üzerinde minyatür ve yazı olmak üzere iki bölümlüdür. Minyatür, sayfanın büyük bir bölümünü kaplarken üst kenarında minyatür başlığı yer almaktadır. Arapça sülüs hattı ile kaleme alınmış minyatür konusunu belirten başlık yazısı, dikdörtgen bir alan içinde yer almaktadır. Başlık, iki bordür ile sınırlandırılmıştır. Kalın bordür, 0,3-0,5 mm aralığındadır. Dışı siyah kontürlü ve içi kırmızı boyalıdır. Diğer bordür ise kalın bordürün üstünden ve altından geçen siyah iki

ince çizgi şeklinde görülmektedir. Yan kenarlardaki bordürler tahribattan dolayı mevcut değildir.

Sağ, üst ve alt kenarlar 0,3-0,5 mm arası bir kalınlıkta bordür ile çerçevelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiş ve içi kırmızı renkte boyalıdır. Sol kenarın tümünde ve alt kenarın büyük bir bölümünde tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür kompozisyonunun merkezinde; siyah tenli, üzerine kaftan giymiş, tabureye oturmuş bir şeytan figürü bulunmaktadır. Bu figür diğerlerine göre daha büyük resmedilmiştir. Merkezdeki şeytan figürünün sol tarafında üç, sağ tarafında iki figür daha bulunmaktadır. Ortada bulunan büyük şeytan figürü $\frac{3}{4}$ profilden sola doğru tasvir edilmiştir. Bir kolu dirsekten bükülmüş biçimdedir. Yukarıya doğru uzanan elinde; “V” şeklinde, altın yaldızlı ve kenarında Arapça yazılar bulunan bir nesne tutmaktadır. Diğer eli ise dizinin üzerinde durmaktadır. Parmaklarından uzun sivri tırnaklar çıkmaktadır. Başının her iki yanından mavi ve siyah çizgili, iç bükey olarak şekillenmiş birer boynuz çıkmaktadır. Boynuzların arasında kenarları kırmızı içi altın yaldızla boyalı taç görülmektedir. Beyaz renkte saçları, kaşı, bıyığı ve ucu sivri kahverengi boyalı sakalı vardır. Gözleri altın yaldızla boyanmıştır. Üzerinde geometrik motifler ile bezeli, yeşil renk, kolları geniş, ayak bileklerinin biraz üstüne kadar uzanan kaftanı bulunmaktadır. Kaftanın kollarından ve yakasının iç kısmından kırmızı renkli astarı gözükmektedir. Kaftanın kollarının üst kısmında ve eteğin alt bölümünde altın yaldız zemin üzerinde, bitkisel bezemeleri bulunan kalın şeritler yer almaktadır. Sakalının hemen altında; kaftanın içine giyilmiş, beyaz renkli, küçük sivri uçlu yakası olan bir giysinin çok az bir bölümü görülmektedir. Kaftanın altında ayak bileğine kadar uzanan bir giysi bulunmaktadır. Tahribat nedeniyle giysinin desenini ve cinsini tespit etmek mümkün değildir. Ayağında, kırmızı şerit şeklinde tasmaları bulunan ve yüksek tabanlara sahip nalın (takunya) yer almaktadır. Oturduğu taburenin ayakları kahverengi, diğer kısımları ise kırmızı renktedir.

Büyük şeytan figürünün sağ tarafında ayakta duran ve kucağında çocuğunu tutan bir dişi şeytan figürü görülmektedir. Gövde cepheden, baş $\frac{3}{4}$ profilden, bacaklar ve ayaklar profilden tasvir edilmiştir. Ten rengi, haki yeşil renktedir. Burnu ve ağzı uzun, gözleri ve kulakları yuvarlak biçimdedir. Başının üstünde kırmızı ve sarı çizgili, aynı yerden çıkan, dış bükey şekilde uzanan iki boynuzu bulunmaktadır. Başından, kulaklarından ve yanak altlarından çıkan kısa dik kıllar gözükmektedir. Açık ağzından

kırmızı renkte uzun sivri dili dışarıya çıkmış durumdadır. Sol tarafındaki göğsü açıkta kalmıştır. Sağ tarafında ise gri ten rengine sahip bir çocuk şeytan figürünü iki eliyle tutmaktadır. Çocuk şeytan figürü, bir kolunu annesinin boynuna sarmıştır. Diğer kolunu annesinin göğsüne doğru uzatmıştır. Annesinin sarmaladığı kolları arasından uzun kuyruğu kıvrılarak aşağıya doğru uzanmaktadır. Anne şeytan figürü; mavi renkte kırmızı beyaz çizgileri olan geometrik motifler ile bezeli, dizlerine kadar uzanan bir etek giymiştir. Boynunda, el ve ayak bileklerinde altın halkalar yer almaktadır.

Merkezdeki büyük şeytan figürünün sol altında ten rengi kahverengi olan bir başka şeytan figürü yer almaktadır. Baş profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilmiştir. Bu figürün sol tarafı tahribattan dolayı gözükmemektedir. Bileğinde ve boynunda altın halkaları görülmektedir. Baş merkezdeki büyük şeytan figürüne doğru dönük olup açık ağzından dili dışarı doğru çıkmaktadır. Sol elindeki kanca gibi uzanan parmağını ağzına götürmektedir. Bu figüre göre daha küçük olarak resmedilmiş iki şeytan figürü de sol üst tarafta görülmektedir. Bunlardan önde olan yere çömelmiş, oturur gibi görülmektedir. Çömelen figürün başı büyük şeytan figürüne doğru dönüktür ve $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Teni kahverengidir. Üzerinde herhangi bir giysi görülmemektedir. Kulağı yuvarlaktır. Burnu ve ağzı uzun, dili dışarı doğru çıkmış haldedir. Boynunda ve kollarında altın halkalar görülmektedir. Diğer şeytan figürü ise onun arkasında ve ayakta duruyor gibidir. Baş profilden resmedilmiştir. Bu figürün alt tarafı tahrip olduğu için duruşunu tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Teni gri renktedir. Kulakları uzun ve uçları sivridir. Burnu ve ağzı uzun, dili dışarı doğru çıkmış haldedir. Bir eli ile önde duran şeytan figürünün kolunu kavramıştır. Belden dizlerine kadar uzanan kırmızı renkte eteği bulunmaktadır. Eteği, geometrik motiflerle süslenmiştir. Boynunda ve kolunda altın halkalar görülmektedir.

Sayfanın boş kısımlarında bitkisel süslemeler yer almaktadır.

Açıklama: Minyatürde; büyük şeytan İblis, karısı ve çocukları bulunmaktadır. Ortada yeşil kaftanlı ve boynuzlu olan figür İblis'tir. Hemen sağında eşi ve kucağında bir yavru şeytan yer almaktadır. Sol tarafta bulunan üç figür ise İblisin diğer çocuklarıdır.

Resim 5.2. Kral Târiş
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2v)

Katalog No: 2

Resim No: 2

Yaprak No (Folio): 2v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ummârlar'ın Kralı, Kral Târiş ve yardımcıları hakkında birkaç söz

Ölçüsü: 27×22,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem rengi zemin üzerinde minyatür ve yazı olmak üzere iki bölümlüdür. Minyatür, sayfanın büyük bir bölümünü kaplarken üst kenarında yazı yer almaktadır. Arapça sülüs hattı ile kaleme alınmış minyatür konusunu belirten başlık yazısı, dikdörtgen bir alan içinde yer almaktadır. Başlık, iki bordür ile sınırlandırılmıştır. Kalın bordür, 0,3-0,5 mm aralığındadır. Dışı siyah kontürlü ve içi turuncu boyalıdır. Diğer bordür ise kalın bordürün üstünden ve altından geçen siyah iki ince çizgi şeklinde görülmektedir. Yan kenarlardaki bordürler tahribattan dolayı mevcut değildir.

Üst kenar 0,3-0,5 mm arası bir kalınlıkta bordür ile çerçevenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiş ve içi turuncu renkte boyalıdır. Sol, sağ ve alt kenarın tümünde tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür üç hayvan figürü ve iki şeytan figüründen oluşmaktadır. Minyatür kompozisyonunun merkezinde; büyük resmedilmiş, koyu tenli, üzerine kaftan giymiş, aslanın üzerine binmiş bir şeytan figürü bulunmaktadır. Bu figürün sağ tarafında bir figür daha yer almaktadır. Ortadaki şeytan figürü sola doğru $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilmiştir. Başının her iki yanından; sarı, siyah ve kırmızı çizgili iç bükey olarak şekillenmiş birer boynuz çıkmaktadır. Başın üst bölümü iki yarım küre şeklindedir. Bıyığı uzun ve kenarları yukarı doğru, sakalının ucu aşağıya doğru sivri biçimlidir. Yuvarlak biçimdeki gözlerinin içindeki iris kahverengidir. Gözün üst kısmı yay şeklinde ve kırmızı renktedir. Kaşları üç küçük yarım daire şeklinde resmedilmiştir. Geniş ve iri burnun, iki yanında ufak burun delikleri mevcuttur. Burnun uç kısmı kırmızı renktedir. Sivri uçlu, uzun kulağı aşağıya doğru uzanmaktadır. Bir eliyle tutmuş olduğu yılanı ısırmaktadır. Isırmış olduğu yılanın başı aşağı doğru kıvrılarak uzanmakta, kuyruğu ise yan tarafında duran diğer şeytan tarafından tutulmaktadır. Diğer eliyle de aslanın boğazına dolanmış olan bir başka yılanı tutmaktadır. Üzerine; kıvrımları görülen, kırmızı renkli, ayak bileklerine kadar uzanan kaftan giymiştir. Kaftanın kollarında parçalı beyaz ve gri renkli astarı görünmektedir. Kaftanın ucundan görünen ayağının, ince ve uzun parmakları kıvrımlı biçimdedir.

Minyatür kompozisyonun sağında ise daha küçük resmedilmiş sarı tenli şeytan figürünün başı profilden, gövdesi ise $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Başını yukarı doğru kaldırmış ve büyük şeytana doğru bakmaktadır. Başının üst bölümünün her iki yanından yukarıya doğru uzanan, iç bükey kıvrımlı, mavi ve siyah çizgilerden oluşan boynuzu çıkmaktadır. Ağız açık haldedir. Dişlerinin arasından iki sivri köpek dişi ve dışarı doğru çıkan kırmızı renkte kıvrımlı dili görülmektedir. Kulağı, aşağıya doğru yatık ve sivri uçludur. Sağ eli ile büyük şeytan figürünün ısırmış olduğu yılanın kuyruğundan tutmaktadır. Sol eli ise boşta. Bu elinin parmaklarından pençeye benzeyen uzun tırnaklar çıkmaktadır. Alt kısmında; beli kemerli, diz kapağına kadar uzanan mavi renkli giysi vardır. Sol ayağı tahribattan dolayı görünmemektedir.

Kahverengi aslanın başı $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesi profilden resmedilmiştir. Aslanın yüzünde: pörtlemiş gözleri, dikleşmiş kulakları, açılmış ağızındaki dişleri arasından dışarı doğru çıkan kırmızı renkte uzun dili görülmektedir. Boynuna dolanarak başının

üzerinde düğümlemiş yılanın gövdesi mavi ve yeşil renklerinden oluşmaktadır. Aslan yürürken tasvir edilmiştir. Aslanın ön sağ bacağı havada, sol bacağı da yere basmaktadır. Tahribattan dolayı sol arka bacağı görünmemektedir. Aslanın gövdesinden çıkan tüyler tarama çizgileri ile belirlenmiştir.

Krem renkli minyatür zemini üzerindeki boşluklar ise ebatları, renkleri ve şekilleri farklı çiçek motifleriyle bezenmiştir.

Açıklama: Minyatürde Ummarlar'ın yani evde yaşayan cinlerin kralı, Kral Târiş ve yardımcısı yer almaktadır. Aslanın üzerine binmiş olan figür Kral Târiş'tir. Kral Târiş'in sağ tarafında bulunan sarı ten rengine sahip boynuzlu figür ise onun yardımcısıdır.

Resim 5.3. Dört Başlı Kral Zûbi'a
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3r)

Katolog No: 3

Resim No: 3

Yaprak No (Folio): 3r

Minyatür Başlığı (Konusu): Dört başlı Kral Zûbi'a Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 27,5×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem rengi zemin üzerinde minyatür ve yazı olmak üzere iki bölümlüdür. Minyatür, sayfanın büyük bir bölümünü kaplarken üst kenarında yazı yer almaktadır. Arapça sülüs hattı ile kaleme alınmış minyatür konusunu belirten başlık yazısı, dikdörtgen bir alan içinde yer almaktadır. Başlık, iki bordür ile sınırlandırılmıştır. Kalın bordür, 0,3-0,5 mm aralığındadır. Dışı siyah kontürlü ve içi sarı renkte boyalıdır. Diğer bordür ise kalın bordür üstünden ve altından geçen siyah iki ince çizgi şeklinde görülmektedir. Yan kenarlardaki bordürler tahribattan dolayı mevcut değildir.

Sağ ve üst kenarlar 0,3-0,5 mm arası bir kalınlıkta bordür ile çerçeveslenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi sarı renkte boyalıdır. Sol ve alt kenarın tümünde tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür kompozisyonunun merkezinde bağdaş kurarak bir tabure üzerine oturan dört kafalı bir yaratık yer almaktadır. Oturan dört başlı yaratık figürünün sağında ve solunda fil başlıklı yan figürler yer almaktadır.

Ortadaki yaratık figürünün dört başı vardır. Başlardan ikisi cepheden, diğer ikisi $\frac{3}{4}$ profilden sağa ve sola doğru resmedilmiştir. Başların merkezinde tahribattan dolayı silik bir kısım mevcuttur. Dört kafanın iki tanesi birbirinin aynılarıdır. Bir tanesi $\frac{3}{4}$ profilden sağ tarafa dönük halde iken diğeri $\frac{3}{4}$ profilden sol kısma dönük durumdadır. Başlarında kırmızı dikey ve yatay çizgilerden oluşan serpuşları vardır. Bu iki kafanın gözleri iridir. Üst kısımlarında mavilikler vardır. Burunları uzun, ağızları açık ve dilleri dışardadır. Sakalları ve bıyıkları uzundur, aşağıya doğru sivridir. Bu iki başın arasında bulunan lila ten rengine sahip bir başka baş bulunmaktadır. Profilden resmedilen bu başın üzerinde sarı renkte yatay ve dikey çizgilerden oluşan bir kavuk vardır. Bu başın kulakları büyük ve dalgalı biçimdedir. Gözleri büyüktür, üst kısmı yay şeklinde ve mavi renktedir. Kaşları üç küçük yarım daire şeklinde resmedilmiştir. Burun ve ağız kısımları tahribattan dolayı net değildir. Bu başın altında, yeşil ten rengine sahip bir diğer baş bulunmaktadır. Göz daireleri büyük, göz bebekleri küçüktür. Kafası büyüktür, kafasının üst kısmında mavi ve siyah çizgilerden oluşan iç bükey sivri boynuzları mevcuttur. Kulakları aşağıya doğru yatık haldedir. Burnu büyüktür. Sakalları ve bıyıkları uzun biçimdedir. Ağız açıktır ve iki tane kıvrımlı diş dışa doğru uzanmaktadır. Sakalının alt kısmı ters “V” şeklindedir. Gövde kısmında, kolları kısa sarı renkte uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kolların üst kısmında mavi ve sarı çiçek desenleri bezelidir. Kaftanın üzerinde kırmızı yatay ve dikey çizgiler bulunur. Kaftanın içine giyilmiş olan koyu lila renkte bir iç giysisi mevcuttur. Bu giysi hem kollardan görülmektedir hem de kaftanın alt kısımlarından görülmektedir. Kaftanın bel kısmında kahverengi bir kemer bulunur. Kemer çiçek tokasına sahiptir. Dört başlı yaratık figürünün elinde siyah bir asa bulunur. Asanın büyük kısmı siyah renkte olup kırmızı çizgileri vardır. Asanın üst kısmı kartal başına benzetilmiştir.

Dört başlı yaratık figürünün oturmuş olduğu nesnenin ayakları vardır. Kırmızı renklidir ve üzerinde yıldız ve altıgen geometrik desenler bulunmaktadır.

Dört başlı yaratık figürünün sağında fil başlı bir başka figür bulunmaktadır. Bu figürün başı profilden, gövdesi sola doğru $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Sağ elinde bulunan işaret parmağı ile dört başlı yaratık figürünü işaret etmektedir. İşaret parmağı uzun ve sivridir. Sol eli ile de yukarıya paralel şekilde uzanan, kırmızı bir nesne tutmaktadır. Bu figürün ten rengi yeşildir. Başlı bir fil başını andırmaktadır. Gözleri kahverengidir. Başının bir yanından dış bükey biçimde sarı-siyah çizgileri olan bir boynuz çıkmaktadır. Kulakları büyüktür, burnu uzun ve hortum biçimindedir. Ağzının her iki yanından sivri dişler çıkmıştır. Boynunda ve el bileğinde kalın altın halkalar görülmektedir. Alt kısmında yatay ve dikey çizgileri olan lila renkte bir etek bulunmaktadır. Figürün ayak ve bacak kısımları tahribattan dolayı net olarak görülememektedir.

Dört başlı yaratık figürünün solunda fil başlı bir diğer figür yer almaktadır. Figürün başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa doğru resmedilmiştir. Bacakları tahribattan dolayı görülememektedir. Figürün başı büyüktür. Başının ortasından sarı ve siyah çizgilerden oluşan üste doğru kıvrımlı uzun bir boynuz çıkmaktadır. Gözleri kahverengidir. Burnu uzun ve hortum biçimindedir. Ağzının her iki yanından yukarıya doğru uzanan sivri iki uzun diş çıkmaktadır. El bileğinde ve boynunda kalın altın halkalar mevcuttur. Dirsekten bükülü sol elinin başparmağı ve işaret parmağı açık haldedir. Parmakları ile dört başlı yaratık figürünü işaret etmektedir. Parmakları uzun ve sivridir. Sağ eli ise yine dirsekten bükülü biçimdedir. Yukarıya paralel şekilde uzanan, kırmızı bir nesne tutmaktadır. Alt kısımda belden diz kapaklarına kadar uzanan kahverengi bir etek bulunmaktadır. Eteğin dikey, yatay ve paralel çizgileri vardır. Figürün bacak ve ayak kısımları tahribattan dolayı görülmemektedir.

Krem renkli minyatür zemini üzerindeki boşluklar; ebatları, renkleri ve şekilleri farklı çiçek motifleriyle bezenmiştir.

Açıklama: Minyatürün merkezinde bulunan, bağdaş kurarak oturmuş figür Dört Başlı Kral Zûbi'a'dır. Kral Zûbi'a'nın sağında ve solunda yer alan fil başlı figürler ise onun yardımcılarıdır.

Resim 5.4. Kızıl Kral
(Kitap-al Mawalid, BNF, d partement des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3v)

Katalog No: 4

Resim No: 4

Yaprak No (Folio): 3v

Minyatür Başlığı (Konusu): Kızıl Kral ve Yardımcıları Hakkında Birkaç Söz

 ls : 28,5×23,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem rengi zemin üzerinde minyatür ve yazı olmak üzere iki bölümlüdür. Minyatür, sayfanın büyük bir bölümünü kaplarken üst kenarında yazı yer almaktadır. Arapça sülüs hattı ile kaleme alınmış minyatür konusunu belirten başlık yazısı, dikdörtgen bir alan içinde yer almaktadır. Başlık, iki bordür ile sınırlandırılmıştır. Kalın bordür, 0,3-0,5 mm aralığındadır. Dışı siyah kontürlü ve içi sarı renkte boyalıdır. Diğer bordür ise kalın bordürün içinden geçen dikdörtgen siyah ince çizgi şeklinde görülmektedir. Sağ kenar tahribattan dolayı mevcut değildir.

Sol ve üst kenarlar 0,3-0,5 mm arasında bir kalınlıkta bordür ile çerçevelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi sarı renkte boyalıdır. Sağ ve alt kenarın tümünde tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür kompozisyonunun merkezinde bağdaş kurmuş on başlı yaratık figürü yer almaktadır. En büyük baş kırmızı renktedir ve cepheden tasvir edilmiştir. Başın üzerinde; büyük bir burun ve küçük burun delikleri mevcuttur. Aşağıya yatık uzun sivri kulaklar vardır. Ağız açık konumdadır ve iki dişi dışarıya doğru kıvrılarak çıkmıştır. Sakalı uzundur, aşağıya doğru “V” biçimindedir. Gözleri kahverengidir. Gözlerinin hemen üzerinde hilal şeklinde sarı bir kısım yer alır. Onun üzerinde ise yukarıya doğru uzanan mavi ve siyah dalgalanmalar vardır. Üzerinde uzun, kırmızı renkte kısa kollu bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın kollarında sarı renkte çiçek bezemeleri yer alır. Kaftanın üzerinde koyu kırmızı yatay ve dikey çizgiler mevcuttur. Kaftanın içerisinden paralel ve yatay çizgilerden oluşan haki renkte bir iç giysi çıkmıştır. Elinde uzun, siyah ve sarı renkten oluşan bir kılıç bulunur. Şeytan figürü, kırmızı renkte ayakları olan bir oturak üzerinde yer almaktadır.

Bu başın sağından ve solundan iki fil başı uzanmıştır. Başlardan birisi sola doğru profilden, diğeri sağa doğru profilden resmedilmiştir. Bu başların tenleri kahverengidir. Burunları uzun ve hortum biçiminde aşağı doğru uzanmış haldedir. Ağızlarından sivri ve beyaz renkte ikişer diş dışarıya çıkmıştır.

İki fil başının hemen üstünden sağa ve sola doğru mavi renkte iki baş daha uzanmaktadır. Başlardan birisi sola doğru profilden, diğeri sağa doğru profilden resmedilmiştir. Uzun burunlu ve ağız açık olan bu iki baş hayvan suretini andırmaktadır. Bu iki mavi başın üzerinde iki baş daha yer almaktadır. Birisi profilden sağa, diğeri profilden sola dönük olan bu iki baş da hayvan suretini andırmaktadır. Tenleri kahverengidir. Kulakları yuvarlaktır. Sol taraftaki baş tahribattan dolayı net görülememektedir. Kahverengi hayvan suretli başların hemen üzerinde ise iki insan başı bulunmaktadır. Bu insan başlarının birisi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük diğeri ise $\frac{3}{4}$ profilden sola dönüktür. Sakalları ve bıyıkları uzundur. Bıyıklarının uçları kıvrımlı ve sivridir. Gözleri siyahtır, kaşları yay biçimindedir. Başların üzerlerinde altın yaldız renkte boyanmış birer taç bulunmaktadır.

Kompozisyon merkezinde bulunan en büyük başın hemen üzerinde biraz daha küçük, kırmızı renkli bir başka baş yer almaktadır. Bu başın üzerinde siyah renkte uzun ve sivri yukarıya doğru uzanan bir boynuz bulunmaktadır. Burnu büyüktür, ağız açıktır ve dışarı doğru uzanan iki sivri dişi vardır. Sol tarafında tahribat vardır. Gözü sarı renktedir ve kulakları yukarı doğru sivri biçimdedir.

Minyatür kompozisyonunun merkezinde bağdaş kurmuş on başlı yaratık figürünün sağında ayakta duran kırmızı tenli bir şeytan figürü yer almaktadır. Başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönüktür. Kulakları yukarıya kalkıktır. Kulağının yanından iç bükey kıvrımlı bir boynuz yukarıya doğru uzanmaktadır. Gözleri sarı ve kahverengi resmedilmiştir. Ağız uzun ve açıktır. Dişleri ve uzun dili sivridir. Üst dudağı yukarıya doğru kıvrımlıdır. Çenesinde sakal bulunmaktadır. Sağ kolu dirseğinden kırık bir vaziyettedir. Eli ile ortada bulunan hayvan başını tutmaktadır. Sol eli, dirseklerinden kırık biçimdedir ve bu elinde omuzuna yasladığı bir kılıç tutmaktadır. Alt kısmında sarı renkte dikey çizgileri olan bir etek bulunmaktadır. Belinde bir kemer bulunur. Kemerin, çiçek başlı tokası görülmektedir. Ayak kısmına tahribattan dolayı yorum yapılamamaktadır.

Minyatür kompozisyonunun merkezinde bağdaş kurmuş on başlı yaratık figürünün solunda ayakta duran kırmızı tenli bir diğer şeytan yer almaktadır. Başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönüktür. Kulakları yukarıya kalkıktır ve uçları sivridir. Başının arkasından iç bükey iki boynuz yukarıya doğru uzanmaktadır. Gözleri sarı ve kahverengi ile resmedilmiştir. Ağız uzun ve açıktır. Dişleri ve uzun dili sivridir. Üst dudağı yukarıya doğru kıvrımlıdır. Çenesinde sakal bulunmaktadır. Boynunda kalın altın renginde halka vardır. Sol kolu dirseklerinden kırık vaziyettedir ve eliyle ortada bulunan hayvan başını tutmaktadır. Sağ kolu da dirsekten kırık vaziyettedir. Eliyle; omuzuna yasladığı, yukarıya doğru uzanan bir kılıç tutmaktadır. Alt kısmında mavi renkte yatay ve dikey çizgilerden oluşan bir etek mevcuttur. Belinde bir kemer bulunur. Kemerin, çiçek başlı tokası görülmektedir. Sağ ayağı tahribattan dolayı gözükmemektedir. Sol ayağı ise yere doğru kıvrımlı sivri parmaklardan oluşmaktadır.

Krem rengi boş zemin üzerinde çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Açıklama: Minyatürde merkezde bulunan On Başlı figür, Kızıl Kral'dır. Kızıl Kral'ın sağında ve solunda yer alan figürler onun yardımcılarıdır.

Resim 5.5. Koç burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 4v)

Katolog No: 5

Resim No: 5

Yaprak No (Folio): 4v

Minyatürün Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Mars ve Koç Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21,5×22 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir. Bordürün üst kısmı tahribattan dolayı net bir şekilde görülememektedir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlıkta bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Sağ kenarın alt kısmında tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağız olan bir yüz bulunmaktadır. Kollar, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde mor renkli, geometrik desenli, kolları kısa bir giysi vardır. Bu giysinin kollarının altından mavi renkli iç giysisi görülmektedir. Bu figürün hemen altında dikdörtgen içinde; beş kırmızı, beş siyah renkte daire yer almaktadır. Ortada ise minyatürdeki burcu sembolize eden siyah bir koç figürü profilden resmedilmiştir. Koç figürü, bağdaş kurmuş şekilde oturan figüre doğru yürür halde tasvir edilmiştir. Koçun kulakları dik biçimdedir ve uçları sivridir. Altın yaldız ile boyalı boynuzları iki yana doğru spiral şeklinde kıvrımlıdır. Gözleri altın yaldız ile boyalıdır. Kuyruğu arka bacaklarının arasından aşağıya doğru sarkık biçimdedir. Ayak tırnakları çerçeveden bordürün üzerine doğru taşmış haldedir. Koçun arkasında; yeşil renkteki yapraklar arasında, yuvarlak formu, kırmızı renkte meyveleri bulunan bir ağaç yer almaktadır. Ağacın tepesine yakın bir konumda yukarıdan aşağıya doğru uçan bir karga görülmektedir. Koçun solunda; sağa doğru $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiş bir asker figürü görülmektedir. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Kaşları bitişik, gözleri küçük ve çekiktir. Bıyıkları ve sakalları ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı görülmektedir. Asker, sağ eliyle omuzuna doğru kaldırdığı kılıcı tutmaktadır. Diğer elinde ise; başı gövdesinden ayrılmış, gözleri kapalı, boynundan kanlar akan bir insan başı tutmaktadır. Figürün üstünde; kırmızı renkli, kısa kollu, uzun bir kaftan bulunur. Kaftanda ince siyah bir kemer vardır. Belinden aşağıya doğru uzanan siyah kılıç kını vardır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm, beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. Yardımcı figürlerin en sağında yere bağdaş kurarak oturmuş; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük vaziyette, gövdesi cepheden tasvir edilmiş, pembe uzun kaftanlı bir erkek figürü yer alır. Başında kavuk ile beyaz bir örtü bulunmaktadır. Bu örtü omuzlarına kadar inmiş durumdadır. Sakalları ve kaşları siyah renktedir. Gözleri ve burnu küçük resmedilmiştir. Yay biçiminde kaşları bulunur. Bu figür bol ve dökümlü kaftanının içinde ellerini birbirine kavuşturmuş durumdadır. Onun hemen solunda başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden resmedilen bir başka erkek figür yer alır. Askeri andırmaktadır, başında bir miğfer bulunur. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise siyah ten rengine sahip, başı gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Üzerinde; kısa kollu, kırmızı renkli uzun kaftanı bulunur. Kaftanın, kollarından sarı renkli iç kıyafeti gözükmemektedir. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Ayrıca kılıcın hemen üstünde, alanın boş kısmında bir çiçek bezemesi bulunur. Bu figürün hemen yanında diz çökmüş bir başka figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Mavi yatay çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Şapkanın üzerinden düğümlü sarı bir kuşak geçmektedir. Altın yıldız ve yeşil ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan, kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın kollarından yeşil renkli iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. Sağ ve sol eli ile ud kavramış vaziyettedir. Alanın boş kısmında bir çiçek bezemesi yer alır. Bu figürün hemen yanında, $\frac{3}{4}$ profilden sağa resmedilen bir başka figür bulunur. Beyaz renkli, dilimli bir kavuk vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sol dizinin üzerinde, sağ ayağı dikili bir konumda oturmuş haldedir. Yeşil ve bol uzun kaftan giymiştir. Sağ elinde kalem, sol elinde ise üzerinde yazılar olan kâğıt tutmaktadır. Bu figürün hemen başı hizasında, alanın boş kısmında çiçek bezemesi bulunur. Bu figürün yanında ise; diz çökmüş vaziyette duran bir figür vardır. Profilden sağa resmedilmiştir, ten rengi siyahtır. Saçları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Sağ elinde bir kılıç vardır. Kılıcı omzuna yaslayarak yukarıya doğru kaldırmış vaziyette tutmaktadır. Sol eli dirsekten kırılmış biçimdedir. Parmakları açık durumdadır. Belinden dizlerinin hemen altına kadar uzanan kırmızı renkli şalvarı mevcuttur. Figürün sol elinin üst tarafında, alanın boş kısmında çiçek bezemesi vardır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda asker olarak tasvir edilen figür ‘Mars’ gezegenini, ortada bulunan koç figürü Koç Burcu’nu, en sağda bağdaş kurarak oturan insan figürü ise ‘Jüpiter’ gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.6. Boğa burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 5v)

Katolog No: 6

Resim No: 6

Yaprak No (Folio): 5v

Minyatür Başlığı (Konusu): Merkür Açısından Venüs ve Boğa Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21×22,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da beş satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı; 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi kırmızı turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir. Bordürün sol kenarı tahribattan dolayı net bir şekilde görülememektedir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Sağ kenarın alt kısmında tahribattan dolayı bordür mevcut değildir.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden, erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Mor ve turuncu renklerinden oluşan bir koltuk üzerinde oturmuş vaziyettedir. $\frac{3}{4}$ profilden sağa doğru dönük konumdadır. Başında, sarı ve yeşil paralel çizgilerden oluşan bir serpuş bulunur. Serpuşun alt kısmında; su yeşili, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir. Sakalsızdır, dudağının sağ tarafında bir ben yer almaktadır. Üzerinde yeşil ve altın yıldız ile boyalı, geometrik desenlerle bezeli kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından mavi bir giysi dışarı doğru çıkmış durumdadır. Yakasından sarı gömleği gözükmektedir. İki eliyle udu kavramıştır. Bu figürün hemen sağında bir ağaç gözükmektedir. Ağacın yaprakları yoktur. Uzun ve ince dalların uçlarında çiçekler açmıştır. Ağacın sağ tarafında ise bir başka erkek figürü bulunur. Bu figür; boğanın üzerine binmiş konumda, profilden resmedilmiştir. Başında beyaz, dilimli kavuk vardır. Kavuk, saçlarının tamamına yakını örtmüştür. Haki yeşil renkte, uzun kaftanı vardır. Sağ elinde kalem, sol elinde ise üzerinde yazılar olan kâğıdı tutmaktadır. Boğa figürü ayakta ve profilden resmedilmiştir. Başu orta büyüklükte olup başının arkasından altın yıldız ile boyalı iç bükey iki boynuz çıkmaktadır. Kulağı geriye doğrudur ve ucu sivridir. Derisinin üzerinde; siyah, sarı ve kırmızı renkte benekler yer almaktadır. Uzun kuyruğu yere değmektedir. Boğa üzerine binmiş erkek figürünün hemen sağ tarafında, içi siyaha boyanmış dört halka ve içi kırmızıya boyanmış altı halka mevcuttur. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda bağdaş kurmuş biçimde oturan erkek figürü yer alır. $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiştir. Başında uzun serpuş yer alır. Serpuşun sarı ve siyah paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgede; mavi renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, lila renkte uzun kaftan giymiştir.

Kaftanın kollarından koyu yeşil renkte iç elbisesi çıkmıştır. İki eli ile udu kavramıştır. Udun sapının üst kısmında, boş alanda çiçek deseni vardır. Bu figürün hemen sol kısmında bir diğer figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük konumda erkek olarak tasvir edilmiştir. Üzerinde, pembe renkte uzun bir kaftan bulunmaktadır. Başında beyaz bir örtü bulunmaktadır. Bu örtü omuzlarına kadar inmiş durumdadır. Sakalı ve kaşları siyah renktedir. Gözleri ve burnu küçük resmedilmiştir. Yay biçiminde kaşları bulunur. Bol ve dökümlü kaftanının içinde ellerini birbirine kavuşturmuş haldedir. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesi cepheden resmedilmiş bir diğer erkek figürü yer alır. Siyah tenlidir. Saçları, kaşları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Sol eli ile dikdörtgen çerçeveyi tutmaktadır. Sağ elinde, omuzuna yasladığı sarı renkte uzun bir sopa vardır. Bacakları dizlerinden kırık vaziyettedir. Üst kısmında kıyafet bulunmazken alt kısmında su yeşili dikey çizgileri bulunan bir etek vardır. Figürün bulunduğu dikdörtgen alanın boş kısımlarında Arapça harfler ve çiçek deseni mevcuttur. Bu figürün hemen solunda ise; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola doğru resmedilen bir başka figür bulunur. Beyaz renkli yatay kıvrımları bulunan dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyahtır. Dizlerinin üzerinde, bağdaş kurmuş halde oturmaktadır. Yeşil ve bol bir uzun kaftan giymiştir. Yukarıya kaldırmış olduğu sağ eli ile kalem tutmaktadır. Kaftanının sağ kol kısmından ise kâğıt uzanmaktadır. Bu figürün yer aldığı alanın boş kısmında çiçek bezemesi ve Arapça harflerden oluşan yazı bulunur. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, kırmızı uzun elbiseli erkek figürü bulunmaktadır. Başında bir miğfer bulunur. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış bir insan başı mevcuttur. Kısa kollu kırmızı renkli uzun kaftanın kollarından su yeşili rengindeki iç kıyafeti gözükmemektedir. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları bulunur. Ayrıca figürün bulunduğu alanın boş kısmında, Arapça harflerden oluşan yazı vardır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında beş satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda çalgıcı olarak tasvir edilen figür Venüs gezegenini, ortada bulunan boğa figürü Boğa Burcu'nu, boğanın üzerine binmiş olan kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn

gezenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezenini ve onun solundaki asker figürü Mars gezenini temsil etmektedir.

Resim 5.7. Boğa burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 6v)

Katolog No: 7

Resim No: 7

Yaprak No (Folio): 6v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ay Açısından Venüs ve Boğa Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,5×22,7 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden, erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Sağ dizini kırıp üzerine oturmuş, sol dizini $\frac{3}{4}$ profilden sağa doğru dönmüş durumda tasvir edilmiştir. Başında; altın yıldız ve yeşil renkte bitkisel motifler olan bir serpuş bulunur. Serpuşun alt kısmında; mavi renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir. Sakalsızdır, dudağının sağ tarafında bir ben yer almaktadır. Üzerinde sarı ve siyah ile boyalı, geometrik desenlerle bezeli kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur ve kollarından mavi iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Yakasından, sarı ve siyah renkteki kaftanın iç astarı gözükmektedir. İç astarı, açık mavi renktedir. Göğsünün üst kısmından, boynuna yakın yerden dikey çizgileri olan siyah renkte bir giysi daha gözükmektedir. İki eliyle udu kavramıştır. Bu figürün hemen sağında bir ağaç gözükmektedir. Ağacın yaprakları yoktur, uzun ve ince dalları vardır. Dalların uçlarında yer yer tomurcuklar ve açan çiçekler görülmektedir. Ağacın sağ tarafında ise bir kadın figürü bulunur. Bu figür, boğanın üzerine binmiş konumdadır. Baş ve elleri cepheden, gövdesi ise $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Başının etrafında halesi gözükmektedir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Kollar, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Halenin içerisinde turuncu ve mor renklerinden oluşan bitkisel motifler mevcuttur. Üzerinde siyah renkte üst giysisi vardır. Giysi kısa kolludur. Altın yıldız ile boyanmış bir iç giysi kollarından dışarı doğru çıkmıştır. Alt kısmında kırmızı renkte, üzerinde geometrik motifler bulunan bir şalvar bulunur. Şalvarın üzerinde siyah renkte, ince bir kemer yer almaktadır. Kemerin çiçek başlı tokası görülmektedir. Boğa figürü ayakta ve profilden resmedilmiştir. Derisi siyah renktedir. Başının arkasından, altın yıldız ve siyah renkte boyalı iç bükey iki boynuz çıkmaktadır. Ağzının yan tarafından bir yaprağı ısırıldığı görülmektedir. Kulağı geriye doğrudur ve ucu sivridir. Boğanın, uzun kuyruğu yere değmektedir. Ön ve arka ayaklarından birer tanesi çerçevenin dışına taşmış halde resmedilmiştir. Boğa üzerine binmiş kadın figürünün hemen sağ tarafında, içi siyaha boyanmış dört halka ve içi kırmızıya boyanmış altı halka mevcuttur. Bu halkalar küçük

bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda bağdaş kurmuş biçimde oturan erkek figürü yer alır. $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiştir. Başında uzun serpuş yer alır. Serpuşun sarı ve siyah paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgede; pembe renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Dudağının sol tarafında ben vardır. Kısa kollu, pembe renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından mavi renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün hemen sol kısmında bir diğer figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük konumda erkek olarak tasvir edilmiştir. Üzerinde; su yeşili renginde, kısa kollu, uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın kollarından kırmızı renkli iç kıyafeti gözükmemektedir. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönmüş bir başka figür bulunmaktadır. Başında beyaz, dilimli kavuk vardır. Kavuk, saçlarının tamamına yakınına örtmüştür. Sakalı ve bıyığı siyah renktedir. Haki yeşil renkte, uzun kaftanı vardır. Kollarından kaftanının sarı renkteki iç astarı gözükmemektedir. Sağ elinde kalem, sol elinde ise üzerinde yazılar olan kâğıdı tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda ise; cepheden tasvir edilmiş bir başka erkek figürü bulunur. Bağdaş kurmuş ve oturur halde resmedilmiştir. Paralel çizgilere sahip dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, sakalı ve bıyığı siyah renktedir. Üzerinde; kırmızı renkte uzun kollu bir kaftan vardır. Ayrıca yakasından başlayıp dirseklerine kadar inen ve göğsünü kapatan bir kıyafet giymiştir. Kaftanının içinden, iki elini birbirine bağlamış vaziyettedir. Bu figürün solunda; başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden, sağa dönük resmedilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür iki dizi üzerine çökmüş haldedir ve ten rengi siyahtır. Saçları, kaşları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Sağ eli ile yukarıya kaldırmış olduğu kılıcı tutmaktadır. Sol eli ise çerçevenin dışına taşmıştır. Üst kısmında bir kıyafet bulunmazken alt kısmında koyu yeşil renkte giymiş olduğu şalvarı

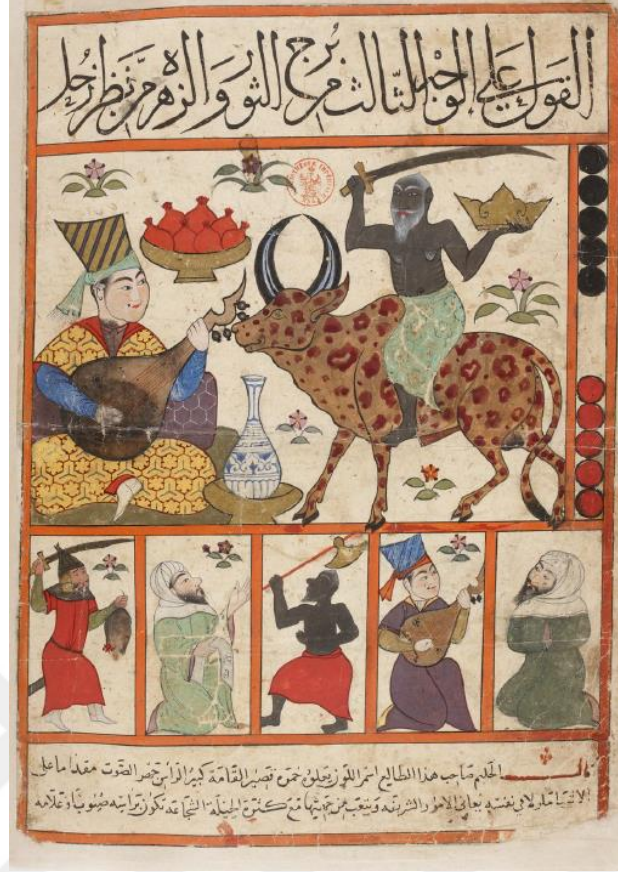
görülmektedir.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunmaktadır.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda çalgıcı olarak tasvir edilen figür Venüs gezegenini, ortada bulunan boğa figürü Boğa Burcu'nu, boğanın üzerine binmiş olan insan figürü ise Ay gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.8. Boğa burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 7v)

Katolog No: 8

Resim No: 8

Yaprak No (Folio): 7v

Minyatür Başlığı (Konusu): Satürn Açısından Venüs ve Boğa Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,5×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Bordürün alt kenarının sağ kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü, çeşitli nesnelere ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; ¾ profilden, erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Bağdaş kurmuş halde, sağa dönük oturmaktadır. Başında, sarı ve yeşil paralel çizgilerden oluşan bir serpuş bulunur. Serpuşun alt kısmında; su yeşili, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir. Sakalsızdır, dudağının sağ tarafında bir ben yer almaktadır. Üzerinde sarı, kırmızı ve yeşil renklerden oluşan, geometrik desenlerle bezeli kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından mavi bir giysi dışarı doğru çıkmış durumdadır. Yakasından kahverengi gömleği gözükmektedir. Yakasından, kırmızı renkte kaftanın iç astarı gözükmektedir. Ayrıca kaftanın içine kahverengi bir gömlek giydiği görülmektedir. İki eliyle udu kavramıştır. Bir ayağı kaftanından dışarı taşmıştır. Uçları uzun ve sivri, beyaz renkte ayakkabısı vardır. Koyu yeşil rengi minder üzerinde oturmaktadır. Arkasını kırlente yaslamıştır. Kırlent mor renktedir ve üzerinde geometrik desenler mevcuttur. Bu figürün hemen sağında, yerde bir kap yer almaktadır. Kap, altın yaldız renkte boyalıdır. Kabın üzerinde şişkin gövdeli, ince ve uzun boyunlu, muhtemelen vazoya benzeyen bir nesne bulunmaktadır. Figürün başı hizasında, içinde kırmızı renkte narlar bulunan ve altın yaldız ile boyanmış bir başka kap daha mevcuttur. Elinde ud kavrayan, bağdaş kurarak oturmuş figürün sağ tarafında bir başka erkek figür yer almaktadır. Bu figür, boğanın üzerine binmiş konumda tasvir edilmiştir. ¾ profilden sola dönük resmedilmiştir. Ten rengi, siyahtır. Saçı, sakalı, bıyığı ve kaşları beyaz renktedir. Sağ elinde havaya doğru kaldırdığı bir kılıcı tutmaktadır. Sol eliyle ise; altın yaldız renkte boyalı bir taç tutmaktadır. Göğüsleri aşığı doğru sarkmıştır. Göğüslerinin altından beline kadar yatay çizgiler geçmektedir. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerinin altına kadar uzanan etek bulunmaktadır. Etek, su yeşili rengindedir ve üzerinde geometrik desenler vardır. Boğa figürü, ayakta ve profilden resmedilmiştir. Derisi açık kahverengidir, üzerinde bordo benekleri bulunmaktadır. Başının arkasından, mavi ve siyah renkte boyalı iç bükey iki boynuz

çıkmaktadır. Kulağı geriye doğrudur ve ucu sivridir. Boğanın, uzun kuyruğu yere değmektedir. Ön ve arka ayaklarından birer tanesi çerçevenin dışına taşmış halde resmedilmiştir. Ayrıca boğa figürünün erkek olarak resmedildiği anlaşılmaktadır. Boğa figürünün hemen sağ tarafında, içi siyah ve kırmızıya boyanmış beşer halka resmedilmiştir. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda dizlerinin üzerine oturmuş, $\frac{3}{4}$ profilden sağa doğru tasvir edilen bir erkek figürü bulunur. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil ve bol uzun kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından ve kaftanının en alt kısmından mor renkte iç astar görülmektedir. İki elini bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Bu figürün hemen solunda $\frac{3}{4}$ profilden sağa doğru tasvir edilmiş erkek figürü yer alır. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun mavi ve siyah paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgede; kırmızı renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Dudağının sol tarafında ben vardır. Kısa kollu, mor renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından altın yıldız renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. Kaftanının yakası sarı renktedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün hemen sol kısmında bir diğer erkek figür bulunur. Baş $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük konumda olarak tasvir edilmiştir. Ten rengi siyahtır. Saçı, kaş ve sakalı beyaz renktedir. Sağ eli dirsekten kırık konumdadır ve yukarıya doğru kırmızı saplı bir baltayı kaldırmıştır. Baltanın uç kısmı altın yıldız rengin ile boyalıdır. Üzerinde bir kıyafet bulunmazken alt kısmında kırmızı renkte bir etek bulunmaktadır. Bu figürün solunda; baş $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bir dizini kırarak üzerine oturmuş diğer dizini ise kırarak yukarıya kaldırmıştır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Su yeşili, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından ve kaftanının en alt kısmından mor renkte iç astar görülmektedir. Sol eli havaya kalkmış durumdadır. Sağ eli ile üzerinde Arapça yazılar bulunan bir kâğıdı tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda ise $\frac{3}{4}$ profilden sağa tasvir edilen bir başka

erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun, kısa kollu kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından yeşil renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Kaşları bitişiktir. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda çalgıcı olarak tasvir edilen figür Venüs gezegenini, ortada bulunan boğa figürü Boğa Burcu'nu, boğanın üzerine binmiş olan hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini ve onun solundaki asker figürü Mars gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.9. İkizler burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 8v)

Katalog No: 9

Resim No: 9

Yaprak No (Folio): 8v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Merkür ve İkizler Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21×22,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Bordürün alt kenarında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden, sağa dönük resmedilen erkek figür yer almaktadır. Bu figür, yere oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı, kırmızı, mavi renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Oturmuş olduğu minder mor ve siyah renklerinden oluşur, üzerinde geometrik desenler görülmektedir. Bu figürün hemen sağında bir ağaç gözükmektedir. Ağacın yaprakları yoktur, uzun ve ince dalları vardır. Dalların uçlarında yer yer tomurcuklar ve açan çiçekler görülmektedir. Ağacın hemen sağında: iki başlı, bağdaş kurarak yere oturan bir erkek figür tasvir edilmiştir. Başlardan her ikisi de $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Birisi sağa dönük diğer sola dönük konumdadır. Başlar birbirlerinin aynılarıdır. Başların üzerinde altın yaldız ile boyalı taç bulunmaktadır. Yan kısımlardan saçlar görülmektedir. Gözler çekiktir ve kaşlar yay şeklindedir. Pembe renkte, geometrik desenlerden oluşan, kısa kollu bir üst giysi görülmektedir. Yakasından dışarı doğru çıkan beyaz renkte bir gömlek görülmektedir. Ayrıca altın yaldız ve yeşil renklerinden oluşan bir iç giysisi kollarından dışarı doğru çıkmıştır. Sağ eli ile ağacın dallarından birini kavramış sol elini ise avcunu açmak suretiyle yan tarafına uzatmıştır. Alt kısmında; turuncu ve kırmızı renkte, bol, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Üzerinde çizgiler bulunan şalvarda, siyah renkli ve ince bir kemer bulunmaktadır. Kemerin çiçek başlıklı tokası vardır. İki başlı erkek figürünün yanında $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, yere oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Kırmızı, mavi, lacivert renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Sağ eliyle kalem tutarken sol eli ile üzerinde Arapça yazılar bulunan kâğıt tutmaktadır. Kaftanın kol kısmından pembe renkte iç astarı görülmektedir. Bu figürün arkasında; içi siyah renge boyanmış üç, kırmızı renge boyanmış yedi halka yer

almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda dizlerinin üzerine oturmuş, $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilen bir erkek figürü bulunur. Başı sola dönük, gövdesi sağa dönük konumdadır. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun altın yıldız ve kahverengi paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgede; yeşil renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, turuncu renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından altın yıldız renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün hemen solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden resmedilen, sola dönük konumda erkek figür yer alır. Askeri andırmaktadır, başında bir miğfer bulunur. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde; başı gövdesinden ayrılmış, üzerinden kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Üzerinde; kısa kollu, kırmızı renkli uzun kaftanı bulunur. Kaftanın, kollarından sarı renkli iç kıyafeti gözükmemektedir. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden, sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bir dizini kırarak üzerine oturmuş diğer dizini ise kırarak yukarıya kaldırmıştır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Sağ eli havaya kalkmış, parmakları açık durumdadır. Elinin hemen alt kısmında, kırmızı renkte bir zarf görülmektedir. Sol eli dizine yaslıdır ve kaftanın içinde yer almaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda, $\frac{3}{4}$ profilden, sağa dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kol kısmından siyah renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Saçı, sakalı ve kaşları beyaz renktedir. Sağ eli ile yukarıya doğru gri renkli bir nesne

kaldırmaktadır. Sol eli, yukarıya doğrudur ve işaret parmağı açık durumdadır. Üzerinde bir kıyafet bulunmazken alt kısmında yeşil ve altın yıldız renklerinden oluşan bir etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde geometrik desenler görülmektedir.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda kadı olarak tasvir edilen figür Jüpiter gezegenini, ortada bulunan iki başlı insan figürü İkizler Burcu'nu, en sağdaki kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.10. İkizler burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 9v)

Katalog No: 10

Resim No: 10

Yaprak No (Folio): 9v

Minyatür Başlığı (Konusu): Mars Açısından Merkür ve İkizler Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Bordürün alt kenarının sağ kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; vücudu sola, kafası sağa dönük $\frac{3}{4}$ profilden resmedilen erkek figür yer almaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Kaşları bitişik, gözleri küçük ve çekiktir. Bıyıkları ve sakalları ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı görülmektedir. Sağ eliyle yukarıya doğru kaldırdığı kılıcı tutmaktadır. Sol eliyle ise; başı gövdesinden ayrılmış, gözleri kapalı, boynundan kanlar akan, uzun saçlı bir insan başı tutmaktadır. Figürün üstünde kısa kollu, uzun bir kıyafet bulunmaktadır. Kırmızı, siyah ve beyaz renklerinden oluşmaktadır. Kısa kollu kıyafetinden, sarı renkte iç giysi dışarı doğru çıkmıştır. Kıyafetin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Belinde ince, siyah bir kemer vardır. Beline asmış olduğu su yeşili renkte kılıç kını aşağıya doğru uzanmaktadır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Bu figürün hemen sağında: iki başlı, bağdaş kurarak yere oturmuş, bir erkek figür bulunmaktadır. Başlardan her ikisi de $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Birisi sağa dönük diğeri sola dönük konumdadır. Başlar birbirlerinin aynılarıdır. İki başın üzerinde de uzun ve dilimli serpuşlar bulunmaktadır. Minyatüre göre soldaki başın üzerindeki serpuş mavi renkte, sağdaki başın üzerindeki serpuş mor renktedir. Gözler çekiktir ve kaşlar yay şeklindedir. Sarı, kırmızı ve yeşil renklerinden oluşan kısa kollu bir üst giysi giymiştir. Bu giysi, geometrik desenlerle kaplıdır. Yakasından dışarı doğru çıkan, beyaz renkte bir gömlek görülmektedir. Ayrıca altın yaldız ve yeşil renklerinden oluşan bir iç giysisi kollarından dışarı doğru çıkmıştır. Bu figür, sağ elinin işaret parmağını ağzına götürmüştür. Sol elini ise avcunu açmak suretiyle yan tarafına uzatmıştır. Alt kısmında; turuncu ve kırmızı renkte, bol, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Şalvarın üzerinde çizgiler yer almaktadır. Bu figür; geometrik desenli, mor ve siyah renklerden oluşan bir minder üzerinde oturmaktadır. İki başlı erkek figürünün yanında, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, yere oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü

omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Kırmızı, yeşil, siyah renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Sağ eliyle kalem tutarken sol eli ile üzerinde Arapça yazılar bulunan kâğıt tutmaktadır. Kaftanın kol kısımlarından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Bu figürün arkasında; içi siyah renge boyanmış dört, kırmızı renge boyanmış altı halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda bağdaş kurarak oturmuş, siyah tenli bir erkek figür görülmektedir. Gövdesi cepheden, başı profilden sola dönük biçimde tasvir edilmiştir. Saçı, sakalı ve kaşı beyaz renktedir. Sağ eli ile yukarıya doğru kaldırmış olduğu baltayı tutmaktadır. Baltanın sapı kahverengi, ucu ise altın yıldız renktedir. Sol eli ise boşta ve parmakları açık durumdadır. Üzerinde bir kıyafet bulunmazken alt kısmında su yeşili bir etek bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figür yer almaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir. Kaşı, bıyığı ve sakalı vardır. Asker, sağ eliyle yukarıya doğru kaldırdığı kılıcı tutmaktadır. Sol elinde ise; başı gövdesinden ayrılmış, gözleri kapalı, boynundan kanlar akan, uzun saçlı bir insan başı tutmaktadır. Figürün üstünde kısa kollu, kırmızı renkli, uzun bir kıyafet bulunmaktadır. Kısa kollu kıyafetinden, sarı renkte iç giysi dışarı doğru çıkmıştır. Belinde ince, siyah bir kemer vardır. Beline asmış olduğu siyah renkte kılıç kını, aşağıya doğru uzanmaktadır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Bu figürün hemen solunda; gövdesi cepheden, başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir başka erkek figür tasvir edilmiştir. Bu figür, yere bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde siyah renkte çizgiler görülmektedir. Kaftanın kol kısımlarından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini parmakları açık konumda yanına uzatmışken sol elini parmakları açık vaziyette yukarıya doğru kaldırmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden, başı

profilinden sağı dönük tasvir edilen bir başka erkek figür yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğı vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşı, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından siyah renkte iç astarı görülmektedir. Sol eli ile üzerinde Arapça yazılar olan kâğıdı tutarken sağ eli ile kalem tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün hemen solunda; bağdaş kurarak oturmuş, $\frac{3}{4}$ profilden sağı dönük şekilde tasvir edilen bir erkek figür bulunur. Başında uzun serpuş bulunmaktadır. Serpuşun altın yaldız ve kahverengi paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgede; yeşil renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, mavi renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından altın yaldız renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en solda asker olarak tasvir edilen figür Mars gezegenini, ortada bulunan iki başlı insan figürü İkizler Burcu'nu, en sağdaki kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini ve onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.11. İkizler burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 10v)

Katolog No: 11

Resim No: 11

Yaprak No (Folio): 10v

Minyatürün Başlığı (Konusu): Güneş Açısından Merkür ve İkizler Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Bordürün; sağ ve alt kenarında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmına: mavi, kırmızı, yeşil ve altın yıldız renkte ışınlar resmedilmiştir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Kollar, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde geometrik desenli, kısa kollu bir giysi görülmektedir. Giysi; sarı, kırmızı ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Giysinin kollarından dışarıya doğru yeşil renkli iç giysi çıkmıştır. Bu figürün sağında: iki başlı, çömelmiş vaziyette duran bir erkek figür yer almaktadır. Başlardan her ikisi de $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Birisi sağa dönük diğer sola dönük konumdadır. Başlar birbirlerinin aynılarıdır. Üzerlerinde altın yıldız ve kırmızı renklerinden oluşan taç bulunmaktadır. Yan kısımlardan saçlar görülmektedir. Gözler çekiktir ve kaşlar yay şeklindedir. Siyah renkte, geometrik desenlerden oluşan, kısa kollu bir üst giysi görülmektedir. Yakasından dışarı doğru çıkan beyaz renkte bir gömlek görülmektedir. Ayrıca altın yıldız ve yeşil renklerinden oluşan bir iç giysisi kollarından dışarı doğru çıkmıştır. Sağ eli ile halenin diskini kavramıştır. Sol elini, parmaklarını açmak suretiyle yan tarafına uzatmıştır. Alt kısmında; turuncu ve kırmızı renkte, bol, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Üzerinde çizgiler yer almaktadır. İki başlı erkek figürünün yanında $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, dizlerini kırarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Turkuaz, mavi ve kırmızı renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından pembe renkte iç astarı görülmektedir. Sağ eliyle kalem tutmaktadır. Sol elini, parmakları açık biçimde önüne doğru uzatmıştır. Figürün hemen önünde, yerde mavi renkte bir zarf bulunmaktadır. Figürün arkasında; içi siyah renge boyanmış altı, kırmızı renge boyanmış dört halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda dizlerinin üzerine oturmuş, $\frac{3}{4}$ profilden, sola dönük tasvir edilen bir erkek figürü bulunur. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun altın yıldız ve kahverengi paralel çizgileri vardır. Serpuşunun arka kısmından siyah renkte bir kumaş parçası dışarı doğru çıkmıştır. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, yeşil renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından altın yıldız renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşı, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Pembe ve siyah renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Sol eli ile dizinin üstünde bulunan ve üzerinde Arapça yazılar olan kâğıdı tutmaktadır. Sağ elini yukarı kaldırmıştır ve kalem tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Miğferin ucunda kırmızı renkte tüy bulunmaktadır. Bıyığı ve sakalı siyah renktedir. Kırmızı renkte, uzun, kısa kollu kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Belinde, ince ve siyah renkte bir kemer yer almaktadır. Kemerine asmış olduğu hançer kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Sağ elinde, yana doğru uzatmış olduğu hançer bulunmaktadır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, uzun saçlı, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesinin üst kısmı cepheden, gövdesinin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, siyah tenli erkek figür yer almaktadır. Saçı, sakalı, kaşı ve bıyığı beyaz renktedir. Kolları dirsekten bükülmüş ve yana doğru açılmış vaziyettedir. Ellerin parmakları açıktır, avuç içleri yukarı dönüktür. Figürün üstünde bir giysi bulunmazken altında yeşil renkte bir şalvar görülmektedir. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte

tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde en soldaki insan figürü Güneş gezegenini, ortada bulunan iki başlı insan figürü İkizler Burcu'nu, en sağdaki kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.12. Yengeç burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 11v)

Katalog No: 12

Resim No: 12

Yaprak No (Folio): 11v

Minyatür Başlığı (Konusu): Venüs Açısından Ay ve Yengeç Burcu'nun Birinci Yüzü
Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21×22,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilen erkek figür yer almaktadır. Bağdaş kurmuş halde, sağa dönük oturmaktadır. Başında; altın yıldız ve yeşil renkte, paralel çizgilerden oluşan bir serpuş bulunur. Serpuşun alt kısmında; kırmızı renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir, sakalsızdır. Kaşları yay biçimindedir ve gözleri çekiktir. Üzerinde; turuncu ve beyaz renklerinden oluşan, geometrik desenlerle bezeli kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından; altın yıldız ve yeşil renkte bir giysi dışarı doğru çıkmış durumdadır. Yakasından kaftanının mavi renkli iç astarı gözükmektedir. Figürün sırt kısmından yere doğru uzanan, uçlara doğru sivrilen iki kanadı bulunmaktadır. Kanatlarda; pembe, su yeşili, siyah ve mavi renkleri mevcuttur. Bu figür, iki eliyle udu kavramıştır. Füme rengi, geometrik desenler bulunan minderin üzerinde oturmaktadır. Bu figürün sağında; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu olan bir yüz görülmektedir. Halenin içinde, yüzü çevrelemiş halde, yukarıya dönük bir hilal tasviri görülmektedir. Hilalin içi, altın yıldız renkte boyalıdır. Ayrıca halede kırmızı, siyah ve beyaz renkleri görülmektedir. Bu figürün gövde kısmı, yengeci andırmaktadır. Gövdede, yatay ve dikey siyah çizgiler bulunmaktadır. Kahverengi olan gövde kısmında on tane ayak vardır. Başa yakın, en üstteki iki ayak hale diskini tutmaktadır. Ayaklar; ince, uzun ve uçlara doğru sivri şekilde resmedilmiştir. Figürün sağında; içi siyah ve kırmızı renklerine boyanmış beşer halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarına çeşitli bitki bezemeleri resmedilmiştir.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden resmedilen, sola dönük konumda bulunan erkek figür yer alır. Askeri andırmaktadır, başında bir miğfer bulunur. Kaşları yay şeklindedir, sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde; başı gövdesinden ayrılmış, üzerinden kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır.

Üzerinde; kısa kollu, kırmızı renkli uzun kaftanı bulunur. Kaftanın, kollarından sarı renkli iç kıyafeti gözükmemektedir. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; dizlerinin üzerine oturmuş, başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilen bir erkek figür görülmektedir. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun, altın yıldız ve kırmızı renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; mavi renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, sarı renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından yeşil renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından su yeşili renkte iç astarı görülmektedir. Sol elini parmakları açık konumda yan tarafına uzatmıştır. Sağ elini yukarı kaldırmıştır ve elinde “V” şeklinde üzerinde Arapça yazılar olan bir nesne tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturmuş, siyah tenli bir erkek figür görülmektedir. Gövdesi cepheden, başı profilden sağa dönük biçimde tasvir edilmiştir. Saçı, sakalı ve kaşları beyaz renktedir. Sağ eli ile yukarıya doğru kaldırmış olduğu bir nesneyi tutmaktadır. Sol el ise avuç içi yukarıya bakar şekilde tasvir edilmiştir. Üzerinde bir kıyafet bulunmazken alt kısmında sarı renkte bir etek bulunmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında, Arapça bir yazı görülmektedir.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en soldaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun sağında bulunan yengeç gövdesi Yengeç burcunu, gövdenin üzerindeki baş ise Ay gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.13. Yengeç burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 12v)

Katalog No: 13

Resim No: 13

Yaprak No (Folio): 12v

Minyatür Başlığı (Konusu): Merkür Açısından Ay ve Yengeç Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21,5×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da dört satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Bordürün alt kenarının sağ kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En sağda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, bağdaş kurarak yere oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Saçının az bir kısmı görülmektedir. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı, bıyığı uzundur ve uçlara doğru sivri şekildedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Kırmızı ve turuncu renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanın içine beyaz renkte bir gömlek giymiştir. Sağ eliyle; üzerinde Arapça yazılar yazan, “V” şeklinde bir nesne tutmaktadır. Sol eli ise gözükmemektedir. Kaftanın kol kısmından füme renkte iç astarı görülmektedir. Bu figür, su yeşili renkte bir mindere oturmuştur. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış altı, siyah renge boyanmış dört halka görülmektedir. Figürün solunda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir başka figür görülmektedir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz görülmektedir. Yüzün çeşitli bölgelerinde benler vardır. Halenin içinde, yüzü çevrelemiş halde, yukarıya dönük bir hilal tasviri görülmektedir. Hilalin içi, altın yıldız renkte boyalıdır. Ayrıca halede kırmızı ve mavi renkleri görülmektedir. Bu figürün gövde kısmı, yengeci andırmaktadır. Gövdede, yatay halde siyah çizgiler bulunmaktadır. Kahverengi ve kırmızı renklerinden oluşan gövdede on ayak vardır. Başa yakın, en üstteki iki ayak hale diskini tutmaktadır. Ayaklar; ince, uzun ve uçlara doğru sivri şekilde resmedilmiştir. Bu figürün solunda; kahverengi gövdeli, yeşil renkte yaprakları olan, uçlarında sarı renkte dalgalanmaların olduğu bir ağaç bulunmaktadır. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri görülmektedir.

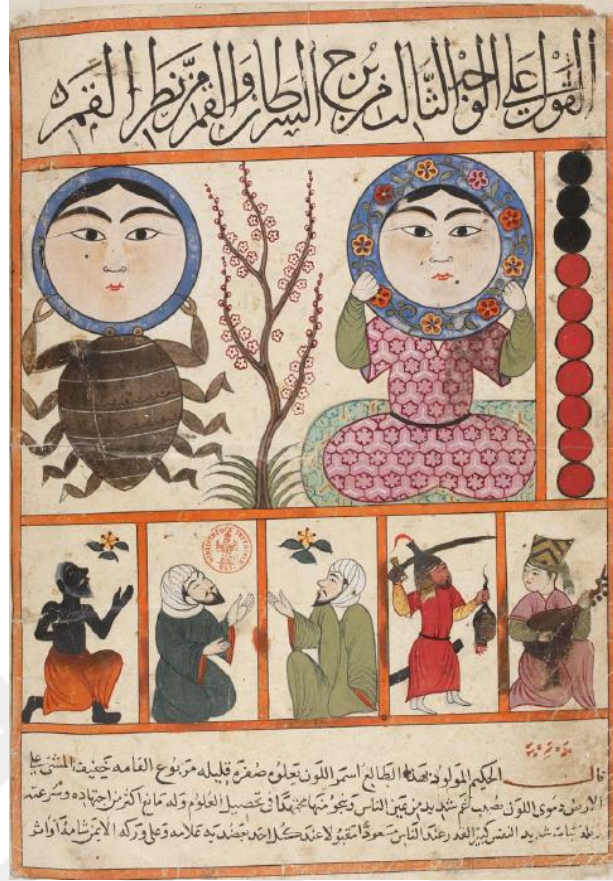
Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; dizlerinin üzerine oturmuş, başı $\frac{3}{4}$ profilden sola, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir erkek figür görülmektedir. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun, sarı ve mavi renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; kırmızı renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu,

sarı renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından yeşil renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük konumda bulunan erkek figür yer almaktadır. Askeri andırmaktadır, başında bir miğfer bulunur. Kaşları bitişiktir, sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde; başı gövdesinden ayrılmış, üzerinden kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Üzerinde; kısa kollu, kırmızı renkli uzun kaftanı bulunur. Kaftanın üst kısmına tahribattan dolayı yorum yapılamamaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solundaki figür hakkında tahribattan dolayı yorum yapılamamaktadır. Yorum yapamadığımız figürün hemen solundaki figürün baş kısmı tahribata uğramıştır. Gövdenin üst kısmı cepheden, gövdenin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük konumda resmedilmiştir. İki kolu da dirseklerden kırık biçimde yana doğru açıktır. Sağ eli ile uzun bir nesne tutarken sol eli parmakları açık ve avuç içi yukarıya bakar vaziyette boşta. Figürün üst kısmında bir giysi bulunmazken alt kısmında, altın yaldız ve lacivert renklerinden oluşan bir şalvar bulunmaktadır. Şalvarın üzerinde bitkisel desenler vardır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş bir figür yer almaktadır. Bu figür bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Baş bölgesinde meydana gelen tahribattan dolayı bu bölge hakkında yorum yapılamamaktadır. Pembe ve siyah renklerinden oluşan, uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında dört satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan yengeç gövdesi Yengeç burcunu, gövdenin üzerindeki baş Ay gezegenini, en sağda bulunan kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.14. Yengeç burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 13v)

Katalog No: 14

Resim No: 14

Yaprak No (Folio): 13v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ay Açısından Ay ve Yengeç Burcu'nun Üçüncü Yüzü
Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 22×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da üç satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Hale, mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz görülmektedir. Bu figürün gövde kısmı, yengeci andırmaktadır. Badem şeklindeki gövde, beyaz renkteki yatay çizgiler ile ayrılmıştır. Gövde kahverengidir. Gövdenin iki yanından simetrik olarak beşer ayak çıkmaktadır. Toplamda on ayak bulunmaktadır, en üstteki iki ayak hale diskini tutmaktadır. Ayaklar; ince, uzun ve uçlara doğru sivri şekilde resmedilmiştir. Bu figürün hemen sağında, bir ağaç gözükmektedir. Ağacın yaprakları yoktur, uzun ve ince dalları vardır. Dalların uçlarında yer yer tomurcuklar ve açan çiçekler görülmektedir. Ağacın sağ tarafında ise bir kadın figürü bulunur. Bu figür, cepheden tasvir edilmiştir. Su yeşili, mavi ve kırmızı renklerinden oluşan geometrik desenli minderin üzerine bağdaş kurarak oturmuş konumdadır. Başının etrafında halesi gözükmektedir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Kollar, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Halenin içerisinde; turuncu, kırmızı, sarı, mor ve yeşil renklerinden oluşan bitkisel motifler mevcuttur. Üzerinde pembe renkte üst giysisi vardır. Giysi kısa kolludur ve üzerinde geometrik desenler mevcuttur. Haki yeşil ile boyanmış bir iç giysi kollarından dışarı doğru çıkmaktadır. Belinde; siyah renkte, ince bir kemer yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış yedi, siyah renge boyanmış üç halka görülmektedir.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; dizlerinin üzerine oturmuş, başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir erkek figür görülmektedir. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun, sarı ve mavi renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; yeşil renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, pembe renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından yeşil renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün solunda ise $\frac{3}{4}$ profilden sağa tasvir edilen bir başka erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri

andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Kaşları bitişiktir. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Dizinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından uzanan beyaz örtüyü boynuna dolamıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. Sol eli kaftanın içindedir. Sağ elini parmakları açık vaziyette yukarı kaldırmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından uzanan beyaz örtüyü boynuna dolamıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, parmakları açık konumda yan tarafına uzatmıştır. Bu figürün yanında ise; dizinin üzerine çökmüş vaziyette duran bir erkek figür bulunmaktadır. Baş ve gövdenin alt kısmı profilden sağa dönük, gövdenin üst kısmı ise $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Ten rengi siyahtır. Saçları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elini göğüs hizasına kaldırmıştır, sol elini parmaklarını açmak suretiyle yanına uzatmıştır. Belinden dizlerinin hemen altına kadar uzanan turuncu renkli şalvarı mevcuttur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında üç satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan yengeç gövdesi Yengeç burcunu, gövdenin üzerindeki baş Ay gezegenini, en sağda bulunan insan figürü Ay gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini,

onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.15. Aslan burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 14v)

Katolog No: 15

Resim No: 15

Yaprak No (Folio): 14v

Minyatür Başlığı (Konusu): Satürn Açısından Güneş ve Aslan Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 22,2×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da üç satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelemiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İç turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı $\frac{3}{4}$ profilden, gövdesi profilden tasvir edilen bir aslan figürü bulunmaktadır. Yürür halde tasvir edilen aslanın derisi kahverengidir. Aslanın yüzünde: pörtlemiş gözleri, dikleşmiş kulakları, açılmış ağızındaki dişleri arasından dışarı doğru çıkan kırmızı renkte uzun dili görülmektedir. Aslanın ön sol bacağı ileride, ön sağ bacağı ise daha geridedir. Sağ arka bacağı da sol arka bacağına göre daha ileride tasvir edilmiştir. Uzun kuyruğu sağ arka bacağından yarım tur atmak suretiyle yere değmektedir. Aslanın gövdesinden çıkan tüyler tarama çizgileri ile belirlenmiştir. Aslan figürünün hemen üst kısmında; turuncu çizgi ile belirlenmiş yarım hale vardır. Yarım halenin içerisinde; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağızı olan bir yüz görülmektedir. Yarım halenin üst kısmından sarı, mavi ve kırmızı renkte ışınlar çıkmaktadır. Bu figürün sağında; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük ayakta resmedilen erkek figürü bulunmaktadır. Siyah ten rengine sahiptir. Saçı, sakalı, kaşları ve bıyığı beyaz renkte tasvir edilmiştir. Kolları dirseklerden kırık vaziyettedir. Sol elini parmaklar açık konumda karın hizasında tutmaktadır. Sağ elini parmaklar açık konumda yanına doğru uzatmıştır. Göğüsleri sarkık bir halde tasvir edilmiştir. Üst kısmında kıyafet bulunmazken alt kısmında sarı, kırmızı ve mavi renkte bir etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde geometrik desenler görülmektedir. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı ve siyah renklerine boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden sola dönük, gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından uzanan beyaz örtüyü boynuna dolamıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini; parmakları açık konumda, avuç içleri yukarıya dönük vaziyette yan tarafına

uzatmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda ise $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir başka erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında konik şekilli bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Kaşları bitişiktir. Sağ elinde, yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük konumda tasvir edilen erkek figür yer alır. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun, sarı ve yeşil renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; turuncu, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, yeşil renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından sarı renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. Yakasından, kaftanının mavi renkte iç astarı gözükmemektedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli kavuğu vardır. Kaşı, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Kırmızı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından iç astarı görülmektedir. Sol elini dizinin üzerine koymuş vaziyettedir. Sağ elini yukarı kaldırmıştır. Elinde, üzerinde Arapça yazılar olan “V” şeklinde bir nesne tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesinin alt ve üst kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Saçları, sakalı, bıyığı ve kaşı beyaz renktedir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ eli ile omzuna yaslayıp yukarı kaldırmış olduğu kılıcı tutmaktadır. Sol elini, işaret parmağı açık diğer parmakları kapalı olmak suretiyle yanına uzatmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında açık mavi renkte şalvar bulunmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında üç satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan aslan figürü Aslan burcunu, aslanın arkasındaki baş Güneş gezegenini, en sağda bulunan hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.16. Aslan burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 15v)

Katolog No: 16

Resim No: 16

Yaprak No (Folio): 15v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Güneş ve Aslan Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 22,5×23

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da üç satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürü, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda, profilden tasvir edilen bir aslan figürü bulunmaktadır. Yürür halde tasvir edilen aslanın derisi kahverengidir. Aslanın yüzünde: iri gözü, dikleşmiş kulakları, açılmış ağızındaki dişleri arasından dışarı doğru çıkan kırmızı renkte uzun dili görülmektedir. Aslanın ön sol bacağı ileride, ön sağ bacağı ise daha geridedir. Sağ arka bacağı da sol arka bacağına göre daha ileride tasvir edilmiştir. Uzun kuyruğu, arka bacaklarının arasından geçerek yere uzanmaktadır. Aslanın gövdesinden çıkan tüyler tarama çizgileri ile belirlenmiştir. Aslan figürünün hemen üst kısmında; turuncu çizgi ile belirlenmiş hale vardır. Halenin yarısı gözükmemektedir. Halenin içerisinde; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz görülmektedir. Üst kısmından sarı, mavi ve kırmızı renkte ışınlar çıkmaktadır. Bu figürün hemen sağ kısmında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, yere bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz bir örtü omuzlarına kadar inmiş ve omuzlarını kapatmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe ve beyaz renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Kaftanın kol kısımlarından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Figür; su yeşili, mavi ve kırmızı renklerinden oluşan bir mindere oturmuştur. Minderin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış dört, kırmızı renge boyanmış altı halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Kaşları bitişiktir. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış

olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; dizlerinin üzerine bağdaş kurarak oturmuş, başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilen bir erkek figür görülmektedir. Başında uzun serpuş yer almaktadır. Serpuşun, altın yıldız ve mavi renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; kırmızı renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, füme renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Beyaz bir örtü başının arka tarafından uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşı, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısmından siyah renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini; parmakları açık konumda, göğüs hizasına uzatmıştır. Sol elini yukarı kaldırmıştır ve elinde “V” şeklinde bir nesne vardır. Bu nesnenin hemen üst kısmında Arapça yazılar görülmektedir. Bu figürün solunda ise; yarı oturmuş, yarı ayakta duran diğer erkek figür bulunmaktadır. Başı profilden sağa dönük, gövdesi cepheden resmedilmiştir. Ten rengi siyahtır. Saçları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elinde; omuzuna yaslayıp yukarı kaldırdığı, kırmızı renkli bir nesne bulunmaktadır. Sol eli yukarı kaldırmıştır. Parmakları açıktır, avuç içleri yukarıya dönüktür. Belinden dizlerinin hemen altına kadar uzanan su yeşili renginde şalvarı mevcuttur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında üç satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan aslan figürü Aslan burcunu, aslanın arkasındaki baş Güneş gezegenini, en sağda bulunan kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.17. Başak burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 16v)

Katolog No: 17

Resim No: 17

Yaprak No (Folio): 16v

Minyatür Başlığı (Konusu): Güneş Açısından Merkür ve Başak Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,6×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İç turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu, insan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmına: mavi, kırmızı ve altın yıldız renkte ışınlar resmedilmiştir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde geometrik desenli, kısa kollu bir giysi görülmektedir. Giysi; yeşil, kırmızı ve siyah renklerinden oluşmaktadır. Giysinin kollarından dışarıya doğru sarı renkte iç giysi çıkmıştır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Bu figür pembe renkte bir minder üzerinde oturmaktadır. Bu figürün sağında ayakta duran erkek figürü resmedilmiştir. Baş $\frac{3}{4}$ profilden geriye dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilmiştir. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir, gözleri çekiktir. Saçlarının az bir bölümü gözükmemektedir. Üst kısmında, su yeşili ve kırmızı renklerinden oluşan kısa kollu bir giysi bulunmaktadır. Giysinin yaka kısmından ve giysinin kollarının uç kısımlarından erguvan renkte iç astarı çıkmış durumdadır. Sol eli ile toplamda beş parçadan oluşan başak dallarını kavramıştır. Sağ elinde siyah renkte bir orak bulunmaktadır. Alt kısmında turuncu renkte bol bir şalvar bulunmaktadır. Şalvar diz kapaklarının altına kadar inmiştir. Diz kapaklarının altından ayak bileklerine kadar olan kısmı açık vaziyettedir. Ayaklarında, erguvan renkte ucu sivri bir ayakkabı vardır. Bu figürün hemen sağ kısmında; baş $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, ayakta durmaktadır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Mor ve beyaz renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Kaftanın kol ve yaka kısımlarından turuncu renkte iç astarı görülmektedir. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış beş, kırmızı renge boyanmış beş halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında çeşitli bitki bezemeleri yer almaktadır.

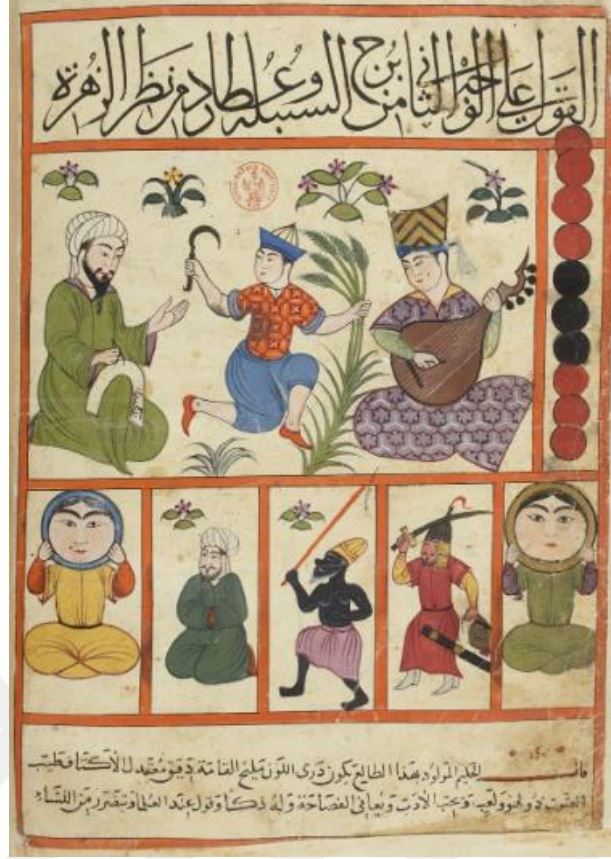
Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun ve sarı renkte bir kaftan görülmektedir. Kaftanın kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük konumda tasvir edilen erkek figür yer alır. Başında uzun serpuş yer bulunmaktadır. Serpuşun, sarı ve mavi renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; turuncu, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Kısa kollu, yeşil renkte uzun kaftan giymiştir. Kaftanın kollarından kahverengi iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. Yakasından ve kaftanının etek ucundan sarı renkte iç astarı gözükmemektedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından ve yakasından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda ise; dizlerinin üzerine çökmüş olarak tasvir edilen diğer erkek figür bulunmaktadır. Başı profilden sağa dönük, gövdesi cepheden resmedilmiştir. Ten rengi siyahtır. Saçları, sakalı ve bıyığı beyaz renktedir. Başında; turuncu renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elini

başının hizasında yukarı kaldırmıştır. Sol eliyle bulunmuş olduğu alanı sınırlayan cetveli kavramış durumdadır. Alt kısmında, belinden dizlerinin altına kadar uzanan su yeşili renginde şalvarı mevcuttur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan insan figürü Güneş gezegenini, ortada yer alan ve başakları hasat etmek üzere olan insan figürü Başak burcunu, en sağda yer alan kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.18. Başak burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 17v)

Katolog No: 18

Resim No: 18

Yaprak No (Folio): 17v

Minyatür Başlığı (Konusu): Venüs Açısından Merkür ve Başak Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 21,5×23,3 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın bordürü tahribata uğramıştır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu, insan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilen erkek figür yer almaktadır. Bu figür, dizlerini kırarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın kol ve yaka kısımlarından mor renkte iç astarı görülmektedir. Sağ dizinin üzerinde uzun bir kâğıt durmaktadır. Kâğıdın üzerinde Arapça yazılar yer almaktadır. Sağ elinde kalem vardır. Sol elini, parmakları açık konumda ileri doğru uzatmıştır. Bu figürün sağında ayakta duran erkek figürü resmedilmiştir. Baş $\frac{3}{4}$ profilden geriye dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiştir. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir, gözleri çekiktir. Dudakları küçüktür. Saçlarının az bir bölümü gözükmemektedir. Üst kısmında, turuncu, beyaz ve siyah renklerinden oluşan kısa kollu bir giysi bulunmaktadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Giysinin kollarının uç kısımlarından mavi renkte iç astarı çıkmış durumdadır. Sol eli ile toplamda beş parçadan oluşan başakları kavramıştır. Sağ elini yan tarafına uzatmıştır. Bu elinde siyah renkte bir orak yer almaktadır. Alt kısmında mavi renkte bol bir şalvar bulunmaktadır. Şalvar diz kapaklarının altına kadar inmiştir. Diz kapaklarının altından ayak bileklerine kadar olan kısmı açık vaziyettedir. Ayaklarında, turuncu renkte ucu sivri bir ayakkabı vardır. Bu figürün sağında; baş $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figür yer almaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Başında; altın yıldız ve yeşil renkte paralel çizgilerden oluşan bir serpuş bulunur. Serpuşun alt kısmında; mavi renkte, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir ve sakalsızdır. Üzerinde mor ve beyaz ile boyalı, geometrik desenlerle bezeli uzun kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur ve kollarından su yeşili renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Yakasından, sarı renkteki kaftanının iç astarı gözükmemektedir. İki eliyle udu kavramıştır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış yedi, siyah renge boyanmış üç halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun ve yeşil renkte bir giysi görülmektedir. Kaftanın kolları kısadır ve mor renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşlı, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; sarı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ eli ile kırmızı renkte, ince, uzun bir nesne tutmaktadır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan pembe renkte etek bulunmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Koyu yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun

ve sarı renkte bir giysi görülmektedir. Kaftanın kolları kısadır ve kırmızı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kâtip figürü Merkür gezegenini, ortada yer alan ve başakları hasat etmek üzere olan insan figürü Başak burcunu, en sağda yer alan çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki insan figürü ise Ay gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.19. Başak burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 18v)

Katalog No: 19

Resim No: 19

Yaprak No (Folio): 18v

Minyatür Başlığı (Konusu): Merkür Açısından Merkür ve Başak Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,7×23,8 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu, insan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, ayakta duran erkek figürü bulunmaktadır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerine, uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftan siyah, beyaz, ve turuncu renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Kaftanın kol ve yaka kısımlarından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Sol elinde uzun bir kâğıt tutmaktadır. Kâğıdın üzerinde Arapça yazılar yer almaktadır. Sağ elinde kalem vardır ve kalemi kâğıdın üzerine götürmüştür. Beyaz renkte, uzun ve sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün sağında, ayakta duran erkek figürü resmedilmiştir. Baş ve gövdesi, $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük konumda resmedilmiştir. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir, gözleri çekiktir. Dudakları küçüktür. Saçlarının az bir bölümü gözükmemektedir. Üst kısmında, turuncu, mavi ve beyaz renklerinden oluşan kısa kollu bir giysi bulunmaktadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Giysinin kollarının uç kısımlarından ve yaka kısmında mavi renkte iç astarı görülmektedir. Sol eli ile toplamda beş parçadan oluşan başakları kavramıştır. Sağ elinde ise bir orak tutmaktadır. Orağı başaklara doğru uzatmıştır. Alt kısmında mavi renkte bol bir şalvar bulunmaktadır. Şalvar diz kapaklarının altına kadar inmiştir. Diz kapaklarının altından ayak bileklerine kadar olan kısmı açık vaziyettedir. Ayaklarında, pembe renkte ucu sivri bir ayakkabıları vardır. Bu figürün sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerine, uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftan mavi renktedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Kaftanın kol ve yaka kısımlarından koyu mavi renkte iç astarı görülmektedir. Pembe ve beyaz renkte bir minderin üzerine oturmuştur. Minderin üzerinde geometrik desenler mevcuttur. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge

boyanmış altı, siyah renge boyanmış dört halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiş erkek figürü yer almaktadır. Başında mavi ve beyaz renklerinden oluşan bir serpuş bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalsızdır. Üzerinde turuncu renkte uzun bir elbise bulunmaktadır. Elbisenin kolları kısadır. Kollarında yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmıştır. Kırmızı renkli kaftanının yaka kısmından sarı renkte astarı gözükmemektedir. Sağ eli ile tefi tutmaktadır. Sol elini, parmakları açık vaziyette tefe vurmaya üzere uzatmıştır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından ve yakasından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün hemen solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü bulunmaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; pembe renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ eli ile pembe renkte, ince, uzun bir nesneyi yukarı kaldırmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında sarı renkte şalvar bulunmaktadır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz

bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kâtip figürü Merkür gezegenini, ortada yer alan ve başakları hasat etmek üzere olan insan figürü Başak burcunu, en sağda yer alan kâtip figürü Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki insan figürü ise Ay gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.20. Terazi burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 19v)

Katolog No: 20

Resim No: 20

Yaprak No (Folio): 19v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ay Açısından Zühre ve Terazi Burcu'nun Birinci Yüzü
Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,5×23,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın bordüründe tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkisel motiflerden ve çeşitli nesnelere oluşmaktadır. En solda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir kadın figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; pembe ve beyaz renklerinden oluşan uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve su yeşili renginde iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler görülmektedir. Belinde siyah ince bir kemer bulunmaktadır. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün sağında, iki kefesi olan bir terazi resmedilmiştir. Terazinin iki kefesi arasında ise bağdaş kurarak oturan erkek figürü vardır. Teraziyi, minyatür başlığının alt cetveli taşımaktadır. Kırmızı bir kolu vardır. Kolun iki ucunda altın yaldız renkte kefelere mevcuttur. Kefeleri yukarıdan inen üç siyah ip taşımaktadır. Terazinin kefelere ortasında; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figürü bulunmaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Başında uzun ve uçları sivri bir serpuş bulunmaktadır. Serpuşun, altın yaldız ve yeşil renkte paralel çizgileri vardır. Alnına yakın bölgesinde; pembe, arkadan düğümlü bir kuşak mevcuttur. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Saçlarının az bir kısmı görülmektedir. Sakalsızdır. Mavi, yeşil ve turuncu renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanın kollarından turuncu iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün sağında; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir, gözleri çekiktir. Dudakları küçüktür. Saçlarının az bir bölümü gözükmemektedir. Üst kısmında; sarı, mavi ve kırmızı renklerinden oluşan uzun kollu bir giysi bulunmaktadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Giysinin yaka kısmında yeşil renkte iç astarı görülmektedir.

Sağ eli ile terazinin kefesini taşıyan siyah ipi tutmaktadır. Sol eli ise parmakları açık bir vaziyette belinin hizasındadır. Beline siyah renkte ince bir kemer bulunmaktadır. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda, içi siyah ve kırmızı renklerine boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun ve mor renkte bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve pembe renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; çömelmiş halde duran, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun ve kırmızı renkte bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve füme renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysinin üzerinde siyah renkte dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından pembe renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesinin üst kısmı cepheden, gövdesinin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek figürü bulunmaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşı, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; sarı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elini parmakları açık konumda yüzünün hizasında ileri doğru götürmüştür. Sol elini ise

parmakları açık vaziyette karın hizasında tutmaktadır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan kırmızı renkte etek bulunmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiş erkek figür bulunmaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaş, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Pembe ve siyah turuncu renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol ve yaka kısımlarından koyu yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Sol eli ile dizinin üstündeki kâğıdı tutmaktadır. Kâğıdın üzerinde Arapça yazılar vardır. Sağ elini yukarı kaldırmıştır ve kalem tutmaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan insan figürü Ay gezegenini, ortada yer alan çalgıcı figürü Venüs gezegenini, en sağda yer alan insan figürü ve ortadaki terazi ise Terazi burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.21. Terazi burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 20v)

Katalog No: 21

Resim No: 21

Yaprak No (Folio): 20v

Minyatür Başlığı (Konusu): Satürn Açısından Venüs ve Terazi Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,3×23,3 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir. Çerçevenin üst kenar bordüründe tahribat mevcuttur.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkisel motifler ve çeşitli nesnelere oluşmaktadır. En solda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaş, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elinde omuzuna yaslayıp yukarı kaldırmış olduğu baltayı tutmaktadır. Baltanın sapı turuncu renkte, uç kısmı altın yıldız renktedir. Sol elini ise parmakları açık vaziyette göğüs hizasında ileriye doğru uzatmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan turuncu renkte etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Bu figürün sağına, iki kefesi olan bir terazi resmedilmiştir. Terazinin iki kefesi arasında ise bağdaş kurarak oturan erkek figürü vardır. Teraziyi, minyatür başlığının alt cetveli taşımaktadır. Terazinin, kırmızı renkte bir kolu vardır. Kolun iki ucunda altın yıldız renkte kefeler mevcuttur. Kefeleri yukarıdan inen üç siyah ip taşımaktadır. Terazinin kefelerinin ortasında; başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesinin alt kısmı cepheden tasvir edilmiş erkek figürü bulunmaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Başında uzun ve uçları sivri bir serpuş bulunmaktadır. Serpuşun, altın yıldız ve yeşil renkte paralel çizgileri vardır. Serpuşunun arka kısmından mavi renkte bir kumaş aşağıya doğru sarkmıştır. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Sol yanağında bir ben bulunmaktadır. Saçlarının az bir kısmı görülmektedir. Sakalsızdır. Mor renkte uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kolları kısadır ve üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanın yakasından turuncu renkte iç astarı gözükmemektedir. Kaftanın kollarından sarı renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. İki eli ile udu kavramıştır. Bu figürün sağında; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Kaşları yay şeklindedir, gözleri çekiktir. Dudakları küçüktür ve dudağının üstünde beni vardır. Saçlarının az bir bölümü gözükmemektedir. Üst kısmında; pembe ve beyaz renklerinden oluşan uzun kollu bir giysi bulunmaktadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Giysinin yaka ve kol kısımlarından koyu pembe renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini parmaklarını kapalı vaziyette terazinin siyah ipine doğru uzatmıştır. Sol eli, parmakları açık bir vaziyette göğsünün hizasındadır. Belinde, siyah

renkte ince bir kemer bulunmaktadır. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabısı vardır. Bu figürün vücudu bütün olarak görülememektedir. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda, içi siyah ve kırmızı renklerine boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında, farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi, altın yıldız ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Ellerini parmakları kapalı konumda dizlerinin üzerine koymuştur. Bu figürün solunda, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden, başı profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figür yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavukta bulunan kumaşın ucu aşağıya doğru sarkmıştır. Kaş, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın kol ve yaka kısımlarından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Sağ dizinin üzerinde, Arapça yazılar olan kâğıt durmaktadır. Sağ elinde kalem vardır. Sol eli ise parmakları açık vaziyette göğüs hizasında ileriye doğru uzatmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Saçı, sakalı, bıyığı ve kaşları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. İki elini de parmakları açık konumda yukarıya doğru kaldırmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan kırmızı renkte etek bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Başında beyaz renkte, dilimli bir kavuk bulunmaktadır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın, yakası sarı renktedir. Kaftanın, kol kısmından kahverengi renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün hemen solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir

edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde, omuzuna yaslayıp yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan çalgıcı figürü Venüs gezegenini, en sağda yer alan insan figürü ve ortadaki terazi ise Terazi burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki asker figürü ise Mars gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.22. Terazi burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 21v)

Katolog No: 22

Resim No: 22

Yaprak No (Folio): 21v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Venüs ve Terazi Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,2×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkisel motifler ve çeşitli nesnelere oluşmaktadır. En solda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil ve kırmızı renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Kaftanın alt kısımları ile kol uçlarından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Ayrıca kaftanın içine giymiş olduğu mavi bir giysinin çok az bir bölümü de gözükmemektedir. Sağ eli gözükmemektedir. Sol eli ile, avuç içi yukarıya bakmak suretiyle terazinin kefelerini taşıyan ipleri tutmaktadır. Beyaz ve uçları sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün sağına, iki kefesi olan bir terazi resmedilmiştir. Terazinin iki kefesi arasında ise çömelmiş bir erkek figürü vardır. Teraziyi, minyatür başlığının alt cetveli taşımaktadır. Terazinin, kırmızı renkte bir kolu vardır. Kolun iki ucunda altın yıldız renkte kefelere mevcuttur. Kefeleri, yukarıdan inen üç kırmızı ip taşımaktadır. Terazinin kefelere ortasında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilmiş erkek figürü bulunmaktadır. Dizlerini kırarak çömelmiş vaziyettedir. Başında konik şekilli beyaz ve mavi renklerinden oluşan bir şapka bulunmaktadır. Gözleri çekiktir ve kaşları yay şeklindedir. Saçlarının az bir kısmı görülmektedir. Sakalsızdır. Üzerinde; altın yıldız, mavi ve beyaz renklerinden oluşan bir giysi bulunmaktadır. Giysinin, kolları kısadır ve üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Giysinin kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarı çıkmış haldedir. Ayrıca, diz kapaklarının altından ayak bileğine kadar uzanan çizgili bir iç giysisi bulunmaktadır. Sol eli ile terazinin kefesini alttan tutmaktadır. Sağ elini ise terazinin diğer kefesinin üzerine doğru uzatmıştır. Bu figürün sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü görülmektedir. Bu figürün sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Başında; altın yıldız, yeşil ve kırmızı renkte paralel çizgilerden oluşan bir serpuş bulunur. Serpuşun arka kısmından, ucunda püskül bulunan pembe renkte bir kumaş aşağıya sarkmıştır. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri

çekiktir ve sakalsızdır. Üzerinde; pembe, beyaz, sarı ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın üzerinde geometrik desenler mevcuttur. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından altın yıldız ve kahverengi renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Yakasından, kaftanının siyah renkte iç astarı gözükmemektedir. İki eliyle dizlerinin üzerine koymuş olduğu kanunu icra etmektedir. Bu figür, kahverengi ayakları olan bir oturak üzerinde oturmaktadır. Oturağın minderi, mavi ve turuncu renklerinden oluşur. Üzerinde geometrik desenler bulunur. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış altı, siyah renge boyanmış dört halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi, altın yıldız ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Elleri ile hale diskini tutmaktadır. Bu figürün hemen solunda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, dizlerine kadar uzanan bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kamayı tutmaktadır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı tutmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz renkte, ucu sivri, uzun çizmeleri vardır. Bu figürün solunda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, uzun ve yeşil renkte bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah bir kemer bulunmaktadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün

solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üzerinde örtü bulunmaktadır. Örtü, başının arka tarafından uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini parmakları açık vaziyette yanına uzatmıştır. Sol eli parmakları kapalı konumda göğüs hizasındadır. Alanın boş kısmında bitkisel bezeme bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesinin üst kısmı cepheden, gövdesinin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir başka erkek figürü yer almaktadır. Kaşları, saçları, bıyığı beyaz renktedir. Ten rengi siyah resmedilmiştir. Ayakta duran figürün sağ elinde yukarıya kaldırmış olduğu kılıç bulunmaktadır. Kılıç uzundur ve ucu sivridir. Sol elini ise bacağına üst kısmına koymuştur. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında belinden dizlerine kadar uzanan etek bulunmaktadır. Etek, mavi ve altın yıldız renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler mevcuttur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kadı figürü Jüpiter gezegenini, ortada yer alan insan figürü ve terazi ise Terazi burcunu, en sağda yer alan çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki asker figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.23. Akrep burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 22v)

Katalog No: 23

Resim No: 23

Yaprak No (Folio): 22v

Minyatür Başlığı (Konusu): Mars Açısından Mars ve Akrep Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 23,6×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da iki satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Sağ kenarın bordüründe tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen bir erkek figürü yer almaktadır. Askeri andırmaktadır. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Kaşları bitişik, gözleri küçük ve çekiktir. Bıyığı ve sakalı ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı görülmektedir. Asker, sağ eliyle omuzuna doğru kaldırdığı kılıcı tutmaktadır. Diğer elinde ise; başı gövdesinden ayrılmış, gözleri kapalı, boynundan kanlar akan bir insan başı tutmaktadır. Figürün üstünde; altın yaldız ve yeşil renklerinden oluşan bir üst giysi bulunmaktadır. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Alt kısmında; kırmızı, sarı ve beyaz renklerinden oluşan şalvar bulunmaktadır. Şalvarın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunmaktadır. Belinden aşağıya doğru siyah renkte kılıç kını uzanmıştır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Bu figürün sağında; bir tabure koltuk üzerine oturmuş ve iki elinde akrep tutan erkek figürü bulunmaktadır. Asker figürü bağdaş kurarak bir koltuk üzerine oturmuştur. Cepheden tasvir edilmiştir. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Gözleri küçük, kaşları incedir. Bıyığı ve sakalı ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı vardır. Sağ ve sol elinde akrep bulunmaktadır. Akrepleri kuyruklarından, başları aşağıya gelecek şekilde yere doğru sarkıtmıştır. Figürün üstünde; altın yaldız ve yeşil renklerinden oluşan bir üst giysi bulunmaktadır. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Alt kısmında; kırmızı, sarı ve beyaz renklerinden oluşan şalvar bulunmaktadır. Şalvarın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunmaktadır. Oturmuş olduğu koltuğun ayakları altın yaldız renktedir. Oturak kısmı ise mavi ve altın yaldız renklerinden oluşmaktadır. Sağ ve sol elinde bulunan akrepler cepheden tasvir edilmişlerdir. Koyu kahverengi resmedilen akreplerin gövdeleri bademi andırmaktadır. Gövdelerin üzerlerinde altı yatay çizgi bulunmaktadır. Toplamda on ikişer ayakları vardır. Ayaklar ince ve uçlara doğru sivri biçimde resmedilmiştir. Ön iki ayaklar makası andırır biçimdedir. Kuyruğu boğumlu bir biçimde ve uzundur. Siyah renkte tasvir edilen iki gözü bulunmaktadır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı ve

siyah renge boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi, altın yıldız ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve pembe renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Ellerini parmakları kapalı konumda dizlerinin üzerine koymuştur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; kırmızı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ eli ile kırmızı renkte, ince, uzun bir nesne tutmaktadır. Sol eli karın hizasındadır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan, altın yıldız ve mavi renklerinden oluşan bir etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler vardır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini parmakları açık vaziyette yanına uzatmıştır. Sol eli ise gözükmemektedir. Bu figürün hemen yanında diz çökmüş bir başka figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Mavi ve kırmızı paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Şapkanın arka kısmından mavi renkte bir kumaş parçası sarkmıştır. Altın yıldız ve mavi ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan,

kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Alanın boş kısmında bir çiçek bezemesi yer alır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında iki satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan asker figürü ile ortada yer alan asker figürü Mars gezegenini, ortadaki asker figürünün kuyruklarından tutmuş olduğu akrep figürleri ise Akrep burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini ve onun solundaki çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.24. Akrep burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 23v)

Katolog No: 24

Resim No: 24

Yaprak No (Folio): 23v

Minyatür Başlığı (Konusu): Güneş Açısından Mars ve Akrep Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,8×23cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın sağ ve sol kısımlarındaki bordüründe tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; atın üzerine binmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Bu figür askeri andırmaktadır. Baş ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda kırmızı renkte tüy vardır. Gözleri küçük ve çekiktir. Bıyığı ve sakalı ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı görülmektedir. Asker, iki eliyle kavramış olduğu mızrağı yerdeki akrebin başına saplamıştır. Asker figürün üstünde; altın yaldız ve kahverengi renklerinden oluşan bir üst giysi bulunmaktadır. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Dirseklerinden mor renkte iç giysi görülmektedir. Alt kısmında; kırmızı renkte bir kıyafet bulunmaktadır. Belinde mavi renkli bir sadak bulunmaktadır. Sadağın içinde uçları kırmızı ve siyah renklerinden oluşan oklar mevcuttur. Üzerine binmiş olduğu at figürü kahverengi tasvir edilmiştir. At figürü $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Boynundaki yeleler siyah tarama çizgileri şekliyle gösterilmiştir. Kulakları dik ve uçlara doğru sivridir. Arka ayakları yere basmış konumda iken ön ayaklarının ikisi havadadır. Uzun bir kuyruğu vardır. Üzerinde altın yaldız ve mavi renklerinden oluşan bir eyer bulunur. Eyerin üzerinde bitkisel bezemeler vardır. Bu figürün sağında; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmının zemini altın yaldız renkte boyalıdır. Bu zeminin üzerine ise mavi ve kırmızı renkte ışınlar resmedilmiştir. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Sol el, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Sağ el ise dizinin üzerinde tutmuş olduğu akrebin kuyruğunu kavramıştır. Figürün üzerinde geometrik desenli, kısa kollu bir giysi görülmektedir. Giysi mor renktedir. Giysinin kollarından dışarıya doğru altın yaldız ve mavi renkte iç giysi çıkmıştır. Belinde ince siyah bir kemer bulunur. Bu figürün dizinin üzerinde profilden sola dönük resmedilmiş akrep figürü bulunmaktadır. Koyu kahverengi resmedilmiştir. Gövdesi bademi andırmaktadır. Gövdenin üzerinde beş dikey çizgi bulunmaktadır. Kabuk yapısı püskülü andırır biçimdedir. Toplamda on ayağı vardır. Ayakları ince ve uçlara doğru sivri biçimde resmedilmiştir. Ön iki ayak makası andırır biçimdedir. Uzun kuyruğu boğumlu bir biçimdedir. Siyah renkte tasvir edilen iki gözü bulunmaktadır. Bu

figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı ve siyah renge boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; cepheden resmedilmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Başında beyaz renkte, dilimli bir kavuk bulunmaktadır. Kulakları yuvarlaktır. Kaşları, sakalı ve bıyığı siyah renkte tasvir edilmiştir. Bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Üzerinde uzun kollu sarı renkte bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanının üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. İki elini bol kaftanının içerisinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Bu figürün hemen solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figürü bulunmaktadır. Figür, dizlerini kırarak yere oturmuş konumdadır. Başında dilimli, beyaz renkte bir kavuk yer almaktadır. Burnu uzundur, kaşları yay şeklindedir. Bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerinde yeşil renkte uzun bir kaftan vardır. Kaftanın kollarından sarı renkte astarı gözükmektedir. Dökümlü kaftanının çizgileri gözükmektedir. Sağ elini avuç içi yukarıya bakmak suretiyle göğüs hizasında ileriye uzatmıştır. Sol eli ise parmakları açık konumda karın hizasındadır. Bu figürün solunda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi, altın yıldız ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysi dışarı çıkmış durumdadır. Ellerini parmakları kapalı konumda dizlerinin üzerine koymuştur. Bu figürün solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; sarı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ elini parmakları açık konumda yukarıya doğru kaldırmıştır. Sol elini ise işaret parmağı açık konumda ağızına götürmüştür. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan, yeşil renkte bir etek bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda dizlerini kırarak yere oturmuş bir başka erkek figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Altın yıldız renkte paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Şapkanın arka kısmından mavi renkte bir kumaş parçası sarkmıştır. Altın

yaldız ve mavi ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan, kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın yaka kısmından pembe renkte iç astarı gözükmemektedir. Kaftanın kollarından sarı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Alanın boş kısmında bir bitki bezemesi yer alır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda atın üzerine binmiş asker figürü Mars gezegenini, en sağda bulunan insan figürü Güneş gezegenini, bu figürün elinde tutmuş olduğu akrep figürü ise Akrep burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.25. Akrep burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 24v)

Katolog No: 25

Resim No: 25

Yaprak No (Folio): 24v

Minyatür Başlığı (Konusu): Venüs Açısından Mars ve Akrep Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,8×23,3 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın sağ ve sol kısımlarındaki bordüründe tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Mor renkte, üzerinde geometrik desenler bulunan mindere oturmuş vaziyettedir. Başında, altın yıldız renkte bir serpuş bulunmaktadır. Üzerinde; mavi ve kırmızı paralel çizgiler mevcuttur. Başının arka tarafından mavi renkte, ucu püsküllü bir kumaş parçası aşağıya sarkmıştır. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir. Sakalı ve bıyığı yoktur. Üzerinde mavi ve altın yıldız ile boyalı, geometrik desenlerle bezeli kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından pembe bir giysi dışarı doğru çıkmış durumdadır. Yakasından kaftanının kırmızı renkte astarı gözükmemektedir. Bir ayağı kaftanından dışarı çıkmıştır. Beyaz ucu sivri bir papuç giymiştir. İki eli ile udu kavramış durumdadır. Bu figürün sağında $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Askeri andırmaktadır. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Kaşları bitişik, gözleri küçük ve çekiktir. Bıyığı ve sakalı ince telli kıllar şeklinde taranmıştır. Dirseklerine kadar uzanan altın yıldızla boyalı zırhı görülmektedir. Asker, sağ eliyle yukarıya kaldırdığı kılıcı tutmaktadır. Sol eli ile ise, kuyruk kısmından bir akrebi kavramıştır. Figürün üstünde; altın yıldız ve yeşil renklerinden oluşan bir üst giysi bulunmaktadır. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Giysinin üzerinde yatay çizgiler yer almaktadır. Alt kısmında; kırmızı renkte bir etek bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunmaktadır. Kılıç kınını kemerine asmıştır. Kılıç kını siyah ve altın yıldız renklerinden oluşmaktadır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Askerin sol eli ile kuyruğundan tutmuş olduğu akrep koyu kahverengidir. Baş yere gelecek şekilde, cepheden resmedilmiştir. Gövdesi bademi andırmaktadır. Gövdesinin üzerinde beş yatay çizgi bulunur. Kabuğunun üstü püsküllü bir görünüme sahiptir. Toplamda on ayağı vardır. Ayaklar yanlara doğru uzanmıştır. Uçlara doğru sivri bir görünüme sahiptir. Ön iki ayağı makas şeklinde kısaçallı bir yapıdadır. Kuyruğu uzun ve boğumludur. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış yedi, siyah renge boyanmış üç halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

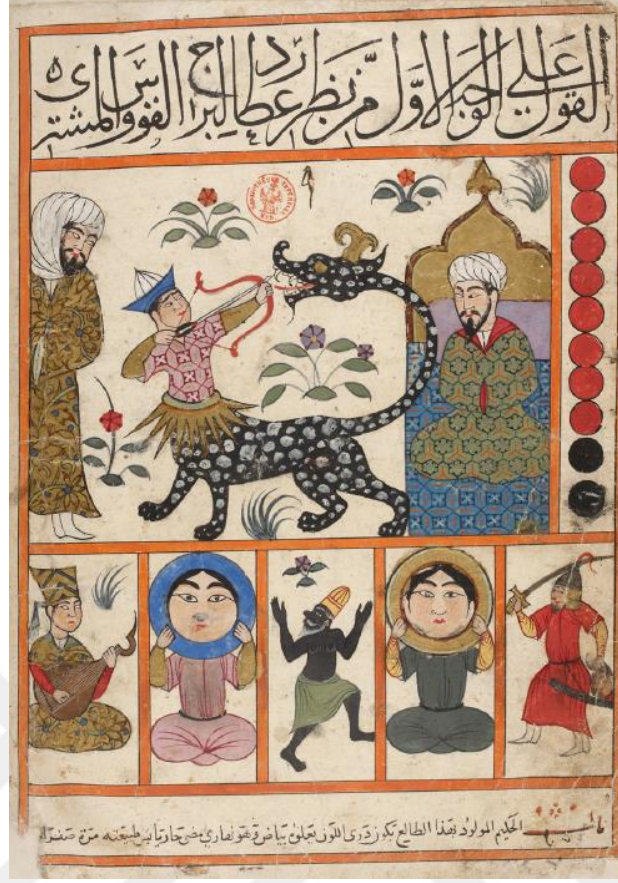
Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; dizlerinin üzerinde oturan, başının etrafında halesi bulunan bir figür görülmektedir. Figürün başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Halenin iç kısmı altın yaldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer vardır. Bu figürün solunda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi, altın yaldız ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve kırmızı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Eller, hale diskini tutmaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Başının arka tarafından beyaz kumaş aşağıya doğru sarkmıştır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda bacağı dizden kırarak çömelir şekilde duran bir erkek figürü yer almaktadır. Başı profilden sola dönük, gövdesinin üst kısmı cepheden, gövdesinin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiştir. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; sarı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan, mavi ve altın yaldız renklerinden oluşan bir etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir.

Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Kaşları yay şeklindedir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. Sağ eli parmaklar açık vaziyette yukarıya doğru uzanmıştır. Sol elini parmakları kapalı biçimde karın hizasındadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan çalgıcı figürü Venüs gezegenini, en sağda yer alan asker figürü Mars gezegenini ve bu figürün kuyruğundan tutmuş olduğu akrep figürü ise Akrep burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kadın figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini ve onun solundaki kâtip figürü ise Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.26. Yay burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 25v)

Katalog No: 26

Resim No: 26

Yaprak No (Folio): 25v

Minyatür Başlığı (Konusu): Merkür Açısından Jüpiter ve Yay Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 25×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın bordürünün sol kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Sağ kolu ve sağ bacağı gözükmektedir. Bol kaftanının içinde iki elini birbirine kavuşturmuştur. Beyaz ve uçları sivri ayakkabısı vardır. Bu figürün hemen sağında; ejderi andıran bir gövde resmedilmiştir. Bu gövdenin baş kısmında insan tasviri, kuyruk kısmında ise hayvan tasviri yer almaktadır. Ejderi andıran gövde siyah renktedir ve üzerinde beyaz benekler mevcuttur. Dört ayağı ve uzunca bir kuyruğu vardır. Gövdenin baş kısmındaki insan tasviri, uçları sivri tasmaya benzeyen bir halkanın üzerindedir. Baş ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Başında mavi ve beyaz renklerinden oluşan bir serpuş vardır. Kaşları ve saçları siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerinde pembe renkte, geometrik desenler bulunan bir gömlek vardır. Gömlek kısa kolludur ve gömleğin kollarından altın yıldız renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Sol eliyle kırmızı renkteki yayı tutarken sağ eliyle de yayın ucunda gergin halde bulunana oku tutmaktadır. Ok kuyruk gövdenin kuyruk kısmından çıkan hayvan tasvirine yöneltilmiştir. Kuyruk kısmındaki hayvanın uzun bir ağızı bulunmaktadır. Üst dudağı yukarıya doğru kıvrımlıdır. Açık ağızından dışarıya doğru çıkan dişleri sivri ve uzundur. Dili dışarıya doğru çıkmış konumdadır. Gözü ve başında bulunan tacı altın yıldız renkte boyalıdır. Kulağı geriye doğru yatıktır ve ucu sivridir. Bu figürün hemen sağ kısmında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, yere bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil ve kırmızı renklerinden oluşan uzun ve bol bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Kaftanın kol kısımlarından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. Figür, tahtın üzerinde oturmaktadır. Tahtın mavi ve

kırmızı renklerinden oluşan oturma kısmı vardır. Oturma kısmının üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Figürün hemen sırt kısmında eflatun renginde yastık bulunur. Oturma kısmının ve yastığın arkasında tahtı andıran bir başlık yer almaktadır. Bu başlığın dış kısmı kahverengidir. İçi ise altın yıldız renkte boyalıdır. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış iki, kırmızı renge boyanmış sekiz halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün, boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; füme renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Başında; sarı renkte, dilimli, uzun bir serpuş bulunmaktadır. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Ellerini parmakları açık konumda yukarıya kaldırmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında dizlerine kadar uzanan, yeşil renkte bir etek bulunmaktadır. Sağ ayağını yere basmıştır. Sol ayağını ise havaya kaldırmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün

üzerinde; pembe renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yıldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah renkte ince bir kemer yer almaktadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda dizlerini kırarak yere oturmuş bir başka erkek figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Altın yıldız ve mavi renkte üzerinde paralel çizgiler bulunan bir şapkası vardır. Şapkanın arka kısmından mavi renkte bir kumaş parçası sarkmıştır. Altın yıldız ve mavi ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan, kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın yaka kısmından yeşil renkte iç astarı gözükmektedir. Kaftanın kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Alanın boş kısmında bir bitki bezemesi yer alır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kâtip figürü Merkür gezegenini, ortada yer alan ejder gövdesinin başından çıkan ve elinde yay tutan insan figürü Yay burcunu, en sağda yer alan kadı figürü ise Jüpiter burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini ve onun solundaki çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.27. Yay burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 26v)

Katolog No: 27

Resim No: 27

Yaprak No (Folio): 26v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ay Açısından Jüpiter ve Yay Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,4×23,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir kadın figür görülmektedir. Yere çömelmiş konumdadır. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil, siyah, kırmızı ve beyaz renklerinden oluşan uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yaldız renginde iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler görülmektedir. Bu figürün hemen sağında; ejderi andıran bir gövde resmedilmiştir. Bu gövdenin baş kısmında insan tasviri, kuyruk kısmında ise hayvan tasviri yer almaktadır. Ejderi andıran gövde beyaz renktedir ve üzerinde sarı, siyah benekler mevcuttur. Dört ayağı ve uzunca bir kuyruğu vardır. Gövdenin baş kısmındaki insan tasviri, uçları sivri tasmaya benzeyen bir halkanın üzerindedir. Başı ve gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Başında sarı renkte dilimli bir serpuş vardır. Kaşları ve saçları siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerinde; altın yaldız ve mavi renklerinden oluşan, bitkisel bezemeli bir gömlek vardır. Gömlek kısa kolludur ve gömleğin kollarından kırmızı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Sol eliyle altın yaldız renkteki yayı tutarken sağ eliyle de yayın ucunda gergin halde bulunan oku tutmaktadır. Ok, gövdenin kuyruk kısmından çıkan hayvan tasvirine yöneltilmiştir. Kuyruk kısmındaki hayvanın uzun bir ağzı bulunmaktadır. Üst dudağı yukarıya doğru kıvrımlıdır. Açık ağzından dışarıya doğru çıkan dişleri sivri ve uzundur. Dili dışarıya doğru çıkmış konumdadır. Gözü siyah ve altın yaldız renklerinden oluşmaktadır. Başında bulunan tacı altın yaldız renkte boyalıdır. Kulağı geriye doğru yatıktır ve ucu sivridir. Bu figürün sağında; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yaldız ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Sol bacağı gözükmemektedir. Sağ eli ile ejdere benzeyen gövdenin kuyruk kısmını kavramıştır. Sol eli parmakları açık konumda göğüs hizasındadır. Beyaz ve

uçları sivri ayakkabısı vardır. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış iki, kırmızı renge boyanmış sekiz halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Üst bölümün boş kısmında Arapça bir yazı bulunmaktadır. Ayrıca üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitkisel bezemeler yer alır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figür yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini dizinin üzerine koymuştur. Sol eli, parmakları açık konumda göğüs hizasındadır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, siyah renkte bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figür yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız ve mavi renklerinden oluşan, bol ve uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yıldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün hemen solunda; başı profilden sağa, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir başka erkek figürü yer almaktadır. Kaşı, saçları, bıyığı beyaz renktedir. Ten rengi siyah resmedilmiştir. Figür

ayakta resmedilmiştir. Sağ elinde omuzuna yaslayarak yukarı kaldırdığı kırmızı renkteki nesneyi tutmaktadır. Sol elini; parmakları açık konumda, avuç içi yukarıya bakar halde havaya kaldırmıştır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında belinden dizlerine kadar uzanan etek bulunmaktadır. Etek, mavi ve altın yıldız renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler mevcuttur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan insan figürü Ay gezegenini, ortada yer alan ejder gövdesinin başından çıkan ve elinde yay tutan insan figürü Yay burcunu, en sağda yer alan kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini ve onun solundaki hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.28. Yay burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 27v)

Katalog No: 28

Resim No: 28

Yaprak No (Folio): 27v

Minyatür Başlığı (Konusu): Satürn Açısından Jüpiter ve Yay Burcu'nun Üçüncü Yüzü
Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,6×23,7 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı profilden sağa, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Sağ ve sol kolları dirseklerden kırılmış durumdadır. Sağ eliyle ejderi andıran gövdenin kuyruğunu tutmaktadır. Sol elini parmakları açık konumda ileriye uzatmıştır. Sol pazusunu ejderi andıran gövdenin kuyruk kısmındaki hayvan başı ısırıştır. Üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında ise; dizlerine kadar uzanan, altın yıldız ve mavi renkte etek bulunmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; ejderi andıran bir gövde resmedilmiştir. Bu gövdenin baş kısmında insan tasviri, kuyruk kısmında ise hayvan tasviri yer almaktadır. Ejderi andıran gövde pembe renktedir ve üzerinde kırmızı, siyah benekler mevcuttur. Dört ayağı ve uzunca bir kuyruğu vardır. Gövdenin baş kısmındaki insan tasviri, uçları sivri tasmaya benzeyen bir halkanın üzerindedir. Başları profilden, gövdesinin üst kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiştir. Başında mor renkte dilimli bir serpuş vardır. Kaşları ve saçları siyah renkte tasvir edilmiştir. Üzerinde; altın yıldız ve mavi renklerden oluşan, bitkisel bezemeli bir gömlek vardır. Gömlek kısa kolludur ve gömleğin kollarından kırmızı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Sol eliyle altın yıldız renkteki yayı tutarken sağ eliyle de yayın ucunda gergin halde bulunan oku tutmaktadır. Ok, gövdenin kuyruk kısmından çıkan hayvan tasvirine yöneltilmiştir. Kuyruk kısmındaki hayvanın uzun bir ağız bulunmaktadır. Üst dudağı yukarıya doğru kıvrımlıdır. Açık ağızından dışarıya doğru çıkan dişleri sivri ve uzundur. Dili dışarıya doğru çıkmış konumdadır. Siyah tenli insan figürünü sol pazusundan ısırıştır. Gözü siyah ve altın yıldız renklerinden oluşmaktadır. Kulağı geriye doğru yatıktır ve ucu sivridir. Bu figürün sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız, mavi ve yeşil renklerden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figür, bir minder üzerinde

oturmakta. Mavi ve kırmızı renklerinden oluşan minderin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış dört, kırmızı renge boyanmış altı halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Ayrıca üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitkisel bezemeler yer alır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi; altın yıldız, mavi ve yeşil renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve kırmızı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Eller, hale diskini tutmaktadır. Bu figürün solunda; başı profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaş, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. Sağ elini işaret parmağı açık konumda ileriye uzatmıştır. Sol eli ise gözükmemektedir. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; fume renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde ince, siyah renkte bir kemer vardır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise başı gövdesinden ayrılmış, boynundan kanlar akan bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu

kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi yer almaktadır. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen bir başka erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üstüne oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan ejder gövdesinin başından çıkan ve elinde yay tutan insan figürü Yay burcunu, en sağda yer alan kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.29. Oğlak burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 28v)

Katalog No: 29

Resim No: 29

Yaprak No (Folio): 28v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Satür ve Oğlak Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,5×23,8 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın bordürünün sağ kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük ayakta resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşı, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Sağ elinde omuzuna dayayıp yukarı kaldırmış olduğu balta bulunmaktadır. Baltanın ucu altın yıldız renkte sapı ise kırmızı renktedir. Sol eli ile yanında bulunan oğlağın boynuzlarından birisini tutmaktadır. Üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir oğlak yer almaktadır. Oğlağın derisi kahverengidir. Üzerinde beyaz renkte benekler mevcuttur. Yürür vaziyettedir. Göz rengi siyahtır. Kulakları aşığıya doğru sarkmıştır. Uzun, sivri, geriye doğru kıvrımlı iki boynuzu bulunur. Boynuzları altın yıldız renkte boyalıdır. Bu figürün sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, bağdaş kurarak bir koltuğa oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşığıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız, mavi ve yeşil renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Kaftanının kol uçlarından kırmızı renkte astarı gözükmektedir. Figürün oturmuş olduğu koltuğun üç adet ayağı vardır ve bu ayaklar altın yıldız renkte tasvir edilmiştir. Koltuğun minder kısmı mor renktedir ve üzerinde geometrik desenler vardır. Sirtını yaslamış olduğu kısım ise mavi renktedir. Bu figürün sağında; içi siyah renge boyanmış altı, kırmızı renge boyanmış dört halka yer almaktadır. Bu halkalar küçük bir dikdörtgen alanda yer alırlar. Ayrıca üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitkisel bezemeler yer alır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyıkları ve sakalları vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Yere çömelmiş konumdadır. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, sarı renkte uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde siyah renkte ince bir kemer vardır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun arkasından beyaz bir örtü aşağıya doğru uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Bu figürün hemen solunda dizlerinin üzerinde oturmuş bir başka figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Mavi ve kırmızı paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Alnına sarı renkte bir kuşak bağlamıştır. Bu kuşağın püsküllü kısmı başının arka tarafına sarkmıştır. Altın yıldız, mavi ve yeşil ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan, kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. Kaftanının yaka kısmından kırmızı renkte astar gözükmemektedir. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Bu figürün solunda, ayakta $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalının ucu uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol ve yaka kısımlarından sarı renkte iç astarı

görülmektedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Ayakkabılarının uçları sivri ve renkleri beyazdır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan oğlak figürü Oğlak burcunu, en sağda yer alan kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini ve onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.30. Oğlak burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 29v)

Katolog No: 30

Resim No: 30

Yaprak No (Folio): 29v

Minyatür Başlığı (Konusu): Mars Açısından Satürn ve Oğlak Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,7×23,2 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda, $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük ayakta resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Göğüsleri sarkık haldedir. Sağ ve sol eliyle omuzuna dayayıp yukarı kaldırmış olduğu baltayı tutmaktadır. Baltanın ucu altın yaldız renkte sapı ise kırmızı renktedir. Üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yaldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; başı profilden sola , gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir oğlak yer almaktadır. Oğlağın derisi siyahtır. Üzerinde beyaz renkte benekler mevcuttur. Yürür vaziyettedir. Göz rengi siyahtır. Kulakları aşağıya doğru sarkmıştır. Uzun, sivri, geriye doğru kıvrımlı iki boynuzu bulunur. Boynuzları altın yaldız renkte boyalıdır. Oğlağın üzerinde çıplak bir kadın tasviri yer almaktadır. $\frac{3}{4}$ profilden resmedilmiştir. Saçları kısadır, kaşları yay şeklindedir. Başını oğlağın boynuzlarının üzerine koymuştur. Göğsünün biri gözükmemektedir. İki ayağı yere değmemek suretiyle aşağıya doğru sarkmıştır. Bu figürün sağında; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük resmedilmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Askeri andırmaktadır. Başına takmış olduğu miğfer, konik şekillidir ve ucunda tüy vardır. Miğfer ağzını ve burnunu örtmüştür. Kaşları bitişik, gözleri küçük ve çekiktir. Dirseklerine kadar uzanan altın yaldızla boyalı zırhı görülmektedir. Asker, sağ eliyle çıplak kadın figürünün üzerine doğru kılıcını uzatmıştır. Sol elinde mavi, yuvarlak bir kalkan bulunmaktadır. Figürün üstünde; altın yaldız ve yeşil renklerinden oluşan bir üst giysi bulunmaktadır. Üst giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi gözükmemektedir. Üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Giysinin üzerinde yatay çizgiler yer almaktadır. Alt kısmında; kırmızı renkte bir etek bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunmaktadır. Kılıç kınını kemerine asmıştır. Ayakkabıları beyaz ve uçlara doğru sivri biçimdedir. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış dört, siyah renge boyanmış altı halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün sağında; dizlerinin üzerinde oturan, başının etrafında halesi bulunan bir figür görülmektedir. Figürün başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Halenin iç kısmı altın yaldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve kırmızı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Ayak kısmından giysinin sarı renkteki astarı gözükmemektedir. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer vardır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figür bulunmaktadır. Bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Başında dilimli bir kavuk vardır. Kaşları yay şeklindedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Uzun kollu, pembe renkte bir kaftan giymiştir. Kaftanın yaka kısmında ve kol kısmından kırmızı renkte iç astarı gözükmemektedir. İki elini avuç içleri yukarı dönük vaziyette açmış ve yukarı kaldırmıştır. Ayakkabısının uçları sivridir ve rengi beyazdır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; sarı renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yaldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunur. Bu figürün hemen solunda dizlerinin üzerine oturmuş bir başka figür bulunur. $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük resmedilmiştir. Mavi ve kırmızı paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Altın yaldız, mavi ve yeşil ile boyalı, üzerinde bitki bezemeleri bulunan, kısa kollu bir kaftan giymektedir. Kaftanın kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır.

Kaftanının yaka kısmından pembe renkte astar gözükmektedir. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi bulunmaktadır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan oğlak figürü ve üzerine yatmış olan insan figürü Oğlak burcunu, en sağda yer alan asker figürü ise Mars gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini ve onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.31. Oğlak burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 30v)

Katolog No: 31

Resim No: 31

Yaprak No (Folio): 30v

Minyatürü Başlığı (Konusu): Güneş Açısından Satürn ve Oğlak Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,4×23,7 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürü ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda, $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük kalçasının üzerine oturmuş halde resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Göğüsleri sarkık haldedir. Sağ eliyle omuzuna dayayıp yukarı kaldırmış olduğu baltayı tutmaktadır. Baltanın ucu altın yaldız renkte sapı ise kırmızı renktedir. Sol elini avuç içi yukarı bakmak suretiyle ileriye doğru uzatmıştır. Üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yaldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük bir oğlak yer almaktadır. Oğlağın derisi kiremit rengidir. Üzerinde koyu kahverengi benekler mevcuttur. Yürür vaziyettedir. Yerde bulunan yaprağı ağzına almıştır. Göz rengi siyahtır. Kulakları aşağıya doğru sarkmıştır. Uzun, sivri, geriye doğru kıvrımlı iki boynuzu bulunur. Boynuzları altın yaldız renkte boyalıdır. Bu figürün sağında; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan bir figür görülmektedir. Başı ve gövdesinin üst kısmı cepheden, gövdesinin alt kısmı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Halenin iç kısmında; altın yaldız zemin üzerinde mavi ve kırmızı renkte ışınlar mevcuttur. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde geometrik desenli, kısa kollu bir giysi görülmektedir. Giysi, yeşil ve kırmızı renklerinden oluşmaktadır. Giysinin üzerinde geometrik desenler bulunmaktadır. Giysinin kollarından dışarıya doğru kırmızı renkte iç giysi çıkmıştır. Giysinin kol ve etek uçlarından sarı renkte astarı gözükmektedir. Belinde siyah renkte, çiçek başlıklı tokası bulunan bir kemer vardır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış dört, siyah renge boyanmış altı halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında;

saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; füme renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yıldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunur. Bu figürün solunda; başı profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru uzatmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış, siyah renkte bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmıştır. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda, başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden ayakta resmedilmiş erkek figürü yer almaktadır. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun arkasından inen beyaz bir örtü boynunu örtmüştür. Kaşları yay şeklindedir. Sakalının ucu uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol ve yaka kısımlarından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir. Bu figürün hemen solunda bağdaş kurarak oturmuş bir başka figür bulunur. Başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden resmedilmiştir. Altın yıldız zemin üzerine mavi renkte paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Alnına kırmızı renkte bir kuşak bağlamıştır. Bu kuşağın püsküllü kısmı başının arka tarafından sarkmıştır. Altın yıldız, mavi ve yeşil ile boyalı bir kaftan giymiştir. Üzerinde bitki bezemeleri bulunur. Kaftan kısa kolludur. Kollarından yeşil renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. Kaftanının yaka kısmından kırmızı renkte astar gözükmemektedir. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üzerinden beyaz bir kumaş başının arka tarafından uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Kırmızı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan oğlak figürü Oğlak burcunu, en sağda yer alan insan figürü ise Güneş gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini ve onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.32. Kova burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 31v)

Katalog No: 32

Resim No: 32

Yaprak No (Folio): 31v

Minyatür Başlığı (Konusu): Venüs Açısından Satürn ve Kova Burcu'nun Birinci Yüzü
Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,8×23,8 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İç turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkisel figürler, hayvan figürü ve çeşitli nesnelere oluşmaktadır. En solda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük ayakta resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaş, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. İki eliyle; kuyunun üzerinde duran kovanın sapına bağlı ipi tutmuştur. İp ince ve uzundur. Kırmızı renktedir. Figürün üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yıldız, yeşil ve mavi renklerden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; bir kuyu yer almaktadır. Kuyunun üst kısmında; mavi renkte, soğan bir kubbe bulunmaktadır. İki adet ince sütunu bulunmaktadır. Kovanın aşağı ve yukarı hareket edebilmesi için bir düzenek mevcuttur. Kuyunun alt kısmında bir duvar örülüdür. Duvarın üzerinde geometrik desenler vardır. Kuyunun mimarisinde yavruağzı, mavi, siyah ve altın yıldız renkleri kullanılmıştır. Kuyunun hemen sağında uzun bir selvi ağacı bulunmaktadır. Ağacın üst kısımlarında bir kuş görülmektedir. Ağacın hemen yanında; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Yeşil renkte mindere bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Başında, altın yıldız renkte bir serpuş bulunmaktadır. Üzerinde; mavi ve kırmızı paralel çizgiler mevcuttur. Başının arka tarafından mavi renkte, ucu püsküllü bir kumaş parçası aşağıya sarkmıştır. Saçlarının az bir bölümü görülmektedir. Kaşları yay biçimindedir. Gözleri çekiktir. Sakalı ve bıyığı yoktur. Üzerinde; mavi ve altın yıldız ile boyalı, bitkisel bezemeler bulunan kaftanı bulunmaktadır. Kaftanı kısa kolludur. Kollarından kırmızı renkte bir giysi dışarı doğru çıkmış durumdadır. Yakasından kaftanının turuncu renkte astarı gözükmektedir. İki eli ile udu kavramış durumdadır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı ve siyah renklerine boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç

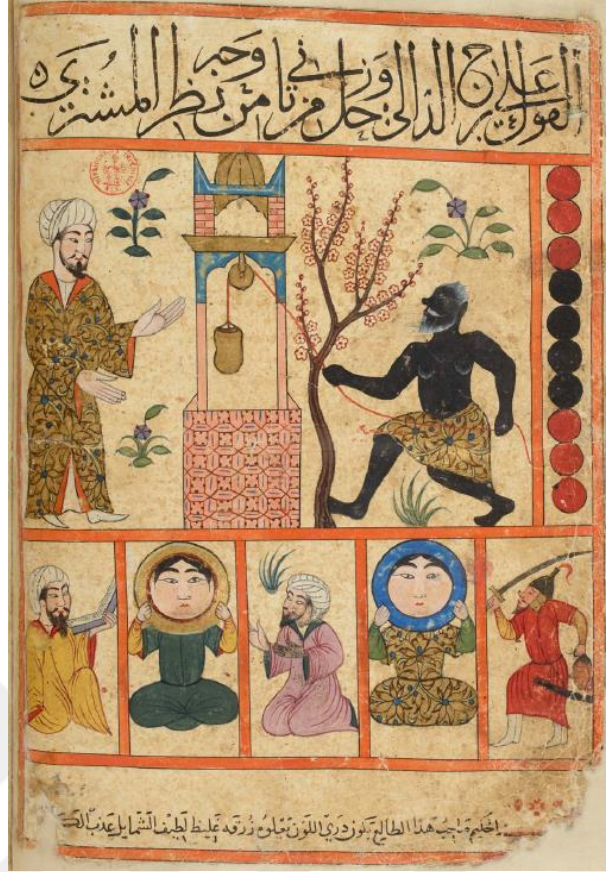
giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; dizlerinin üzerinde oturan, başının etrafında halesi bulunan bir figür görülmektedir. Figürün başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Halenin iç kısmı altın yaldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Ayak kısmından giysinin pembe renkteki astarı gözükmektedir. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer vardır. Bu figürün solunda; $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Füme renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın yaka ve kol kısımlarından kırmızı renkte iç astarı gözükmektedir. Sağ elini, avuç içi yukarıya bakmak suretiyle ileriye uzatmıştır. Sol eli ise kaftanın içinde, gözükmemektedir. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; sarı renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yaldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince siyah bir kemer bulunur. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun arkasından beyaz bir örtü aşağıya doğru uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından mavi renkte iç astarı görülmektedir. İki elini bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuş vaziyettedir.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer alan kuyu ve kova Kova burcunu, en sağda yer alan çalgıcı figürü ise Venüs gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini ve onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.33. Kova burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 32v)

Katolog No: 33

Resim No: 33

Yaprak No (Folio): 32v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Satürn ve Kova Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,4×23,4 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Alt kenarın bordürünün sağ kısmında tahribat mevcuttur.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkiler, çeşitli nesnelere ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen bir erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Kaftanın yaka, etek ve kol uçlarından turuncu renkte iç astarı görülmektedir. Ayrıca kaftanın içine giymiş olduğu beyaz giysinin çok az bir bölümü de gözükmektedir. Sağ elini parmakları açık vaziyette, bel hizasında ileriye doğru uzatmıştır. Sol elini göğüs hizasında, parmaklar açık vaziyette ileriye doğru uzatmıştır. Beyaz ve uçları sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün hemen sağında; bir kuyu yer almaktadır. Kuyunun üst kısmında; altın yıldız renkte, soğan bir kubbe bulunmaktadır. İki adet ince sütunu bulunmaktadır. Kuyunun hemen üzerinde, altın yıldız renkte bir kova bulunmaktadır. Kovanın aşağı ve yukarı hareket edebilmesi için bir düzenek mevcuttur. Kuyunun alt kısmında bir duvar örülüdür. Duvarın üzerinde geometrik desenler vardır. Kuyunun mimarisinde yavruağzı, mavi, siyah ve altın yıldız renkleri kullanılmıştır. Kuyunun hemen sağında, üzerinde çiçekler ve tomurcuklar bulunan bir ağaç bulunmaktadır. Ağaç tasvirinin sağında; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük ayakta duran bir erkek figürü resmedilmiştir. Sol bacağı dizinden hafif kırık vaziyettedir. Ten rengi siyahtır. Kaşı, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. İki eliyle; kuyunun üzerinde duran kovanın sapına bağlı ip tutmuştur. İp ince ve uzundur. Kırmızı renktedir. Figürün üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı renge boyanmış altı, siyah renge boyanmış dört halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figür

bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün hemen solunda; bağdaş kurmuş bir şekilde oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Figürün üzerinde, uzun giysi görülmektedir. Giysi; altın yıldız, mavi ve yeşil renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giysinin kolları kısadır ve yeşil renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Eller, hale diskini tutmaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figür bulunmaktadır. Dizlerinin üzerinde oturmuş haldedir. Başında dilimli bir kavuk vardır. Kaşları yay şeklindedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Uzun kollu, pembe renkte bir kaftan giymiştir. Kaftanın yaka kısmından ve kol kısımlarından yeşil renkte iç astarı gözükmektedir. İki elini avuç içleri yukarı dönük vaziyette açmış ve yukarı kaldırmıştır. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Belinde ince, siyah renkte bir kemer vardır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilmiş erkek figürü bulunmaktadır. Dizlerini kırarak oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşı, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sakalı ve bıyığı ince kıllar şeklinde taranmıştır. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanının kol kısımlarından ve yaka kısmından kırmızı renkte iç astarı gözükmektedir. Sağ eli kaftanının içindedir. Sol elini yukarı kaldırmıştır ve elinde “V” şeklinde bir nesne vardır. Bu nesnenin hemen üst kısmında Arapça yazılar görülmektedir.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kadı figürü Jüpiter gezegenini, ortada yer alan kuyu ve kova Kova burcunu, en sağda yer alan hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini ve onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.34. Kova burcu üçüncü yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 33v)

Katalog No: 34

Resim No: 34

Yaprak No (Folio): 33v

Minyatür Başlığı (Konusu): Ay Açısından Satürn ve Kova Burcu'nun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24×23 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır. Sol kenarın bordürünün tamamı tahribattan dolayı görülememektedir.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, bitkiler, çeşitli nesnelere ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir kadın figürü görülmektedir. Yere bağdaş kurarak oturmuş vaziyettedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; altın yıldız, mavi ve yeşil renklerinden oluşan uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin üzerinde bitkisel bezemeler mevcuttur. Giysinin kolları kısadır ve eflatun renginde iç giysisi dışarı çıkmıştır. Bu figür; yeşil, siyah ve kırmızı renklerinden oluşan bir minder üzerinde oturmaktadır. Minderin üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında; bir kuyu yer almaktadır. Kuyunun üst kısmında, soğan bir kubbe bulunmaktadır. İki adet ince sütunu vardır. Kuyunun hemen üzerinde, altın yıldız renkte bir kova bulunmaktadır. Kovanın aşağı ve yukarı hareket edebilmesi için bir düzenek mevcuttur. Kuyunun alt kısmında bir duvar örülüdür. Duvarın üzerinde geometrik desenler vardır. Kuyunun mimarisinde yavruağzı, mavi, siyah ve altın yıldız renkleri kullanılmıştır. Kuyunun hemen sağında; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük ayakta duran bir erkek figürü resmedilmiştir. İki bacağı da dizlerinden hafif kırık vaziyettedir. Ten rengi siyahtır. Kaş, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. İki eliyle; kuyunun üzerinde duran kovanın sapına bağlı ip tutmuştur. İp ince ve uzundur. Kırmızı renktedir. Figürün üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızı ve siyah renklerine boyanmış beşer halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figürü bulunmaktadır. Dizlerinin üzerinde oturmuş haldedir. Başında dilimli bir kavuk vardır. Kavuğunun arkasından uzanan beyaz renkteki örtü boynuna dolanmıştır. Kaş yay şeklindedir. Kaş,

bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Uzun kollu, pembe renkte bir kaftan giymiştir. Kaftanın yaka kısmından ve kol kısımlarından yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki elini avuç içleri yukarı dönük vaziyette açmış ve yukarı kaldırmıştır. Bu figürün solunda; başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Yere çömelmiş vaziyettedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde, yeşil renkte uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yaldız renginde iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Başında beyaz renkte, dilimli bir kavuk bulunmaktadır. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Sarı renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanının kol kısımlarından ve yaka kısmından kırmızı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi mevcuttur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yaldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir kadın yüzü bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; füme renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve pembe renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde; boynundan kanlar akan, gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu beyaz renkteki kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan insan figürü Ay gezegenini, ortada yer alan kuyu ve kova Kova burcunu, en sağda yer alan hazinedar figürü ise Satürn gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki kâtip figürü Merkür gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini ve onun solundaki asker figürü Mars gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.35. Balık burcu birinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 34v)

Katalog No: 35

Resim No: 35

Yaprak No (Folio): 34v

Minyatür Başlığı (Konusu): Satürn Açısından Jüpiter ve Balık Burcu'nun Birinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 25,7×23,3 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İç turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürleri, çeşitli nesnelere ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük ayakta resmedilen erkek figürü yer almaktadır. Ten rengi siyahtır. Kaşları, sakalı, bıyığı ve saçları beyaz renkte tasvir edilmiştir. Göğüsleri sarkık haldedir. Sağ eliyle hava kaldırmış olduğu kılıcı tutmaktadır. Sol elini parmakları açık vaziyette yanına uzatmıştır. Üst kısmında giysi yoktur. Alt kısmında, dizlerine kadar uzanan bir etek vardır. Etek; altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşmaktadır. Eteğin üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu figürün sağında, $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen bir erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız, yeşil ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Kaftanın kolları kısadır. Kaftanın, etek ve kol uçlarından turuncu renkte iç astarı görülmektedir. Ayrıca kaftanın içine giymiş olduğu beyaz giysinin çok az bir bölümü de gözükmektedir. Kaftanın yaka kısmı ise mavi renktedir. Beyaz ve uçları sivri ayakkabıları vardır. Bu figür ellerini iki yanına götürmüştür. İki elinde de kuyruğundan kavramış olduğu balıklar bulunmaktadır. Balıkların derileri kahverengi ve siyah renklerinden oluşmaktadır. Başları yere bakmaktadır. İri pulları vardır. Yüzgeç ve kuyruk kısımları belirgin durumdadır. Gözleri sarı ve siyah renktedir. Bu figürün hemen sağında, dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızıya boyanmış dört, siyaha boyanmış altı halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Bağdaş kurarak yere oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üzerinden beyaz bir kumaş başının arka tarafından uzanarak boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın kol kısmından koyu yeşil renkte iç astarı görülmektedir. İki

elini, bol kaftanının içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük tasvir edilen erkek figür bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından sarı renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı vardır. Sol elinde ise gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz, ucu sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yaldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; yeşil renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve sarı renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince, siyah renkte bir kemer mevcuttur. Bu figürün hemen solunda bağdaş kurarak yere oturmuş bir başka figür bulunur. Baş $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden resmedilmiştir. Altın yaldız zemin üzerinde beyaz ve kırmızı renkte paralel çizgileri bulunan bir şapkası vardır. Şapkanın arka kısmından pembe renkte, ucu püsküllü bir kumaş parçası sarkmıştır. Altın yaldız, mavi ve yeşil ile boyalı bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitki bezemeleri bulunmaktadır. Kaftan kısa kolludur. Kollarından kırmızı renkte iç elbisesi dışarıya çıkmış durumdadır. Kaftanının yaka kısmından pembe renkte astar gözükmemektedir. İki eli ile udu kavramış vaziyettedir. Bu figürün bulunduğu alanın boş kısmında bitki bezemesi bulunmaktadır. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; sarı renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yaldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince, siyah renkte bir kemer mevcuttur.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan hazinedar figürü Satürn gezegenini, ortada yer kadı figürü Jüpiter gezegenini, kadı figürünün elinde tutmuş olduğu balıklar ise Balık burcunu temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki asker figürü Mars gezegenini, onun solundaki insan figürü Güneş gezegenini, onun solundaki çalgıcı figürü Venüs gezegenini ve onun solundaki insan figürü Ay gezegenini temsil etmektedir.

Resim 5.36. Balık burcu ikinci yüz
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 35v)

Katolog No: 36

Resim No: 36

Yaprak No (Folio): 35v

Minyatür Başlığı (Konusu): Jüpiter Açısından Jüpiter ve Balık Burcu'nun İkinci Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Ölçüsü: 24,1×23,5 cm

Tasvir: Sayfa, krem renkli zemin üzerinde minyatür ve yazı bölümlerinden oluşmaktadır. Yukarıdan aşağıya sırasıyla: en üstte Arapça sülüs hattı ile yazılmış bir satırlık konu başlığı, onun altında minyatür ve hemen altında da bir satırlık Arapça yazılmış metin bölümü bulunmaktadır.

Başlık yazısı, 0,5 mm kalınlığında, dışı siyah kontürlü ve içi turuncu renkte boyalı bordür ile çerçevelenmiştir. Çerçevenin üst kısmında tahribat mevcuttur.

Sol, sağ ve alt kenarlar 0,5 mm kalınlığında bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün dış kontürü siyah ince çizgi ile belirlenmiştir. İçi turuncu renkte boyalıdır.

Minyatür alt ve üst olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde burcu anlatan ana kompozisyon yer almaktadır. Alt bölümde ise, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği beş alan bulunmaktadır.

Minyatürün ana kompozisyonu; insan figürleri, hayvan figürleri, çeşitli nesnelere ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. En solda; $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük erkek olarak resmedilen figür yer almaktadır. Bu figür, ayakta resmedilmiştir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Pembe ve mavi renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde geometrik desenler yer almaktadır. İki kolunu da aşağıya uzatmıştır. Elleri bol kaftanının içindedir. Kaftanının kol kısımlarından kırmızı renkte iç astarı gözükmektedir. Beyaz renkte, uçları sivri ayakkabıları vardır. Bu figürün hemen sağında bir ağaç gözükmektedir. Ağacın yaprakları yoktur. Uzun ve ince dalları vardır. Uçlarında çiçekler ve tomurcuklar bulunmaktadır. Ağaç tasvirinin sağında; başı $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük, gövdesi cepheden tasvir edilmiş erkek figürü yer almaktadır. Bu figür, bağdaş kurarak oturmuş haldedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üstünden beyaz bir örtü aşağıya doğru inmiş ve boynuna dolanmıştır. Kaşları yay şeklindedir. Sakalı uzun ve sivridir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Altın yıldız, mavi ve yeşil renklerinden oluşan uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. İki elinde de kuyruklarından tutmuş olduğu balıklar vardır. Balıkları başının üzerine doğru kaldırmıştır. Balıkların derileri kahverengi ve siyah renklerinden oluşmaktadır. Başları birbirine değmektedir. İri pulları vardır. Yüzgeç ve kuyruk kısımları belirgin durumdadır. Gözleri sarı ve siyah renktedir. Bu figür zemini yeşil olan üzerinde kırmızı benekler bulunan bir minder üzerinde oturmaktadır. Bu figürün sağında; dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanda içi kırmızıya boyanmış altı, siyaha boyanmış dört halka görülmektedir. Üst bölümün boş kısımlarında farklı ebatlarda bitki bezemeleri yer almaktadır.

Alt bölüm; beşe ayrılmış dikdörtgen alanlardan oluşur. Bu beş alanda, burcu destekleyen gezegenlerin insan olarak sembolize edildiği yardımcı figürler bulunur. En sağda; dizlerinin üzerinde oturan, başının etrafında halesi bulunan bir figür görülmektedir. Figürün başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilmiştir. Halenin iç kısmı mavi renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış,

kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; pembe renkte, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve altın yıldız renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde siyah renkte, ince bir kemer vardır. Bu figürün solunda; başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük bir erkek figürü yer almaktadır. Kaşları, saçları, bıyığı beyaz renktedir. Ten rengi siyah resmedilmiştir. Ayakta duran figürün sağ elinde yukarıya kaldırmış olduğu bir nesne bulunmaktadır. Sol eli ise karın hizasındadır. Üst kısmında giysi bulunmazken alt kısmında belinden dizlerine kadar uzanan etek bulunmaktadır. Etek, mavi ve altın yıldız renklerinden oluşmaktadır. Üzerinde bitkisel bezemeler mevcuttur. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü yer almaktadır. Dizlerinin üzerine oturmuş vaziyettedir. Beyaz renkli, dilimli bir kavuğu vardır. Kavuğunun üzerinden beyaz bir kumaş başının arka tarafından aşağıya doğru inmiştir. Bu kumaş, boynuna dolanmış haldedir. Kaşları, bıyığı ve sakalı siyah renkte tasvir edilmiştir. Yeşil renkte, bol, uzun bir kaftan giymiştir. Kaftanın üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Kaftanın etek ucundan ve kol kısmından sarı renkte iç astarı görülmektedir. İki elini, bol kaftanın içinde birbirine kavuşturmuştur. Bu figürün solunda; bağdaş kurarak oturan, başının etrafında halesi bulunan, cepheden tasvir edilmiş bir figür görülmektedir. Halenin iç kısmı altın yıldız renkte boyalıdır. Halenin ortasında; saçları ortadan ayrılmış, kalın yay kaşlı, çekik gözleri bulunan, burnu ve ağzı olan bir yüz bulunmaktadır. Eller, yüzü çevreleyen hale diskini tutmaktadır. Figürün üzerinde; bej renginde, uzun bir giysi görülmektedir. Giysinin kolları kısadır ve eflatun renkte iç giysisi dışarı çıkmış durumdadır. Giysinin üzerinde yatay ve dikey çizgiler bulunmaktadır. Belinde ince, siyah renkte bir kemer mevcuttur. Bu figürün solunda; başı $\frac{3}{4}$ profilden sağa dönük, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden sola dönük tasvir edilen erkek figürü bulunmaktadır. Bu figür, askeri andırmaktadır ve başında bir miğfer bulunur. Kırmızı renkte, uzun bir kıyafet giymiştir. Kıyafetin kolları kısadır ve kollarından yeşil renkte iç giysisi dışarı doğru çıkmıştır. Bıyığı ve sakalı vardır. Sağ elinde yukarıya doğru kaldırmış olduğu kılıcı bulunmaktadır. Sol elinde, gövdesinden ayrılmış bir insan başı bulunmaktadır. Kemerine asmış olduğu siyah renkteki kılıç kını geriye doğru uzanmış biçimdedir. Beyaz renkte, ucu sivri ayakkabıları vardır.

Yardımcı figürlerin alt kısmında bir satırlık metin bölümü bulunur.

Açıklama: Minyatürün üst bölümünde; en solda bulunan kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun sağında yer alan iki balık Balık burcunu, balıkları tutan kadı figürü ise Jüpiter gezegenini temsil etmektedir.

Minyatürün alt bölümünde; en sağdaki insan figürü Ay gezegenini, onun solundaki hazinedar figürü Satürn gezegenini, onun solundaki kadı figürü Jüpiter gezegenini, onun solundaki insan figürü Venüs gezegenini ve onun solundaki asker figürü Mars gezegenini temsil etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Tez kapsamında incelenen “Kitap-al Mawalid” (Kitap el-Mevâlîd) adlı el yazmasında toplam otuz altı minyatür bulunmaktadır. Değerlendirme bölümünde bu minyatürler: konu, figür, bitki, mekân, renk, kompozisyon ve üslûp özellikleri bağlamında ilk önce kendi içinde değerlendirilmiştir. Daha sonra karşılaştırma örnekleri yardımı ile İslâm sanatı içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Tezde incelenen minyatürler iki ana bölüm altında incelenmiştir. İlk bölümde yer alan dört minyatür şeytan figürlerinden, ikinci bölümdeki otuz dört minyatür ise burç ve gezegen tasvirlerinden oluşmaktadır.

El yazmasının metni, ünlü İslâm astroloğu Ebû Ma’ser el Belhî tarafından kaleme alınmıştır. Eserde bulunan minyatürlerin sanatçısı, nakkaş Kanber Ali Şirazî’dir ve sanatçı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eserin oluşturulduğu dönem olan XIV. yüzyıl ve XIV. yüzyıl öncesinde oluşturulan el yazmaları incelendiğinde nakkaşın minyatürleri ile birebir benzerlik gösteren başka bir eser şimdiye kadar tespit edilememiştir. Bu bağlamda nakkaşın kendine özgü bir üslûbu olduğu anlaşılmıştır.

Nakkaş Kanber Ali Şirazî, minyatürlerinde çok zengin bir renk çeşitliliği sunmuştur. Gezegenleri insan olarak tasvir etmiştir. Otuz altı minyatürün tümünde de bordür kullanılmıştır. Minyatürlerde: insan figürleri, hayvan figürleri, yaratıklar, çeşitli nesnelere ve bitkisel motifler tasvir edilmiştir.

6.1. ŞEYTAN FİGÜRLERİ

Toplamda otuz altı minyatürün resmedildiği “Kitap-al Mawalid” (Kitap el-Mevâlîd) adlı el yazmasındaki ilk dört minyatür birinci bölüme ait olup şeytan figürlerinden oluşmaktadır. Bu minyatürlerde sayfanın tam ortasında, merkezde büyük olarak resmedilmiş ana figür ve onun etrafından daha küçük olarak tasvir edilmiş yardımcı figürler yer almaktadır. Tasvirler dikdörtgen bir çerçevede yer almaktadır. Minyatürün üst kısmında Arapça sülûs hattı ile yazılmış başlık bulunmaktadır. Bu başlık minyatürün konusu hakkında bize bilgi vermektedir.

İlk minyatürde yer alan İblis figürünün; yüzü, elleri, kolları, bacakları ve gövdesi insana benzemektedir. Boynuzlu resmedilen İblis figürünün başında bir taç bulunmaktadır. Üzerinde kaftan yer almaktadır. Kaftanda bitkisel bezemeler ve geometrik motifler bulunmaktadır. Bu figürün sakalları beyaz renkte ve tarama şeklinde resmedilmiştir. Nakkaş bu figürde; kaş, kirpik, kulak, tırnak gibi ayrıntıları göz ardı etmemiştir (bkz. Resim 6.1.). Ayrıca sayfanın boş yerlerine bitkisel bezemeler yerleştirmiştir.

İblis figürünün hemen sağında İblis'in eşi ve küçük çocuğu bulunmaktadır. Sol tarafında da İblis'in üç tane çocuğu görülmektedir. İblis'in eşinin ve çocuklarının başları hayvan başına benzemektedir. Bu figürlerin, yuvarlak ve ucu sivri kulakları gözükmemektedir. Muhtemelen, kahverengi ten rengine sahip çocuklar erkek, gri ten rengine sahip çocuklar dişi olarak resmedilmiştir. İblis'in eşinde boynuz bulunurken çocukların hiçbirinde boynuz bulunmamaktadır (bkz. Resim 6.2.).

Resim 6.1. İblis figürü
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2r)

Resim 6.2. İblis ve ailesi
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2r)

İkinci minyatürde ise şeytan figürü olarak Kral Târiş resmedilmiştir. Kral Târiş'in yanında bir tane yardımcı figür bulunmaktadır. Kral Târiş figürünün, ilk minyatürde yer alan İblis figürü ile benzer ve farklı yanları bulunmaktadır. İblis figürünü ve Kral Târiş figürlerini karşılaştıracak olursak; ikisinde de boynuz bulunmaktadır ve ikisinin de üzerinde kaftan vardır. Nakkaş, İblis figürünün ten rengini siyaha boyarken Kral Târiş figürünün ten rengini toprak rengine boyamıştır (bkz. Resim 6.1.). İblis figüründe daha dik bir kulak resmedilmişken Kral Târiş figürünün kulak yapısı daha yatık vaziyette resmedilmiştir. İblis figürünün üzerindeki kaftanda yoğun işlemler kullanılmışken Kral Târiş figürünün üzerindeki kaftanda işleme bulunmamaktadır (bkz. Resim 6.3.). İblis figürünün sakalları beyaz iken Kral Târiş figürünün sakalları siyah resmedilmiştir. İblis figürü, bir nesne üzerinde oturmuş vaziyette iken Kral Târiş figürü iki başlı bir aslan üzerine binmiştir. İblis figürünün yer aldığı ilk minyatürde hayvan figürü bulunmazken nakkaş Kral Târiş figürünün bulunduğu minyatüre hayvan figürleri resmetmiştir. Kral Târiş figürünün yanındaki yardımcı figürün ten rengi sarı olup ağız yapısı İblis'in çocuklarına benzemektedir (bkz. Resim 6.3.).

Resim 6.3. Kral Târîş ve yardımcısı
(Kitap-al Mawalid, BNF, d partement des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2v)

 ç nc  minyatürde, Dört Başlı Kral Z bi'a figürü resmedilmiştir. Dört Başlı Kral Z bi'a'nın biri sağında diğeri solunda olmak üzeri iki tane yardımcısı bulunmaktadır (bkz. Resim 6.4.). Bu figür, minyatür kompozisyonun merkezinde yer alıp İblis ve Kral T riş figürlerinden farklıdır. Bu figür, dört başlı bir yaratık şeklinde tasvir edilmiştir. Başlardan iki tanesinin birbirine benzeyen insan yüzü olduğu tespit edilmiştir. Nakkaş dört başın ikisini ise yaratık başı şeklinde resmetmiştir. Yaratık başları birbirlerinden farklıdır. Ten renkleri, kafa yapıları, gözleri ve kulakları farklıdır. Bir yaratık başının kulağı yatık ve sivri iken diğerinin kulağı yuvarlak üç daire şeklinde resmedilmiştir (bkz. Resim 6.4.). Dört Başlı Kral Z bi'a'nın üzerinde, İblis ve Kral T riş figürlerinin giymiş olduğu gibi bir kaftan bulunmaktadır. İblis ve Kral T riş figürlerinin yanlarındaki yardımcı figürlerin kafa ve ağız yapıları köpeği andırırken buradaki yardımcı figürler fil başlı olarak tasvir edilmiştir (bkz. Resim 6.5.).

Resim 6.4. Dört Başlı Kral Zûbi'a ve yardımcıları
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3r)

Resim 6.5. Dört Başlı Kral Zûbi'a'nın yardımcısı
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3r)

Dördüncü minyatürde, Kızıl Kral figürü resmedilmiştir. Bu figür, on başlı olarak tasvir edilmiştir. Bu figürde nakkaş kırmızı rengini yoğun bir şekilde kullanmıştır. Başlardan iki tanesinin birbirine benzeyen insan yüzü olduğu tespit edilmiştir. Altı baş hayvan suretlerinden oluşmaktadır. Diğer iki baş ise yaratık başları şeklinde tasvir edilmiştir. Nakkaş, yaratık başlarını detaylı bir şekilde resmetmiştir. Bu başlar üzerinde

nakkaşın ince işçilikleri yer almaktadır (bkz. Resim 6.6.). Yaratık başlarından büyük olan Kral Zûbi'a'nın başlarından birisine benzemektedir. Ayrıca hayvan başlarından iki tanesi fil başlı olup Kral Zûbi'a minyatüründeki yardımcı figürlere benzemektedir. On başlı olarak tasvir edilen şeytan figürünün sağında ve solunda yardımcı figürler bulunmaktadır. Bu figürlerin kafa yapılarının, Kral Târiş minyatüründeki yardımcı figüre benzediği tespit edilmiştir (bkz. Resim 6.7.).

Resim 6.6. On Başlı Kızıl Kral ve yardımcıları
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3v)

Resim 6.7. Kral Târiş'in yardımcısı
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserin ilk dört minyatüründe bulunan figürlerin en yakın benzerlerine, Zekeriya bin Mahmud el Kazvini tarafından kaleme alınan “Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat” adlı eserde rastlamaktayız. Bizim incelediğimiz Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat adlı el yazması Fransa Ulusal Kütüphanesinde bulunan nüshadır.⁵⁸ Bu eser, XIV. yüzyılda oluşturulmuştur. “Kitap-al Mawalid” ve “Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat” adlı eserleri karşılaştıracak olursak; iki eserde XIV. yüzyılda oluşturulmuştur. “Kitap-al Mawalid” XIV. yüzyıl başlarında “Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat” ise XIV. yüzyılın sonlarına doğru oluşturulmuştur. İki eserin figürleri arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler bire bir aynı olamamakla birlikte bazı detaylar ve renkler iki eserde örtüşmektedir. Resim 6.8.’de minyatürün sol kısmında yer alan yardımcı figürün ayak parmakları ile Resim 6.9.’da yer alan gri renkli yaratığın ayak parmakları benzerlik göstermektedir. Ayrıca Resim 6.10.’da bulunan aslan figürü ile Resim 6.11.’de yer alan aslan figürü benzerlik göstermektedir. Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat adlı eserde ilginç yaratıklar ve hayvanlar daha küçük resmedilirken “Kitap-al Mawalid” adlı yaratıklar ve hayvanlar daha büyük resmedilmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde her minyatür için bir başlık kullanılırken “Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat” minyatürlerinde her minyatür için ayrı bir başlık kullanılmamıştır. “Kitap-al Mawalid” minyatürlerindeki figürlerin yüz hatları, vücut yapıları, kıyafetleri, organları belirgin ve net bir şekilde tasvir edilirken “Acâibü’l Mahlûkat ve Garâibü’l Mevcudat” minyatürlerinde her figürün ayrıntılarına inilmemiştir.

Resim 6.8. Kızıl Kral ve yardımcıları
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 3v)

⁵⁸ BNF, Département des manuscrits:Supplément Persan, nr. 332.

Resim 6.9. Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat adlı eserden minyatürlü bir sayfa
(BNF, Département des manuscrits:Supplément Persan, nr. 332, 136v)

Resim 6.10. Kitap-al Mawalid adlı eserdeki aslan figürü
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 2v)

Resim 6.11. Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat adlı eserdeki aslan figürü
(BNF, Département des manuscrits:Supplément Persan, nr. 332, 26r)

Minyatür figürleri krem renginde olan sayfa zemini üzerine resmedilmiştir. Şeytanların vücutları ve giysilerinde kullanılan renkler farklıdır. En sık kullanılan renkler: yeşil, kahverengi, altın yaldız, kırmızı ve sarıdır.

Önemli ve üst seviyede olan şeytan figürlerinin giysileri yardımcı figür giysilerine göre daha gösterişlidir. Bu şeytanların kaftan giydikleri görülmektedir. Kaftanlarda: sarı, kırmızı ve yeşil renkleri kullanılmıştır. İblis ve Kral Târiş gibi kaftanlar uzun kollu, Dört Başlı Kral Zûbi'a ve On Başlı Kızıl Kral figürlerinin üzerindeki kaftanlar ise kısa kolludur. Kaftanların içinde gömlek veya vücudu saran bir giysi giydikleri görülmektedir. Ana figürün etrafında yer alan yardımcı figürlerin üst kısımları çıplak olup, alt kısımlarında ise dizkapağına kadar uzanan etekler bulunmaktadır. Bu etekler: sarı, mavi, kahverengi, eflatun ve turuncu gibi renklerden oluşmaktadır.

Figürlerin bir kısmı, kılıç ve sopa gibi nesnelere ellerinde tutmaktadırlar. Ayrıca altın halka ve çiçek tokalı kemer gibi aksesuarlarda kullandıkları görülmektedir. Yalnızca İblis figüründe takunya bulunmaktadır. Figürlerin başlarında taç ve kavuk gibi başlıklar bulunmaktadır. Minyatürlerde: kılıç, asa, oturak gibi nesnelere kullanılmıştır. İlk dört minyatürde şeytan figürlerinin yanı sıra hayvanlar ve yaratıklar da resmedilmiştir. Bu minyatürlerde yer alan şeytan figürlerinde boynuz kullanılmıştır. Şeytan figürleri anatomik olarak şişkin ve dolgun vücutlu resmedilmiştir. Sanatçı bu minyatürlerde şeytan figürlerini ön plâna çıkarmak istemiştir.

6.2. BURÇLAR ve GEZEĞENLER

“Kitap-al Mawalid” adlı el yazmasının ikinci bölümü astroloji ile ilgilidir. Bu bölümde burçların ve gezegenlerin tasvir edildiği otuz iki minyatür bulunur. On iki burç; Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık sırasıyla tasvir edilmiştir. Her burcun üç yüzü bulunmakla birlikte her burca ait üç minyatür bulunması gerekirken Koç burcunun birinci ve ikinci yüzlerine ait minyatürler, aslan burcunun üçüncü yüzüne ait minyatür ve balık burcunun üçüncü yüzüne ait minyatür bölümleri eksiktir. İkinci bölümde otuz altı minyatür bulunması gerekirken eksik sayfalardan dolayı otuz iki minyatür bulunmaktadır.

Her burca ait üç minyatürün bulunmasının sebebi “Abū Ma‘şar The Abbreviation Of The Introduction To Astrology: Together With The Medieval Latin Translation Of Adelard Of Bath” adlı eser incelendiğinde anlaşılmıştır. Bu eser: Charles

Burnett, Keiji Yamamoto ve Michio Yano birlikteliği ile kaleme alınmıştır. Ebû Ma'şer tarafından yazılan Arapça Astroloji kitabı, İngiliz filozofu Bath'lı Adelard (1080-1152) tarafından XII. yüzyılda Latinceye çevrilmiştir. Kitap içinde, Ebû Ma'şer'in Arapça metni ile Adelard tarafından Arapça'dan Latinceye çevrilen metin ve onların İngilizce çevirileri iki ayrı bölüm halinde yer almaktadır. Tez kapsamında Arapça metin ve İngilizce çevirilerden faydalanılmıştır. Böylelikle tez konusu kapsamında incelenen burçları gösteren minyatürlerin evreleri daha net anlaşılmıştır. Buna göre: Zodyak dairesi⁵⁹ 360 derecelik on iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova ve Balık burçlarıdır. Her bölüm otuz derece, her derece altmış dakika, her dakika altmış saniye, her saniye altmış salisedir (Burnett vd., 1994, s. 15). Her burç otuz derecelik bölümde yer alır. Bölümler onar derecelik üç dekana ayrılır. "Kitap-al Mawalid" adlı eserdeki her burcun üç dekanı ayrı ayrı resmedilmiştir. Dekanlar birinci yüz, ikinci yüz ve üçüncü yüz şeklinde başlıklandırılmıştır. Eserde burç minyatürlerinin yanında gezegenler de bulunmaktadır. Gezegenler insan olarak betimlenmiştir. Minyatürlerde, eski astroloji bilgilerine göre kabul edilen yedi gezegeni görmekteyiz. Buna göre: bizden en yüksekte ve en uzakta olanı Satürn'dür. Daha sonra sırasıyla: Jüpiter, Mars, Dünya, Venüs, Merkür ve Ay gelmektedir (Burnett vd., 1994, s. 15).

Otuz iki minyatür, burç ve gezegen tasvirlerinden meydana gelmektedir. Bu minyatürlerde yer alan figürlerin en yakın benzerlerine "Metali'ü's- Saade" adlı eserde rastlanmaktadır. Değerlendirme yapılırken "Kitap-al Mawalid" adlı el yazmasındaki burç-gezegen minyatürleri ile "Metali'ü's- Saade" adlı eserde yer alan burç-gezegen minyatürleri karşılaştırılacaktır. "Metali'ü's Saade" adlı eser, XVI. yüzyıl eseri olup 1582 yılında Osmanlı döneminde hazırlanmıştır. III. Murad'ın kızı Fatma Sultan için Muhammed bin Emir Hasan el-Sudi tarafından Türkçe'ye çevrilerek yazılan astroloji konulu bir eserdir (Elmastaş, 2019, s. 48). Eser, iki bölümden oluşmaktadır. Eserin birinci bölümündeki konular astroloji ile ilgilidir. Aslen bir fal kitabı olan eserde, falname ve benzer konular dışında rüyalar, burçlar ve gezegenler, tılsımlar, cinler ve ulu kişilerle ilgili minyatürler bulunmaktadır. Toplamda yetmiş üç minyatürü içerisinde barındıran bu eserin minyatür sanatçısı Nakkaş Osman'dır. "Metali'ü's Saade", bugün

⁵⁹ İçinde Güneş, Ay, gezegenler ve yıldızların döndüğü bir gökküre kuşağıdır.

Bibliothèque Nationale de France (Fransa Milli Kütüphanesi) Sup. Turc. 242 'de kayıtlı bulunmaktadır (Elmastaş, 2019, s. 1).

İkinci bölümün ilk minyatürü Koç burcu ile başlamaktadır. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan Koç burcunu, Mars gezegenini ve Jüpiter gezegenini daha büyük resmetmiştir. Figürler sade bir zemine resmedilmiştir. Koç burcu, gezegeni olan Mars gezegeni ile tasvir edilmiştir. Koç burcunu temsil eden siyah renkli bir koç hayvanı iken gezegenleri insan olarak görmekteyiz. Buna göre Mars gezegeni komutan-asker ve Jüpiter gezegeni ise kadı olarak resmedilmiştir. Mars gezegeni astrolojik karakter olan savaşçı kimliğini ön plâna çıkaran şekilde sağ elinde kılıç sol elinde ise kesik bir baş ile resmedilmiştir. Nakkaş bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri minyatürde kullanmıştır (bkz. Resim 6.12.).

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki koç tasviri siyah renkte iken “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki koç tasviri beyaz renkte resmedilmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Mars gezegeni ayakta resmedilmişken “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki Mars gezegeni koç tasvirinin üzerine resmedilmiştir (bkz. Resim 6.13.). İki minyatürde de Mars gezegenini temsil eden insan figürü komutan-asker olarak tasvir edilmiştir. “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki Koç burcu minyatürü daha süslü bir zemine resmedilmişken “Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Koç burcu sade bir zemine resmedilmiştir.

Resim 6.12. Koç burcu üçüncü yüz ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 4v)

Resim 6.13. Koç burcu ana kompozisyon
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 8v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Koç burcunun yardımcı figürleri beş tanedir. Beş figür sağdan sola doğru sırasıyla: Jüpiter, Mars, Venüs, Merkür ve Satürn'dür (bkz. Resim 6.14.). “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki koç burcunun yardımcı figürleri üç tanedir. Üç figür sağdan sola doğru sırasıyla: Mars, Güneş ve Venüs'tür (bkz. Resim 6.15.). Mars figürü erkek olarak tasvir edilip başında sivri bir kühne, elinde asa taşımaktadır. Güneş figürü, insan olarak tasvir edilmiş olup başında altın hareden bir taç bulunmaktadır. Venüs figürü, kadın olarak tasvir edilmiş olup elinde ud bulunmaktadır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (Elmastaş, 2019, s. 61).

Resim 6.14. Koç burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 4v)

Resim 6.15. Koç burcu yardımcı figürler
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 8v)

İkinci bölümde inceleyeceğimiz diğer minyatür Boğa burcudur. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan Boğa burcunu, Venüs gezegenini ve Ay gezegenini daha büyük resmetmiştir. Minyatür sade bir zemine resmedilmiştir. Boğa burcunu temsil eden siyah renkli bir boğa hayvanı iken gezegenleri insan olarak görmekteyiz. Buna göre Ay gezegeni boğanın üzerinde tasvir edilmiştir. Ay gezegeninin yüzü halenin içerisinde resmedilmiştir. Venüs gezegeni ise yere oturmuş vaziyette çalgıcı olarak resmedilmiştir. Elinde ud bulunmaktadır. Nakkaş, minyatürde bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri kullanmıştır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.16.).

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki boğa tasviri siyah renkte iken “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki boğa tasviri beyaz renkte resmedilmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Boğa burcunun yanında Venüs ve Ay gezegenleri bulunurken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Boğa burcunun yanında yalnızca Venüs gezegeni yer almaktadır (bkz. Resim 6.17.). “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Boğanın üzerindeki figür Ay gezegenini temsil ederken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Boğanın üzerindeki figür Venüs gezegenini temsil etmektedir. Venüs gezegeni burada ata biner gibi boğanın sırtına binmiştir. Kadın figürü olarak resmedilen Venüs gezegeni arp çalmaktadır. Kısa kollu, uzun etekli, beline kemerle oturan bir kaftan giymiş ve kaftanın içinde kırmızı bir elbise, botları elbisenin renginde, altınla zenginleştirilmiş ve süslemelerle hazırlanmış mavi astarlı turuncu bir eyerin üzerine oturmuş, bir ayağıyla da arpı tutmaktadır (Elmastaş, 2019, s. 63). “Kitap-al Mawalid” adlı eserde bulunan Venüs gezegeni ise yere oturmuş vaziyette ve ud çalarken tasvir edilmiştir. “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki

Boğa burcu minyatürü daha süslü bir zemine resmedilmişken “Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Boğa burcu sade bir zemine resmedilmiştir.

Resim 6.16. Boğa burcu ikinci yüz ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 6v)

Resim 6.17. Boğa burcu ana kompozisyon
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 10v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Boğa burcunun yardımcı figürleri beş tanedir. Beş figür sağdan sola doğru sırasıyla: Venüs, Mars, Merkür, Jüpiter ve Satürn'dür (bkz. Resim 6.18.). “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki Boğa burcunun yardımcı figürleri üç tanedir. Üç figür sağdan sola doğru sırasıyla: Merkür, Ay ve Mars'tır (bkz. Resim 6.19.). Merkür figürü, erkek olarak tasvir edilmiştir. Başında kavuk ve elinde divit ile uzun bir

rulo bulunan Merkür figürü kâtip olarak tasvir edilmiştir. Ay figürü, bir insan olarak başında altın hare ve yüzünün etrafı hilalle çevrili şekilde resmedilmiştir. Mars figürü, erkek olarak başında sivri külah ve elinde asa taşırken tasvir edilmiştir. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (Elmastaş, 2019, s. 64).

Resim 6.18. Boğa burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 6v)

Resim 6.19. Boğa burcu yardımcı figürler
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 10v)

İkinci bölümde inceleyeceğimiz diğer minyatür İkizler burcudur. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan İkizler burcunu, Mars gezegenini ve Merkür gezegenini daha büyük resmetmiştir. İkizler burcunu temsil eden iki başlı bir insan figürü görülmektedir. Buna göre Merkür gezegenini elinde bir kalem ve rulo bulunan figür, Mars gezegenini ise bir elinde kılıç diğer elinde başı gövdesinden ayrılmış insan başı olan figür temsil etmektedir. Minyatürün alt kısmında ise yardımcı gezegenler bulunmaktadır. Nakkaş, minyatürde bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri kullanmıştır. Figürlerin kıyafetleri

ve başlıkları, eserin hazırlandığı XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.20.).

“Kitap-al Mawalid” adlı eserde İkizler burcunun yanında Merkür ve Mars gezegenleri bulunurken “Metali'ü's Saade” adlı eserde İkizler burcunun yanında yalnızca Merkür gezegeni yer almaktadır. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Merkür gezegeni oturur vaziyette iken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Merkür gezegeni ayakta resmedilmiştir. Merkür figürlerinin başlıkları birbiriyle benzerlik göstermektedir. Bu figürlerin yüz hatları ve sakalları birbirine benzemektedir. “Metali'ü's Saade” adlı eserde İkizler burcu, tek bir vücuttan çıkan baş ve kolları, siyah topuz şeklinde toplanmış saçları ince bir bağla bağlı biçimde tasvir edilmiştir (bkz. Resim 6.21.). Turuncu renkli uzun ve geniş elbiseleri vücutlarını örtmüş olup bellerinde altın renginde bağ kullanılarak birbirine bağlı halde resmedilmiştir. (Elmastaş, 2019, s. 67). “Kitap-al Mawalid” adlı eserde bulunan İkizler burcu ise tek bir vücuttan çıkan baş ve kollar şeklinde resmedilmiştir. Başlarda serpuşlar yer almaktadır. Vücutun üzerinde geometrik desenlerle bezeli bir gömlek bulunmaktadır. Alt kısımda ise turuncu renkte bir şalvar bulunmaktadır. “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki İkizler burcu daire bir form içerisinde tasvir edilmiştir. Daire formunun dış kısmı ise tezhipler ile süslenmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde ise İkizler burcu dikdörtgen bir alana tasvir edilmiştir.

Resim 6.20. İkizler burcu ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 9v)

Resim 6.21. İkizler burcu ana kompozisyon
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 12v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki İkizler burcunun yardımcı figürleri beş tane iken “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki İkizler burcunun yardımcı figürleri üç tanedir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Satürn, Mars, Jüpiter, Merkür ve Venüs’tür. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.22.). “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Jüpiter, Mars ve Güneş’tir. Jüpiter, başında kavuk bulunan sakallı bir erkek figür olarak tasvir edilmiştir. Mars, başında sivri bir külah bulunan, bir elinde kesik insan başı ve diğer elinde asa taşıyan erkek figür olarak tasvir edilmiştir. Güneş, insan suretinde, başında altın hareden bir taç taşıyan, elleri yanaklarının altında ve saç uçlarını tutar şekilde tasvir edilmiştir (bkz. Resim 6.23.). Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (Elmastaş, 2019, s. 67).

Resim 6.22. İki burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 9v)

Resim 6.23. İki burcu yardımcı figürler
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 12v)

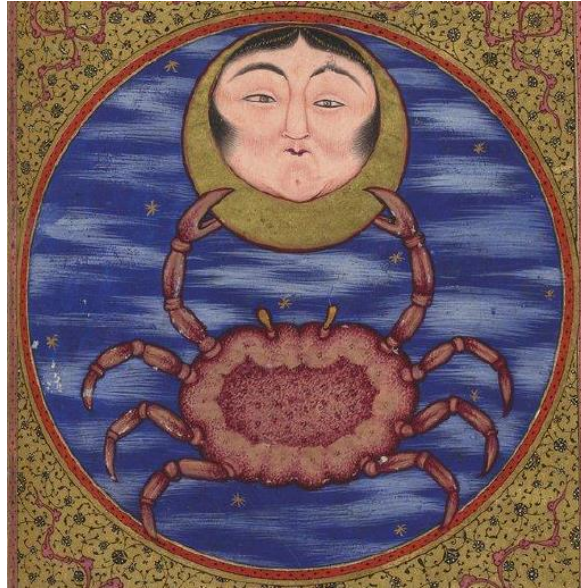
İkinci bölümde inceleyeceğimiz diğer minyatür Yengeç burcudur. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan Yengeç burcunu ve Ay gezegenini büyük resmetmiştir. Yengeç burcunu temsilen bir yengeç tasviri görülmektedir. Ay gezegenini temsil eden figür ise bağdaş kurarak oturmuş halde ve yüzünü çevreleyen hale diskini tutmaktadır (bkz. Resim 6.24.). Minyatürün alt kısmında ise yardımcı gezegenler bulunmaktadır. Nakkaş, minyatürde bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri kullanmıştır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır.

“Kitap-al Mawalid” ve “Metali'ü's Saade” adlı eserlerde Yengeç burcunun yanında Ay gezegeni tasvir edilmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Ay gezegeni oturur vaziyette iken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Ay gezegeni yengecin ön an bacakları tarafından kısırılmış biçimde yukarıya resmedilmiştir. “Metali'ü's Saade” adlı eserde yengeç hayvanı bütüncül olarak görülmektedir (bkz. Resim 6.25.). “Kitap-al Mawalid” adlı eserde başı insan, gövdesi yengeç olan bir tasvir görülmektedir.

“Metali’ü’s Saade” adlı eserde yengecin sekiz ayağı bulunurken “Kitap-al Mawalid” adlı eserde yengecin on ayağı bulunmaktadır (bkz. Resim 6.24.). “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki Yengeç burcu daire bir form içerisinde tasvir edilmiştir. Daire formunun dış kısmı ise tezhipler ile süslenmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde ise İkizler burcu dikdörtgen bir alana tasvir edilmiştir.

Resim 6.24. Yengeç burcu ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 13v)

Resim 6.25. Yengeç burcu ana kompozisyon
(Metali’ü’s Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 14v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Yengeç burcunun yardımcı figürleri beş tane iken “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki Yengeç burcunun yardımcı figürleri üç tane dir.

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Venüs, Mars, Merkür, Jüpiter ve Satürn’dür. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.26.). “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Venüs, Merkür ve Ay’dır. Venüs, kadın bir figür olarak ‘duay’ isminde bir flüt çalarak tasvir edilmiştir. Merkür, erkek bir figür olarak resmedilmiştir. Başında sarık, elinde rulo ve yanında hokkasının içerisinde bulunan kalemi ile kâtip olarak tasvir edilmiştir. Ay, kadın bir figürü olarak resmedilmiştir. Elleriyle altın hilal şeklindeki ayı tutmaktadır. Başı ve omuzları altın hilal içerisinde kalacak şekilde ve başının üzerinden altın hare çıkmış vaziyette tasvir edilmiştir (Elmastaş, 2019, s. 70). Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz Resim 6.27.).

Resim 6.26. Yengeç burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 13v)

Resim 6.27. Yengeç burcu yardımcı figürler
(Metali’ü’s Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 14v)

İkinci bölümde inceleyeceğimiz diğer minyatür Aslan burcudur. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan Aslan burcunu, Güneş ve Jüpiter gezegenlerini büyük

resmetmiştir. Aslan burcunu temsilen bir aslan tasviri görülmektedir. Güneş gezegenini temsil eden figürün yarım daire içerisinde yer alan insan yüzü olduğu görülmektedir. Bu yüzün etrafından ışınlar dışarıya doğru çıkmaktadır. Jüpiter gezegeni ise bağdaş kurarak oturmuş erkek figürü şeklinde tasvir edilmiştir (bkz. Resim 6.28.). Minyatürün alt kısmında ise yardımcı gezegenler bulunmaktadır. Nakkaş, minyatürde bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri kullanmıştır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır.

“Kitap-al Mawalid” adlı eserde Aslan burcunun yanında Güneş ve Jüpiter gezegenleri bulunurken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Aslan burcunun yanında yalnızca Güneş gezegeni yer almaktadır. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Güneş gezegeni aslanın arkasında ve Güneş formunda tasvir edilirken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Güneş gezegeni aslanın üzerine binmiş kadın figürü şeklinde resmedilmiştir. Güneş, aslanın üzerinde, bir eli çenesi üzerinde ve başında güneş ışınlarından oluşan altın bir taçla tasvir edilmiştir. Uzun kollu ve etekli, belinde kuşak bulunan turuncu bir kaftan giymiştir (Elmastaş, 2019, s. 72). “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki Aslan burcu daire bir form içerisinde tasvir edilmiştir. Daire formunun dış kısmı ise tezhipler ile süslenmiştir (bkz. Resim 6.29.). “Kitap-al Mawalid” adlı eserde ise İkizler burcu dikdörtgen bir alana tasvir edilmiştir.

Resim 6.28. Aslan burcu ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 15v)

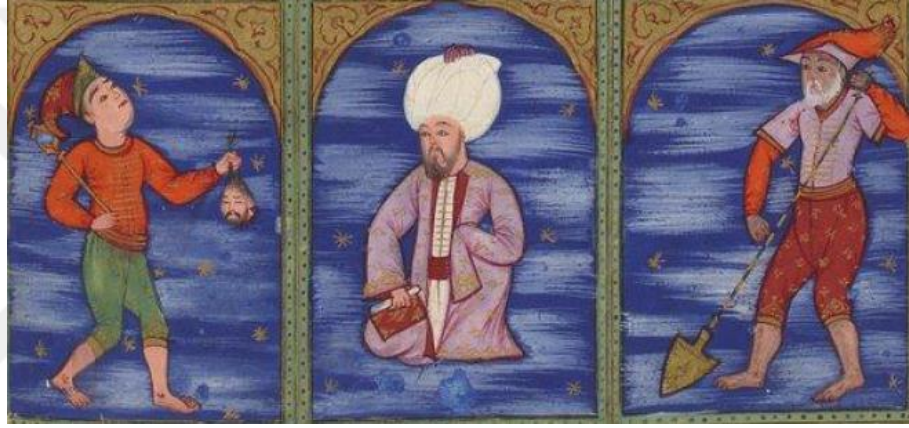

Resim 6.29. Aslan burcu ana kompozisyon
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 16v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Aslan burcunun yardımcı figürleri beş tane iken “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki Aslan burcunun yardımcı figürleri üç tanedir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Mars, Venüs, Jüpiter, Merkür ve Satürn'dür. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.30.). “Metali'ü's Saade” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Satürn, Jüpiter ve Mars'tır. Satürn, erkek bir figür olarak koyu tenli ve beyaz sakallı resmedilmiştir. Ayakta resmedilen Satürn elinde kürek tutmaktadır. Jüpiter, başında sarık bulunan sakallı bir erkek figür olarak tasvir edilmiştir. Elinde kitap ve kapalı bir rulo tutmaktadır. Mars, başında sivri bir külah bulunan erkek figür olarak görülmektedir. Bir elinde asa, diğer elinde kesik bir baş tutmak suretiyle ayakta resmedilmiştir (Elmastaş, 2019, s. 73). Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz Resim 6.31.).

Resim 6.30. Aslan burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 15v)

Resim 6.31. Aslan burcu yardımcı figürler
(Metali'ü's Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 16v)

İkinci bölümde inceleyeceğimiz diğer minyatür Başak burcudur. Nakkaş ana kompozisyonda yer alan Başak burcunu, Venüs ve Merkür gezegenlerini büyük resmetmiştir. Başak burcunu, elinde orak bulunan bir erkek figür temsil etmektedir. Venüs gezegeni, yere bağdaş kurarak oturan ve elinde ud bulunan erkek figürüdür. Merkür gezegeni ise dizlerinin üzerine oturmuş, elinde rulo ve kalem bulunan erkek figürüdür (bkz. Resim 6.32.). Minyatürün alt kısmında ise yardımcı gezegenler bulunmaktadır. Nakkaş, minyatürde bitkisel motifleri ve geometrik şekilleri kullanmıştır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır.

“Kitap-al Mawalid” adlı eserde Başak burcunun yanında Merkür ve Venüs gezegenleri bulunurken “Metali'ü's Saade” adlı eserde Başak burcunun yanında yalnızca Merkür gezegeni yer almaktadır. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde Merkür gezegeni

oturur halde iken “Metali’ü’s Saade” adlı eserde Merkür gezegeni başakları hasat etmektedir. Merkür, başında sarık bulunan ve yeşil başakları kesmek üzere eğilmiş elinde orağı bulunan genç bir adam olarak resmedilmiştir (bkz. Resim 6.33.). Figür; mor-eflatun renginde üzerinde çiçek desenleri bulunan bir kaftan giymiştir. Kaftan, kısa kolludur ve kaftanın içinde turuncu renkte bir elbise vardır (Elmastaş, 2019, s. 75). “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki Başak burcu daire bir form içerisinde tasvir edilmiştir. Daire formunun dış kısmı ise tezhipler ile süslenmiştir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserde ise İkizler burcu dikdörtgen bir alana tasvir edilmiştir.

Resim 6.32. Başak burcu ana kompozisyon
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 17v)

Resim 6.33. Başak burcu ana kompozisyon
(Metali’ü’s Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 18v)

“Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki Başak burcunun yardımcı figürleri beş tane iken “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki Başak burcunun yardımcı figürleri üç tanedir. “Kitap-al Mawalid” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Güneş, Mars, Satürn, Jüpiter ve Ay’dır. Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, XIV. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz. Resim 6.34.). “Metali’ü’s Saade” adlı eserdeki yardımcı figürler sağdan sola sırasıyla; Güneş, Venüs ve Merkür’dür. Güneş, insan figürü olarak, başı altın hareden bir taç ile çevrelenerek tasvir edilmiştir. Venüs, kadın figürü olarak alışılmışın dışında rakkas olarak, elinde kastanyetleriyle⁶⁰ hareket halinde tasvir edilmiştir. Merkür, erkek figürü olarak resmedilmiştir. Başında sarık, elinde rulo ve kalemi ile yanında hokkası bulunmaktadır (Elmastaş, 2019, s. 76). Figürlerin kıyafetleri ve başlıkları, eserin hazırlandığı XVI. yüzyılın tarzını, renk ve üslup özelliklerini taşımaktadır (bkz Resim 6.35.).

Resim 6.34. Başak burcu yardımcı figürler
(Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 17v)

Resim 6.35. Başak burcu yardımcı figürler
(Metali’ü’s Saade, BNF Suppl. tuc. nr. 242, 18v)

⁶⁰ Vurma çalgısı

İkinci bölümde yer alan otuz iki minyatür, burç-gezegen tasvirlerinden oluşmaktadır. Burçlarda insan yüzü kullanılmak suretiyle onların birer canlı varlık olduğu anlatılmak istenmiştir. Minyatürlerde bulunan yedi gezegenin tamamı insan olarak tasvir edilmiştir. Aynı zamanda figürlerin erkek ya da kadın suretinde resmedilmiş olmaları gezegenlerin erkek ve dişi niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Figürlerin ellerinde tuttıkları çeşitli aletler sorumlu olduğu alanı yansıtmaktadır. Eski astroloji bilgilerine göre her gezegenin bir vazifesi ve işlevi vardır. Buna göre: gezegenlerin sultanı Güneş, bu sultanın veziri Ay, hazinedârı Satürn, kadısı Jüpiter, kâtibî Merkür, çalgıcısı Venüs ve başkumandanı da Mars'tır. Minyatürlerdeki gezegen tasvirlerinde, gezegenlerin işlevlerini ve vazifelerini görmekteyiz. Mesela, Venüs gezegeni ud ile Mars gezegeni de kılıç ile resmedilmiştir. Elinde ud bulunan Venüs gezegeni sanatı, elinde kılıç bulunan Mars gezegeni ise savaşı ve saldırıyı sembolize etmektedir.

Minyatürlerde kullanılan renk çeşitliliği oldukça zengindir. En sık kullanılan renkler: yeşil, kahverengi, kırmızı, siyah, turuncu, sarı, altın yıldız ve pembe renkleri olmuştur. Otuz iki minyatürde burçların ve gezegenlerin yanında hayvanlar, bitkisel motifler ve çeşitli nesnelere de resmedilmiştir. Figürlerinin üzerlerinde: kaftan, etek, iç giysi, gömlek, şalvar, uzun elbise gibi kıyafetler kullanılmıştır. Kıyafetlerin bazılarında bitkisel motifler ve geometrik desenler görülmektedir. Kaftanlar uzun kollu ve kısa kollu olarak kullanılmıştır. Figürlerin başlarında: taç, kavuk, sarık, börk, miğfer ve çeşitli serpuşlar bulunmaktadır. Figürlerin üzerlerinde: ayakkabı, kemer, kılıç kını, ok torbası gibi aksesuarlar yer almaktadır. Figürlerin ellerinde: kılıç, hançer, balta, sopa, mızrak, ok, yay, kalkan gibi savaş aletleri bulunmaktadır. Yine figürlerin ellerinde ud, def, kanun gibi müzik aletleri ile kalem, rulo kâğıt ve zarf gibi yazı aletleri görülmektedir. İncelenen diğer minyatürlü el yazmalarından ve gerekli karşılaştırmalardan sonra figürlerde görülen kıyafetlerin ve başlıkların Türk-İslâm geleneklerini yansıttığı söylenebilir. Nakkaş'ın Şirazlı olması ve eserin Kahire'de istinsah edilmesi ve eserin istinsah edildiği tarihte Kahire'de Memlûkler'in hüküm sürüyor olması bu tezimizi güçlendirmektedir.

Nar ve elma gibi meyveler, minyatürlerde tasvir edilmiş meyveler arasındadır. Ayrıca: asa, ip, oturak, minder, kâse, vazo, terazi, orak, kova, gibi nesnelere kullanılmıştır. Mimari bir yapı olarak yalnızca kuyu görülmektedir. Minyatürlerde: balık, kuş, oğlak, ejder, akrep, aslan, yengeç, boğa ve koç gibi hayvanlar resmedilmiştir.

Minyatürlerde yeşil yapraklı ağaçlar, tomurcuklu ve çiçekli ağaçlar göze çarpmaktadır. Ayrıca sayfa zeminlerine bitkisel motifler resmedilmiştir.

XIV. yüzyılda yazılan minyatürlü eserler incelendiğinde eserin minyatürlerini resmeden Kanber Ali Şirazi'nin kendine özgü bir üslubu olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Tez çalışması süresince yapılan incelemeler, İslâm Medeniyeti'nin minyatür sanatı ile yakından ilişki içerisinde olduğu göstermiştir. Minyatür sanatı daha ziyade el yazmalarında kullanılmış ve metni açıklayıcı bir rol üstlenmiştir.

Tez kapsamında İslâm Medeniyeti'ne ait “Kitap-al Mawalid” (Kitap el-Mevâlîd) isimli minyatürlü el yazması incelenmiştir. “Kitap-al Mawalid”, bugün Bibliotheque Nationale de France (Fransa Milli Kütüphanesi, Paris) Arabe 2583'te kayıtlı bulunmaktadır. İncelediğimiz nüshahın, 1300 yılında Kahire'de istinsah edildiği ve minyatürlerinin eklendiği tespit edilmiştir. Eserin, müellifi ünlü İslâm astroloğu Ebû Ma'şer el Belhî'dir. Ebû Ma'şer İslâm Dünyası'nın önemli astrologları arasındadır. Yapmış olduğu çalışmalarla Rönesans Dönemi astronomlarını ve astrologlarını etkilemiştir. Arapça dilinde yazılmış “Kitap al-Mawalid” adlı eser, konusu şeytanlar ve astroloji olan toplam otuz yedi sayfadan (folio) oluşmaktadır. İçinde konu bakımından iki farklı bölüm halinde otuz altı minyatür bulunmaktadır. İlk dört minyatür şeytanlar, otuz iki minyatür ise astroloji üzerinedir. Minyatürlerin hepsinde sülüs hattı ile kaleme alınmış başlıklar mevcuttur. Eserin minyatürleri iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yer alan dört minyatür şeytan figürlerini içerirken ikinci bölümde yer alan otuz dört minyatür burç-gezegen tasvirlerinden oluşmaktadır.

Müslümanlar öteden beri Astrolojiye (ilm-i ahkâm-ı nücûm) temkinli yaklaşmışlardır. Kimi âlimler astrolojiyi bir ilim olarak kabul ederken kimi âlimler ise astrolojiyi reddetmişlerdir. Bazıları ise astronominin ve astrolojinin XIX. yüzyıla kadar birlikte anıldığını dile getirmiştir. Merak ve keşfetme duygusunun bir sonucu olarak diğer toplumlarda olduğu gibi İslâm Dünyasında da astrolojiye eğilim olmuştur. İncelemiş olduğumuz “Kitap-al Mawalid” adlı eserin konusu astrolojidir. Eserde bulunan otuz altı minyatür, eski astroloji bilgilerine göre düzenlenmiştir. Buna göre: Dünya, kâinatın merkezidir. Dünyayı dokuz gök katmanı çevrelemektedir. Gök katmanları iç içe geçmiş şekildedir. Bunların yedisi gezegenlerdir. Sekizinci gök katmanı, on iki burcun yer aldığı gök katmanıdır. Dokuzuncu gök katmanı ise en büyük gök katmanı olan Atlas Feleği'dir. Bu sistemde yer alan yedi gezegen şunlardır: Güneş, Ay, Satürn, Jüpiter, Merkür, Venüs ve Mars. Gezegenler, minyatürlerde insanlara benzetilerek resmedilmiştir. Her gezegenin bir vazifesi ve işlevi vardır. Gezegenlerin

sultanı Güneş, bu sultanın veziri Ay, hazinedârı Satürn, kadısı Jüpiter, kâtibi Merkür, çalgıcısı Venüs ve başkumandanı da Mars'tır. Gezegenler resmedilirken vazifeleri göz önünde bulundurulmuştur. Mesela Venüs gezegeni elinde çalgı aletleri ile Mars gezegeni de elinde kılıç ile resmedilmiştir. Eski astrolojinin kabul etmiş olduğu burçlar, bugün de herkes tarafından kabul edilen on iki burçtur. Bunlar: Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova ve Balık'tır. Nakkaş, minyatürleri resmederken yukarıda saydığımız yedi gezegen ve on iki burç üzerinden çalışma yürütmüştür. Her burcun üçer yüzü bulunmaktadır. Bunun sebebi, Zodyak dairesi 360 derecelik on iki bölümden oluşmaktadır. Bu on iki bölümü burçlar oluşturmaktadır. Buna göre: her bölüm otuz derece, her derece altmış dakika, her dakika altmış saniye, her saniye altmış salisedir. Her bir burç otuz derecelik bölümlerde yer almaktadır. Bölümler onar derecelik üç dekanaya ayrılmıştır. "Kitap-al Mawalid" adlı eserdeki her burcun üç dekanı ayrı ayrı resmedilmiştir. Dekanlar birinci yüz, ikinci yüz ve üçüncü yüz şeklinde başlıklandırılmıştır. Astrolojide on iki burcun bir hanesi veya evi bulunmaktadır. Bu hane veya evler gezegenleri oluşturmaktadır. Mesela, Koç Burcunun evi Mars gezegeni, Terazi burcunun evi Venüs gezegenidir. Nakkaş Kanber Ali Şirazi'nin burçları üç yüz şeklinde ve hanesi olan gezegenlerle ilişkilendirilerek tasvir etmesi onun derin bir astroloji bilgisine sahip olduğunu göstermektedir.

Öncelikle, ilk bölümde bulunan dört şeytan figürü daha sonra ikinci bölümde yer alan burç-gezegen tasvirlerinden oluşan otuz iki minyatür incelenmiştir. El yazmasında yer alan minyatürler: renk, kompozisyon, üslûp, çizgi gibi özellikler bakımından sanat tarihi bakış açısı ile çözümlenmiştir. Burada her burcun üçer yüzü bulunması gerekirken Koç burcunun birinci ve ikinci yüzlerine ait minyatürler, Aslan ve Balık burçlarının üçüncü yüzüne ait minyatür bölümlerinin eksik olduğu tespit edilmiştir. İkinci bölümde otuz altı minyatür bulunması gerekirken eksik sayfalardan dolayı otuz iki minyatür bulunmaktadır.

Eserin ilk bölümünde yer alan şeytan figürleri kendi içerisinde değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır. Buradaki bazı figürlerin en yakın benzerlerine Acâibül Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcudat adlı eserde rastlanılmıştır. "Kitap-al Mawalid" adlı eserin ikinci bölümünde yer alan burç-gezegen minyatürleri "Metali'ü's Saade" isimli eserde yer alan burç-gezegen minyatürleri ile karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. İki eserde yer alan benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur. Tez çalışmasında ele aldığımız "Kitap al-Mawalid" adlı minyatürlü el yazmasının XIV. yüzyıl İslâm sanatı içerisinde

önemli bir yere sahip olduğu saptanmıştır. Eserin müellifi ‘Ebû Ma’şer’in İslâm Bilim Tarihine vermiş olduğu katkılar gün yüzüne çıkartılmıştır. Nakkaş ‘Kanber Ali Şirazî’nin İslâm sanatı içerisindeki yeri tespit edilmiş ve önemi ortaya konmuştur.

BNF katalog kaydında eserin Kahire’de (Mısır) 1300 yılında istinsah edildiğine dair bir kayıt bulunmaktadır. Bu döneme ait minyatürlü el yazmaları henüz gün ışığına çıkmadığı için dönemsel sanat üslubu hakkında bilgi edinmek mümkün değildir. Kaynaklarda da bu konu ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Diğer yandan el yazmasında minyatürleri yapanın nakkaş ‘Kanber Ali Şirazî’ olduğu kaydı mevcuttur. Nakkaş, adındaki Şirazî takısından da anlaşılacağı üzere Şiraz’lıdır. Şiraz, İran’ın önemli sanat şehirlerinden birisidir. Ancak 1300 yılına ait Şiraz’da üretilen minyatürlü el yazmalarının bulunmaması nedeni ile nakkaş ve Şiraz üslubu arasındaki ilişki konusunda bir yargıda bulunmak henüz mümkün değildir.

Nakkaş, minyatürde konunun tasvir edilmişinde karışıklıktan uzakta, konuyu net olarak gösteren sade anlatımı tercih etmiştir. Sanatçının üslubu ile ilgili olarak dönemsel karşılaştırma örneklerinin olmaması ve daha sonraki dönemlerde üretilen el yazmaları ile karşılaştırıldığında da farklılıkların bulunması sebebiyle kendine has bir üslubu bulunduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ağbal, D. (2012). Kur'ân'da Burçlar Mahiyeti ve İnsana Etkisi Bağlamında, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 249-276.
- Albayrak, H. (1993). *Kur'ân'da İnsan-Gayb İlişkisi*, İstanbul: Şule Yayınları.
- Alemdar, Y. (2012). *Kur'an-Astronomi İlişkisi (el-Musâhabâtü'l-Felekiyye fi'l-İşârâti'l-Kur'âniyye Adlı Eser Bağlamında)*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- And, M. (2008). *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Archive (2020) Kitap Al Bulhan. Erişim tarihi: 19 Mart 2020
<https://archive.org/details/KitapAlBulhan/page/n69/mode/2up>
- Arseven, C. E. (1955). *Türk Sanatı Tarihi Cilt III*, İstanbul: Maarif Basımevi.
- Asımgil, S. (2013). *Burçlar*, İstanbul: Çelik Yayınevi.
- Aslanapa, A. (2018). *Türk Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Atılğan, S. O. (2012). XV. Yüzyılda İran ve Çevresinde Gelişen Minyatür Üslupları ve Sorunları Üzerine Bir Etüt, 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri (Cilt 1) Ankara 10-15 Eylül 2007 içinde* (347-364), Yayl. Hazl.: Zeki Dilek, Mustafa Akbulut, Salim Göhce, Ankara: Atarük Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Aydın, M. (1995). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Fal md. 12. Cilt, ss. 134-138), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bağcı, S., Çağman T., Renda G. ve Tanındı Z. (2006). *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Başkan, S. (2009) *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Beksaç, E. (2000). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İran md. 22. Cilt, ss. 429-437), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Belge, M. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, (Astroloji md. 1. Cilt, s. 155), İstanbul: Yem Yayınevi.
- Bilmen, Ö.N. (t.y.). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- Binark, İ. (1978). Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı, *Vakıflar Dergisi*, 12, 271-290.

- Bozcu, P. (2015). İslam Kültüründe Tasvir Adabı: Minyatür Sanatı, *Artı 90*, 10, 55-59.
- Burnett, C., Yamamoto K., Yano M. (1994). *Abū Ma'sar The Abbreviation Of The Introduction To Astrology: Together With The Medieval Latin Translation Of Adelard Of Bath*, Leiden: Brill.
- Can, Y. ve Recep G. (2012). *Ana Hatlarıyla Türk İslâm Sanatları ve Estetiği*, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*, (Astroloji md. s. 79), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cilacı, O. (1997). Büyücülük Modern Falcılık ve Astroloji, *Diyanet İlmi Dergi*, 33 (4), 29-38.
- Çağman, F. Ve Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Çaldak, S. (2005). Taşköprülüzâde'nin Mevzû'âtü'lulûm'undaki İlimler Tasnifi Üzerine. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 115-146.
- Çobanoğlu, A. ve Engin, B. (2000). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İlhanlılar md. 22. Cilt, ss. 105-108), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demir, C. (2008). *Osmanlı Minyatür Sanatında Nakkaş Levni'nin Surname-i Vehbi Minyatürlerinin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerine Sanat Eğitiminde Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, K. (1992). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Burç md. 6. Cilt, ss. 421-422), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Deveci, A. (2015). Selçuklu Dönemi Resim Çalışmaları, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 93-111.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Burûc md. s. 114), Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dizer, M. (1994). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ebû Ma'ser el-Belhî md. 10. Cilt, ss.182-184), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Elmas, H. (1998). *Çağdaş Türk Resiminde Minyatür Etkileri*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elmastaş, D. D. (2019). *Paris Milli Kütüphane'de Bulunan ve Minyatürleri Nakkaş Osman'a Ait Olan Metali'ü's Saade Adlı Eserde Yer Alan Astroloji Konulu Minyatürlerin İncelenmesi ve Özgün Tasarımlar*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Erciyas, O. (2009). *Haza Kitabı Esrari'n-Nücum ve Havvas Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fehd, T. (2000). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İlm-i Felek md. 22. Cilt, ss. 126-129), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Fehd, T. (2000). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İlm-i Ahkâm-ı Nücûm md. 22. Cilt, ss.124-126), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gül, S. (2016). Osmanlı Minyatürlerinde Görülen Fantastik Yaratıklar Üzerine Bir Değerlendirme, *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, 9, 259-278.
- Gündüz, N. (2019). *Osmanlı Dönemi Türk Minyatür Sanatının Çağdaş Türk Resmine Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşıkkhan, D. (2014). Divân Şâirlerinde İlm-i Tencîm Tesîri, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (2), 110-114.
- İbn-î Haldun. (2004). *Mukaddime, c. II*, Çev. Halil Kendir, Ankara: Yeni Şafak Kültür Armağanı.
- İbrahim H. (2018). *Mârifetnâme*, Haz. Faruk Meyan, İstanbul: Bedir Yayınevi.
- İnal, G. (1976). *Türk Minyatür Sanatı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- İpek, M. S. (2012). Arap Edebiyatında Fabl Türü, *Nüsha-Şarkıyat Araştırmaları Dergisi*, 35, 79-92.
- Kam, Ö. F. (2008). *Divan Şiirinin Dünyasına Giriş Âsâr-ı Edebiye Tetkikatı*, Ankara: Birleşik Kitabevi.
- Kapal, N. (2013). Zâtî Divanı'nda Kozmik Unsurlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (24), 160-170.
- Kaya, S. (2018). *Selçuklular Döneminde Astronomi*, (Doktora Tezi), Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, S. (2019). Ortaçağ Arap-İslam Devletlerinde İlm-i Nücum ve Müneccimlik. *History Studies International Journal Of History [Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi]*, 11 (6), 2311-2324. doi: 10.9737/hist.2019.813.
- Keskin, E. ve Zenbilci, İ. K. (2017). Ortak Çağ'da Bizans El Yazmalarında Görülen Örgü Kompozisyonları, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 1137-1158.
- Keskiner, C. (2004). *Minyatür Sanatında Doğa Çizim ve Boyama Teknikleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kılıç, H. (1994). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ebü'l-Ferec El-İsfâhânî md. 10. Cilt, ss. 316-318), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kur'an-ı Kerim.

Konak, R. (2015). Minyatür Sanatı Bağlamında Minyatür ve Nakış Kelimelerinin Anlamına İlişkin Bilgiler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 227-238.

Levend, A. S. (2018). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Mahir, B. (2004). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Mahir, B. (2005). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Minyatür md. 30. Cilt, ss. 118-123), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Muhammed b. İshâk en-Nedîm, (2017). *el-Fihrist İlk Dönem İslâm Kültür Atlası (Ed. M. Yolcu)*. İstanbul: Çıra Yayınları.

Nizâmî, A.S. (2016). *Çehâr Makâle*, çev: E. Sosyal, İstanbul: Demavend Yayınları.

Öz, E. (2019). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde Bulunan Fy1404 Numaralı Şehinşahname'nin Minyatürleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Akreb md. 1. Cilt, ss. 42-43), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Burç md. 1. Cilt, ss. 246-247), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Cedi md. 1. Cilt, ss. 266-277), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Cevza md. 1. Cilt, ss. 284-285), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Delv md. 1. Cilt, ss. 423), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Esed Burcu md. 1. Cilt, ss. 549-551), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Hamel md. 1. Cilt, ss. 718-719), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Hut md. 1. Cilt, ss. 859-860), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Kavs md., 2. Cilt, ss. 212), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Merrih md. 2. Cilt, ss. 482), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Mıntıka-tül-buruc md. 2. Cilt, ss. 529), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Mizan md. 2. Cilt, ss. 547-548), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Müşteri md. 2. Cilt, ss. 636-637), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Seretan md. 3. Cilt, ss. 183), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Sevr md. 3. Cilt, ss. 197-198), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Sünbüle md. 3. Cilt, ss. 293-294), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Zühal md. 3. Cilt, ss. 665-666), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü*, (Zühre md. 3. Cilt, ss. 666-667), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Ay md. ss. 52-53), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Burc md. s. 86), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Cevzâ md. s. 101), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Felek md. ss. 159-160), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Mirrih md. s. 336), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Müneccim md. s. 353), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Utârid md. s. 479), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Zühâl md. s. 507), İstanbul: L&M Yayıncılık.

- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, (Zühre md. ss. 507-508), İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Renda, G. (1985). Kitap Sanatının Etkin Bir Türü Minyatür, *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları*, 459-466.
- Renda, G. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, (Minyatür md. 2. Cilt, ss. 1262), İstanbul: Yapı- Endüstri Merkezi Yayınları.
- Renda, G. (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Promete Kültür Dizisi.
- Sağlam, S. S. (2017). *Türk İllüstrasyonuna Minyatür'ün Etkisi ve Çağdaş Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Sezgin, F. (1979). *Geschichte Des Arabischen Schrifttums: Band VII*. Leiden: E.J. Brill.
- Shahmari, S. (2014). *Osmanlı ve İran Minyatürlerinde Figür Anlayışının Etnografik Açından*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sözen, M. ve Uğur T. (2017). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Şen, E. (2018). Tasarım İlke ve Öğelerinin Minyatürde Kullanılması, *İdil Dergisi*, 7(46), s. 779.
- Şeşen, R. (1993). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Câmiu't-Tevârîh md. 7. Cilt, ss. 132-134), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tanıncı, Z. (1996). *Türk Minyatür Sanatı*, Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Tez, Z. (2001). *Bilim ve Teknikte Ortaçağ Müslümanları*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Turan, H. (2015). *Fuzûlî'nin Hadikatü's-Süedâ'sında Yer Alan Minyatürler*, (Doktora Tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümer, G. (1991). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (el-Âsârü'l-bâkiye md. 3. Cilt, ss. 462), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Unat, Y. (2003). *Felsefe Ansiklopedisi*, (Astronomi md. 1. Cilt, ss. 637-639), Ed. Ahmet Cevizci, İstanbul: Etik Yayınları.
- Unat, Y. (2008). Ortaçağ İslâm Dünyasında Bilim ve Teknik: Makaleler, *İslâm Dünyasında Astronomi Çalışmaları ve Batı'ya Etkileri*, (ss.181-198), Ankara: Lotus Yayınevi.
- Yetkin, S. K. (1953). İslam Minyatürünün Estetiği, *Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 33-36.

Yetkin, S. K. (1954). *İslam Sanat Tarihi*, Ankara: Güven Basımevi.

Yetkin, S. K. (1984). *İslam Ülkelerinde Sanat*, İstanbul: Cem Yayınevi.

Yılmaz, N. (2012). *Acâibü'l Mahlûkat ve Garâibü'l Mevcûdat*, Erişim Tarihi: 19 Mart 2020.

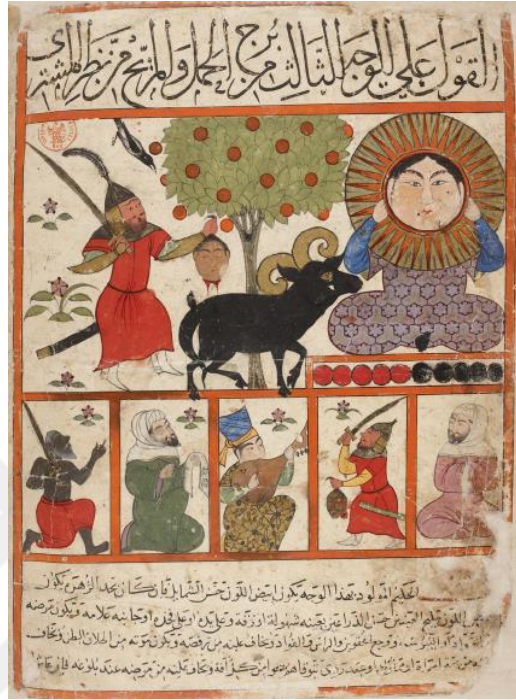
<http://lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID=12&articleID=1001&hcp=1>

Yurdaydın, H. G. (1957). Başlangıcından XIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar Müslüman Minyatürü, *A. Ü. İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 2, 181-192.

EKLER

EK-1. Koç Burcu Üçüncü Yüz, Arapça metin ve Türkçe çeviri (Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 4v-5r)

EK-1. (Devam)

Jüpiter Açısından Mars ve Koç Burcunun Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Hakîm şöyle demiştir: Bu yüzde doğan kişi, beyaz renkli ve güzel huylu olur. Eğer Venüs hizasında olursa beyaz tenli olur. Gözleri ve kolları güzel olur. Gözünde elalık vardır. Elinde veya baldırında ya da yan tarafında bir alamet vardır. Hastalığı, suvad (kara hastalık, çok hurma yemekten kaynaklanan bir hastalık), kuruluk, böğür ağrısı, baş ağrısı, kalp ağrısı olur. Onu bir hayvanın tepmesinden korkulur. Ölümü karın ağrısından olur. Kendisi hakkında bir kadının veya alçak bir kölenin şerrinden korkulur. Onlardan korunur. Her türlü afetten emin olur. Akıl baliğ olduğunda hastalanmasından korkulur. Eğer yaşarsa uzun bir ömür yaşar. Doğduktan sonra birkaç sene içinde ölmesinden endişe edilir. Eğer bunu aşarsa uzun bir ömür yaşar. Allah Teâla daha iyi bilir.

Bölüm: Hayatı Koç Burcu ve Mars'tır. Hakîm şöyle demiştir: Ruh hali çok değişken olur. Öfkelidir. Uzuvarları güzel olup yakışıklıdır. Çok nikâhlanır. Öfkelendiği zaman dayanılmaz olur.

Bölüm: Malı Boğa Burcu ve Venüs'tür. Hakîm şöyle demiştir: güzel şeyleri çokça toplar ama onları telef eder. Alışveriş, hayvan, el sanatları ve Allah'ın tartılan rızıklarında nasipli olur. Allah Teâla daha iyi bilir.

Bölüm: Kardeşleri İkizler Burcu ve Merkür'dür. Hakîm şöyle demiştir: Özellikle erkek ve kız kardeşleri hususunda nasibi azdır. Ailesinden uzaklaşıp gurbete gider. Hareketleri makamından daha hayırlıdır. Kardeşlerine iyilikte bulunur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Ataları Yengeç Burcu ve Ay'dır. Hakîm şöyle demiştir: Anne babasından ayrılır. Doğduğu ev harap olur. Diğerleri mamur olur. Emlak ve akarlar ile mutlu olur. Ömrünün sonunda bahtiyar olur. Allah Teâla daha iyi bilir.

Bölüm: Evlatları Aslan Burcu ve Güneş'tir. Hakîm şöyle demiştir: Erkek evlatları ile müjdelendir ve onlarla bahtiyar olur. Müzik ve eğlenceyi sever. Çok mizahçıdır. Elbise ile mutlu olur. Yaşı ilerlediğinde Allah ona rızık verir. Hakîm şöyle demiştir: Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Hastalıkları Başak Burcu ve Merkür'dür. Hakîm şöyle demiştir: Hastalıklarının çoğu kara hastalık ve soğuktan olur. Yüksek bir yerden düşmesinden ve

EK-1. (Devam)

ateşin yakmasından korkulur. Kanının az olması onun için daha iyidir. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Kadınları Terazi Burcu ve Venüs'tür. Hakîm şöyle demiştir: Kadınları çok sever. Cinsel ilişkiye çok girer. Zikri ve arkadaşlığı çok sever. Üç kadınla evlenir. Uğursuzluk ve sihir ona gelir ama onu kuşatamaz. Kadınlarına hükmeder. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Korkusu ve ölümü Akrep Burcu ve Mars'tır. Hakîm şöyle demiştir: eğer akrep yılının başında doğmuş ise sultandan ona korku ve musibetler isabet eder. İçinde yer almadığı şeyle suçlanmasından korkulur ama ondan kurtulur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Yolculuğu Yay Burcu ve Jüpiter'dir. Hakîm şöyle demiştir: Yolculuklarının en hayırlısı doğuya doğru olanlarıdır. Ay akrebe doğru batmış ise yolculuğa çıkmasından korkulur. En hayırlı yolculukları Perşembe gününün ilk saatlerinde veya sekizde olanıdır. Beytül-Makdis (Mescid-i Aksa) gibi mübarek yerlere gittiği yolculuklar ile mutlu olur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: İzzet ve gücü Oğlak Burcu ve Satürn'dür. Hakîm şöyle demiştir: alışverişte ve el sanatlarında nasipli olur. Bir sultana hizmet ederse ondan izzet, makam ve insanlar üzerinde hüküm elde eder. Sözü makbul ve dinlenir olur. İnsanların şerefli ve ileri gelenleri ile birlikte olur. El sanatları ona uygundur. Hapis, tutuklama veya mal kaybetmesinden korkulur. Yargılanır ama kazanır. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Adamlar ve arkadaşları Kova Burcu ve Satürn'dür. Hakîm şöyle demiştir: Arkadaş hususunda nasibi azdır. Yüzüne karşı sevgi gösterirlerken içlerinde haset ve kin beslerler. Çok fazla arkadaşlık etmekten, özellikle de hizmetçi ve aşağı konumdakilerle arkadaşlıktan korunması onun için daha iyidir. Arkadaşlarından ona zarar gelir. Kimse onunla galip gelemez. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Düşman ve zıtları Balık Burcu ve Jüpiter'dir. Hakîm şöyle demiştir: düşmanları çok olur. Düşmanlarının ekserisi kadınları arasından olur. Allah onu düşmanlarına galip kılar. Mahlûkların ona karşı gizledikleri bütün şerlerden kurtulur. Günlerden salı günü, gecelerden perşembe günü, elbiseden kırmızı ve erguvan, hacamatta baş damarı, yüzüklerden akik, bineklerden eşek ve kızıl yeveli at, aylardan Muharrem, erkeklerden yıldızı ateşli olanlar ona uygundur. Eğer bir sultanın veya hâkimin huzuruna girerse sağında dursun. Eğer bazı ihtiyaçlarını gidermek isterse salı gününün ilk saatlerinde veya sekizde gidersen. Yüzü doğuya doğru iken yatar. Yerin

EK-1. (Devam)

zararlı haşerelerinden, vadi ve yükseltilerinden güvende olur. İçeceklerden nar ve elma içeceği ona uygundur. Ağrısı kuruluk ve sıcaktan olur. Allah daha iyi bilir. Ona dairelerden oluşan bir şekil çizilir. Bu, onu bütün şerlerden ve nazardan ve korur.

EK-2. Kova Burcu Üçüncü Yüz, Arapça metin ve Türkçe çeviri (Kitap-al Mawalid, BNF, département des manuscrits, arabe, nr. 2583, 33v-34r)

والصنع ملولا في منتهى سهرج الحريصة لغير العجرا والفقار لا يصبر على حاله سائبه واجدة تكبير القصد
 حيا لا لا يركب الترساعة حد الملاج وفيه سبه انزجروج اوخرع والله اعلم **بيت**
 والاعوان واللكاسب والحوت والمضوي بنال بغير كينوا في يدك ويكوزن حيا لا يجردا في حنطيه ولا يركب
 انخاطا ببيت ماله الحمار لا يوافقه والله اعلم **بيت** الاخوع والاخوات والانتقلة والحركات
 بالجا والمزج يكون سهرج الحريصة صالح الاخوة ويخرج من بعض اخوته ويغيب عن كثيرهم نكاحا كثيرا والله اعلم
بيت الاباء والاملاك والعمارات بالنور والرهون ليس له خط من ابويه ويغيب في الميت الذي
 ولد فيه ودمها دفناته قبل ابويه والله اعلم **بيت** الافراح والاولاد والكنسوات والمعنون والنجوا
 وعظا د يكون له اولاد ذكور وبنات شرفا بسبب ذلك ويغيب عن كثيرهم بسبب منه والله اعلم **بيت**
 الامراض والعبادة الاقهار بالسراطين والفرس من غلانه وبنات مستنقه في عصر الاربعين ونحوه
 مرضين صغرين واكثر اوتجا عنه في كبرن والله اعلم **بيت** النساء والشركه والاضراب
 بالاسد والشمر بنال خطا من بعض سايه وتعلي لها بعد من النساء بالزهد وفول الراجح ونحوه تركان
 والله اعلم **بيت** الموت والوفوف والبيكات بالسلسلة وخطا ويخاف علمه من سهرج حريصة
 وحده طلعه ومن سسته يكون ظاهرا بالسلسلة وخطا ويخاف علمه منها والله اعلم **بيت**
 القه والجماع والمعاشر والعروب والمزج لسطه من الامراء والملوك والمعاشر والصناعة او قوله من الجاهلية
 والله اعلم **بيت** الاسرار والذرية والاحلام بالميزان والرهون يفرح في شغافان القرنية واصناف
 اخلاصة وادوية اشغافان الناجية المغرب والله اعلم **بيت** الرجا والاملا والاضد فان القوس
 والمشتون يفرح من اسند قايه ويخشون مما صدقته ويسعد في اجز عمه ولا يوافقه الغزل والله اعلم **بيت**
بيت الاعتزاز والامتداد والحساد بالهدى ورجا نكاحا عليه من اضد قايه في صغرين ونحوه
 والاضاد به الاكثرو القدر منقرا وعين والله اعلم **بيت** الحكيم بطليموس من سكان ارضه
 بالهدى وتعلم من نظر الشمس يكون مدورا الوجه عندهم الصدركبير الحية منه لما نكاحا نكاحا المراج بسطة
 وبالبل الشهور اشيرا بامه الست واضرها الاين والارهاقوا بواضعه من الما قول والمزج يسكن بالارطسط
 ومن الملبوس الاحمر والاسنة من الحوام الذهب ومن المصنوع الاسود ومن الدواب الاسود اذا دخل على حمار كبير
 يفرح على ثيابه الاسنة تشبه ثيابه فاذا اصره حمار لا يضره عا وجهه مابك او دخل على كلب القدر يكون شرا وكما علمت
 بالانامه يصح واستدالي ناجية السال باقن الهوام والحسرات والله اعلم **بيت** احكام دور وشور عليه قطعه في ارضين
 ولي حستة وعشر سنة وقوم من مكان عال في حرمهم ورايهم سبه لهن من شيد يد واذا جاءوا في ذلك ان
 سببته واذا دعا ذلك على حشنة وجملة سنة كده من شهر الروم اشباط وخاف علمه في اب ويكوزن كثير
 الطير حيا نكاحا والله يبدنه بخون مراره وخاف علمه من الحريصة والله تعالى اعلم **بيت**

EK-2. (Devam)

Ay Açısından Kova ve Satürn'ün Üçüncü Yüzü Hakkında Birkaç Söz

Hakîm şöyle demiştir: bu talihle doğan kişi parlak renkli, orta boylu ve yumuşak yüzlüdür. Üzerinde Güneşe ve sarıya meyil vardır. Acele ile nefes alıp verir. Çok hareket eder. Çok endişeli olup iç sıkıntısı çeker. Bir an bile aynı hal üzerinde sabredemez. Çok öfkeli. Kibirli olup bir an bile sır saklayamaz. Mizacı serttir. Başında yara veya yanık izi vardır. Allah daha iyi bilir.

Mal, yardımcıları ve kazançları Balık Burcu ve Jüpiter'dir. Çok hayır elde eder. Çok hilebaz ve çalışkan olur. Kazancına haram karıştıramaz. Allah onu muvaffak etmez. Allah daha iyi bilir.

Erkek ve kız kardeşleri, hareket ve nakli Koç Burcu ve Mars'tır. Çok hareketlidir. Kardeşliğinde iyidir. Bazı kardeşleriyle sevinir ama çoğundan çok fazla yorulur. Allah daha iyi bilir.

Atalar, emlak ve akarları boğa burcu ve Venüs'tür. Anne babasından nasibi azdır. Doğduğu evde çok yorulur. Annesi babasından önce vefat edebilir. Allah daha iyi bilir.

Sevinçler, çocuklar, giyecekler ve âşık olduğu kişi İkizler Burcu ve Merkür'dür. Erkek çocukları olur. Bundan dolayı şeref kazanır. Sanatı sebebiyle çoğundan dolayı yorulur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Hastalıklar, köleler ve vehimler Yengeç Burcu ve Ay'dır. Hizmetçiler dolayısıyla mutlu olur. Kırk yaşlarında sıkıntı çeker. Onun için küçüklüğündeki bir hastalıktan endişe edilir. Acılarının çoğu büyüklüğünde olur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Kadınlar, ortaklık ve kefillik Aslan Burcu ve Güneş'tir. Bazı kadınlardan nasibi olur. Kadınlardan tekli olanlarda talihi olur. Ortakları ona ihanet eder. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Ölüm, korku ve felaket Başak Burcu ve Merkür'dür. Onun için çok hızlı hareket etmesinden ve konuşmasının sertliğinden endişe edilir. Ayrıca yükseleni Başak ve Merkür olan yıldan korkulur. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: İzzet, makam ve hayat Akrep ve Mars'tır. İdareciler, krallar, hayat, sanat veya hizmetteki sözünde nasibi olur. Allah daha iyi bilir.

EK-2. (Devam)

Bölüm: Yolculuklar, din ve rüyalar Terazi ve Venüs'tür. Yakın yolculuklarında mutlu olur. Rüyaları doğru çıkar. Yolculuklarının en uygunu batıya doğru olanlarıdır. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Ümit, emel ve arkadaşlar Yay ve Jüpiter'dir. Arkadaşlarından mutlu olur. Onunla arkadaşlıkta devam ederler. Ahir ömründe bahtiyar olur. Zayıflık ona uymaz. Allah daha iyi bilir.

Bölüm: Düşmanlar, zıtlar ve hasetçiler Oğlak ve Satürn'dür. Küçüklüğünde onun için arkadaşları ve hizmetçilerinden korkulur. Sadece kadri yüce hâkim gibi kişiler ona düşmanlık eder. Allah daha iyi bilir.

Hakîm Batlamyus şöyle demiştir: Doğumu Ay açısından Oğlak ve Satürn olan kişi, yuvarlak yüzlü, geniş göğüslü, uzun sakallı, atılgan, cesur ve sert mizaçlı olur. Aybaşlarında mutlu olur. En hayırlı günü cumartesi, en zararlısı çarşamba günüdür. Yiyecek ve içeceklerden kuru ve soğuk olanlar, elbiselerden kırmızı ve sarı olanlar, yüzüklerden altın olanlar, yüzük taşlarından siyah olanlar ve binekten kırmızı olanlar ona uyar. Bir hâkimin huzuruna girdiğinde sol yanında durursa isteği yerine getirilir. Eğer hilali bir kral veya kadir yüce bir kişi suretinde görürse onun için hayırlı olur. Uyuduğunda başını sol tarafına koyarsa yerin zararlı haşerelerinden ve hayvanlarından emin olur.

Hakîm Dortius (?) şöyle demiştir: dört yaşında ve yirmi beş yaşında yüksek bir yerden düşmesi veya derin bir şeye düşmesinden, kırk yaşında şiddetli bir hastalığa yakalanmasından endişe edilir. Eğer bunu atlattırsa yetmiş yıl yaşar. Eğer bunu aşarsa seksen beş yıl yaşar. Rumi aylardan Şubat ayı onundur. Onun için Ağustos ayından endişe edilir. Kadınların sohbetine meyli çoktur. Allah Teâla daha hakîmdir.

